

ACADEMIA ROMÂNĂ
STUDII ȘI CERCETĂRI
VII

MEGLENOROMÂNII
II
LITERATURA POPULARĂ
LA MEGLENOROMÂNI

DE

TH. CAPIDAN
Profesor la Universitatea din Cluj



CULTURA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI

1928

ACADEMIA ROMÂNĂ
STUDII ȘI CERCETĂRI
VII

MEGLENOROMÂNII

II

LITERATURA POPULARĂ LA MEGLENOROMÂNI

DE

TH. CAPIDAN
Profesor la Universitatea din Cluj



CULTURA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI

1928

ROMANIA ROMANA

ROMANIA ROMANA

II

MEGLINOROMANI

II

LITERATURA POPULARA

LA MEGLINOROMANI

LA MEGLINOROMANI

LA MEGLINOROMANI



ROMANIA ROMANA

ROMANIA ROMANA

II

P R E F A Ț Ă

În volumul de față prezint materialul cules în cursul călătoriilor mele făcute în comunele românești din ținutul Meglen.

Acest material cuprinde: 17 cântece, 94 basme, 100 ghicitori și 1000 proverbe și zicători.

În spre deosebire de publicațiile făcute până acum în domeniul literaturii populare la Meglenoromâni, materialul de față cuprinde probe din toate comunele românești: *Liumnița, Cupa, Țârnareca, Oșani, Lugunța, Birislav, Huma* și *Nânta*. În modul acesta, ne putem face o idee aproape completă despre toate deosebirile de graiu din întreaga regiune locuită de Meglenoromâni.

Dintre publicațiile apărute până acum, care conțin material din dialectul meglenoromân, avem:

Dr. Gustav Weigand, *Vlacho-Meglen*, Eine ethnographisch-philologische Untersuchung. Leipzig 1892. Întreaga lucrare este alcătuită din trei părți. În partea din urmă (III. Teil. Texte) se găsesc 5 povești și o mică descriere intitulată «Iarna». Toate bucățile sunt însoțite de traducere germană.

Acelaș autor a reprodus în *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig* (1898) după *Gazeta Macedoniei* (No. 21, din 29 Iunie 1897) din București, o scurtă cuvântare ținută de institutorul școlii primare din comuna Oșani — Gușu Gaga. Textul este redat în transcriere fonetică și însoțit de traducerea germană.

Pericle Papahagi, *Românii din Meglenia* (texte și glosar). București 1900. Întreaga lucrare cuprinde 10 ghicitori, 8 frânturi de limbă, 10 zicători, 5 basme, 2 cântece de școală (p. 1—29). Tot acest material a fost cules, după cum mărturisește autorul, la Salonic.

Pericle Papahagi, *Megleno-Românii*. Studiu etnografico-filologic. Partea I și II. București, 1902. Ediția Academiei Române. În prima parte autorul publică (pp. 45—90) 16 formule copilărești, 46 ghicitori, mai multe saluturi, mulțumiri și urări, 30 jurăminte, 81 blesteme, 581 proverbe și zicători, și câte ceva din limbajul convențional. În partea a doua autorul publică 24 de basme. Tot materialul este cules la fața locului.

Acelaș autor a publicat unele probe din literatura populară meglenoromână în marea colecție *Din literatura poporană a Aromânilor*. București, 1900. Ele se reduc la două cântece de leagăn, câteva colinde și paparude precum și unele formulete. Toate se găsesc la pp. 8, 9, 13, 34, 35, 712, 713, 728, 729, 952.

I. A. Candrea a publicat *Texte Meglenite* — adunate la București — în *Grai și Suflet* vol. I pp. 261—285 și vol. II pp. 100—128.

În afară de aceste publicații, probe din dialectul meglenit au mai apărut în unele reviste aromânești. Toate acestea se reduc la două-trei basme cu un conținut foarte restrâns. Acum în urmă am publicat și eu câteva basme în revista *Făt-Frumos* din Suceava. 1926. (Anul I, No. 1 și 6). Ele fac parte din materialul acestui volum.

Instrucțiuni speciale privitoare la cultura gogoșilor de mătase, cu care se ocupă în particular Românii din Meglen, au fost publicate în două broșuri: *Cum se cată bubele* (Usuliu cu care putem să dubim cujureți mulți și de bună calitate (soiu). Conținutul acestor broșuri, care este foarte important pentru cunoașterea termenilor de care se servesc Meglenoromânii în nomenclatura sericiculturii, este împănăt cu o mulțime de dacoromânisme. Ele vor fi reproduse de către subsemnatul în *Dacoromania* V (Buletinul «Muzeului limbei române din Cluj») în transcriere fonetică și, pe cât posibil, în adevăratul graiu meglenoromân.

Înainte de a sfârși aceste rânduri, țin să mulțumesc tuturor Românilor din Meglen, care m'au ajutat la culegerea materialului de față. În special datoresc multă recunoștință d-lor *George Demetru* și *I. Golea* din Oșani, care mi-au dat toate lămuririle de care am avut nevoie.

CUPRINSUL

INTRODUCERE

Călătoria mea de recunoaștere în Meglen. — Prima impresie ce am avut asupra dialectului meglenoromân. — Particularitățile lui locale.	5-10
Cum am strâns materialul din acest volum. — Conținutul basmelor. — Cântecel	10-13
Inceputurile învățaturii românești la Meglenoromâni	13-16
Starea actuală a Românilor din Meglen. — Răspândirea lor în Asia Mică, în Tracia Orientală și în Țară	17-19

CÂNTECE

I. Ninelu	20
II. Lu Pepa	20
III. Lu Ica	21
IV. Lu Mușă	21
V. Lu Vena	22
VI. Lu Toșu	22
VII. Lu Traja	22
VIII. Feata cu Ludi	23
IX. Tega cu Dumuzu	24
Alte cântece: X, XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII	24-26

BASME

1. Mul'are și moarte	27
2. Ūomu fucară, Domnu și lu ămpirātu il'ă	28
3. Picurăru și dracu	30
4. Lu ămpirātu il'ă și izmichjaru lu tșorbadzija	31
5. Pricazma lu Chjosu	33
6. Păpa și Lădu	34
7. Maj micu frăti, furil' și tșurbadzija	36
8. Păpa tșurbadzija și izmichjaru	38
9. Feța tsi mănă cal'	39
10. Lisitsa și pădăru	41
11. Băba și feța tsi tăltsă furliu și răzint	42
12. Șarpili cu lisitsa	43
13. Lisitsa și lupu	44
14. Mul'are și foartitsli	45
15. Pricazma lu un pașă	46
16. Moșu tsi tal'ă tsintsi mil' di sufliti	47
17. Ūomu fucară	48
18. Pricazma lu doj ȳamiu mintsunoș	49
19. Pricazma lu jimităti di ųom	51
20. » lu bărbātu și mul'are	53
21. » lu drăcu	53
22. Dămnu și ųomu cu tajfă	54
23. Pricazma lu Najdă	54
24. » lu odza cu măgăru	55
25. » lu doj ȳamiu sirumăș	56

duguntă

26. Fitșoru și ploșă di cal	57
27. Lisitsa și feța lu ămpirātu	58
28. Lămă cu șapți capiti	59
29. Tsel'a doi măsoși și sinfăda	60
30. Lisitsa și lupu	62
31. Deadu moș și cu treil' frats	63
32. Treil' fitșor și lămă	64
33. Deadu cu băba	67
34. Rapu și lămă	68
35. Uomu din dăndem	70
36. Uratsu și lupu	71
37. Frigurea, răsimintu și anghilu	72
38. Feata di tșorbadziia, băba și birbăru	73
39. Chirădzii, răsănu, corbu și furniga	75
40. Răpu și fitșoru lu chiia cu niveasta lu ămpirātu	77
41. Fitșoru izmichiar	80
42. Cărbunăru și samuvila	82
43. Maj bun pări și mal si no-ai, elem priatili si ai	84
44. Bărbătu linoș și cădona ludă	85
45. Uratsu și boil'	87
46. Fitșoru lu cafedziia și fitșoru lu viziru	87
47. Dăut Nalbanti	88
48. Feata și scandu	90
49. Pul'u tse s-fătseă fitșor și feata di ămpirāt	91
50. Deadu și Dömnu	93
51. ămpirātu și il'u lui prifat izmichiar	94
52. Ghiuptsil' buricoș	97
53. Uomu și șăprăta	98
54. Fitșoril' cu băba	99
55. Jeji	99
56. Treil' frats și Dömnu	101
57. Uomu și dovcicu	103
58. Vărla-tșurmă	104
59. Feata cu meara	105
60. Pricazma lu doi' frats tsi s- feasiră măgar	105
61. Curun Chisidziia	106
62. Mul'area și anghialu	107
63. Deadu și fitșoru	108
64. Fitșorlu tse s- feasi tserbu	108
65. Cătuneanlu şu Zlătarlu	110
66. Un picurar	113
67. Tsarlu	114
68. Zmeulu şu Geagea	115
69. Tsel' doi' frats	118
70. Pricazmă	119
71. »	120
72. Lisitsa și lupu	121
73. Lămă cari mănă feati	122
74. » tsi » »	125
75. Picurăru și dăngărașu	126
76. » și șarpili	127
77. Treil' frats	127
78. Fitșoru di ămpirāt	128
79. Fitșoru tse ănvitșo zănăjatur di la drac	130
80. Pelispașă, Răpina și Caraarap	132
81. Fitșoru cu soari ăn frunti și ăpa cu luna ăn frunti	133
82. Pricazma lu lisitsa	135

83. Pupadija și poarca ăncurună cu un fitșor	136
84. Ūomu fucară și găl'ina șarotă	138
85. Fitșoru di ămpirăt, divu ūom și rapca	139
86. Ūomu scăpat di calotșcă și nișanlija cal	142
87. Pricazma lu Nitsă fălitoru	143
88. Lupu, ura și lisitsa	145
89. Fitșoru și vuică-sa	145
90. Feata tsi si feasi sumuvilă	146
91. Fitșoru și baba	148
92. Fitșoril' și lămila	149
93. Pricazma lu pădaru și lisitsa	150
94. Feta cu nume di fitșor	152

GHICITORI (Mintșuți)

Acu. — Băltija. — Boarea. — Britșu. — Bumbacu cu vitla. — Bureatili. —
 Caisturu cu caisturitsa. — Călinca. — Căndil'u. — Capu. — Capra. —
 Cartea. — Tșarcu (di moară). — Tșoyla și upinca. — Tșurapi. — Cornu
 cu coarnili. — Cusoru. — Fărina di alb gărnișor. — Focu. — Fumu. —
 Fusu. — Gardu. — Ghjumu. — Gura. — Iskra. — Broasca. — Jel'ca. —
 Lăstinu cu ticfa. — Leagănu. — Limba. — Lingura. — Ljubinitsa. —
 Lușnacu. — Lăstina cu ticfa. — Mamca. — Mănușa di stumnitșcă. — Mașa.
 — Mel'u. — Moara. — Mutuvila. — Nasu. — Nuca. — Palișnicu. —
 Peara. — Piduc'l'u. — Podnitsa și tsostu. — Portsil' eu jiru. — Porcu cu
 peara. — Prășleanu. — Scandu. — Soarili. — Soba. — Șandanu. — Șarpili
 și năprotca. — Struminarea. — Străniștea. — Stog. — Stărniști cu seatsirea. —
 Stumnitșca. — Sulu. — Tōmpăna și featili. — Tunitu. — Tsătsăli di vacă. —
 Ticfa. — Tigăna. — Ūocl'il'. — Ūou. — Ureac'a. — Ușa. — Vărteșli.
 — Virghili. — Vitla di bumbac. — Zeastili. — Zușu și noaptea. — Arșonu
 (Rășonu). — Uziru vacăl'ă 156-168

FRAZEOLOGIE 169-224

INTRODUCERE

Călătoria mea de recunoaștere în Meglen. — Prima impresie ce am avut asupra dialectului meglenoromân. — Particularitățile lui locale.

Graiul meglenoromân, despre care se vorbește pe larg în primul volum, mi-a fost cunoscut în pronunțarea lui dialectală și sub înfățișarea lui deosebită, dela o comună la alta, în prima mea călătorie din anul 1910.

O întâmplare de un interes deosebit pentru cercetările mele dialectale făcuse ca, în această călătorie, să fiu însoțit de revizorul școlar din circumscripția Salonicului de pe atunci — d-l *G. Cionga* și de secretarul inspec oratului școalelor românești din întreaga Peninsulă Balcanică — d-l *I. Bura*. Amândoi se duceau în comunele din Meglen, în care existau școli românești, ca să aplaneze unele mici neînțelegeri dintre eforii și membrii comunităților. Pe vremea aceea toate comunele noastre aveau școli primare românești, afară de orașelul cu populația românească trecută la islamism — Nânta, în care vegetă o școală turcească.

Profitând de această inspecție făcută din partea organelor școlare, inspecție care trebuia să țină câte o zi-două în fiecare comună, mi-am făcut toate pregătirile necesare, ca să mă pot folosi cât mai mult de șederea mea în mijlocul Românilor din Meglen.

Cum ajungeam într-o comună, o bună parte dintre săteni cu eforii lor în frunte se strâneau în casa unui notabil sau în localul școlii, unde trebuia să se discute diferite chestiuni școlare și bisericești. Ședințele țineau câte 4—5 ceasuri. În tot timpul acesta se succedau discuțiuni, când mai aprinse când mai liniștite. Eu, retras într'un colț, îmi însemnam toate particularitățile de graiu, pe care le auzeam pentru întâia dată. Deși venisem și eu prevăzut cu caietele făcute în regulă pentru fiecare localitate în parte, în care îmi trecusem toate întrebările pentru răspunsurile de care aveam nevoie, totuș, mă văd obligat să mărturisesc aci, că ele nu mi-au servit la nimic. În toate acele discuții nu eră nevoie de nici o întrebare. Se cerea numai ureche și grabă la scris.

În modul acesta, în cele zece zile cât am petrecut în mijlocul Meglenoromânilor mi-am putut însemna toate observațiunile mele privitoare la caracterul graiului meglenit din punctul de vedere fonologic, flexionar și sintactic.

După această primă călătorie *de recunoaștere*, pe care eu o consider de cea mai mare utilitate pentru orice cercetător dialectolog, eram în stare să-mi dau seama nu numai de fizionomia cu totul particulară a dialectului meglenit, dar, cu trecerea noastră dela o comună la alta, am reușit să-mi fixez nuanțările de graiu din fiecare comună.

Drumul nostru în spre ținutul Meglenului s'a făcut cu calea ferată, dealungul Vardarului prin *Salonic-Ghevgheli*. După ce am ajuns cu trenul în orașul *Ghevgheli*, de aci am vizitat rând pe rând mai întâiu comunele *Liumnița* și *Cupa*, după aceea *Țárnareca*. Din *Țárnareca* ne-am îndreptat spre *Livădz*, mare comună aromânească locuită de Grămusteni. De aci ne-am îndreptat spre *Oșani*, de unde apoi ne-am coborât mai întâiu în *Birislav* și apoi în *Lugunța*. Din această comună eu singur m'am dus călare în orașelul *Nânta*. Intorcându-mă în *Lugunța*, am pornit cu toții spre ultima comună românească *Huma*, de unde apoi, ne-am înapoiat la *Salonic*, trecând tot prin *Ghevgheli*, lângă *Vardar*.

În *Liumnița* și *Cupa* am dat de un graiu pe care eu nu-l mai puteam recunoaște în limba Românilor din *Țárnareca*; iar în graiul Românilor din *Oșani*, *Birislav* și *Nânta*, deși găseam o asemănare foarte mare, totuși el se deosebea puțin de acela din *Liumnița* și *Cupa*, și se aseamănă foarte puțin cu acel din *Țárnareca*. În fine, în *Huma*, ultima comună pe care am cercetat-o, am fost surprins de identitatea unor particularități cu graiul Românilor din *Țárnareca*, deși amândouă comunele se află așezate la două extremități opuse, având între ele toate celelalte comune din Meglen.



Pentru un Aromân care știe tot așa de bine aromânește ca și românește și a trăit tot atât de mult printre Români și Aromâni, impresia generală ce-i face dialectul meglenit, vorbit între ei și nemijlocit, este, că el, cu toate particularitățile lui proprii, care îi dă o fizionomie cu totul deosebită, se apropie când de dialectul aromân, când de dialectul dacoromân.

Apropierea lui de dialectul dacoromân, după primele impresii pe care le-am avut, auzindu-l vorbit nemijlocit, se manifestă în următoarele particularități: vorbesc mai puțin grăbit decât Aromânii și în special decât Aromânii din sud, care, câteodată, nu pot fi bine înțeleși nici de către frații lor din Albania și Macedonia. Ca urmare a acestei particularități vocale *a*, în poziție accentuată, se pronunță mult mai deschis decât la Aromâni, iar sincopa (căderea vocalelor neaccentuate) care este așa de deasă la Aromâni, aproape mai că nu se observă.

Se înțelege că aceste observații, judecate singuratec, par de puțină însemnătate; însă considerate în întregime și din punctul de vedere al impresiei ce face limba vorbită între mai mulți, ele ne descoperă

asemănări și deosebiri cu celelalte dialecte cunoscute, care cu greu le-am putea prinde dintr'un basm povestit cu acea timiditate caracteristică la toți oamenii dela țară, sau din transcrierea fonetică a unei povești, pe care, de cele mai multe ori, și cel care a scris-o, la a doua citire, nu o mai poate redă așa cum a auzit-o.

Dar apropierea dialectului meglenoromân de cel dacoromân se arată nu mai puțin și din întrebuițarea unor cuvinte de origine slavă și latină, care se întâlnesc la Dacoromâni și lipsesc la Aromâni.

Ceeace-l separă în mod fundamental de dialectul dacoromân și-l apropie de graiul Aromânilor, este redarea sunetelor *ce*, *ci* prin *țe*, *ți*. Aceste sunete predomină în așa măsură toate celelalte nuanțe de pronunțare ale dialectului meglenit, încât dela început, ai pentru un moment impresia că dinaintea ta vorbesc niște Români, care la bază sunt «Țintari». Aceste două sunete împreună cu redarea lui *ge*, *gi* prin *dze*, *dzi* (ca la Aromâni) și *ze*, *zi* (pronunțare și mai ascuțită), covârșesc în așa fel celelalte particularități de graiu, prin deasa lor întrebuițare în vorbire, încât, din impresia pe care o ai că în fața ta vorbesc niște Aromâni într'un dialect deosebit, abiă sunetul *q* (*oa*) din acest dialect pentru *ă* și *i* în celelalte dialecte îți turbură această primă impresie, arătându-ți că vorbitorii din apropierea ta în nici un caz nu pot fi Aromâni.

La acestea, de sigur, se mai adaugă și celelalte deosebiri de graiu, despre care am vorbit pe larg în primul volum (p. 65 și urm.). Cu toate acestea, ele se pierd în vorbirea curentă față de particularitățile specifice ale acestui dialect relevate mai sus.

Și fiindcă, după cum am arătat în primul volum, graiul Meglenoromânilor nu este pretutindeni același, în cele ce urmează voi încercă să specific mai deaproape deosebirile ce se arată dela o localitate la alta. Aceasta o fac cu atât mai mult, cu cât, după constatările mele, nici locuitorii aceleiași comune nu vorbesc la fel. Pentru cei care cunosc trecutul Meglenoromânilor, mai ales perioada dela colonizarea ținutului Meglen cu Turci asiatici, până cu vre o sută de ani înainte, știu că odată cu forțarea Nântenilor ca să treacă la islamism, multe comune au fost nevoite ca să se refugieze în satele bulgărești din spre *Strumița* și *Stip*¹⁾. După mai multe decenii, cea mai mare parte dintre Români refugiați s'au înapoiat în căminurile lor. Unii dintre aceștia s'au așezat în sate străine. Din cauza acestui amestec de locuitori în așezările lor mai nouă, de multe ori graiul aceleiași comune se deosebește dela o familie la alta. Locuitorii din *Cupa* vorbesc un dialect care se apropie de limba din *Liumnița*; cu toate acestea printre ei se găsesc foarte mulți care vorbesc ca Români din Oșani. Aceleași constatări le-am putut face și pentru alte comune.

O altă cauză care a produs diferențierile de graiu în limba aceleiași comune a fost și înrudirea Românilor din comune deosebite prin

¹⁾ Th. Capidan, *Meglenoromânii*. Vol. I. *Istoria și Graiul lor*, p. 19.

încuscrire. După observările mele, tânăra măritată într-o comună străină nu numai că își păstrează particularitățile graiului de acasă, dar ea face ca ele să se continue și în copiii născuți, mai cu seamă că aceștia, cât timp sunt încă mici, stau mai mult în apropierea mamei.

Din toate acestea înțelege oricine că sarcina unui culegător de material folcloric cu pretenția de a redă cât mai precis forma cuvintelor după pronunțarea lor adevărată, nu este tocmai ușoară. Cetitorul obișnuit să întâlnească în materialul publicat dintr-o localitate aceleași forme proprii graiului acelei localități, rămâne uimit când dă de particularități, care țin de graiul unei alte localități. Pentru înțelegerea acestor inconsecvențe aparente și rari, trebuie ținut seamă de cele spuse mai sus. Culegătorului i-ar fi ușor să unifice toate aceste deosebiri. Numai că, în cazul acesta, materialul publicat de el nu reprezintă fidel pronunțarea auzită. În aceasta constă și marea deosebire ce există între culegătorul care și-a strâns materialul dela o singură persoană și departe de regiunea de exploatat și între acela care s'a dus să-și însemneze materialul la fața locului.

Iată acum particularitățile locale care deosebesc graiul meglenit dela o comună la alta.

Liumnița ocupă un loc aparte prin următoarele deosebiri de grai față de dialectul comun:

1. *o* accentuat, care rezultă din sunetele comune pentru toate dialectele românești *ă* și *î*, se pronunță ca un simplu *o*, mai puțin închis decât *o* obișnuit: *cănto*, *mănco* pentru formele obișnuite *cânto*, *măncă*, iar acestea pentru pers. 3 sing. dela perf. simplu *căntă*, etc. Tot așa *coîni*, *moîni* pentru formele curente *coîni*, *moîni* (câine, mâine).

2. *e* accentuat apare ca *îă* (din mai vechiu *îe*): *vîăr* (pentru *ver*) «vrei»; *căsmîăt* (pentru *căsmet*) «noroc», etc.

3. *o* accentuat apare *uă* (din mai vechiu *uo*): *būău* (pentru *boy*), *fuăc* (pentru *foc*), etc.

Se mai adaugă și alte particularități mai mărunte, despre care se vorbește mai pe larg în volumul I din această lucrare.

De graiul din comuna Liumnița se ține limba Românilor din Cupa. Cu singura deosebire, după cum aceasta rezultă și din citirea textelor străne în această comună, că particularitățile de mai sus nu apar consecvent și pretutindeni. La origine graiul din Cupa trebuie să se fi deosebit de acela din Liumnița, formând un idiom aparte cu limba Românilor bulgarizați din Barovița. Această comună am putut-o vizita în tovărășia revizorului G. Cionga. Din convorbirea ce am avut cu un moș în vârstă de 80 de ani, singurul dintre localnici care mai putea să vorbească românește, m'am putut convinge că limba din Barovița, în trăsăturile ei fundamentale, se identifică cu aceea din Cupa. Dacă, însă, în această comună avem asemănări cu graiul din Liumnița, acestea se datoresc sau amestecului de populațiuni din cele două comune, mai cu deosebire că și în ce privește felul de

vieată mai înapoiată există o perfectă identitate, sau înrudirii prin înscrisuri.

Ca o particularitate locală în graiul din Cupa se observă deasă întrebuințare a perfectului compus, la verbe, în forma inversă. Aceeasă întrebuințare am putut-o constata și la moșul din Barovița. Iată începutul unui basm din Cupa: «Ună mumă aş *vut-au* noua fitșor și *grit-au* tots si l'a ansoară prjună. După tse l'a *ansurat-au* tats *vinit-au* loc dirip Paști, ca si ducă la un mănăstir si si cuminică». (O mamă a avut nouă băieți și toți i-au spus să-i însoare împreună. După ce i-a înșurat pe toți, a ajuns vremea aproape de Paști, să se ducă la o mănăstire, ca să se cuminice). Mai departe: «Tsista mănăstiru *fost-au* ditsindea di ună *vali*, cari aș *grit-au* «Valea lu chisadziș și cuola *vut-au* vrin chisadzișa priu. *qto*». (Această mănăstire se află dincolo de un râu, căruia i se spune «Raul lui Chesege» și acolo era un chesege faimos. Cf. Bsmul 61).

Lugunța ocupă un al doilea loc în ce privește deosebiri ce arată față de dialectul comun. Aceste deosebiri se reduc la următoarele puncte:

1. Diftongul *ea*, din *e* accentuat urmat în silaba vecină de *a*, *ă*, *e*, se pronunță mult mai închis decât în celelalte comune. Acest *ea* eu l-am însemnat prin *ē*: *fēta* (pentru *feata*) «fata»; *sēta* (pentru *searata*) «seara» adv., *tsesta* (pentru *tseasta*) «aceasta», etc. Acest *ea* pronunțat ca *ē* apare și la sfârșitul numelor din unirea articolului feminin *a* cu terminațiunea *e* din tulpină: *mul'are* (pentru *mul'area*) «muierea»; *moarte* (pentru *moartea*), etc. Deasemenea și la terminațiunile verbale: *vide* (pentru *vedea*), *ve* (pentru *vea* din *avea*), *pute* (pentru *putea*), etc.

2. Diftongul *oa*, din *o* accentuat urmat în silaba următoare de *a*, *ă*, *e*, se pronunță mai închis: *o*. Redarea acestei nuanțe de pronunțare n'am putut-o întâlni pretutindeni. Deaceia, ea apare în textele culese de mine în mod sporadic și numai la unele cuvinte: *poți* (pentru *poate*), *cunoștiri* (pentru *cunoaștiri* din *cunoaștere*), *toțe*, *jocă* etc. (pentru *toate*, *joacă*).

De remarcat este faptul că comunele din apropierea Lugunței, ca *Birislav* și *Nânta* țin de graiul din Oșani, iar *Huma* se apropie mai mult de limba vorbită în Țarnareca.

Țarnareca ocupă un loc cu totul deosebit atât față de dialectul comun, cât și față de particularitățile din comunele studiate până aci.

1. Labiala *v*, după ce a fost alterată de un *i* sau *ē*, dispăre fără urmă: *ițal* (pentru *vițol*) «vițel»; *in*, *iñ*, *ini* (pentru *vin*, *viñ*, *vine*), etc.

2. *l* final dela nume se vocalizează în *u*, ori de câte ori vine în unire cu articolul hotărât *-lu*, sau când este urmat de un cuvânt care începe cu o consonantă: *cal*, însă art. *calu* (din *callu*, pentru mai vechiu *calulu*); *ițal*, însă *ițălu* (din *ițăllu*) «vițelul», etc. Tot așa *l* final: *ay* pentru *al* «al» și «îi», etc.

3. Lipsa pronunțării lui *ă*, *î* ca *o* sau *o*.

Toate celelalte particularități, despre care se vorbește mai pe larg în volumul I din această lucrare, se apropie de dialectul aromân.

O asemănare cu graiul din această comună arată limba Românilor din *Huma*. Totuș lipsesc coincidențele cu trăsăturile fundamentale ale graiului din *Țarnareca*. Asemănările sunt aparente și se reduc numai la particularitățile cari se întâlnesc și în dialectul aromân.

Oșani reprezintă graiul comun, care stă la baza limbei vorbite în toate comunele românești din Meglen. Deosebiri mici se găsesc și în graiul Oșeniților, însă ele sunt neînsemnate.

Astfel, particola *să* dela conjunctiv, în Oșani, se aude regulat *si*, ca în Liumnița, Cupa, Țarnareca, pe când în Lugunța, Birislav și Huma avem *să*. Deasemenea formele *poîni*, *coîni*, *moîni*, lipsesc; în locul lor avem: *poni*, *conî*, etc.

Intrebuințarea perfectului compus, la verbe, în forma inversă este rară; cu toate acestea sunt cazuri când această formă verbală se aude aproape tot așa de des ca la Cupa, despre care am vorbit mai sus: «Că si *dus-au* la lucru, că *vinut-au* căsă, nu l'-au *flat-au*; ti-*ntribat-au* tîni, tu al' *zis-aî* că *murit-au*; ti *vicnit-au* si l'-li spuî groburli, tu nu li *spus-aî*. . . » (când s'a dus la lucru, când a venit acasă, nu i-a găsit (pe copii); te-a întrebat pe tine (despre ei), tu i-ai spus că au murit; te-a chemat să le spui mormintele, tu nu le-ai spus. . . » Cf. Basmul ⁸⁴/₂₁).

Limba din *Birislav* și *Nânta* ține de graiul din Oșani, cu toate că aceste două localități sunt așezate în apropierea *Lugunței*.

Cum am strâns materialul din acest volum. — Conținutul basmelor. — Cântecele.

După ce am văzut înfățișarea dialectului meglenit în trăsăturile lui fundamentale față de celelalte două dialecte românești: dacoromân și aromân, precum și micile deosebiri locale din sânul aceluiaș dialect, mă simt dator să spun câteva cuvinte asupra felului cum am strâns materialul din acest volum precum și asupra conținutului lui.

Pentru un cercetător care se duce într-o regiune cu gândul ca să rămână numai o zi-două în fiecare comună, adunarea materialului folc'oric în cantități mai mari este o imposibilitate. Aceasta am putut-o constata din propria mea experiență. Cu greu se pot găsi oameni din popor, cari să stea de povești, atunci când ei sunt ocupați cu munca câmpului. Rar se găsește câte un bătrân sau o bătrână din care mai poți prinde câte ceva. Cei mai mulți se așteaptă să le vorbești despre lucruri serioase. În ținuturile liniștite, în care fiecare își vede de treburile lui, nestingherit de nimeni, sunt momente când lumea se mai îndeamnă ca să mai povestească câte ceva. Însă în Meglen liniștea a lipsit pentru tot timpul cât am avut nevoie ca să-mi strâng materialul de trebuință. Eră tocmai în vremea când, imediat după introducerea regimului constituțional în Turcia Europeană, bandele de comitagii greci și bulgari se întreceau în asasinate, ca să pregătească terenul pentru izbucnirea războiului balcanic. În împrejurările acelea

grele pentru toată populația românească din Peninsula Balcanică, Meglenoromânii, care abia dacă mai vedeau odată la doi ani câte un om «cântat» în mijlocul lor, erau fericiți că mai puteau afla și ei ceva noutăți referitoare la stările politice. Prin urmare, fiecare își poate închipui ce deziluzie era pentru ei, când omul «cântat», în loc ca să le comunice ceva vești care îi interesau, se apucă să-i întrebe de povești sau despre lucruri, pentru a căror însemnătate ei nu-și puteau da seamă.

În condițiunile acestea, înțelege oricare că materialul meu strâns în prima călătorie era foarte redus. În afară de bogăția însemnărilor privitoare la graiul meglenoromân, făcute în cursul ședințelor despre care am vorbit în capitolul precedent, ca material folcloric nu m'am ales din această călătorie decât cu un basm din Nânta, povestit de către tânărul *Hasan Ibraim*, despre care vorbesc și în vol. I din această lucrare (p. 18); un cântec, cântat de același într-o seară după cină la Lugunța; 18 basme din toate celelalte comune; aproape mai toate cântecele din acest volum și câteva ghicitori. În Liumnița, soția lui Gh. Meghia, mi-a povestit timp de o oră și mai bine toate obiceiurile de la nuntă; tot așa și în comuna Huma; aici soția preotului Papatanasi mi-a dat cele mai multe informațiuni cu privire la cele mai multe obiceiuri ale Meglenoromânilor.

Restul materialului ce se publică în acest volum a fost strâns parte într-o nouă călătorie ce am făcut-o singur, abia după un an dela prima călătorie, și numai în comunele în care mă interesam despre anumite chestiuni gramaticale, parte dela elevii meglenoromâni care veneau să urmeze cursurile școlii comerciale din Salonic.

La culegerea textelor, pe mine mă preocupă așa de mult partea formală a limbei, încât partea internă, conținutul textelor, venea pe planul al doilea. Deaceia le-am redat cu toate nuanțele de pronunțare, așa cum le-am auzit dela o comună la alta, lăsând frazele să se succedă într-o parataxă continuă. Tot din acest motiv, eu n'am evitat ca să înregistrez și unele variante. Țineam cu orice preț să scot la iveală cât mai multe forme gramaticale — pentru mai buna cunoaștere a întregului mecanism dialectal — și cât mai multe cuvinte, spre a putea pătrunde în toată bogăția lexicală a acestui dialect. În acest din urmă scop am cules dela foștii mei elevi *G. Golea* și *George Demetru* din Oșani tot materialul din capitolul «Frazologie».

În ce privește conținutul basmelor culese de mine, el nu se deosebește prea mult de fondul comun care stă la baza poveștilor dela toate popoarele balcanice. Un studiu amănunțit în această privință nu încerc să fac, căci el nu intră în cadrul cercetărilor mele. Aci mă mulțumesc să adaug că basmele meglenite arată o mare asemănare cu basmele bulgărești din Macedonia și în special din ținutul Meglen. La Meglenoromâni ca și la Bulgari «Samuvili» cu «lamni» și cu «tso-glavi» se întâlnesc în cele mai multe basme. Din când în când apare și «ubavil'a locului» care ne amintește pe «e bukură e dheut» dela Albanezi și «mușata loclui» (frumoasa pământului) la Aromâni.

Deasemenea cele mai multe ghicitori se întâlnesc în bulgărește. Ele sunt, în parte, localizări din limba bulgară. Astfel prima ghicitoare (Acul):

Mic sam,
Mari sam,
Toată lumea u ăves.

Mic sânt,
Mare sânt,
Toată lumea o îmbrac.

se regăsește în ghicitoarea bulgărească despre același obiect:

Mal sam,
Ne rastam,
Sio vek go pokrivan.

Mic sânt,
Nu cresc,
Toată lumea o învelesc.

Și tot așa ghicitoarea de sub No. 2 precum și altele din colecția publicată în acest volum se întâlnesc la Bulgarii de pretutindeni.

* * *

Ca o notă nouă în materialul strâns de mine sunt *cântecele*. Se știe că Românii din Meglen au cântat foarte multă vreme numai în bulgărește. Mulți din ei cântă și astăzi în această limbă. Este același fenomen, care se observă și la Aromânii din Epir cu cântecele grecești. Cântecele pe care le reproduc în volumul de față sunt creațiuni nouă. Ele datează din timpul când Meglenoromânii n'au avut contact mai des cu Bulgarii. Cum că ele sunt populare, aceasta am putut-o constata din faptul că crâmpoie din ele mi-au fost cântate, seara după cină, în prima mea călătorie din Meglen. Chiar în colecția lui Pericle Papahagi, *Din literatura populară a Aromânilor* (p. 952) găsim un fragment de cântec, rău transcris, pentru că așa îi fusese comunicat, care reproduce versuri din primul cântec din acest volum:

Nu mi strinzi di mână
Să nu-î la frânzi ninelu

Nu mă strânge de mână
Să nu-mi frângi inelul.

Puternica influență slavă — în cazul de față bulgară — a fost exercitată asupra graiului meglenoromân, mai cu deosebire în intervalul cât ei au fost nevoiți să locuească printre satele bulgărești. După ce s'au strâns din nou în așezările lor proprii, acolo unde îi găsim astăzi, contactul direct cu Bulgarii fiind întrerupt, ei scăpau treptat de sub înrăurirea slavă, și cu aceasta se simțeau îndemnați din nou la creațiuni poetice în formă populară. În ultimele decenii ele au fost susținute și de curentul național care a apărut nu odată cu deschiderea școlilor românești, ci cu primele încercări de a se cultiva în graiul lor.

În capitolul care urmează, vom face o scurtă expunere a acestor începuturi, după informațiunile pe care le-am putut culege la fața locului, dela bătrânii cari își mai aduceau aminte de ele. Aceste informațiuni vor fi prețioase odată când se va scrie istoria culturală a Românilor din Peninsula Balcanică. Astăzi avem o datorie ca să

pomenim despre toate aceste încercări, mai cu deosebire că, în lupta de exterminare a elementului românesc din Macedonia, întreprinsă înainte de războiul balcanic (1913) din partea organelor bisericii grecești, sacrificiile Meglenoromânilor în vieți omenești, pentru apărarea școlii și ideii românești au fost destul de mari, dacă ne gândim la numărul lor relativ mic față de Aromâni.

Inceputurile învățaturii românești la Meglenoromâni.

Năzuința de a se cultiva în limba românească a început să se arate la Români din Meglen încă de pe la 1864, adică cam în aceeași epocă pe când *Dimitrie Atanasescu*, marele dascăl al românismului din Macedonia, deschideă primele școli românești în mijlocul Aromânilor.

Pe vremea aceea contactul dintre Aromâni și Meglenoromâni lipseă așa de mult, încât nu numai oamenii din popor, dar chiar puținii cărturari de pe atunci nu aveau o idee clară despre existența acestei populațiuni românești în ținutul Meglen.

Încă înainte de 1864 un oarecare I. Popa-Gheorghe, mai târziu supra numit Argintaru, originar din Oșani, vroind să se călugărească a plecat la Sfântul Munte. Acolo, aflându-se că este însurat și că preoteasa îi mai trăește, cu toată dragostea lui pentru monahism, n'a fost primit în cinul călugăresc.

După ce a rătăcit mai multă vreme pe la diferite mănăstiri, a ajuns la schitul românesc Prodrom. În acest schit a petrecut o iarnă întreagă și, în intervalul acesta, a învățat să cetească și chiar să slujească în românește.

În primăvara aceluiaș an s'a întors din nou la Oșani, ca preot, aducând cu sine mai multe cărți bisericești. Aici a fost primit în biserica comunală, în care, pe vremea aceea se slujea numai grecește, și, numai după câteva săptămâni de ședere, a început să facă serviciul divin în limba română.

Eră pentru întâia dată când Megleniții auzeau în biserică învățăturile creștinești în graiul lor strămoșesc.

De multe ori el a cetit românește și în mănăstirea *Sfântul Mihail*, din apropierea comunei Oșani, în care, printre călugări români localnici se aflau și călugări greci, veniți dela Sfântul Munte.

Această inovație introdusă în biserică de părintele Popa-Gheorghe Argintaru, la început, nu atrăsese luarea aminte a arhierelui grec din Oșani. Mai târziu, însă, când el a început să se îndeletnicească cu cartea românească și printre popor, încercând să învețe pe copiii sătenilor, lipsiți de orice școală, în graiul românesc local, atunci arhierul grec i-a interzis să mai slujească în românește, sub amenințarea că îi va tăia barba.

Părintele Popa-Gheorghe, de teamă ca să nu-și piardă preoția, s'a supus ordinelor arhieresti și, ceva mai târziu, la cererea arhierelui,

i-a predat și cărțile românești pe care le adusese din Sfântul Munte.

De astădată arhiereul grec, de teamă ca nu cumva părintele Popa-Gheorghe să continue a învăța în ascuns pe copiii Megleniților în românește, a chemat în comună un dascăl grec ca să învețe pe copiii Megleniților carte grecească.

Cu vreo zece-doisprezece ani mai târziu, pe la 1874, un alt meglenit *Gușu Gaga*, originar tot din Oșani, și om cu destulă carte grecească, a fost chemat ca să slujească ca dascăl grec în școala comună. După mai multe luni de dascălie, el dădă în biserică de o psaltire românească. Aceasta era una din cărțile rătăcite ale lui Popa-Gheorghe, care nu ajunsese în mâinile arhiereului. *Gușu Gaga*, care, în afară de grecește mai cunoștea puțin și slavonește, putu ceti cu multă ușurință literile chirilice. Cât pentru înțeles, acolo unde nu pricepea unele cuvinte, el se descurcă cu o altă psaltire grecească, care îi slujea ca cheie. Cu timpul el a ajuns să învețe românește repede și bine. Și fiindcă *Gușu Gaga*, deși era autodidact, însă, ca cultură, se ridică cu mult mai presus decât părintele Popa-Gheorghe, el era în măsură să înțeleagă mai bine, folosul ce ar rezulta pentru luminarea sătenilor, dacă, în școală, alături de cursurile în limba greacă pe care elevii nu le puteau pricepe, le-ar mai fi făcut ceva și în graiul lor românesc. Deaceia, dela început el își puse în gând să introducă limba română în școală ca și în biserică. Astfel în cei 6—7 ani, cât a funcționat ca institutor grec la Oșani și Liumnița, el izbuti să învețe pe copii și românește. Ceva mai mult, el a putut convinge pe arhieu de faptul că, dacă slujba bisericească era bine să se facă în limba greacă, predicile dela sfârșitul liturghiei trebuiau ținute în limba română. Căpătând încrederea arhiereului, el țină multă vreme, înainte de deschiderea primelor școli românești, predici în dialectul meglenit în toate bisericile din ținutul locuit de Români.

Numai mai târziu, când acțiunea românească din Pind și Macedonia începuse să neliniștească organele bisericii grecești din acele părți, arhieu din Oșani, de teamă ca nu cumva această acțiune să se întindă și în Meglen, făcū tot posibilul să îndepărteze pe institutorul grec, care se îndeletnicea mai mult să învețe pe băieți românește decât grecește.

De astădată *G. Gaga* a trecut în Veria, unde există o școală românească, spre a se pune în legătură cu institutorul român de pe atunci *Dimitrie Badralexi*. Acesta îl sfătui să meargă la Salonic, ca să se pună în legătură cu *Constantin Popovici*, consulul român din acele vremuri. Însă consulul, în loc ca să-i înlesnească deschiderea unei școale românești în ținutul Meglen, îi propuse să-l trimeată ca institutor într'una din comunele românești din Macedonia. Și, deoarece gândul lui *G. Gaga* era ca să nu se îndepărteze de România lui, el a cerut să meargă pentru câțeva vreme la Sfântul Munte. Acolo a rămas aproape un an, la schitul românesc Sf. Prodrom, în care timp putu

să se perfecționeze în studiul limbii române. După aceasta s'a reîntors din nou la Salonic. Acum era pe la sfârșitul anului 1884.

În anul acesta, Meglenoromânii din Lugunța, vroid să-și răscumpere satul dela proprietarul lui, care era un beiu turc, au intervenit pe lângă un oarecare Dimitri Unca, român originar din Bitolia și dragoman pe lângă consulatul român din Salonic. Acest Unca cunoștea bine pe proprietarul comunei și el trebuia să stăruască pe lângă beiu, ca să le înlesnească răscumpărarea. În urma stăruinții acestuia, lucrurile s'au aranjat în așa fel încât beiful, consimțind să vândă comuna, a primit la început jumătate din preț, iar pentru rest, care trebuia plătit ceva mai târziu, dragomanul consulatului românesc a garantat cu averea lui.

Pentru acest serviciu Dimitri Unca sfătui pe Românii din Lugunța să cheme pe Gușu Gaga ca institutor român în locul dascălului grec. Ei primiră bucuroși această propunere și *Gușu Gaga se duse pentru întâia dată ca dascăl român în satul Lugunța la începutul anului școlar 1884—85 chemat și plătit de locuitorii comunei*. Dascălul grec din comună, care era un Român meglenit de origine, n'a fost îndepărtat. El a fost lăsat să învețe românește dela G. Gaga, mai ales că, în anul următor, acesta avea de gând să meargă ca să deschidă școală românească în Oșani, și fostul dascăl grec trebuia să continue ca învățător român în Lugunța.

Lucrurile erau aranjate așa de bine, mai cu deosebire că și vechiul dascăl din Lugunța primise să învețe pe copii românește, încât, la început, se părea că pilda Românilor din Lugunța va fi primită și de către Românii celorlalte comune românești. Însă de data aceasta arhiereul grec din Oșani s'a turburat și mai mult, mai ales că acum s'a amestecat și un funcționar dela Consulatul Român din Salonic în afacerile comunale, care priveau școala și biserica, și asupra cărora el singur putea exercita cea mai mare influență. Și fiindcă dascălul român, de astădată, fusese adus și plătit de săteni, arhiereul grec, neputându-l înlătura imediat, a încercat, mai întâiu, să producă o dezbinare printre săteni. La început Românii s'au ținut solidar pe lângă școala românească. Când însă arhiereul a început să le facă tot felul de neajunsuri pe lângă autoritățile turcești, care nu erau în stare ca să priceapă scopul înalt al școlii românești, unii dintre ei au început să se dea de partea arhiereului și numai după câteva luni Românii din Oșani erau împărțiți în două tabere: unii care vroiau școală românească, iar alții care țineau la școala veche grecească. În urma acestei dezbinări, s'au ivit neînțelegeri între săteni și cu privire la restul de plată pentru răscumpărarea comunei. Dragomanul Consulatului Român din Salonic, nemaî vroid să garanteze pentru plata acestui rest, beiful turc a revenit asupra vânzării făcute, și Românii din Lugunța au rămas încă multă vreme iobagi beifului turc.

Dar arhiereul grec nu s'a oprit numai la aceasta. El a încercat să alarmeze pe toți Românii din Meglen, inventând tot felul de intrigi

pe seama ortodoxiei credinței creștine. De astădată confuzia între credința ortodoxă și învățătura românească fu așa de mare, încât G. Gaga, cu multă amărăciune în suflet, fu nevoit să se retragă din comunele românești din Meglen. Și fiindcă el ținea să fie pe lângă Români lui, a intrat ca învățător în comuna bulgărească Tușim, din apropierea orașului Nânta, în care a funcționat mai mulți ani dearându-l.

Dar nici la Tușim nu s'a lăsat de idea ce-și pusese în cap ca să răspândească limba română printre Meglenoromâni ¹⁾. Profitând de împrejurarea că în această școală veneau și unii copii români, pe aceștia G. Gaga îi învăța pe lângă bulgărește și câte ceva românește. Unul dintre acești elevi a fost și *Rizu Pena*. Tatăl acestui elev, încântat de învățătura băiatului în limba română, în urma lămuririlor ce i s'au dat de către învățător, se hotărî să-l trimeată la liceul român din Bitolia. Și fiindcă băiatul era mic și nu-l putea lăsa singur, el îi dădă ca tovarăș pe un alt băiat, *Nicola Marcu*.

Acești doi tineri: *Rizu Pena* și *Nicola Marcu* sunt cei dintâi elevi megleniți care s'au înscris și au urmat cursurile liceului român din Bitolia, de unde mai târziu trebuia să iasă pregătiți bine, ca să ajungă dascăli în comunele lor.

Prin prezența acestor primi elevi megleno-români în mijlocul Aromânilor, într'un centru cultural de pe atunci, cum era Bitolia, existența unei alte populațiuni românești din munții Caragiovei a început să se lămurească din ce în ce mai mult la intelectualii aromâni, și cu aceasta și interesul lor pentru cultivarea acestei populațiuni să devină mai mare.

Astfel în 1890 inspectoratul școalelor românești din Macedonia a trimis în Meglen pe primul institutor român, *Mihail Nica*, originar din Perlepe. După doi ani G. Gaga, adevăratul promotor al ideii românești în Meglen, a plecat la Bitolia, luând cu sine și pe *Riza Pena*. Aci ei au rămas un an de zile în care timp au făcut studii sistematice în limba română. După aceasta, amândoi s'au reîntors în Meglen cu certificate în regulă, pe baza cărora autoritățile imperiale, în urma cererii Românilor din Meglen, le-au dat voie ca să deschidă școli și să funcționeze ca dascăli români în acele școli.

Deaci înainte se începe din partea tinerilor intelectuali meglenoromâni o nouă activitate culturală și idea românească începe să pătrundă mai adânc în inimile Românilor din Meglen ²⁾.

¹⁾ În anul, în care G. Gaga se află la Tușim, H. Weigand facea prima sa călătorie la Români din Meglen, despre care se vorbește în vol. I din *Die Aromunen* (p. 20—31). La trecerea sa prin Tușim, G. Gaga a fost învățătorul bulgar care i-a vorbit lui Weigand românește și i-a dat să citească o poemă în versuri scrisă de el însuși și intitulată *Cucerirea Daciei de către Romani*, despre care Weigand vorbește la pagina 29 din o. c. Această lucrare, care nu este lipsită de interes pentru dialectul în care este scrisă, bătrânul G. Gaga mi-a încredințat-o mie, cu câțiva ani înainte de moartea lui. Ea va fi publicată în *Dacoromania* împreună cu alte texte meglenoromâne ce mai am.

²⁾ Pentru restul istoricului dezvoltării școalelor românești în ținutul Meglen, începând de la trimiterea primului institutor român Mihail Nica, până aproape înainte

Starea actuală a Românilor din Meglen. — Răspândirea lor în Asia Mică, în Tracia Orientală și în Țară.

Deoarece în introducerea volumului I din această lucrare, am vorbit despre stările de lucruri din Meglen până în 1909, când am făcut prima mea călătorie, în cele ce urmează voi încerca să fac o mică expunere asupra stărilor care au urmat după această dată, mai ales că ele ne ajută la priceperea tuturor nenorocirilor care s'au abătut, acum în urmă de tot, asupra acestei populațiuni, mai întâiu prin excluderea limbei românești din școalele lor comunale, după aceea prin împănarea satelor lor cu Greci asiatici și, înfine, prin emigrarea lor în Asia Mică, în Tracia și în Țară.

Până în anul 1909, acțiunea noastră culturală din Meglen reușise să introducă școli românești în toate comunele locuite de Români, afară de orașul Nânta. Lupta n'a fost ușoară. Agenții propagandei grecești au întrebuintat și aci ca și în Macedonia mijloace neînchipuit de brutale, socotind că în felul acesta vor forța pe Românii naționaliști să părăsească cauza românească. De astă dată asasinatelor atât de obicinuite în toată Macedonia nu se întindeau numai asupra celor în vârstă ci și asupra copiilor. Ca acum mi-aduc aminte cu ce groază îmi arată păstorul *Steriu Mitri*, conducătorul meu prin acele părți, locul unde fusese măcelăriți 14 copii între 10 și 12 ani, pe drumul ce duce de la Lugunța la Huma, acest biet păstor care în 1912 și el a trebuit să cadă victima aceleiași barbarii!

Cu toate acestea, când, înfine, Junii Turci, în urma stăruinții organelor noastre școlare, ajunseseră să priceapă adevăratul scop al mișcării noastre culturale, iar autoritățile administrative începuseră în mod efectiv să sprijine cauza românească, puținii Români din Meglen care își mai trimiteau copiii la școalele grecești, îmbrățișară cauza românească. În vara anului 1910 în nici o comună românească nu mai existau școale grecești. Și pentru ca să nu se creadă că această revenire la sentimente românești fusese făcută forțat prin intimidări venite din partea autorităților administrative, Românii din toate satele din Meglen au adresat marelui vizir cași guvernatorului din Salonic o declarație, în care își afirmau libera lor acțiune în chestia școalelor și bisericilor naționale.

Mi-aduc aminte, că pe vremea aceea, când mă aflam și eu în apropierea lor, lucrând pentru triumful cauzei noastre, a fost un moment — singurul din întreaga perioadă de frământări culturale la Români din Peninsula Balcanică — când idealul acțiunii noastre reușise să se realizeze într'un singur colț din Macedonia. Acest colț era ținutul Meglenului. Megleniții care fuseseră treziți așa de târziu la conștiința na-

de războiul balcanic, trimit pe cetitor la articolul lui Const. Noe, publicat în lucrarea lui V. Codrescu, *Istoricul Școalelor din Macedonia* 1906. În rândurile de mai sus eu m'am mulțumit să schițez numai ceea ce, după cât știu, nu s'a scris până acum.

țională, numai după o activitate de câteva decenii reușiseră să înlocuiască în toate școalele și bisericile din comunele lor limba grecească prin cea românească. Eră un adevărat triumf al cauzei noastre. Și pentru ca să se vadă de câtă însuflețire eră cuprinsă preoțimea și mai cu deosebire dascălii noștri din acel ținut, reproduc rândurile prin care directorul școlii românești din orașul Ghevgheli anunța consulatului românesc din Salonic izbânda desăvârșită a cauzei românești: «Mulțumită concursului binevoitor al onoratelor autorități imperiale, românismul a făcut un pas gigantic în regiunea Meglenului. Toate bisericile și școlile comunale sunt în mâna noastră, în care răsună dulcea limbă românească. Toată lumea mic și mare se îmbrățișează de bucurie. Deși s'a încheiat anul școlar, am hotărât toți, institutorii și preoții, să redeschidem școlile încă pe cel puțin o lună...»

Această stare n'a ținut decât până în 1912, când prin răsturnarea guvernului June-Turc și înlocuirea lui prin partidul liberal, bandele de comitații greci și bulgari au început să apară din nou, pentru ca prin acțiunea lor comună să pregătească izbucnirea războiului balcanic.

După războiul balcanic, ținutul Meglenului cădea sub stăpânirea grecească și cu aceasta Meglenoromânii intrau în gura lupului. Avant-garda armatelor grecești, care se alcătuiă numai din «antariți» (comitații) trebuia în primul rând să-și războvească în contra căpeteniilor românești care se arătaseră ostili cauzei grecești. Unii dintre Românii vizați și-au părăsit căminurile venind în Țară. Însă cei mai mulți au rămas acasă, și ei trebuia să sufere toate cruzimile unei armate care se grăbise să se instaleze în comunele românești din Meglen numai ca să se războvească. Acum Românii din acest nenorocit ținut nu mai erau urmăriți pe ascuns în codru, ci împușcați în mijlocul satului, la vederea tuturor¹⁾. Cele mai mari nenorociri căzuseră asupra Românilor din comuna Liumnița. După aceea veni rândul Românilor din Oșani și din celelalte comune.

În acele vremuri grele pentru toți Românii din Macedonia grecească, dar mai ales pentru Meglenoromâni, comunele românești din ținutul Meglenului au început, puțin câte puțin, să fie părăsite. Cei mai mulți dintre Români se așezau în Țară. Școalele românești, dacă mai erau tolerate, în schimb, autoritățile grecești întrebunțau pe lângă Români toate mijloacele de intimidare spre a-i face să-și retragă copiii dela școală.

¹⁾ Dintre Românii din Meglen asasinați înainte și după venirea Grecilor, însemnăm pe Duce Dude și Nicu Gheorghi din Liumnița. După aceea pe Traiu Ciupa și fiul său Dimitri din Comuna Cupa. Apoi pe celnicii Steriu Beca, Foti Vana, Nicola Mangiuchi și mai mulți păstori, toți din comuna Livădz. Dintre cei spânzurați de către armatele grecești ziua după amiază în mijlocul satului, au fost Petcu Chehaia și Avram Jara; iar notabilii Duce Dude și Nicu Gheorghi au fost împușcați în drum, pe când se duceau cu nevestele și copiii lor la o rudă. În Oșani fruntașul român Bosca Pupea a fost omorât în bătaie, iar Tanas Stoiu Terzi, cel mai aprig apărător al cauzei românești, după ce, mai întâiu, a fost bătut până la sânge, a fost împușcat și azvârlit în mijlocul satului. (Toate aceste informațiuni sunt luate din rapoartele Consulatului din Salonic, adresate guvernului român din București).

În aceste împrejurări nenorocite, Românii din Meglen au fost surprinși de marele războiu, care le-a adus nenorociri și mai mari: Liumnița, Cupa, Oșani, Lugunța, Birislav și Nânta, făcând parte din zona frontului bulgar, erau expuse la bătaia tunului. Din această cauză, o parte din populațiune a fost dusă în interiorul Bulgariei, unde a fost supusă la un tratament destul de neomenos, iar o altă parte ridicată de Greci și răspândită în apropierea Salonicului și în insule.

După sfârșitul marelui războiu, prea puțini din acești Români nenorociți au apucat să se reîntoarcă la căminurile lor. În afară de aceasta, Grecii, preocupați de gândul ca să-și asigure frontiera din spre Serbia, au adus în comunele românești coloniști asiatici spre a pune bazele unei zone culturale grecești. Cu aceste măsuri ca și cu persecuțiile care au urmat după aceasta, românismul nostru a fost redus la niște proporții în care — cu multă durere sufletească o spun, — o populațiune, numai în stare de agonie, mai poate trăi!

Ca consecință a acestei situațiuni, a urmat un nou exod în spre Țară. De astă dată nu plecau Românii singuratici, ci grupări de zeci de familii.

Dintre acestea, după informațiunile pe care a binevoit să mi le procure d-l *Chr. Iufu*, președintele Societății de cultură «Meglenia» cu sediul în București, 98 familii originare din Oșani s'au așezat în Dobrogea Nouă, în comunele Aidoglu și Bazraghian; — 130 familii de Aromâni grămosteni din comuna Livădz, așezată în ținutul Meglen, s'au stabilit în comunele Tatar-Atnagea și Uzungi-Orman; — 70 familii, originare din Lundzini (Lugunța), în comuna Capaclia; — 13 familii din Cupa, în comuna Cazimir; — 18 familii din Liumnița, în comuna Haschioi; — alte 30 de familii din Liumnița, în comuna Sărsânlar și 80 familii amestecate din mai multe comune, în Cocina.

Peste tot au emigrat în Dobrogea Nouă 349 familii meglenoromâne și 130 familii aromâne din ținutul Meglen.

În ce privește Meglenoromânii din orașelul Nânta, nimic precis nu se știe de urma lor. Am putut afla numai că din miile de Români din Nânta astăzi nu mai există în acest orașel nici o familie! Toți au plecat, răspândindu-se unii în Asia Mică, alții în Tracia Orientală. Societatea «Meglenia» a luat laudabila inițiativă să intervină pe lângă guvernul turc din Angora ca să-i comunice, în marginea posibilităților, localitățile din republica turcească în care au fost așezați acești români nenorociți. Socotindu-se Musulmani din cauza religiunii lor mahomedane, în timpul când se făcea schimbul între Greci și Turci, ei, fugind de urgia Grecilor, au optat pentru așezarea lor în ținuturile Republicii Otomane.

CÂNTECE

I. NINELU

1. Nu-n-mi strinzi di monă,
Să nu-n-la fronzi ninelu;
Să nu-n-la fronzi ninelu,
Cu dousprets di rap.
 2. Cum s-mi duc io casă,
Cum s-la dau dzevapu;
Cum s-la dau dzevapu,
La tati și la mămă.
 3. Tati să-n-mi tăltșască,
Mămă să-n mi zăplongă;
Mama să-n-mi zăplongă,
Bebi să-n-mi drubească.
 4. Ha! di feată cāsă,
Io s-la dar ninelu;
Io s-la dar ninelu,
Cu pașprăts di rap.
- Stoii Duma (de 12 ani, Oșani).*

II. LU PEPA

1. Că-ș-si tuemit-au Petra, Petra lu Piștolu
Dupu lu Crăsti fitșor, Noia di lu Crăsti.
Di-ș-lu lășo Noia, Noia di lu Crăsti,
Di-ș-si dusi Petra la răpa di Cutșan.
 2. — Aina, aina, Petru mori, noi cu tati cāsă.
— Nu vin io cāsă tati, că nu mi va Noia,
Tucu du-ti ăn Oșin, belchi s'aflîș un loc;
Ăn Lundziî nu mi pritorn, că si bată peză.
 3. Că-ș-si sculo Piștolu di-ș vinî ăn Oșin,
Că-ș vinî Piștolu la lu Surlă cāsă.
— Uzoi c'ai mults fitșor, si-ts dau ună feată.
Și-ș la dărară lucru, ăncă'n tselă sât.
 4. Ună misliri Surla, si sculo di casă,
Di s-dusi lă mănăstir ș-u flo Petra Cola,
Și la dărară lucru, cola si'ncurună.
Lă moară si'ncurună, lă tsea di mănăstir.
 5. Ăn loc di simință, lele, pisoc di sub moară;
Ar'ăn loc di curuî, curpăn di pri bucă.
- Același.

III. LU ICA

1. Că-n prutsirui, mămă, dascălu Nicola,
Ama videam mămă mori, că ȧet nu mi vreă,
Ań la prutsirui, mămă, Trăptși di lu Murdȧia.
Ama videam, mămă mori, că ȧet nu mi vreă.

Tureă șicher ȧo, mămă, tșupleă-la găl'ni

2. Că-n la prutsirui, mămă, Dimitri lu Gona,
Ama videam, mămă lele, că și-eł nu mi vreă.
Că-l' runeam șicher, mămă, si plică ș-la lăiă.

Că du-ti ȧo la moară, ȧetcă-la și Mitri,

3. Că fȧ ȧo turtă, mămă, aș lăiă, aș mănă,
Că-ș-si zănvitșȧ, mămă, e zuȧă aș vineă
Până cȧn, mămă mori, lucru nă si dăřȧ.

Beca Namu (de 14 ani, Oșani).

IV. LU MUȘA

1. Tsi ts-u ligat capu Mușu,
Dali mult ti doari,
Ili șa ver di fats ?

— Nu mi doari capu, mămă,

2. Tucu mult n-u mȧncă, mămă,
Di Urfan efendi.

Si dusi'n Sărună, mămă,
Aber nu-n trimeati mila,

3. Dali si privină.
Mult aș-si măntșȧ mămă,
La noastră udaȧă.
La noastră udaȧă, mila,

4. Tucu'neac văcȧț șăzȧ.
Uneac văcȧț șăzu, mămă,
Săldi treȧ ser durmȧ.
Săldi treȧ ser durmȧ, mila,

5. Treȧ căfeur biȧ.
Treȧ căfeur al' ded săldi,
Treȧ liri li plăti.
Di mult ań-si feasi mȧncă

6. Di Urfan efendi.
Nu dună găilē tu, Mușu,

Aber ăts trimeasi Mușu
Pri Vatșa lu Prondi.

7. Că-ș-si dus-aȧ Mușă lele,
Iă lu Musta cunac.
Di li izvizut-aȧ dăȧnă
Toati uđȧli lui.

8. Di-i-la zătsirut-aȧ Mușă
Chȧstecu lu begu.
Ca si veadă dali-i bună
Cu chȧstecu tsista.

9. Di si dus-a Mușă căsă,
Si deadi di pimint.
Tsi mi arsits mila, mămă,
Focu si vă ardă.

10. Vrin foc si vă ardă, mămă,
Tsi mi deadits, mila mămă,
La Tușă lu Dreana.
Nu mi litșă mămă mila,

11. An lu Dreana grămȧz.
Că mi litșă ăń cunacu
Lu Mustal'ă fitșȧ.

Hasan Ibrahim (de 16 ani, Nănta).

V. LU VENA

1. Leà-la, leà-la, Venu mila,
Taşa lu Vriu.
— Nu la voi, nu la voi, mămă,
Taşa lu Vriu.
2. Ca si-n-la leaṽ, mila mămă,
Pitu lu Vrizu.
— Nu ti daṽ, nu ti daṽ, Venu,
La lu Vrizu fitşor.
3. — Ca si-n-la leaṽ, mămă mori,
Gona lu Mentsa.
Gona lu Mentsa, mămă,
Fidan di Trindăfil.
4. — Nu ti daṽ, nu ti daṽ Venu
La lu Mentsa fitşor
— Ca si-n-la leaṽ, mămă mori,
Tsela uminetsu.
5. Tsela uminetsu, mila,
Cu fustanu mari.
Cu fustanu mari, mămă,
Şi cu treṽ tucoṽ.
6. — Nu ti daṽ, nu ti daṽ, Venu,
Dupu uminetsu.
Ca s- ti daṽ, Venu mori,
Dupu uşinetsu.

Stoia Duma (de 12 ani, Oşani).

VI. LU TOŞU

1. Tsi ts-aṽ ligat capu, Toşu,
Cu neagră şămiiă, Toşu,
Faţă 'mpuvinită, Toşu,
Em prugălbinită.
2. Ocl'i răzmătitş?
— Că-n-mi 'ntribats, mămă
mori,
Di Stuijan lu Zlati, mămă,
Nu-ṽ Stuijan, mămă mori,
3. Că-i gugoş di trindafil.
— Nu dōnă găilē, Toşu,
Că trista berim aṽ dascal;
Aṽ dascal Toşu, mila,
4. Cu franghi ăn dżep.
— Focu să-i li ardă, mămă,
Şi franghi şi tot.
Tsi mi laş pri guşă, mămă.
5. Voi cu nina Lungă.
Că-n işam la tumbă, mămă,
Di-n la videam Stuijan,
Stuijan ali Zlata, mămă.
6. Io-l' fătseam cu ocl'u, mămă
Şi el aṽ fătseă.
Focu să vă ardă, mămă,
Tsi mi lats pri guşă, mămă,
7. Voi cu nina Lungă.
Tsi bun aṽ tritseam io, mămă,
an ăn veară.
Io mi dutseam la baftşă, mămă.
8. Şi el dupu mini.
Ca nă flăiam în baftşă, mămă,
Di bun mai bun nă tritseam.
Mo io-l' fac cu ocl'u, mămă,
Tucu ieṽ nu-n fatsi.

Beca Nanu (de 14 ani, Oşani).

VII. LU TRAIA

1. Tsi cota ieş ăn găilē,
Traiu, bri milu la mămă?
— Nu sam ăn găilē, mămă.
Tucu n-ăṽ moncă di Petra,

2. Di Petra lu Chita.
Că-n mi dutseam ȳo, mȳmu,
La Lazi stroȳnicu.
ȳi-n zisi, mȳmu moari,
3. Umot sȳ no-ai di Petra.
Al' zis-au la Lazi, mȳmu moari
«Nu la voȳ Traȳa prusmȳcnitu»
— Nu-n donȳ gȳilȳ tu, Traȳu,
4. Di Petra lu Chita.
Ai Tanca lu Titsa, milu,
Ca vrinȳ steaȳȳ.
— Au ȳtiu ȳo, mȳmu mori,
5. Tucu ca tsea nu-ȳ.
Di tsea-l' fȳtseam ȳo la Lazi
Maria lu deadu Mitri.
Cȳ-n undiseam, mȳmu mori,
6. Sȳ-n facȳ Petra bunȳ,
Petra-l Chita cumȳȳia.
— Nu-n donȳ gȳilȳ, Traiu,
Oli feati multi ari.
7. — Ari moari, mȳmu mila,
Tucu ca tsea no-ari.
Delmi cȳ cota-n-ts-u tser,
Vez beȳichi sȳ-n-ts-u
[zȳmȳntȳuȳ.
8. — ȳo tureȳ-i ȳicher, mȳmu,
Rȳstupeati'n bradzȳ.
ȳo tureȳ-i nȳut, mȳmu,
Tȳupleȳts-la pul'i.
9. ȳo fȳ-l' cu mȳna, mȳmu,
ȳa nu-n fȳtseȳ.
ȳo fȳ-l' cu ocl'u, mȳmu,
ȳa nu-n fȳtseȳ.
10. ȳi ȳo vizuȳ, mȳmu moari,
Cȳ nu mi vreȳ Petra.
Di tsea zitseȳ, mȳmu moari,
Nu la voȳ Traȳa prusmȳcnitu,
11. Cȳ-n-la tser Vanca ȳidisitu.
Nu-n la voȳ Vanca ȳidisitu,
Cȳ-n la tser Piti furisitu.
Nu-n la voȳ Piti furisitu,
12. Cȳ-n-la tser Damȳan nȳriditu;
Damȳan nȳriditu cu multi
ȳvliur
Cȳ-i nȳridit, mȳmu moari,
Cu baftȳur ȳi cu agri,
Cu agri ȳi cu odrin.
- Acceȳȳi.

VIII. FEATA CU LUDI

1. S-dusi feata la apu,
S-dusi ludi dupu ȳa.
2. Zȳstoj, featȳ, cola
Sȳ-ts li zȳport stomnili.
3. Ludi-u cȳtȳ di mȳnȳ
ȳi-l' la frȳnsi ninelu.
4. ȳi-l' la frȳnsi ninelu
Cu dȳȳsprets di rap.
5. Nu ti spearȳ, featȳ,
Tȳti nu ȳe casȳ.
6. ȳo s-la dar ninelu
Cu pȳȳsprȳts di rap ¹⁾.
- Hasan Ibrahim (de 14 ani, Nȳnta).

¹⁾ Cf. cȳntecul I.

IX. TEGA CU DUMUZU

1. Tega cu Dumuzu
Merg mōnă di mōnă.
2. Merg mōna di mōnă,
Direp ăn cătun.
3. Direp ăn cătun,
La Saîli cāsă
4. La Saîli cāsă,
Direp la Tanitsa.
4. Cafcu tșorop tser tu, Itu,
Dali roși ili morchi?
— Nu voi, Teghîu, nitsi cafcu
Tucu tini ti tser.
5. Cōn si ti lea tini Teghîu,
Dali pri dupu tsină?
Dali pri dupu tsină,
6. Ili printru tsină?
Printru tsină, Itu mori,
Ăi mult mai zăbun.

X

1. Tega s-dusi la bahtșe di vali.
La bahtșe di vali,
La izvoarca rasti,
La izvoarca rasti,
2. Sum buzelu mari,
Sum buzelu mari,
Pri șarōta pālă,
Pri șarōta pālă,
3. Doil' cu Dumūzu.
— Tu s-ti duts Tega
Direp ăn cătun;
Direp ăn cătun,
La dughenu meū.

XI

1. Cafcu tșouli tser tu, Teghîu,
Dali nalti ili slojni?
— Nalti, Itu, să mai buni.
2. Cafcu șamița tser tu, Teghîu,
Dali gabîn, ili roși?
— Galbină, Itu-i mai zăbună.
3. Cafcu fustan tser tu, Teghîu,
Dali di cadife ili di mătasi?
— Mătasi, Itu-i mai zăbun.

XII

1. Ca ș-la pirdū, māmū mori,
Poni chîustecu.
2. Di ș-la flat-aū, māmū mori,
Pita chîustecu.
3. Di si dus-aū, māmū mori,
Poni la Pita.
4. Di-l' zis-aū, Poni, džanām,
«Ai Pita păn la poartă».
5. Că ișoră păn la poartă,
Aū lō cutru Gădatșă.
6. Di ș-u tsănū cola Poni,
Dōu săptămōn di văcōt.
Stoiu Duma (de 12 ani, Oșani).

XIII

1. Lē-la, lē-la, Meno mori,
Riza di lu Zetsea.
2. — Nu la voi, nu la voi, māmū,
Riza di lu Zetsea.

3. Ie! ş-u le, mǎmu mori,
Filea di lu Vinea.
4. Io si-n lu leu, mǎmu mori,
Ita cumindzîia.
5. Ie! sǎ-n darǎ, mǎmu mori,
Taslu di mǎtşcati.
6. Taslu di mǎtşcati, mǎmu,
Coptşe di furlinǎ.
7. Coptşe di furlinǎ, mǎmu,
Cundugu di sǎrma.
8. ǎn crǎbla di rǎsol
Ca ş-u arsi mǎna Mena.
9. Meno mori, nu ti scundi
Cu pucrovu 'n cap.
10. Cu pernitza pri numiri
Aman, tşinghi Meno.
11. Darǎ, Mono, dou chitchi
Aman, dou chitchi.
12. Ca si pusi Mena pri leagǎn
Aman, pri leagǎn dzanǎm.
13. Ca-i la deadirǎ Tamburdzîia
Taşca Tamburdzîia.
14. Taşca Tamburdzîia, dzanǎm
Taşca Cupinetsu.
15. Ca si 'nvirino Mena, dzanǎm,
Cǎ lǒ Taşca Tamburdzîia.
3. — Aman Ibrim-beg, dzanǎm,
Sto! sǎ dudǎrǝm, dzanǎm.
4. Şi la tini napcum dzanǎm
Şi-l' turirǎ alva 'n mǎnǎ.
5. Cǎ-l' cǎzǘ alva 'n lut,
Al' si tǎvǎli, dzanǎm.
6. Şi si 'nvirino, begǘ, dzanǎm,
Şi fuzi 'nvirinǎ, dzanǎm.

XV

1. Aidi, Meno, tşinghi Meno,
Aman, tşinghi Meno,
2. Dupu mini, tşinghi Meno,
La noastrǎ tşiflichǎ.
3. Ca si dusi Mena la viǎǎ,
Cu codru ǎn cap.
4. Cu porcu antru tini dzanǎm
Cu cǝnili dupu tini.
5. Cu codru ǎn cap dzanǎm
Cu dichel'u pri numir.
6. Cu dichel'u pri numir, dzanǎm,
Meno, tşinghi Meno.

XVI

1. Nu ti va, nu ti va Meno mori,
Ita cuimdzîia.
2. Ie! sǎ ş-u le Meno mori,
Menca lu pop Mance.
3. — La sǎ ş-u le, mǎmu mori,
Menca lu pop Mance.
4. Io sǎ-n la leu mǎmu mori,
Pul'u a lu popa.
1. Ca-ş dǎrarǎ alva, dzanǎm,
Seba cu Mena, dzanǎm.
2. Ibrim-aga zisi: «dzanǎm
Dats-u alva la mini, dzanǎm».

XIV

- | | |
|---|--|
| <p>5. Ie! să-<u>n</u> dară, māmū mori,
Tșouli di videală.</p> <p>6. Nu ti va, nu ti va, Meno,
Pul'u a lu popa.</p> <p>7. La s-nu mi va, Meno mori,
Pul'u a lu popa.</p> <p>8. Io să-<u>n</u> lu leu, māmō mori,
Pandi l'umnitșanu.</p> <p>9. Ie! să-<u>n</u> dară, māmō mori,
Fustan di mătasi.</p> <p>10. Fustan di mătasi, māmō,
Prigatș di cadifē.</p> | <p>2. Ȃn loc di mănūșă, Petru,
Ȃn loc di mănūșă,
Matsa cu mărăju, Petru,
Matsa cu mărăju.</p> <p>3. Ȃn loc di curună, Petru,
Ȃn loc di curună,
Curpăn di pri moară, Petru,
Curpăn di pri moară.</p> <p>4. Ȃn loc di simintsă, Petru,
Ȃn loc di simintă,
Pisocu di vali, Petru,
Pisocu di vali.</p> <p>5. Ȃn loc di cōrpă, Petru,
Ȃn loc di cōrpă,
Riza lu muraru, Petru.
Riza lu muraru.</p> |
|---|--|

XVII

- | | |
|---|--|
| <p>1. Ȃn loc di pugatșă, Petru,
Ȃn loc di pugatșă,
Răpa di la moară, Petru,
Răpa di la moară.</p> | <p>6. Ȃn loc di butseauă, Petru,
Ȃn loc di butzeauă,
Coșu di la moară Petru,
Coșu di la moară.</p> <p><i>Beca Nanu (de 14 ani, Oșani).</i></p> |
|---|--|

II.

B A S M E

1. *Mul'are și moarte,*

1. Ună mul'ari ve un fitșor și mult al' ra milă di ieș. con la culcă să dormă al' cantă și la sculare ar' ăń contits la sculă.

2. bini ma moarte nu ubidești c'ăi bun il' ăi nibun; vini ună seră, al' lō sūflitu la fitșor și fuzi.

3. și mul'are si dusi dupu moarti ca să-l' ja sūflitu la fitșor di la moarti.

4. ămno, ămno mul'are drūmu dupu moarti, bătū pri un spin și-l' zisi ia spin : «spīnuli, nu-ū vizuș moarte cutru iundi lō?»

5. și spinu al' zisi: «să spun, amă le-mi ăń sinu tōu și tșoni-mi până să 'nfurles di să-ts spun cutru iundi lō moarte». și mul'are la, lō, la pusi ăń sin. și ca 'nfurli spinu l'a zisi: «pri ȳa lō moarte».

6. și ară ămno, ămno și bătū pri ăntuneric și l'ăntribō și ieș și ăntunericu al' zisi: «cōtă și la min' cum al' cāntăi la fitșor di până s-mi satur di cōtits, ca să-ts spun cutru iundi lō moarte».

7. și ia-l'-si deadi la cōtits, și cāntō, cāntō până al' sāturo; și ca si sāturo ăntunericu, al' spusi pri iundi lō.

8. și mul'are cātsō să amnă și ămno, ămno, bătū pri ună vāli ș'u-ăntribō și vāle cutru iundi lō moarte. și vālea-l' zisi: «zăplonzi să cadă lacrimile tali la min'.

9. și mul'are zăcātsō să plōngă și căzură lacrām ăń vāli, si feșiră rāp multi, di ună mil'ă di riři una.

10. și ămno, ămno, bătū pri un breș mari, ca zidu ra nalt. și ăń breș ve un ded c'un băstun ăń mōiń și mul'are al' la tsirū băstunu ca si pună la breș.

11. și tsela dedū al' la ded' și mul'are si pusi pri breș și ăȳ flo poarta di rai dișclisă și la poartă ra un lant ded ș'al' zisi să-u lasă s'ăntă s' la află sūflitu lu il'ă-su.

12. tsela dedū al' zisi: «ăntă, amă vez să lei vrin lant sūflit pri gușă». și mul'are ăntro ș' una-ș'ună ișō anghelu din tser di 'l' zisi: «tse ubideș tu ȳa?» și mul'are zisi: «l'ubides sūflitu lu fitșoru s' la leȳ». — ieș la min', zisi anghelu, să-ts spun tsi mōnts ve di traziri.

13. și' al spusî că dintsil' să-l' li scoată un căti un și peril' și multi mentsi vî di traziri. și mul'arî zisi: «demi că tîr mentsi ari, mai bun la stă ȳa».

14. și mul'arî fuzî singură cāsă plāngîndura.

Nicola Tanur (12 ani, Lugunța).

2. *ȳomu fucară, Domnu și lu ȳampirātu il'ă.*

1. ra ună-ȳară un ȳomu mult fucară și iși să-ș la ubidescă cāsmētu.

2. ȳmno, ȳmno, bătū di un dēd moș, ama tsela ra dōmnu. dōmnu al' zisi la tsela ȳomu: «ȳundi ti duts bra mīluli?»

3. tsela ȳomu al' zisi: «ȳn la ubides cāsmētu, să-mi glăves la vrin cari s-mi va».

4. și dēdu zisi la tsela ȳomu: «nu ver la mini să ti glăveș? am trei cal' să-l' pașt și să-l' rāneș; lānt tsivā nu vōi».

5. ȳomu zisi: «ami cōtsi să nu vōi; bun ȳi să sirbes la tini». și si dusi, vechim, la tsela dēdu să sirbescă.

6. și dēdu al' zisi: «ȳo lānt lucru di la tini nu vōi. Cal'il' să-ȳ-l'i cats și ȳo fug din timp ȳn tsista vācōt, să vin să tsi li dāȳ pāрили și să-ts fuz. ȳa, mo ȳo ȳts las māncāri și bēri la tini».

7. dēdu fuzî. ȳel, ca sirbî, sirbî un an di zōli și cal'i rāȳ di buȳ mai buȳ. cōta si ȳmpl'ō vācōtu, aș vinî tsela dēdu și al' zitsi: «e bra mīluli, ts-ȳȳ bun? tser să fuz cāsă?»

8. și ȳomu zisi: «mult ȳ-ȳȳ bun». dēdu al' zisi: na-ts pāрили cōt ȳts fac».

9. tsela ȳomu zisi: «tsi să fac cu pāрили, că ȳa tu ȳn dāȳ māncāri, bēri și alti bunātāts».

10. «ȳi delmi șa, zisi dēdu, sirbē și tsista an la mini și din timp ȳn tsista vācōt ȳo arā să vin». și aș fuzî dēdu.

11. dupu tsi tricurā un an di zōli, vinî dēdu, la pruibidî și al' zisi: «e, bra mīluli, cum tricuș?» — di bun mai bun tricuȳ, zisi ȳel:

12. e, bra mīluli, du-ti cāsă, acu tser di pruibidē unēc. tsela ȳom ȳi zisi: «si stāȳ ancă tsista an».

13. și sirbî ancă un an și aș vinî; arā tsela dēdu ȳi zisi: «e, bra mīluli, cum tricuș?» arā ȳel zisi: «bun tricuȳ».

14. dēdu ȳi zisi: «mult vācōt si fēsi di cōn ȳeș ȳa; tu du-ti unēc cāsă di pribidē (pentru: pruibidē).

15. arā ȳel zisi: «ȳi s-mi duc». tsela dēdu ȳi zisi: «tsi bășiș tser s'ȳts dāȳ, că mults ȳn sirbiș la mini» — tsivā nu vōi, zisi ȳel, tucu un blugusov s'ȳn dāȳ, tsi să tser, tsē si mī fac».

16. dēdu ȳi zisi: «aidi blugusov ȳi di la mini: tsi să tser, tsē s-ti fats».

17. arā la ȳntribō: «lānt tsi tser?» ȳel zisi: «tsivā nu vōi; tsista sfrieȳu dō-ȳ-la si zāsfiresh unēc».

18. ȳi la dēdi dēdu sfrieȳu și ȳi zisi: «aidi blugusovit si ȳeș; cōn si zāsfiresh cu tsista sfrieȳu si dūnă toată lumē lāngă tini. na, și tsēștā

călotească; cõn si aî zor di si aî zănvărtes, un tăbur di lumi si tal'ă.

19. şi iel aş li lo tşestî lucrî şi chinisî drûmu şi amnõ. şi di iundi amnã, amnã, bătû di un gurgăşlif fag şi zisi: «si scot di ȳa unec iascã». şi aî zãmãncõ cu bãltiîa tşegurgãşcã.

20. tşegurgãşcã aî zisi: «bri omulî, nu n-u sparzi cãsa, tuca na-u tşestã mేశã. cõn si la zits tsista laf, si ampl'ã di põini. nu n-u sparzi cãsa».

21. şi iel trasi drûmu. ca amnõ, amnõ, bătû di nişti ȳamiñ şi la zisi: «vets loc şi foc?». ara iel' zisirã: «loc şi foc vem, ama põini nu vem». iel zisi: «io põini am, tucu loc şi foc».

22. şi si dusi iel la iel' şi ca u scoasi tşeg mేశã, şi la zisi tsela laf, si ampl'õ mేశa di põini şi tots mănecãrã. şi ca zisi lãnt laf, si dunõ põine şi iel chinisî s'amnã.

23. ca amnõ, amnõ, junsî ân un cõmp şi zisi: «ai ȳa sã zãsfires unec, sã videm mi mintşunõ tsela dedu, ilî nu».

24. şi ca zãsfirî, di-unã-ȳarã tot insãnu cola si dunõ şi iel ca trasi calotşca un tăbur tãl'õ la unã zănvãrtiri.

25. bun ma un fitşor tsi si cãtã cu al ămpirãtu fetã, nu putû sã la jungl'ã.

26. tsela ȳomu si dusi la ămpirãtu ân ȳaspits şi ămpirãtu l'-u deadi fetã. bun ma tsela fitşor, tsi nu la putû jungl'ari arã si cãtã cu fetã.

27. şi fitşoru, tsi aî vef lat lu ămpirãtu il'ã, aî zisi: «ai s-işom ân cõmp sã na batim, si videm cari si cadã io, ilî tu sã caz».

28. bun ama tşeg serã fetã la ăntribõ ȳomu-su: «spuni cu tsi murafet cõta pots tu?»

29. arã tşeg aî zisi arã: spuni, dżănãm, cu tsi murafet fats?»

30. tuntşeg iel zisi: «ia tsista n-u murafetu la mini: cõn zãsfires cu tsista sfrielu, tot insãnu iasi; şi la tşestã mేశã cõn aî zic un lãf, si ampl'ã di põini; şi tşestã cãlotşcã, cõn aî zănvãrtes, un tabur di ȳamiñ jungl'ã.

31. şi mul'ari-sa catsã di aî li da tşeli lûcrilî la tsela omu tsi si cãtã. ân locu la tşeli lûcri al' pusi lãnti lûcri.

32. cã işõ moînista si batã cu tsela ȳomu, ca la scoasi sfrielu sã sfirescã şi ca sfirî, ca sfirî un sãt prõpi, nitsi un ȳom nu işõ.

33. şi ca ănfluminzõ iel, aî scoasi mేశa sã mănãncã põini. ca aî la zisi tsela lãf, itş põini nu işõ din mేశã.

34. şi etcã-la tsela ȳomu tsi si cãtã cu luî mul'ari, iundi iasi, şi ca zãsfirî, di-unã-ȳarã si dunõ tot isãnu cola.

35. şi tsela ȳomu tsi aî vef lu ămpirãtu il'ã, aî zisi: «aî si na batim». ca aî trazi calotşca, udvaî un ȳom jungl'õ.

36. ca aî trazi tsela lãntu cãlotşca, la jungl'õ iel şi un tăbur di lumi la unã zănvãrtiri şi l'-u lo mul'ari-sa.

37. ca tricû un rãp pri cola, tureşti unã mutşcatã di carni ân bnuãr. tşeg carni si fesi unã gõscã mãri şi mult ubãvã.

38. ca si dusi ămpirãtu si spealã dimineatsta la bunãr, aî vizû gõsca ân nuntru şi si signî sã-u lę; ama nu-aî putû, cã gõsca cãzû lãnjos pri apu.

39. ca tricù unec vâcôt, tse gôsca si fesi un cal ăn bunăr. ămpirātu cōn la vizù, vicō mul'ts uamiñ di la scoasiră calu dîn bunăr și la lō ămpirātu cāsă.

40. și ca la ligō la ăslu cālu, di multă milă ămpirātu la cātă calu. și ună ăară ău trimesi feta ca s'ăi turească pāl'ă; bun ma măiă la fetă.

41. și dupu unec vâcôt, tsela calu si fesi ăom și si dusi ară la tsela dedu tsi vē sirbit ănainti s'ăi da blugusov.

42. și ăi zisi dedu: «ai, blugusovit să ieș; ăom si nu poată s'ti ănvingă; cōn si mor, di la dōmnu si mor».

43. și tsela fitșoru si dăro ăn ună rŭbă mult bună și si dusi la ămpirātu.

44. ca zășăzù unec la ămpirātu, ca lară si lăfească cari tsi ari tricut, lō si spună ămpirātu că șa și șa tricui.

45. ăn filean vâcôt un ăom mult jūni vē, ama nu știu cum fesi ară di la tăltșoră. ară tsela fitșoru ăi zisi: «io sam tsela tăltșotu și ta fetă mi tăltșo cu tău ziniri.

46. și ieș si sculo, la cătsō zinir-su la ămpirātu și l'antribo: «tsi tser s'ats fac mo io la tini, să slujōș ili să sfiteș?» . ara ieș zisi: «să sfites».

47. și cătsō la unsi cu gāz, la prinsu și sfiti. și rāmasi ieș ară ăn loc, și ș-u lō mul'ari-sa.

Același.

3. Picurăru și drăcu.

1. Ună ăară rau doī frats și rau picurăr. ieș si dutșeu cu oīli.

2. mai mārili si dutșeu cu mlaznitsili, ară mai micu si dutșeu cu stērpili, mai mārili li dutșeu cāsă, ară mai micu li zātșeu la tōrlă.

3. și ca li dusi sērta oīli la tōrlă, li ăncl'isi și șizū.

4. tamam șizū și etca-la un ăom; tsela ra drăcu. și ăl' zisi: «bună sēră», ară picurăru ăl' zisi: «fuī di ăa!» și drăcu si ănvirino și ăl' la supsi micu zeīst.

5. lantă sēră ară șa ăl' zisi: «bună sēră, pri iūndi li păștei ăoīli?» . ară picurăru ăl' zisi: «pri iūndi vrēm».

6. și drăcu ăl' la supsi tot sōnzili și la dăro pri ună vină.

7. ună zuuă, ca si flară ăn sas cu frāti-su, ăl' zisi frāti-su: «tsi cōta ieș slab bra frāti?» ieș ăl' zisi: «ău ăi frică, că șa ău zisi să nu spun că s-mi bē tot».

8. tucu la s-mi bē. ăa cum: tamam li duș ăoīli la tōrlă și unec zăstātuī ca să mănānc pōini, etca-la un ăom ău zisi: «bună sēră!» Și ăl' ziș: «fuī di ăa!» și ieș mi cătsō cu rostu di mīeu zeīstu».

9. și lānta sēră taman li-ăncl'is ăoīli și cătsai să mănānc pōini, etca-la ară tsela ăom și ău zisi: «pri iūndi li păst ăoīli?» ară io ăl' ziș: «pri iūndi vrēm pri colo li păstēm» și ieș ară mi suptsi di zeīst și ău la suptsi tot sōnzili. di tșe cōta sam slab.

10. și frāti-su ăl' zisi: «du-ti tu cu mlaznitsili ca să mi duc io cu stērpili», și mai micu frāti zisi: «frāti, mini mi ari dubiut, nu ti du s-ti spargă și tini».

11. și mai mărlî frăți zisi: «acu mi sparzi, du-ti tu cu mlaznitsili, ară Țo cu șterpili».

12. si dusi mai mărlî cu șterpili și li dusi șerta la țorlă; și taman șizû, etca-la drăcu și al' zisi: «bună șeră!» «— bini viniș!» al' zisi picurăru.

13. și drăcu zisi: «șera prin ta triușă tricuș», ară picurăru al' zisi: «drûm vë di tricuș!» și drăcu al' zisi: «ama ta mul'ari aș vizuș», și picurăru al' zisi: «uoc'î vë di aș vizuș».

14. și drăcu al' zisi: «tău boș șăroțu la vizuș», picurăru al' zisi: «uoc'î vë di la vizuș», «— bun ma căpu al' la tălară».

15. picurăru zisi: «să-l'-la tal'ă, mi cum, tsel'a fitșor cārne tser să mănăncă».

16. drăcu zisi: «bun ma căpu di ȧsli al' la ligară», ară picurăru al' zisi: «ȧundi ra, cola al' la pusiră», și drăcu pucnî.

Același.

4. *Lu ȧmpirātu il'ă și izmichȧru lu țșorbadȧȧa.*

1. Aș ra ună-ȧară un ȧmpirāt tsi-ș vë ună feță.

2. lui feță tots aș tsireș și ȧel dăro un an păn di lui cunac, și pusi ȧn ȧel treȧ mil' di ochi di poȧni și zisi: «cari să-u mănăncă tșestă poȧni ȧn ună zuȧă, tsela să-u lë me il'ă».

3. ca uȧoră șa, lūmi cari-di-cari si dutșeu cola să mănăncă.

4. bun ma ȧel zisi: «tsela tsi să nu poată cȧta să mănăncă, căpu ȧi la lëu».

5. și dȧu suti di ȧamiȧ și mai mul'ts si dusiră și nitsi cȧti treȧ ochi nu putură să mănăncă. și ȧmpirātu la tots căpitili la li lo.

6. dupu un an, si uȧo cȧ un țșorbadȧȧa vë un izmichȧr tsi nu pȧti să lă nămănăncă di poȧni. și izmichȧru lu țșorbadȧȧa saldi pri poȧni sirbe și ară nu putë s-la satură di poȧni.

7. și ca uȧo izmichȧru, și ȧel lăȧo curȧn cola. și ună ca si dusi, al' tsi curdisi la mănăcȧr și mănȧo, mănȧo, păn di jimitȧti di zuȧă nu al' junsi poȧnea tsi ra treȧ mil' di ochi.

8. și ȧel ară «poȧni!» tsăpȧ: «ȧȧ-n poȧni!»

9. și ȧmpirātu al' zisi: «toȧ să-ts spun ȧncă ună lȧntă: ȧa ȧa ari ȧopt cȧpi di ghipt: unu ȧȧ di mël', lȧntu ȧȧ di barnitsă, lȧntu ȧȧ di grȧn și lȧntu ȧȧ di sicară; lȧntu ȧȧ di urov, lȧntu ȧȧ di linti, lȧntu ȧȧ di ȧorz și lȧntu ȧȧ di urez. tsista lucru acu la pots sfărșȧri, tu să-u lëi me il'ă».

10. izmichȧru si spărû și zisi: «toȧ să ved, tucu unȧc poȧni ȧȧ-n». ȧmpirātu al' dȧdi poȧni.

11. izmichȧru lȧ să mănăncă drūmu, și mănȧo, mănȧo, și tuntșe, di gȧȧlë, nu-l'-ti mănăcȧ poȧni. Și ȧel di ȧundi ȧmnȧ, ȧmnȧ, drūmu, bȧtû pri un cup di furniz și ȧel la li turȧ ȧicurli di poȧni.

12. și ȧșo ȧmpirātu lu furnizli și zisi: «cari la feșȧ tsista bun?» — izmichȧru zisi: «tsi bun ȧȧ tista? ȧo la feșȧ».

13. ămpirătu lu furnizli zisi la izmichiăru: «tsi bun tser să-ts fac?» ară izmichiăru zisi: «tis bun di la furniz ari? no-ari nitsi un air di furniz. mai micșei tsi ari di furniz?»

14. ămpirătu lu furnizli zisi: «acu, spuni, tsi bun tser».

15. izmichiăru zisi: «ămpirătu ăn ari zis: păn di trei zoli, acu nu li pots curari opt cupiti di ghipt, sfacă pōini bășca, capu ăts la leu».

16. ămpirătu lu furnizli zisi: «di tsista lucru ăi cula! ca să ti scap, tucu na-u tșestă cutiă. cōn să vez zort, să-i dai foc cu un spirt, tuntșe io cola sam și să-u leg sfacă pōini bășca». izmichiăru nu si cādisi pri furniz.

17. ca vini la trei li zoli, cōn tsirē zor să li aibă ămpirătu — cā pănă tuntșe ăi ra muvlētu — și ca vizū zor di ămpirătu, izmichiăru ăl' dēdi foc la tșe cutiă și isoră vrin miliun di furniz. și ca fēsiră iruși diună-ură, la un sāt, sfaca pōini bășca-bășca, ău lēsiră și ăș fuziră di cola.

18. etca-la ămpirătu iūndi vini și li flō sfaca cup bășca-bășca și iel mult si tșudi di tsista lucru, și ăl' zisi la izmichiăru: «ancă un lucru să-ts spun: «acu la pots sfărșori să ts-u dau mē il'ă, ară cu nu la pots sfărșori, cāpu a tsi la leu».

19. izmichiăru si spārū.

20. ămpirătu zisi: «să si dară tōti fētili ăn ună rubă. acu pots să-u cunoș cari ăi mē il'ă, să-u lēi; acu nu pots, ăts spuș io, cum tsi să-ts fac.

21. izmichiăru ăș zitșe cu crielu: «cum, io să-u cunos cari ăi lu ămpirătu il'ă, și di iūndi?» ămnă mult zātșudit drūmu, nu si fatsi vichim cōt, cōta ra zātșudit fachiru di izmichiăru.

22. Bun ama, di iūndi ămnă, ămnă drūmu, flō ună pită di ghiesp căzută din zid. și iel ău pusi di iūndi ra căzută și la vizū un ghiaspi și ăl' zisi: «tsi fats cola bra miluli?»

— ra căzută pita din zid, di ău puș ară ăn zid.

— cari ăn la fēsi tsista bun? zisi ghiaspili.

— io la fēș.

— tsi bun tser să-ts fac io la tini?

— tsi bun ari di un ghiaspi? di vrină mutșcari ăi bun s-la dară rōn lāntu.

— acu, spuñ tsi tser să-ts fac și io un bun, cum ăn fiseș tu, cā și tini, cum ti cat, nu ts-ăi chēfu; tucu spuni cum ts-ăi alu.

23. izmichiăru zisi: «ia cum n-ăi mey lucrū: pănă mōini la năzăts ăn ari zis ămpirătu, ca să si dară tōti fētili ăn ună rubă și io să-u cunos, cari ăi lui il'ă și să-u lēu. bun ama acu nu ău pot cunoștiri, cāpu ăn la leu».

24. ghiaspili ăl' zisi la izmichiăru: «di tsista lucrū io să ti scap; nu donă gālē, tucu trazitu cola. io mōini ca să vin, să ies antru tini și tu dupu mini să merz. io cōn să-n-mi ăntsap ăn frunti la lu ămpirătu il'ă, tu tuntșe si vez cari ăi lu ămpirătu il'ă».

25. ca isoră mōinista la năzăts, tōti fētili si cătsara să joacă, ișo ghiaspili și direp la lu ămpirătu ilă și ăl' tsi ăntsăpō ăn frunti.

26. și izmichiăru zisi: «tșestă ăi lu ămpirătu il'ă». și ău lō.

Același.

5. *Pricazma lu Chiosu.*

1. Un uôm vë un fitșor. la trimeși ună zuuă la moară să matsină fărină și al' zisi la vrin murăr chios să nu si ducă să matsină, că chiosil' mintșună.

2. fitșoru la ăncărco cafu, chinisi și si dusi lă ună moară.

3. tsela murăr ra chios și fitșoru fuzi di cola și murăru al' zisi: «çotsi fuz di nu stai ȳa să matsin' ?» Și fitșoru zisi: «tăti ăn zisi la chios să nu matsin, că chiosil' sa mintșinoș».

4. ămno, ămno, flo ună lăntă moară și lă ȳa ra chios murăru și fuzi di colă.

5. ămno, ămno birda, flo și lăntă moară și lă ȳa murăru ra chios și di cola fuzi. flo și lăntă moară, și lă ȳa murăru ra chios și stătù lă tșe moară.

6. murăru al' zisi: «fitșoruli, noi ȳa la vem adētu fărina ca si matsină să-u fatsim poȳni și să spunim căti ună mintșuni, di acu să cadă lă tini, ta să-ts iȳă; ară acu să cadă la mini, mea să-n iȳă».

7. și fitșoru zisi: «bun-ăȳ și șa să fatsim».

8. și ăȳ mătșinară fărina și ăȳ fesiă ună poȳni și murăru zisi la fitșoru: «spuni mo tu pișim ună mintșuni».

9. și fitșoru zisi: «spuni tu pișim», și fitșoru birda al' zisi: «tu spuni».

10. și murăru cătsq să spună și zisi: «tăti meȳ, ună-ȳară vë mul'ts cal'. mi trimeasi ună zuuă să-l' pasc, și, că vini șerta, l'i pirdui totș cal'il' și viniȳ cāsă fără cal'».

10. tuntșe tăti că-n-tsi răzburq: «ȳundi sa cāl'il', tsi l'i fiseș!» și ȳo ișȳi să ubides dupu cal' și flaiȳ ună ticfă mări, mări, cât una cāsăbă. ȳa vë ună gaură tu ună parti; și ca prizniȳ prin gaură, l'ă vizuiȳ cal'il' ăn ună simintă raȳ totș, și ȳo, ca l'ă scoș din simintsă, că l'ă pridănaiȳ, l'ă duș cāsă totș cal'il'»; și al' zisi la fitșoru: «tșesta-i meȳ mintșuni, si spuȳ și tu mo!»

11. fitșoru zisi: «tăti vë multi albini și mi trimeși ună zuuă să li pasc. și ca vini șerta, li pridănaiȳ albinili, li duș cāsă și că li ănumiraȳ, dȳu albini nu veă. tuntșe tăti mi trimeasi să li ubides, s-li aflum și ăn zisi: «până s-nu li afliș, să nu vin cāsă».

12. și ȳo ubidiȳ, ubidiȳ, no-ari albini. amnă-ncoă, amnă-ncola no-ari albini și chinisiȳ să mi duc cāsă fără albini.

13. ămnam drūmu, ved un uôm ară cu dȳu albini. mi duș lăngă ȳel și tșeli albinili raȳ meȳ; li vë flat și li vë pus ăn jug și ară cu ȳali căt puteȳ. tuntșe al' traș un șlapnic și al' li lai albinili și li pridunaiȳ antru mini.

14. și cȳn mi zăcat bun, ună albină vë rănă la gușă di la jug și ȳo laiȳ ună frunză di nucă, ăȳ șterș rănă și u turiiȳ frunza. di la tșe frunză ișȳ ună nucă mări și feși multi nuts și să dunară fitșoril' să măȳască lă nucă.

15. că măiră, măiră, cu grup di tsară, si feși un agru mări lăngă nucă și la suminȳm tsela agru grȳn.

16. și gronū criscū si fēsi mult bun. ftari gron nu vē lānt ca iel. și cā si cōptsi, dunōm unā zuuā mul'ts argats sā sitsirōm la gron și scoasim unā coadă.

17. cā vinī lānta zuuā, sitsirōm până ān jimitāti și ișo un l'epuri antru noi.

18. și mājini tāti cu șetsira dupu iel și dēdi șetsira ān iel și dupu șetsirā cāzū și unā carti și aū lom cartea.

19. cā u cāntōm, ān ea zitseā cā poine tsi-u fēsirā lā moarā sā iīā lu fitșoru, sā nu iīā lu murāru, și tots bārbatsil' tsi raū dunats sā scultā zisirā cā poine ș-cāzū la fitșoru.

20. și fitșoru aș fuzi cāsā cu poine.

Nicola Lazăr (de 12 ani, Lugunța).

6. Pōpa și Lūdu.

1. Raū unā-uarā treī frats. mai micu nu ra tamam la criel și iel la-mpārtsorā. māmā-sa ra lāngā iel, și al' zisi un lāf și iel cātsā di aū tāltsaști mūmā-sa și la zitsi la frats: «māma muri, tucu ai sā-u angrupōm».

2. mai mārli frāti cātsā sā darā grobu; mai micu frāti, tsi nu ra tam la criel, dāro un tșop di ier și aū zāvlitșaști mūmā-sa.

3. di iūndi āmnā, āmnā drūmu, bātū pri unā mul'ari, și tșe mul'ari al' zisi: «cōtsi șa bri mīluli, șa aū vlitșoș mūmā-ta?» iel l'-u dēdi cu ieru pristi cāp, aū tāltsō și iā. și al' vicnī la frāti-su: «frāti dōu grobur darā». și frāti-su si zātșudi.

4. di iūndi āmnā, arā dēdi di un cōini. cōinili zālātro și iel l'-u dēdi pristi cap și la tāltsō și iel. și al' vicnī arā la frāti-su: «frāti, treī grobur darā». și tsel'a frāts si zātșudirā și al' zisi mai marli la mijlucānu frāti: «frāti, ai sā fuzim cā s-na punā ān bilē tsista drac di fitșor». și fuzirā dōil' frāts.

5. iel li pusi unā pristi unā ān un grob și lāgo dupu frāts și-l' jūnsi lāngā unā moarā. și lō prāșlēnu di moarā. tūntșeā frātsil' al' zic: «bra frāti, tsi la ver cu prāșlēnu di moarā?»

6. mai micu frāti zisi: «tsista-i lu māmā prāșlēn» și frātsil' fuzirā arā sā la perdā, ca sā nu l'a punā ān bilē.

7. iel lāgo dupu iel', l'i jūnsi și si pusi pri un pom. amā sub tsela pomu vē dōi ūamiū cu primātiīā. și iel la zitsi la frāts: «frāts, frāts, s-la tures prāșlēnu pristi iel'?» frātsil' al' zisirā: «ture-*la*, ca s-la tures» și iel la turi pristi ūamiū și l'a muri.

8. frātsil' si spārurā și fuzirā.

9. mai micu frāti rāmāsi cola și tsi sā lē di la primatar? lē unēc tāmōnā; și, cā fuzi di cola, zisi: «tsi sā fac iō mo cu tșeștā tāmōnā? aī sā-u ard» și aū pusi ān unā smārečā și āl' dēdi foc.

10. și dōmnu tūntșe la dūrē dintili, ca-l'-tsi dusi fūmu di tāmōnā, al' tricū dintili. și dōmnu li trimēși anghil'il' sā vēdā cari l'ari fat

tsista bun. anghil'li si dusiră și la flară tsela fitșoru tsi al' zitșeu lude și l-antribară. «tu la fășeș tsista bun la dōmnu?»

— io.

— ai că ti vicăești dōmnu.

11. și ieși si duci și dōmnu al' zisi: «tsi bun tser di la mini?»

— tsivă nu voi, tucu blugusov tser și tsita sfrielu să-n la dai.

— ai blugusovit să ieși și cu sfrielu cōn să zăsfirēș toată lumea să răzjocă.

12. lude chinisi. di cola, di cola, di iundi amnă, amnă drūmu, bātū pri un pōpă, tsela pōpa ubide izmichiār și al' zisi la lude: «nu ver bra miluli, tsista an să sirbeș la mini?»

13. — voi, ama să dărōm pāzari să nu na pișmādisim vrin di noi.

14. — cari si pișmādisescă să scoatim ună fașă din gorb.

14. — bun delmi șa; pān cōn să cōntă cucu să sirbes la tini. ama cari si pișmādisescă, spusim pāzare.

15. — pōpa la trimeasi lude cu oile să li pască. ca li scoati la cōmp, că zăsfirēști cu sfrielu, tucu lāră să jocă uoili și lude ancă mai mult sfirē cu sfrielu. și uoili si fēsiră lipcă până șerta. că li vizū pōpa uoili flāmūndi, al' zisi la lude: «mult sa flāmūndi uoili».

— noi cum vēm dārāt pāzare — zisi lude — ca să nu nă nvirinōm. ti anvirin?

— nu mi anvirin.

— lun.

16. li scoasi ară la paștiri lude uoili și pōpa si duci să vedă cum li paști di sa cōta flāmūndi, și cătilin, cătilin dupu ieși, pōpa antrō an ună căpină și si scumsi. ca la vizū lude pōpa, iundi ai scuns an căpină, lo să sfirēscă cu sfrielu și răzjuco pōpa an căpină, și lo să tsōpă: «aman stoil!» și lude ancă cōtă mai mult sfirē, și ca si umārō di sfiriri, stātū.

17. șerta al' zisi pōpa la pupadija, ca să vină lude stară ca să punim sinija, cōt să fatsim crutsi să lāsōm, că multă pōini mănāncă lude.

18. și vini șerta lude di la uoi și zisi: «ai să zātsinōm unēc, pōpi». și pōpa al' zisi la popadija: «puni, pupadii, unēc să zātsinōm. și pusiră sinija să tsinā vechim; și tucu tsi-ș fēsiră crusti, și pōpa al' zisi la pupadija: «dutsinaș pupadii?»

— ia, dutsinaj.

— dutsinaș tu, pōpi?

— dutsinaj.

— dutsinaș tu, lude?

— dutsinaj

și ardico sinija pupadija.

19. mo pupadija al' zitsi la pōpa: «ai să dārōm bēcādarnic, că mo dōrmi ludi». și au pusiră cāldare pri foc și lară s-la dară bēcādarnicu. proapi ra di dudārari și tucu si sculo ludi, au scōti antirija di pri ieși și au turi an cāldari și si culco ară.

20. pōpa al' zisi la pupadija: «ai să zăvălim ună turtă gărnață ăn ugniști di să măncom unec că ănfluminzoj».

21. și ău zăvăliră turta ăn ugniști și lūde tucu si scolă și la zitsi la pōpa cu la popadija: «tseștă seră vizuț un vis: aram un agru, ama nu știu tsi vis să iță tsista, șa la aram, ca cōn ăndirep cacum ăi tseștă chioșă».

22. și ău flo turta gărnață, ău răzdrubi ăn ugniști și si culco ară lūde di si feși ca zădurmit.

23. pōpa al' zisi ară la pupadija: «pupadii, io ănfluminzoj cu tsista drăc di ūom, tucu s-mi duc la gărdină să mănănc unec praz». și lūde uzo ară. să sculo ăș lo cărligu și si dusi la gărdină.

24. ca la vizu pōpa ăn gărdină, zisi: «mara un tsap ari» și la zamăncō cu cărligu «tsap, tsi..i i ia, mara pusti, la mănco prazu!»

25. și pōpa zisi: «mara nu do că io sam bra lūde». lūde zisi: «măre, tu ieș?» pōpa zisi: «io sam» și al' zisi: ti ănviriă, pōpi?» iel zisi «nu mi ănvirin». pōpa al' zisi la pupadija: «ai s-la punim fitșoru să cōntă cucu di s-la gunim lūde».

26. fitșoru, ca si pusi pri per și feși «cucu!», lūde zisi «mara iundi ari mo cuc?» și la zămăncō cu lēmnu. lūde ăi zisi la pōpa: «ti ănviriă?» — «mi ănvirin».

27. ăi bun. toj să-ts scot ună fășă din gorb și al' scōsi. pōpa ăi zisi la pupadija: «ai s-la nicom, s-la punim la marzini di mari și s-la nicom».

28. ca si culcară pōpa la ună marzini, lūde lanata marzini, una ca si culcară, lūde ca si sculo, la picni pōpa ăn mări și si nicō pōpa. și io fuzii di cōla.

Același.

7. Mai micu frăti, furil' și tșurbadziia.

1. Rau ună-ură trej frats fucarai și rau sirats. iel' chinisiră să-ș la ubideșcă cāsmētu.

2. și ămnară, ămnară, li stimni ăn un munti. cola ve ună culibă și iel' zisiră: «ai ăa s-nă culcom, tucu ai să-u prindim lamba că-i ăntuneric».

3. bun ma, ca si pruăbidiră, nu veu foc să-u prindă. și mai micu frăti si pruăbidi ăn džep și zisi: «ia, io am foc» și u prinsiră lamba; ară mai micu frăti zisi: «no-am lănt foc, tsista ăi». tuntse mai mārli frăti zisi «ai delmi că -i șa, ai să-u vigl'om pri urdini videla; ună seră să-u vegl'um io, ară lăntă seră mijlucănu frăti să-u vegl'ă, și lăntă seră să-u veglă mai micu» și șa feșiră.

4. ău vigl'ō tse seră videla mai mārli frăti și si pruvizū. și lară să amnă ară; ămnară, ămnară, junsiră ăn un cōmp și cola ve ună moară. și iel' zisiră: «ai să rămănem ăa tseștă seră» și iel' rămasiră cola.

5. ma videla cu iel' ș-u purtau și iel' cu urdin ău vigl'ă tse seră să nu si stingă. și ău vigl'ō tse seră mijlucănu frăti și nu si stinsi și si pruvizū.

6. și iel' cătsară drūmu să amnă. ca amnară, amnară, junsiră șerta ară ăn un lânt mūnti, ăn ună cremnă. și la mai micu frāti ăi ra urdinu să-u veġl'ă videla și si culcară doil' frāts să doarmă.

7. bun ma ra vint tșe șeră și aș zădurmi și mai micu frāti. ca ză-suflo un vint, ăl' tsi stinsi videla. și iel' veġ zis «la cari din noi să-l' si stingă videla, si la jungl'om».

8. șa mo, mai micu frāti tsi să facă. iel l'i lăso frātsil' cola și chinisi să amnă nopte. și ca amno, amno, tucu tsi lo să si zăpruvedă unec, și iel, di iundi amnă, amnă, tucu vizū un ded. tsela ra dōmnu.

9. și micu frāti tsi să facă? ca si pruvizū ăi li ligo moġnili opacu la tsela dedu și tsela ve doġ fortumi: una ra albă și tșe lăntă ra neagră.

10. mai micu frāti ău dăno alba fortumă și ău gripi negra și si feși ară nopti.

11. iel chinisi să amnă. că amno, amno, si pusi pri un nalt mūnti. vichim cot ra nalt, nu si fatsi. ca si zăpucăto, vizū un foc pristi doġ-sprāts di mūnts. și iel din dinăuară lăgo cola cu multă silă, idvai junsī ăn dozāts-și-patru sāts; tucu ra nopti.

12. ca si pruchio di foc, dinăuară tucu la cātō un fur și ăl' zisi «tsi ubides bra miluli?» iel di multă frică zisi: «taifa, ubides, di cumits». iel zisi: «ăi bun, delmi șa să im priună». furil' zisiră: «acu ubides tōr, ardică-la tsista cazān» și iel', că-l feși «ors l» dinăuară la ardicō cazānu tsi la ardicau iel' patru oṇș. și furil' zisiră: «ai delmi șatsi cu noi și tu».

13. mai micu frāti ăl' zisi la capidānu: «ai să na dutsim să furōm pāri di la filen tșurbadžiia». și chinisi mai micu frāti nainti, capidānu dupo iel și lăntă taifă dupo capidān.

14. și rau tsindzots di oṇș. și ăntro mai micu frāti nainti; ău di-cl'isi unec porta, amă cāt ău cripō și ăntro capidānu și iel l'-u dedī pristi cap, la tăltșo și un-cāti-un tots l'i tăltio. trețsi un, do-l'-u pristi cap, trețsi lânt do-l'-u, și nu rămasi nitsi-un.

15. mai micu frāti fuži di cola și si dusi să le foc ară di cola. flo un jar și la lo. iel prāsni di cola cu mări silă. și la flo ară tsela dedu tsi ăl' li ve ligat moġnili. iel ăl' li dizligo moġnili. dedu ună-ș-ună ău gripi alba fortumă și si feși zuuă.

16. mai micu frāti ău prinsī lamba, si dusi la doġl' frāts, l'i scurni și la zisi: «dosta durmits l»

17. diminetsata, ca si scuļo tșurbadžiia, vizū ăn triușă un bil'uc di uamiū jungl'ats și zisi: «cari ăn la feși tsista bun la mini, să pot picāsiri, suflit să-n tșeră și să-l' dau». tșurbadžiia zisi: «lăntă tuijiă nu si poti; la tsista anu cari si vină fără pāri să doarmă și căve să-l' dōm, ama să spună tot tsi ău fat pānă mo».

18. pristi un mes di vācot, ca junsiră cola, tsel'a zisiră: «ai s-na dutsim la tsista uom să durmim tșeștă șeră». și si dusiră. lară să spună tsi ve fat pānă tunteș și mai micu frāti zisi: «io pānă mo ăa tsi am fat: am jungl'at tsinzots di oṇș ăn ună triușă. l'i mintșunai ăi si furōm pāri di la filen tșurbadžiia și. . . l'i sparș».

19. tşurbadziia zisi: «lânt bun nu ştiu tsi s-va fac. am trei il'ă, z-va li dau la voi: mai mărē la mārli; mijlucāna la mijlucānu; mai mica la mai micu şi mālū meu tot s-va la dau» şi la dēdi tot. di jundi rau fucaraī, junsirā di tşurbadzii mai tşurbadzii şi tūcu bun tricurā.

Acelaşi.

8. Pōpa tşurbadziia şi izmichiāru.

1. Ra ună-uară un pōpă mult tşurbadzii şi tsireā să pună izmichiār şi chinisī să află izmichiār.

2. ca ămno, ămno, bātū di un cātun turtseş şi flo cola trei frāts fucaraī şi ieī al' zisi la mai mārli: «nu ver bra mīluli, la mini să viū s-li paşt uoili?»

— bun āī, cōtsi să nu voi.

— bun ma, cari di noi si pişmāndiseascā, s-la bilim.

— bun, zisi fitşoru.

3. şi si dusi la pōpa şi dipriunā zuṡa la trimeasi cu uoili, şi ca vini pri rutşoc, la trimēşi cōinili să-l' ducā pōini ān rost.

4. şi ca si dutsi cōinili lāngā izmichiār cu pōine ān rost, şi-u lo şi arā au turī la cōini.

5. ca vini la dōuli zoli, la trimēşi arā cōinili să-l' ducā pōini ān rost. şi ca si dusi cōinili lāngā izmichiār l'u lē pōine di la cōini şi si dusi şerta la pōpa şi al' zisi «mi ānvirin pōpi».

6. pōpa zisi: «noi cum vem dārat pāzari, delmi că ti ānviriū să ti biles». şi la bili.

7. si dusi arā pōpa ān tsela cātunşi al' zisi la mūmā-sa: «dō-la şi mijlucānu frāti, că mai mārli āi loş».

8. şi si pāzāre arā: «tse si iīā, cari si facā pişman s-la bilim». mijlucānu frāti zisi «bun» şi si dusi.

12. şi ca vini pri la rutşoc, la trimēti pōpa zāgāru să-l' ducā pōini. ca si dutsi zāgāru lāngā ieī, ieī au turī pōine şi si dusi şerta la pōpa. pōpa al' zisi «ti-ānviriū?»

— mi ānvirin.

— noi cum vem fat pāzārea? si ti biles. şi la bili.

13. rapcum si dusi pōpa arā ān tsela cātunu şi al' zitsi la mūma lu fitşoril': «dōiī' tol' il' sa loş, tucu dō-la şi mai micu il'»

14. bun ma mai micu ştiā c'a lui frāts sa bilits şi ieī zisi: bun, «ai să vin». pōpa zisi «pāzāre arā tse āi». şi si dusi şi mai micu frāti şi la trimesi cu oīli.

15. ca vini arā pri la rutşoc, au trimēşi zāgāritsa să-l' ducā pōini. şi ieī l'u lē pōine di la zāgāritsa şi au tāltşo zāgāritsa. şi ca si ānvirino izmichiāru, că la māiṡeşti cārliṡu, la li frōnsi pitşoarli la uoi.

16. ca vini pōpa, li flo uoīli cu frōnti pitşorli. tuntse pōpa la trimēşi cu portsil'.

17. ieī, că-l' dutsi portsil' ān unā mutşari şi la li tāl'q coadili la tots portsil' şi li āntsāpō coadili ān mutşarā unā căti unā şi l'a vindū portsil'.

18. ca vini pōpa cola, la ȁntribo: «iundi sa portsil'».

— si nicarȁ ȁn mutȁrȁ, tucu ela curȁn sȁ l'a scoatim.

19. ca dutsi pōpa, trȁgȁȁ, trȁgȁ ȁ nu putu. napcum la trimeasi si arȁ cu boil'. si pusi pri un mȁnti sȁ l'i pascȁ, ȁ la li tȁl'ȁ mutschili.

20. ca vini pōpa s-la prubideascȁ, vȁdi boil' cu mutschili tȁl'ati ȁ al' zitsi: «ȁtsi sa ȁa boil' fȁrȁ mutschi?» iel zisi: «si rȁd, pȁpi, si rȁd, tucu la si zȁrȁdȁ unȁ; ti ȁnviriȁ?» pōpa zisi: «nu mi ȁnvirin».

21. ma pōpa tsrȁ s-la moarȁ izmichiȁru. cum sȁ-l' facȁ, ȁl' zisi la pupadiȁ: «ȁ tsi sȁ-l' fatsim: s-nȁ culȁm nȁpti pri unȁ punti, si la punin diȁs ȁ sȁ la nicȁm» ȁ pupadiȁ zise: «bun ȁȁ».

22. ca si culcarȁ nȁptȁ ȁ pōpa zisi: «ȁo s-mi culc la unȁ mȁrzini, tu la lȁntȁ, arȁ iel ȁn mejluc ȁ sȁ la pucnim di si nȁcȁ, sȁ scȁpȁm di iel».

23. bun ma si pugudȁ diȁtitat fitȁoru, si sculȁ pristi nȁpti ȁ li scȁsi lui rȁbi di li pusi lu pupadiȁ ȁ si culȁ ȁn marzini. ȁ pōpa ȁl' zisi: «ȁ s-la picnim» ȁ ȁu picni pupadiȁ ȁn vali ȁ si si nicȁ pupadiȁ.

24. ca si sculȁ pōpa dimineatsata, ȁu vizu nicatȁ pupadiȁ ȁ pōpa ȁl' zitȁ: «ȁ izmichiȁruli meȁ, tsi-ȁ dȁrȁȁ di-ȁ nicaȁ mul'arȁ».

25. izmichiȁru ȁl zitsi «tsi, ti-ȁnviriȁ, pȁpi?»

— mi ȁnvirin, fitȁoruli meȁ.

— noi cum vem fat pȁzarȁ, ca sȁ nu nȁ ȁnvirinȁm. mo s-ti biles ȁ la bili.

26. napcum jinsi mai micu frȁti mȁri tȁurbadiȁ din tot cȁtunu. ȁ ȁo fuziȁ di cola ȁ vȁ-u spuȁ pricazma ȁa.

Acelaȁi.

9. Fȁtȁ tsi mȁncȁ cal'.

1. Ra unȁ-ȁrȁ un ȁom ȁ unȁ mul'ari, tsi nu rudeȁ.

2. chinisȁrȁ doȁl' drȁmu sȁ-ȁ la ubideȁcȁ cȁsmȁtu. ȁmnaȁ, ȁmnaȁ doȁl' drȁmu ȁ cum ȁmnaȁ drȁmu, iȁo antru iel' un ȁom; tsela ȁomu ra drȁcu ȁ la zisi: iundi va dutsits voȁ?»

— na dutsim sȁ la ubidim cȁsmȁtu cȁ nu rudim.

— na-vȁ unȁ mȁrȁ, sȁ pustits patruzȁts di zȁli ȁ sȁ mȁncats treȁ or di lȁ ȁa ȁ napcum sȁ rudits, zisi drȁcu ȁ iel' ȁȁ fuzirȁ.

3. ca ȁmnaȁ, ȁmnaȁ drȁmu, tsela drȁcu si primini cu lȁntȁ rȁbȁ ȁ iȁo antru iel' birda ȁ la zisi: «iundi va dutsits voȁ?»

— s-na ubidim cȁsmȁtu.

— na-vȁ unȁ mȁrȁ, sȁ pustits patruzȁts di zȁli, di sȁ mȁncats treȁ ȁor di lȁ ȁa, cȁ napcumta sȁ rudits.

4. ȁ arȁ ȁa lȁ treȁli ȁor si primini ȁ iȁo birda antru iel' ȁ la zisi: «iundi vȁ dutsits voȁ?»

— s-nȁ la ubidim cȁsmȁtu.

— na-vȁ tsista mȁrȁ, di sȁ pustits patruzȁts di zȁli ȁ sȁ mȁncats treȁ-ȁori di lȁ ȁa cȁ napcumta sȁ rudits.

5. și iel' lă treili uor au lară mēra și pustiră patruzots di zoli și-u mēncāră, și dupu tse-u mēncāră rudiră ună fētă.

6. și iel' doil' rau singur și zisiră: «ai, mo să na lom ancă un fitșor până să creșcă fēta». și aș lară ancă un fitșor.

7. și iel' veu cal' și la trimēsiră tsela fitșoru s-l'a pască cal'il' și tsela fitșoru l'a pascū un-dou saptāmōn tsel'a cal'il'.

9. și tse fētă si fēsi di șasi saptāmōn și cătsq să mēnāncă e sēră căti un cal. și al' mēncq vrină zatsi di cal' și tsela uomu nu știā cari tse si fac cal'il' și al' zisi la tsela fitșoru: «iundi rau cal'il', tsi si fēsiră tsel'a cal'?» și tsela fitșoru al' zisi: «io sēră l'i anumirai ua rau, și mojnista sēră ară șa».

10. și tsela uomu zisi: «ai io as mi duc cu cal'il' să-l' pasc» și si dusi cu iel' și șerta că vinī lī' anc'l'isi.

10. ca si sculo dimineatsata, l'a anumirō. un cal nu ra și zisi: «tsi si fac tsișta cal'?» io șerta l'a puș ua» și izmichjāru zisi: «stară io să vin să dorm lāngă iel' di să ved tsi si fac».

11. si dusi cu iel' și șerta ca vinī l'i anumirō și l'i anc'l'isi. ca si sculo dimineatsata l'i anumirō și un cal nu vē și zisi: «tsi si fac tsișta cal'; io sēră l'i puș tots ua» și izmichjāru zisi: «stară io să vin să dorm lāngă iel', di să ved tsi si fac?»

12. si dusi șerta si culq ān iasli; zāstātū unēc și tse fēta mēncq un cal și si culq ān lēgān. și lāntă sēră ară șa fēsi și șa la lq tots cal'il' și l'a mēncq.

13. și tsela izmichjāru sizi: «tāti, io să-n lēu un cal și să fug ca s-nu l'a mēnāncă tots» și tātā-su al' zisi: «lē-ts» și el aș lēsi un mai juni și aș la lq și fuzl cu iel' și si dusi la un tšurbadžiā.

14. tsela tšurbadžiā vē ună fētă și al' zisi la tsela fitșoru: «io s-ti lēu la mini, la fēta mea» și fitșoru zisi: «bun». bini ma fēta nu la vrē și al' zisi la tātā-su: «tsista fitșor io nu la voi, tucu ai s-la sparzim, s-la trimētim ān vrin loc, di beichi s-nu vinā ua.

15. și la trimēsiră ca să aflā lapti di rāslān și să li ducă lă fētă. iel' si dusi lă rāslānca ca să-l' tserā lapti.

16. si pusi fitșoru pri un fag și tsela fagu si zāclātino și lă fitșoru al' cāzū cutsqtu lāngă rāslāncă și ia zisi: «cari au fēsi tsista bun la mini, io tser s-la știu». fitșoru al' spusi: «io la fēș».

— tse tser mo di la mini?

— lapti tser di la tini, ca să-l' duc la fētă.

17. și tse al' dēdi lapti și doi rāslān, și iel' si dusi lă fētă al' dusi lapti și rāslānil'. al' ligo și la fētă dōli zējisti și al' zisi: «cōn să ti stringă zējistili, tu să -l' gripeș rāslānil'».

18. iel' si dusi la tātā-su iundi el l'i pāște cal'il' și āntro ān aior; și tse fētă tse mēncă cal' ișo și al' zisi: «e bini că viniș, să-n-li zātutșos dintsil, și cătsq al' la mēncq lă cal unu pitșor.

19. napcum lāntu și iel' al' la mēncq lă cal un pitșor și șa tots al' l'i mēncq; și că vinī lă tārbusōnă, tsela fitșoru scōti izmēnili, li ampl'ă cu tšinușă și fēta si dusi s-li mēnāncă; și că lāpni cu rostu

di izmeņi, și rostu ăl' tsi ămpl'ă di tșinușă și fitșoru lo migdan și fuzi.

20. tșe fêtă, că-l'-tsi strinsiră zēistli și l' gripi răsłānil' și fitșoru l'i lo răsłānil', și ămno, ămno drūmu și tșe fêtă ăl' ișo ăntu iel și ăl' zisi: «tuntșe cu un mi zăbucuraș amă mo cu trei». tuntșe răsłānil' ău cătșară și ăl' zisiră: «scoti mūma-ta și ta-tu, și cal'il' și tot tse-ai măncat». și ăa scosi tot tsi ve măncat și si dusiră mūmă-sa cu tătă-su cāsă.

Același.

Lisitsa și pădăru.

1. Aș ra ună-uară ună lisitsă tsi sfaca dzuuă si dutsē la ună viună ca să mănāncă uuă. și ăl' zisi lisitsa la pădăru: «du unēc uuă».

— bun.

— tsi bun tser să-ts fac?

— să-n afliș ună rămasnică.

— ăo să tsu-u leu feta lu ămpirātu.

— acu pots.

— pot, ama să la vinz piștōlu și să lei cōtiva pāri să ts-u leu ăo.

— bun.

2. și fitșoru la vindū piștōlu și lisitsa si dusi la ămpirātu și ăl' zisi: «ăa cum să-n dai feta lă un fitșor». ămpirātu zisi: «bun, să ts-u dau».

3. și vini lisitsa și ăl' zisi la fitșoru: «bun, să-u da ămpirātu». dupu ună zuuă lisitsa si dusi la ămpirātu și ăl' zisi: «ămpirāti, să-u dai cutla să li numir lirili». și ămpirātu zisi: «bun, să ts-u dau».

4. și ăl' lō cutla și si dusi cāsă și ăa ve ună liră și-u pusi ăn ună cripătură di cutlă să zică ămpirātu că cari ști ă cōti pari ari tsista fitșor.

5. si dusi lisitsa lă ămpirātu să l'-u ducă cutla și ămpirātu că ău lō cutla, că flō ună liră si zătșudī și ăș zisi singur ăn criel: «bre, ca-ști cōti pāri ari tsista fitșor».

6. și napcunta, dupu trei, patru zōli zisi: «ămpirātuli, du-u cutla să-l' numir midžitsl'io». și l' numirō și pusi lisitsa ară un midžit ăn ună cripătură ăn cutlă și cī-u dusi lisitsa cutla la ămpirātu și ca vizū ămpirātu că ară ari midžit ăn cripătură, zisi ca-ști cōti pāri ari delmi și ăș li lasă pāri ăn cutlă.

7. napcunta si dusi lisitsa la ămpirātu și ăl' zisi: «e, ămpirāti, să-u dai feta?» ămpirātu zisi: «să ts-u dau, tucu du-la fitșoru să la ved».

8. și chinisiră să si ducă, ama fitșoru ra rupt, nu ve rübă. și mo cum să facă, că lă ra rușoni să si ducă și rupts la ămpirātu.

9. iel' tăl'ară cōtivă smārets și li vlitsau drūmu, și ișo prau mult, ca să zică că nă ișoră ăn drūm niști cumits și nă li lară și rübili și tsireu să nă tältșască, tucu ara bun că curtulisim.

10. mo ămpirātu ăl' zisi la fitșor: «mo dară un cunēc că să șidets». ară lisitsa știă un cunēc iundi șadeă ună nibunil'ă (tsārāvină), și că si dusiră la cunēc ău flară tșe nibunil'ă că durme ăn trēm și cātlin, cātlin ău lară tșe nibunil'ă și ău turiră ăn bunar și muri nibunil'a.

11. și la lară cunăcu și mo șădeu tots treil'. bun ma la pădăr ăi ra frică să nu iia mai mări di iel. con durme, cătilin au lo, tsire și ia să-u turească ăn bunar, bun mă ia, că picăsi și ca si sculo, ăl' zisi la pădăru: «știi că cum ra, ară șa să ti fac». și fitșoru zisi: «l'artă-mi, grișoi, lăntă ăară nu fac șa», și pi urmă stătură tots treil' ăn căsă.

Nicola Tanur (de 12 ani, Lunguța).

11. Băba și feta tsi tăltșă furliu și răzint.

1. Aș ra ună-ăară un moș și ăl' muri mul'are. iel aș ve ună feta și mult ra fucară.

2. iel si ănsuro la douli or cu ună băbă cari ve și ia ună feta mult linoasă. bun ma tșe băbă lui feta mult ău miluă, ară lu moșu itș nu-ău vre, și dajma ău trimite pri iundi să nu si toarnă.

3. ău trimēsi ună-ăară să donă ramur din ună cremnă iundi nitsi mūsca nu pute să antră, și tșe feta ăl' zisi: «aman mări mămu, cum să antrum cola ăn tșe cremnă, iundi nitsi mūsca nu poti să antră».

4. bun ma tșe nu-l' ra aliz mūmă și ăl' zitsi: «du-ti, că să ti tăltșos». și tșe fachiră di feta tsi să facă, va-nu-va, să si ducă. și si duci.

5. că lo, cătilin, cătilin, ăntro ăn cremnă și lo să ubidească dupu ramur și tucu ăn jos si năvăle și nu pute să află ramur di iundi ubide.

6. dupu ramur, tucu flo ună băbă cola, și tșe băbă ăi zisi: «tsi ubideș mări mila?»

— am ună māmă și n-ăi măști, tucu cată să mi crimnisească.

— tsi să fats mări mila, șa-i maște; nu ver să-n zăcats unec ăn cap, mări mila?

— ai să-ts cat bābu. și lo să-l' cātă și ia lo să tăltșască lindiū și bāba ău ăntribō.

— tsi tăltșos, mări mila?

— furliū și răzint tăltșos bābo.

— blugsluvitā să ieș di dōmnu. și antru tini și dupu tini furliū și răzint să iia; mo nu ver, mări mila, la mini să vin să-n-l' i cats pul'il'?

— voi, cōtsi să nu voi. și si duci căsă la bāba și ăl' spusi cum s-li cată pul'il', și bāba zisi: «io să mi duc până la ună zintuniā, și moini ăn tsista vācōt să vin; io ăts spuș cum să li cats».

7. bāba fuzi și feta di bun mai bun li nārni pul'il'. ca vini mojinista bāba, l'i ăntribō pișin pul'il': «cum va nārni?» pul'il' zisiră: «noi tărtșom că tu nā nārniș, cōta bun tsi nā ra».

8. și feta sirbi vrin mes di vācōt și ăl' zisi la bāba: «aman bābu, dō-n izin să mi duc căsă că s-mi tăltș. scā māmā».

— du-ti cu sātātati mila, tucu lē-ts di ăa tsi ti arisești și trazi.

— să lēu ună cutiā.

— nu lēi lānt lucru, saldi ună cutiā?

— cōta ăn fatsi acu.

9. și si dusi cu sănătați feța cāsă. cōn aṽ dișl'isi cutiia vizū goali furlin și tātă-su scāpō din fucārloc.

10. bun amă la tșe bābă al' tsi murē di jali. bāba aṽ trimēsi lui fețā și ia si ducă tsiva di cola.

11. ca si dusi feța cola, aṽ flo și ia tșe bābă și al' zisi bāba lă fețā: «nu ver, mări mila, sǎ-n zācats ăn cap?» și ia zisi: «sǎ-ts cat» și lō sǎ-l' tǎltșască piducl'i. și aṽ ăntribō bāba: «tsi tǎltșōș mori mila?»

— piducl'i.

— aṽ sǎ da dōmnu di ghieț sǎ nu scap. ver, mări mila, sǎ-n-l'i cats pul'il'?

— bun ăi.

12. și bāba al' spusi: «ia, apu pupărită sǎ nu lă dai la pul'. ia, iō sǎ mi duc pǎnă ăn un loc, mōini sǎ vin.

13. si dusi bāba, și feța la ăncălzești ăpu la pul' și lă da sǎ be și la li pupări gușil'.

14. cōn vinī mōinista bāba, cōt puteṽ tsăpaṽ pul'il'. și feța zisi «sǎ fug, bābu?»

— fui, și lēts tse tser.

— sǎ lēṽ un sinduchi.

— bun ma cū mōina ta s-la dișl'iz.

15. și feța si dusi bucuroasă cāsă că vē nou sinduchi și că-u iel'imo mūmă-sa sǎ dișl'idă, și ună că la dișl'isi, ișoră di cola turli-turli di șorp și aṽ mǎncără și mūmă-sa și feța.

16. pricazmă ăn știām și pricazmă va spuș, și iō viniṽ di cola.

Același.

12. Șarpili cu lisitsa.

1. Un uōm, di iūndi ăș ămnă drūmu, bătū ună ȳară di un șarpi pulupit sup ună rōpă, și șarpili al'tsi ruḡo la tsela uōmu: «aman ăts mi rog, ture-ŋ rōpa di pri mini di tse bun tser sǎ-ts fac».

2. șarpili tsi bun pōti sǎ-ts facă — zisi uōmu — sǎ ti mutșcă beichi. cum șa sǎ ti mutșcum, zisi șarpili.

3. uōmu la dispulupī șarpili și ăncă nitsi nu ra ișōt șarpili di sub rōpă și lu zānvii di pitșioari uōmu. uōmu zisi: «aman dzanām, iō ăts feș bun, tu ășa nibun sǎ-n fats?»

— tu nu știi că la un uōm acu al' fats bun iel' ăts fatsi nibun?

— aman dzanām, toṽ sǎ ăntribām vrin sǎ videm cum sǎ zică, acu zitsi șa, mutșcă-mi.

4. că ămnară, ămnară, bătură di un caṽ și șarpili la ăntribō tsela caṽ. caṽ zisi: «iō cōn ram ăn vǎcōt, meṽ stăpōn mult mi vrē și mi cătă. că al' sfărșoi lucru mo, că ămbitārniṽ mi guni».

5. și șarpili al' zisi la tsela uōmu: «e, vez că la un uōm acu al' fats bun, iel' ăts fatsi nibun?» și tsela uōmu al' zisi la șarpi: «ăṽ sǎ ăntribōm ăncă vrin». șarpili zisi: «acu ăṽ mirachi, ăṽ sǎ ăntribōm».

6. că ămnară, ămnară drūmu, bătură pri un coîni și la ăntribară tsela coînili. șarpili al' zisi la coîni: «la un ȳom cȳn al' fats bun, ȳel nu-ts fatsi nibun?» coînili zisi: «ș-a-i, driptati ai. ȳo cȳn ram la meȳ stăpȳn ăȳ văcȳt și la vigl'am di ȳamiȳn rȳi, mi cătă; mȳ că ăȳbităȳni, mi gȳni.

7. șarpili al' zisi la tsela ȳomu: «e, să ti mutșcum?» ȳomu zisi: «aman, ai să ăntribȳm ăȳcă un di napcunta acu zitsi și ȳel ș-a, mutșcă-mi».

8. și ca ămnară, ămnară drūmu, bătură di ună lisitsă. tsela ȳomu ăȳcă di diparti al' feși cu ocl'u la lisitsă: «scapă-mi di la șarpi, stară să-ts l'a daȳ tots galbinl'i»,

9. șarpili ăȳ ăntribȳ lisitsa: «cum zits, lisitsu, lă un ȳom cȳn al' fats bun, ȳel nu-ts fatsi nibun?» lisitsa zisi: «ami nu știȳ cum să-ts spun; nu pot să ăȳtsileg din spus că sam groasă ăȳ cap, tucu dărats-vă ară ș-a cum rats, și să videm dali si cadi să la mutșchiș.

10. și șarpili ăȳtrȳ ară sub ună rȳpă și al' pusi rȳpa lisitsa pri ȳel și al' zisi: «ș-a rats?».

— ș-a.

— ai creapă mo ȳa.

11. și la dăro șarpili lisitsa. și ȳomu al' zisi la lisitsa: «stară pri la stinnit să viȳ ca să la las cutetsu dișl'is, tu să viȳ să li mănăȳts toati găll'inli?».

12. și ca si dusi căsă tsela ȳomu, al' spusi la lui mul'ari: «ș-a pătșȳi, lisitsa mi scăȳȳ» tucu al' tăcsi găll'inli tsȳștă șȳră să vină să li mănăȳcă» — și cum ș-a, zisi lu mul'ari; nu li daȳ ȳo găll'inli». și pusi ișmichȳaru la poartă să șȳtȳtă cu tșămuzli și ună că ăȳtrȳ lisitsa, că-u zământară cu tșămuzli, ăȳ tăltșȳră lisitsa.

Același.

13. Lisitsa și lupu.

1. Un piștar ăȳcărȳ calu cu peșt și chinisi si ducă să li vindă ăȳ vrin cătun.

2. cum ăȳmnă, ăȳmnă drūmu, flȳ ună lisitsă moartă ăȳ drūm și ȳel zisi: «i, pusta, ăȳ drūm ti flaș să mor» și-u lȳ ăȳ pusi ăȳ pănăȳanu lu calu.

3. tsȳ lisitsa nu ra moartă, tucu ș-a vru di si feși și lisitsa cum ra pri cal, cătsȳ să turȳșcă peșt ăȳ drūm și ăș-li turȳ tots peștil' ăȳ drum și sȳrȳ di pri cal și tsela nu picăsi că lisitsa peștil' al' li turi.

4. lisitsa ăș li dunȳ tots peștil' din drūm, si dusi lăȳgă lup și lupu al' zisi: «di ȳundi li ai cȳta tu lisitsu?»

— e ghidi, bebi cumuvoltșȳ, tser să ȳeș itru, di să cats și tu peșt. mi duș la ună moară, că ăȳ puș di gușă un chiȳp, că ăȳtraȳ ăȳ tșȳrc la moară, li cătsȳi.

— ai să na dutsim doȳl' să cătsȳm mai mul'ts. și chinisȳră doȳl' să si ducă să catsă peșt.

5. amnară, amnară do'l', si dusiră la moară. tsela murăru tuntse aş dără cāsă şi nu li picăsi itş. lisitsa lō un chiup mări ai la pusi la lup di guşă, al' zisi: «antră mo tu di catsă» şi lupu al' tsi clupni an tsarc şi chiupu că al' tsi amplo di apu şi nu pute nitsi să la zămitşcă.

6. şi moara zăpăro nu mătşină. şi murăru aş lō lostu, işo si dusi la tsarc şi la vizū lupu cu chiupu di guşă, şi că al' antrō an tsarsc cu lostu, la bătū, bătū, la zdruino di chiutec. şi lisitsa al' zisi: «di tsi cota ieş bătut, cari ti bătū?»

— că-n vini murăru cu lostu an tsarc, mi bătū.

— iō sam bătută mai mult di tini. cată mozucu an cură; stoī s-ti ancalic, bebi cumuvoltşi, că nu pot să amnum, că sam zdruinat.

7. şi la ancălico lupu, şi lupu tot zdruinat lisitsa au purtă. lisitsa con ra ancălicată zitş: «loşu sănatosu la poartă».

8. şi con amnă lupu, pri iūndi si trecă? — pri lângă gaura lu lisitsa, şi lisitsa si zăpni şi antrō an gaură. şi lupu zisi «fută-ni-ts pusta, iō odvam ti purtam, di tu şa să-n fats?»

9. aş lō lupu un par să-u tăltsască lisitsa an gaură şi aş tăl'o un tşop. că la pusi tşopu an gaură să-u scoată lisitsa, lisitsa că lō să tşopă: «tşitşuruş-pitşurus, tşitşuruş-pitşurus». lupu tårtşă că-u cătşo di pitşor şi că trăgnī selnic, că-l scăpo tşopu şi căzū selnic di pi ună cremnă şi muri. şi iō vini di cola şi vă spun la voi.

Nicola Lazăr (de 12 ani, Lugunţa).

14. Mul'are şi foartitsli.

1. Ra ună-uară ună mul'ari şi un bărbăt. după tse si ansurară, vrină bună zūyă nu vizură, şi tucu nibun tricură.

2. bărbātu ra mult bun, tucu mul'are ra mult rayă. iel' nitsi ună-uară nu pute şi zăpricăjască doīl'.

3. ună-uară chinisiră doīl' să si ducă an un cătun şi amnară, amnară drūmu, flară un tşair tse vę iarbă multă şi mătşcată; tam tuntsi ra di cusiri.

4. şi bărbātu al' zisi la mul'are: «vez mul'ari tse iarbă mătşcată şi pricuptsită? să vinim moīni să-u cusim» şi mul'are al' zisi la bărbātu: «tse, tu ieş lūd bre uomuli, cu coasă iarba nu cuses; cu foarfitsli au cuses iarba, ara cu coasa cuses barba».

5. şi bărbātu zisi: «lup mânca-la, nu putem s-na lōm an zbor cu tşestă mul'ari şi iel' al' zisi «ia-li foarfitsli mulări pots să cuseş un puloc, ili nu?», şi mul'are zisi: «mo tu, bărbāti, nu mi anvetşă că iō ştiu di con ram tiniră, că cu foarfitsli u cuses iarba şi cu coasa barba».

6. — tats mul'ari, zisi bărbātu, ca s-ti tures an vali s-ti mănăncă satsul' că an tini ray totş dratsil'.

Acelaşi.

15. *Pricazma lu un pășă.*

1. Ra ună-uară un pășă și aș ve doi fitșor și mul'are lui. țela pășă ra mult tșurbadziia, ve un cunac cafcu nu ve nitsi un pășă.

2. bun amă că si culco șerta, pășă vizu un vis: «voi să trazits moncă ună-uară, că ăn tinirețșă, că ăn bătrnețșă; tucu spuni cun mai ver si traz moncă ăn tinirețșă, ili ăn bătrnețșă?»

2. pășă zisi: «io nu știu, toi să-u ăntreb mul'are». și iel au ăntrebo mul'are: «cun ăi mai bun să trazim moncă ăn tinirețșă, ili ăn bătrnețșă».

4. mul'are zisi: «ăn tinirețșă ăi mai bun». și pășă zisi: «ăi ăn bătrnețșă tsi să trazim berim, să trazim ăn tinirețșă».

5. dupu unec văcöt tsela cunăcu lu pășă tucu si prinsu și tot cunăcu arsi cu tut pări cu tut tot, și pășă junsu fucară.

6. tuntșe pășă zisi: «mo, mul'ari, ăi s-na glăvim cari jundi poati».

7. chinisi cu doil'i fitșor și cu mul'are lui. cola ăn cunăcu lor vini un lănt pășă și la dăro cunăcu bun.

8. pășă cu taifa lui si pun văcăr ăn un cătun. cun vini tsela pășă tsi la ve dărat cunăcu, dusi doi cal', li ligo ăn un tșair și trimșe văcăr să l'a veșl'ă, și iel cătalin, cătalin lo mul'are și fuzi.

9. cun vini pășă tsi ra văcăr, vizu mul'are lată. tuntșe iel la zisi la fitșor: «a dits fitșor să fuzim ăn un lănt cătun».

10. ca chinisiră vichim, că viniră la Vardar, tătă-su la lo mai marli fitșor, ăra mai micu la lăo lăngă marzine di punti. și ca ămnară, ămnară prin apu, ca viniră ăn mejluc, tsela fitșoru tse ra lăngă marzine di punti la lo un lup. tătă-su si ănturno ghiua s-la scapă, aș la nicș și lăntu fitșor.

11. tătă-su zisi: «e n' ori (=nu ari) bun di mini vechim, ăi s-mi glăves la tsista pășă. ca si dusi la portă, zășizü unec pri prag, ișo izmichiăru lu pășă și ăi zisi: «tsi tser bra miluli?» iel zisi: «tser si sirbes la vrin, acu ari loc». izmichiăru zisi: «ari lucru» — ăi bun, zisi iel și lo si sirbescă la pășă.

12. pășă ve trei cal' crastav. iel lo s-l'i licuiască și l'i licu, ca ști tsi dără. că la vizu izmichiăru, al' spusi la pășă. pășă al' zisi la izmichiăru: «cun să fugă, cată străia-la, di să videm tsi pisăiaști».

13. nu ști cum feși izmichiăru, ăi lo ună carti și l'-u dedü la pășă. pășă zisi: «bre, tsista vrin chitip poti să iia». cătsö pășă la pusi chitip. tsela tucu pisăia și cătalin, cătalin junsu ară pășă.

14. bun ma tsela lui fitșor tsi ra nicat ăn Vardar la cătsö un piștar, ară mai micu la scăpară cojnil' di la lup și si flară doil'. și zisiră: «ăidi si sirbim». jundi să si ducă si sirbescă la pășă, la lor tătă.

15. ca si dusiră vichim cola, sirbiră mult văcöt. ătsi tsela mai mărli zisi: «abra noj cöta văcöt tsi im priună nu na vem ăntrebat cari di jundi im».

16. tsela mai mărli zisi: «io șa ram ună-uară, vēm un frăti mai mic di mini și ună mūmă și un tătă tsi ra pășă. cun si sparsi lucru di căsă, măn a na-u lară, și tăti tsi să facă, fuzi ăn un lănt cătun,

con vinim la Vardar, la lăsom unu frăti la marzini și la mănco lupu, ară mini mi lo Vardaru și mi scosiră niști piștar».

17. con flo pāșa că tsel'a rau lui fitior, lo s-l'igușneșcă și mumă-sa au lo di la lāntu pāșa și zisi: «tu cum pots să leī axeană mul'ari?» și ca si rāstsirtarā, la spinzuro pāșa. și napcunta junsirā mai mult tšurbadži di cum rau tinir.

Nicola Tanur (de 12 ani, Lugunța).

16. Mōșu tsi tal'ă tsintsi mil' di sufliti.

1. Ra ună-uară un ūom mōș, aș vē un duchian și i zuya la duchian sīde.

2. ună-uară ca si dunarā multi mușt pri șicher, iel ca dēdi cu palma, tsintsi mil' din dinăuară tāltșo. și zisi: «e, io mo cōta sam juni, la ună oară cōta sufliti con tāltșos tsi tser vichim».

3. iel cātșo și dāro ună carti, ca cum că mōșu duchiandžiia cōta sufliti la ună-uară tāltșo, cari aī tșoni la s-vinā au. și au zālīpi cartē pri tșeșmā.

4. ca vini un chirchez să lē apu, ca si zāpucātō, au vizū cartē, au cātō și si spārū. tuntșe l-āntribō tsela dēdu: «abra dēdu, ān dāī să ampl'um unēc apu?» dēdu zisi: «ampl'ā».

5. dēdu la āntribō tsela chirchezu: «jundi șādets voi să vin și io» tsel chirchezu zisi: «aī delmi că tser sā-ts spunim».

6. ca si dusi dēdu cāsā la chirchej, tsela chirchezu tsi ra la apu, la spusi la lāntsil' «cōta juni aī dēdu, la ună palmă tsintsi mil' di sufliti tāltșāști». tsel'a chirchejil si spārurā vichim di el.

7. tsela dēdu tucu șādē și chirchezil' aī purtaū apu, lēmni, pōini, di tōti lucrili. ca la duvili, zisirā: «aī sā-i turim apu pupuritā pristi el»

8. tsela dēdu uzō, si sculō di cola, pusi un butșum ān locu lui și si culcō iel ān lānt loc. tsel'a vichim catsā turē-l' apu zājartā și zisirā: «la murim pustu».

9. ca vini mōjinista, si sculō, la lo butșumu, la turī și zisi: «e, tșeștā sērā tsi mi mutșcaū piducl'ū». tsel'a zisirā: «bre, tsista ūom cōta juni, apa pupuritā aī-tși ftasi piducl'ū».

10. iel' zisirā «aī n' ōri faidā, aī tșeștā sērā să la tāltșom cu bālțiili». iel ca uzō, la pusi butșumu la lui loc, și si culcō iel ān lānt loc. tsel'a chirchezil', ca la zāmāncārā cu bālțiili, dō și arā dō, și zisirā: «la tāltșom pustu».

11. tsela mōjinista diminētsa si scōlā, la l'a butșumu și zisi: «e, tșeștā sērā tsi mi drāpēm mult».

12. iel' zisirā: «bra, futā-l'māica, n'ōri culaī di tsista ūom. bun amā, iel tucu șade. la tsel' la si duvili vichim și aī zisirā: «abra dēdu, na fōlili, du-ti și tu di lē unēc apu».

13. iel si sculō, si dusi la tșeșmā, lo sapa și cātșo să-u spargā tșeșma și zābāvi mult și dusirā tsel'a chirchejil' și zisirā: «tsi fats bra cōta

văcôt?» iel zisi: «mara tsi si mi mântșos șa să port apu pri gorb, toi să-u scot apa ăn trușă di să na vină lesnic».

14. chirchezu zisi: «mora aman, nu șa džinăm, nu-i saldi di noi tșestă apă; șa-i di tots» și iel zisi: «aî, delmi șa». si dusi căsă, lō să șadă, ară că la duvili la chirchej și aî zisiră: «aman bra dēdu, tsi-i tșestă șăderi di tini, du-ti și tu di du ună-șară lēmni, tsi-i tșestă șăderi di tini». iel zisi: «bună-i, mi duc». și si dusi ăn urmăn, lō ună fetsi di funi, la l'gō tot urmănu cu funili. iel amu nitsi un fag nu pute să ardică și zitșe că totă curiia să-u ardică.

15. ca zăbovi ară mult văcôt, viniră ară chirchezil': «mara tsi fats?» dēdu zisi: «mara tsi să fats, șa să ti mântșos, li zăligaî șa tots fazil' una-di-una și io mo să li trăgnes și să li duc căsă».

16. chirchezil' zisiră: «mara aman, nu șa džanăm, tsista urmăn șa aî di tots nu-i saldi di noi» și iel la lășō urmănu, si dusi căsă și șizū, șizū mult văcôt.

17. vini șera să dară cavgă cu turcu, chirchejil' aî zisiră: «e, mo, dēduli, cum să dărōm. cavgă vem cu turcu». iel zisi: «e, tșe gailē să-u dunats, aîdits cu mini».

18. si pusiră, pri cal' și la pusiră și iel pri cal; iel căzū; tuntșe la cătsarā la pusiră ară pri cal și iel cătsō si tșopă: «fuzits turtși că șa-na noi vinim să va tăltșōm». tsăpō, tsăpō, și turtșil' si apărură și fuziră și iel zisi: «videts io cum fac?»

19. și si dusiră căsă, cătsarā să șadă și el' al' zisiră: «abra dēdu, nu ver să-ts dōm un tagardžicu di pāri și să-ts fuz căsă?» iel zisi «e, mo nu știu cari la lē tagardžicu, acu tsirets vrin di voî dutsits-la tagardžicu până căsă di să vin».

20. și un chirchez la lō tagardžicu pri gorb și că pruchiă di căsă, tsela dēdu zisi: «vez noastră căsă cu cōjă di chirchej aî cupirită, tucu toi s-mi duc io mai nainti».

21. zăstătū unēc tsela chirchezu si zătrimurō. tuntșe dēdu zisi la fitșoril' lui: «lats tots căti un cutsōt și tsăpats: carni di chirchez tsirem» și si dusi di la lō chirchezu și ăntrără ăn căsă. tuntșe fitșoril' lară să tșopă: «carni di chirchez tsirem, carni di chirchez tsirem».

22. și iel fachiru la lășō tagardžicu di liri și fuzi di cola și io fuzi di cola. priczamă ăn știām și priczamă va spuș și cōt putuî, cōta va mintșunaj.

Același.

17. Ūomu fucară.

1. Ra ună-șară un tătă tsi aș vē un fitșor. bun ma ra mult fucară, nu vē poîni să mănăncă.

2. ca-l'-tsi stimni, iel zisi: «aî si fug di căsă». că fuzi di căsă, si pusi pri un brēst și zisi: «toi să videm tsi să trēcă pri șa tșestă șēră».

3. că stătū, că stătū, tucu vizū niști uamiñ iundi vin sub brēst și tucu aș mutarā ună rōpă și ăntrără treisprāts di ōnș și treisprāts ișōră.

4. tsela yomu tsi ra pri bręst si disfeři, cęn mutę ęępa vizę multi liri ři eř aę pusi ęępa ři si dusi cęsę, lę trei-patru cal' ři ęts si dusi, li ęncęrcę tuti pęrili, la pusi pri disupra pisoc ři trasi dręmu.

5. ca si dusi cęsę, la vizę un cumřija ři la ęntribę: «di řundi li lař tu cęta pęri?» řel ęi spusi: «sę ti duts pri tsela bręstu sę vez».

6. ři eř, ca si dusi, si pusi pri bręst, vizę řundi vin nęę ęnř ři ęntręř ři arę nęę iřęř; patru ęnř raę scunř cola ři li vigl'aę.

7. ca si disfeři tsela yomu, cęn mutę ęępa, la cętsarę tsel'a yaminil' ři la ęntribarę: «cari li lę cęta pęri di ęa?» tsela zisi: «cumřija meę li lę» ři el' la tęltřęř.

8. ca vinirę tsel'a nęil', larę un-dęę fol'ur.... (Lipseřte restul din basm).

Acelaři.

18. Pricazma la doi yamin mintřunoř.

1. Raę unę-ęarę doi yamin mintřunoř ři raę diparti un di lęnt pristi un sęt di loc. unu ra ca din Lugunęa, arę altul ca din Umę.

2. tsista din Lugunęa si dusi ęn Umę ara tsela din Umę vini ęn Lugunęa. mo, tsela din Umę ęncęrcę barbaręřti ęn loc di třireř sę vindę, ara tsela din Lugunęa ęncęrcę boj di ęavur ęn loc di cęstęnę.

3. mo chinisirę řimidoil'i ři tsela din Umę ři tsela din Lugunęa si nuřbarę řimidoil'i. tsista din Lugunęa la ęntribę: «tsi vinz?» řel zisi: «třireř». tsela lęntu ęi zisi: «tu tsi vinz?» — řo cęstęni. — ver s-li schimbęę — bun.

4. li schimbarę vichim ři ęts larę dręmu un ęncę, lęnt ęncola. ca priubidi unu sę vędę cęfcu třireř ari, cęn sę vędę, barbaręřti. ři tsela lęntu ca priubidi, boj di ęavur.

5. e, zisi, ři řo mintřunos amę ři eř mintřunos. si flarę doil' ęn dręm ři zisirę: «e, nęi doil' im mintřunoř, řa barim ęi s-na fatsim urtats ři di tsi sę mintřunęę ři sę scętim pęri s-na li ęmpęrtsęę».

6. si feřirę unę, chinisirę sę si ducę ęn un cętun ři ca vinirę la marzini di cętun, zisirę: «mo, ęi unu din nęi ęa sę stętem ři unu sę ęntręę».

7. ętsi unu ęntrę, lęntu stętę. ca ęntrę unu, si dusi la un beg ři řizę, lę sę spunę mintřunę ři zisi: «tsi-i tseřtę?»

— gęl'inę.

— cum řa, mi mintřunats, ili istinę ęi gęl'inę?

— gęl'inę-i.

— la nęi gęl'inili sa cęt unę cęsę mętřcati; ęa tsi sa třiřta purits?

8. ři begu zisi: «na mintřunę bra; tsista cętsatsi-la s-la ęncl'idim bra, cę na mintřunę». ři la cętsarę la ęnchl'isirę.

9. tsela tsi ra la marzini di cętun, si dusi ři eř la třurbadřija. ři třurbadřija ęl' zisi: «mara ari un yom mult mintřunos; zitsi cę gęl'inę cęt unę cęsę ęi mari».

10. řel zisi: «řa-i, nu ram dus ęn tsela cętun, amę cęn třitseę pri la marzini di vizęi niři gęl'inę, męi mętřcati di cęsa raę».

11. begu zisi: «bre, istina-i, ai s-la gripes delmi şa». şi begu la scosi. şi el işo şi zisi la begu: «io să fac daviia».

— aman džănăm să-ts dau tsintsi suti di liri, tucu nu fə daviia.
— bun-ăi, nu fac daviia.

12. şi aş li lə pāri li şi aş ămpārtsoră cāti doṽ-suti-şi tsinzots di liri şi zisiră «ai mo s-na dutsim ăn lănt cātun să mintşunom şi laŭts».

13. si dusiră ară şa ăn lănt cātun şi ăntro ară tsela, ară lăntu stătū la marzini. şi ăntro la un duchjandziia şizū şi lə să spună mintşun: «mara tsi sa tşesti ūauă di tşoftsi?» şi ūomu zisi: «mara cum ūauă di tşoftsi, nu li vez că sa di gāl'ină?» ăel zisi: «voṽ mi mintşunats ūauli di gāl'ină la noi cu lostu li picăies».

14. şi duchindziia zisi: «cātsats-la, tsi şa nă mintşună ūa tsista». la cātsară şi la ăncł'isiră.

15. tsela di la marzini di cātun si dusi şi el la duchjandziia şi ză-şizū unēc. tsela duchjandziia zisi: «mara ūa ari un ūom mult mintşunos şi zitsi că ăn un cātun ari ūauă cāt ună cāsă tsi li picăies cu lostu».

16. tsela zisi: «mara şa-i, io nu mi am dus cola, amă cōn tritşem pri la marzini, vizui că nişti ūamiū li picăiaŭ nişti ūauă cu lostu».

17. şi duchjandziia zisi: «mara gripits-la curōn» şi la gripiră. mo tsela zisi: «dintru tsi să mi ăncł'idits, io să fac daviia di tini».

18. duchjandziia zisi: «aman džănăm, na-ts şasi-suti di liri di nu fə daviia». şi aş li lə pāri li.

19. ca işoră la marzini di cātun aş li ămpārtsoră cāti trej-suti di liri şi zisiră: «ai mo să na dutsim ară ăn lănt cātun, tu ară să stai la marzini».

20. şi si dusi unu vichim şi ăntro ăn cātun la un gārdinār şi ai zisi: «mara cum ai zitsits ūa la tşesti prătschili?» gārdināru zisi: «mara cum prătschi, nu la vez că-i gōra?» — «ai di džănăm şi tu tsi mi mintşun, la noi gardurli sa di cārnats di porc, ară cāsili sa cupiriti cu albętsă di porc».

21. şi tsela gārdināru zisi: «mara cātsats-la di la ăncł'idits ūomu tsista tsi şa na mintşună ūatsi». şi la ăncł'isiră.

22. tsela tsi stăte la marzini si dusi şi el la tsela gārdināru, zăşizū unēc şi tsela gārdināru zisi: «mara ūa ari un ūom mult mintşunos; zitsi că cāsili sa cupiriti cu albętsă di porc, ară gardurili sa di cārnats di porc».

23. tsela ūomu tsi stătū la marzini di cātun zisi: «şa-i, io nu mi-am dus ăn tsela cātun, amă tricui pri disupră di vizui că cāsili raŭ cu albętsă di porc, gardurili raŭ di cārnats di porc, ară zidurili cu slănină di porc».

24. gārdināru tuntşę zisi: «bre! bre! şa-i lucru, gripits-la di ūa tsista ūom».

25. că işo tsela din aptsană al' zisi: «tu dintru tsi mi ăncł'iz? io s-mi duc să fac daviia». şi gārdināru zisi: «aman džănăm, ia să-ts dau opt-suti di liri şi ună pără».

26. aş ămpărtsoră căti patru-suti di liri, şi ună pără rămasi la tsela tsi tucu la ăncleideu. mo si răstsirtară şimidoil'i pri ună pără.

27. unu zitşe: «la mini si iîă că mini tucu mi ăncleideu», ară lăntu zisi: «io tucu ti scăpam, ai să-u ămpărtsom pără».

28. tsela nu vre şi zisi: «ai, io mi culc şi mor dintru ună pără» si culco şi muri. ătsi vicăiră popil', la cântară şi la pusiră pri nusili şi la dusiră la biserică.

29. bun ama tsela lui sots, mintşunosu, zisi «s-la vegl'um» şi stătù lângă ief. şi di iundi stăte tucu vizù nişti fur iundi vin şi fuzi el ăn altar.

30. şi tsel'a furi'l, cum vineu şi «duml'artă-la» zitşe, şizură tots cola, scăsiră pârli să-li ămpărtsască. şi ca li ămpărtsoră, şi la el' ună pără di mai mult ve.

31. şi si răstsirtară pri ia şi capidănu zisi: «ai, să scătim calotşchili, tots să li ubidim să videm, lu curui pōti să la tal'ă mortu, ăn ună ăură, lu tsela să iîă pără».

32. şi tsela tsi ra ăn altar lo să tal'ă şi zitşe: «işots morts să antră ghi, işots morts să antră ghi» şi tsel'a furii ca ūzōră şa, şi pări lăsară şi tot şi fuziră.

33. ună ca fuziră si sculo mortu şi tsela din altar vini şi aş li ămpărtsoră pârili vichim şi lară să facă isapu; tunţe la vini ăn criel di pără.

34. ma tsel'a furil' tsi fuziră veu un moş şi la zisi: «io nu pot să fac furloc vichim, tucu să-mi duc la biserică să leu vrină pără». şi si dusi la biserică, uzō zgomut mari, şi ca ăntro ănuntru uzō cum si tsirtau doi ăumiin pri ună pără.

35. şi tsel'a ai la lară fesu din cap şi ai la dēdiră la tsela tsi mure pri pără.

35. tsela fachiru di moş ca prăsnî dinăăură şi si dusi lângă taifa lui şi zisi: «aman cōts mul'ts morts ari di la tots căti ună pără nu ve şi fesu ăn la lară, şi mini tsireu s-mi tăltască. şi io idvam scăpai şi fuzii di cola şi cōt putui va mintşunai.

Acelaşi.

19. Pricazma lu jimităti di ūom.

1. Ună-ăura rau trei frăts; unu ra jimităti di ūom, ara tsel'a lantsil' rau ăntrez.

2. uzăt-au tsel'a trei frăts că vut-au ăn un loc trei fēti.

3. tsel'a trei fitşor chinisiră să si ducă să li le; ătsi că ămnară, ămnară tsel'a doi frăts, nu la vreu tsela tsi ra jimităti di ūom.

4. tsel'a doi' la zăligară di un arburi gros şi el' lăgară, lăgară cōt puteu.

5. tsela jimităti di ūom că trăgăi, trăgăi, la scăsi arburli, ăts lăgo şi la dusi cāsă. că la dusi cāsă, mūmă-sa al' zisi: «tsi la duts ăa tsista arburli» ară ief al' zisi: «să mănăncă iezil'».

6. ătsi napcunta tsela fitșoru lăgo, lăgo și al' jungsi el', ătsi el' la zălgără di ună peștiri și ară lăgară, lăgară și flară un vâcăr. tsela vâcăru la zisi: «jundi va dutsits bra?» ară tsel'a al' zisiră: «uzom că vut-au niști fêti ăn un loc di na dutsim ăs li lom», ară vâcăru la zisi: «acu putets să mănăcats sfaca căti ună căldari di carni its vrednits, ară cu nu putets să mănăcats, nu its vrednits».

7. și tsel'a fitșoril' zisiră: «belchi putem».

8. că drubi două căldor, ătsi nu putură să li mănăncă. vâcăru la zisi: «voi nu its vrednits tucu nu va dutsits!» tsel'a zisiră: «acu, noi s-na dutsim».

9. tsela jumitāti di uom trăgăi, trăgăi, ău scoasi peștire, ătsi ău dusi căsă, ară mumă-sa al' zisi: «tsi ău duts, bre miluli, tșeștă peștiră?» ară ieș zisi: «iezil' să-ș joacă ăn iarnă».

10. ătsi tsela jumitāti di uom lăgo, lăgo ătsi la flo vâcăru și vâcăru al' zisi: «jundi ti duts?»

— ami mi duc lăngă niști fêti să li lom.

— stoî să-ts zdurbes ună căldari di carni; acu pots să-u mănănts ieș vrednic, ară acu nu-u pots mănări, nu ieș vrednic.

11. ătsi al' drubi ună căldari și el ău mănco și ău mănco și lu tsel'a lantsil'. ătsi vâcăru al' zisi: «trazi, trazi eș vrednic».

12. tsel'a doil' frats ămnară, ămnară, flară două tșeșmi; cola ve și ună căsă jundi raș tșeli fêti tsi li ubideș.

13. tșeli fêtili raș lu ună samuvilă și al' zisiră la mămă-sa: «mămu el să vez tșișta fitșoril' di jundi să beș apu, di la matnitsa, ili bistra. ătsi tsel'a fitșoril' bișură di la bistra tșeșma. și ca ăntrară ăn poartă, cola veș un mer și tsel'a fitșoril' rupsiră că una meră, ătsi ăș dursiră pri pulată».

14. cola ra samuvila și zisi la tsel'a fitșoril': «culcats-va unec că its omăroș» ătsi el' si culcară, și că zădurimiră, sămuvila al' ăngl'ito șimidoil'i.

15. tsela fitșoru tsi ra jumitāti di uom lăgo, lăgo ătsi li flo tseli două tșeșmi, ătsi tșeli fêtili al' zisiră la mămă-sa: «el să vez di la cari tșeșma să beș».

16. tsela jumitāti di uom bișu di la matnitsa tșeșma, ătsi si dusi și ăntră ăn poartă, la flo și ieș meru, ătsi la ruptsi la doil'i frats căti ună meră și lă ieș ună, ătsi că si dusi și el pri pulată zășiză și tșeș sămuvilă al' zisi: «culcă-ti că ieș omăroș».

17. bun amă tsela jumitātî di uom veș și un cutsitaș. ătsi si culco, bun amă nu durmî, saldi mișă.

18. tșeș samuvilă fêsi s-la smucneșcă. tsela jumitāti di uomu la scșsi cutsotu, ău dispico, și al' flo tsel'a doil' frats ăn nuntru, raș morts. ieș al' tșucni cu tseli meri ăn frunți și el' ănghișă. ătsi ăș li lără tșeli fêtili și ăș fuziră căsă. și io fuziș di cola.

Același.

20. *Pricazma lu bărbātu și mul'are*

1. Ra ună-uară un bărbăt și ună mul'ari și veu ună căsă. la tse căsă rau fronti toți lucriri ¹⁾: măsă, lupăta, pirustiia și lănti.

2. ațsi tsela bărbātu al' zisi la mul'are: «mari mul'ari, du-la acu să li dărom lucriri, zăstoț nu cărpe mo cătivă zoli».

3. ară mul'are al' zisi: «si dară toți lucriri saldi cu acu?» iel zisi: «cum nu si dară».

4. bărbātu la lō acu și si dusi la cuvătșu să li dară, ară cuvătșu al' zisi să vină poimoinista să li lē lucriri.

5. ațsi bărbātu că si dusi poimoinista să li lē, cuvătșu al' zisi: «la puș ăn foc acu și si pirdū».

6. bărbātu al' ra frică să nu-l' sburascămul'are, ațsi cătșo să fugă și cōn fuzē pi drūm, zitșe: «ăn sfaca zuuă să mōră căti doț omiñ». ăn drūm, cum zitșe, flō un mort, și uomiñil' cari la dutșe tsela mortu al' zisiră: «nitsi căti un nu putem să prijalim, nu căti doț și la izbătură».

7. tsela uomu napcunta cătșo să ămnă și să zică: «ăn zuuă itș să nu si tăltșască, ăn zuuă itș să nu si tăltșască» și cum zitșe șa, la uziră niști lovatș și al' zisiră: «noț căti doț-trei tsirem să tăltșom, ară tu zits căti itș ăn zuuă» și la izbătură.

8. napcunta tsela uomu cătșo să tsopă: «sadra cacă drin, sadra cacă drin» și cum tsăpă ațsi nuibo un purcār. portsil', că uzoră, si spărură și cari cutra iundi vidē, fudze. tsela purcāru la izbātu.

9. napcunta cătșo să tsopă «ptu căcat, ptu căcat» și cum tsăpă nuibo pri vrin tsi mănāncă poini. ațsi tsela al' zisi: «nu vez că lāntu poini mănāncă, ara tu să tsop șa?» napcunta la culcō, ațsi cătșo s-la bată, și că la bātū, și că la bātū pristi cur.

10. tsela uomu si dusi ăn vali pri punti să-ș la vedă curu căt al' ari bātut. ațsi pritșcāpō di pri punti ăn vali, ațsi murī. și iō mi turnai di cola și viniț căsă.

Același.

21. *Pricazma lu drācu.*

1. Un uom si dutșe s-la ducă il'ă-su s-la da lă un zănațat. pri drum, cum amnau si umărōră și șizură să răpoșă la umbră.

2. tsela bărbātu stineț, fătșe oh! oh! lă drācu șa al' fost-ay numeț și drācu tucu si fēse ca un aschjer, isō ăn drūm și al' zisi «iundi ti duts bra?»

— mi duc s-la duc fitșoru s-la day la vrin zănațat.

— du-la lă mini, iō s la 'nvets.

3. și dărară păzare vichim și drācu aș la lō fitșoru și si dusi căsă. bun ama tsela fitșoru știia că drācu tșeri s-la spargă și ună fețā aț zisi: «bri fitșoruli, tsi zănațat să-ts spună drācu, tu și acu ăntsilez, să zits nu știu».

— bun, zisi fitșoru.

¹⁾ Pentru *lucriri* pl. art. de la *lucru*, cu l trecut în r din cauza lui r precedent.

4. drăcu lə să spună zăna'atur, tsela fitșoru tot ăntsilizeă amă aî ra frică să nu la spargă. și drăcu al' zitsi: «abra tsi cəta gros cap aî, nu pots să ănvets itș ăn un an di vacəts».

5. aî, zisi, aî să ti duc cāsă, și că la dusi cāsă vichim la tătă-su, al' zisi: «e, bra deđu, tsi gros fitșor aî tsista, ăn nitsi un zăna at nu putű să ănvetsă». deđu zisi: «e, meű fitșor tări aî» și aș fuzi drăcu cāsă.

6. mo fitșoru aî zisi la tătă-su: «tati, ăo tsista an tot ănvitsai, tucu nu vrēm să spun că ăn ra frică să nu mi lə; mo, tătı, ăo ai să mi fac un zăgar di să mi vinz 45 di liri. lăntsıl' să-ts da și tsinzəts, tu tucu pri patrzəts-și-tsintsi să mi dai».

7. atsi ca vini un luvatsă să la lə, zisi: «aî să la ubides dali luvəști». ca si dusi, ună că ișə, scurni un l'epuri și luvatsű ișə la drumac și zăgaru ună-ș-ună la cătsə l'epurli și luvatsű al' deđi tsinzəts di liri și la lə.

8. atsi tătă-su aș fuzi cāsă. ca si dusi luvatsű ăn ună curiă și zăgaru scurni ună-ș-ună un l'epuri, că si dusi luvatsű mai diparti, zăgaru și feși ăom și si dusi cāsă.

9. drăcu că uzə, si dusi să la lə. că si dusi drăcu, atsi tsela fitșoru si feși gărnișor, ară drăcu si feși sicără; atsi fitșoru si feși mel' și drăcu nu si putə fatsiri mel' și pucni. și ăo fuzi di cola.

Același.

22. Dōmnu și ūomu cu taiřă.

1. Un ăom aș vut-ay ună taiřă di doi fitșor ună feță, mul'ari-sa și bābă-sa.

2. tsela bārbātu fu lat di anghil' la dōmnu. iel că si dusi, dōmnu al' zisi: «du-ti dă lə sūflitu di la mul'ari-ta di să la duts ăa».

3. iel ca si dusi, al' lə sūflitu di la mul'ari-sa și tsel'a fitșoril' cătsară si pləngă și iel al' la lășə sūflitu și al' la lə di la bābă-sa și la dusi.

4. dōmnu, că la vizű al' zisi: «cətsi nu al' la lăș di la mul'ari-ta?» ară iel al' zisi: «că al' la lai, atsi fitșoril' prutsăpară, atsi ăo al' la lai di la bābă-sa».

5. dōmnu zisi: «du-ti la lasă di ăundi la lăș și lə-la di la mul'ari-ta». si dusi la lo di la mul'arisa și vini la dōmnu. tuntșə dōmnu al' zisi: du-ti di lə din mejlucu di mări ună creșmini».

8. iel, că la lə, si dusi cāsă. tuntșə al' zisi dōmnu: «frənzı-la». atsi iel că la frənsi, vizű un gh'ərmi. și dōmnul al' zisi: «vezi tsista gh'iərmi cum ghijaști ăn ăopa, dōmnu cən va tot fatsi».

Același.

23. Pricazma' lu Naiřă.

1. Ra ună-ăară un bārbăt și ună mul'ari; amă tsə mul'ari ra di rudiri.

2. ca si turnə un tudžăr cola să dərmă, atsi tsə mul'arə aș rudi un fitșor și tudžaru aș stătű cola.

3. că vinî lă treîli ser, viniră nărășnitsili; atsi al' zisiră la fitșor: «tsista fitșor să la mănāncă lu tudžăru ma!».

4. ună ca uzō tudžăru șa, și zisi: «a, anasana sitim, tsista fitșor să la mănāncă meų ma!» atsi la lō tsela fitșor și la turî ăñ Vardar.

5. că vini bură, la sări fitșoru la marzini, și ună capră, că tricū pri cola, tsela fitșoru lō să tsōpă și lō să sugă di la capră și aliz că capră zbiĵră.

6. tuntșe niști picurăr la lară lăngă iel' să pască uoi. bun ma lu curuĵ uoi să iĵă? ray lu tudžăru.

7. tudžăru picăsi și la vicni cāsă, atsi al' zisi la mul'ari-sa: «să dărom ună carti di să la pēră fitșoru picurăril'».

8. atsi aĵ pisăi carti ca cum că să la pēră și aĵ zisi: «du-ti să lēi un birbētsi și dō-la-u tșestă carti la picurăr».

9. că chinisi, si dusi fitșoru și ăñ drūm atsi flo un ded moș. tsista dēdu al' zisi la fitșor: «ĵundi ti duts bra mīluli?» iel zisi: «să lă-u dau tșestă carti la niști picurăr și să lēu un birbētsi».

10. tsela dēdu ra dōmnu și al' pisăi ună carti și zisi: «cōta birbētsi să jungl'ats, să li trimēts cāsă».

11. si dusi fitșoru cāsă și tudžăru la trimēsi să fură pāri di la cumits. si dusi fitșoru și furō 500 di liri, atsi si dusi cāsă și tșe mul'arē lu tudžăru al' zisi: «aĵ, mari, și nostru fitșor să nă la trimētim să fură pāri».

12. ca si dusi aș la tăltșoră comitsil' fitșoru și tuntșe zisi mul'arē: «aĵ, mari, sālđi nostru fitșoru să moară, aĵ să la trimētim și tsista să ducă pōĵini la cumits».

13. atsi că chinisi fitșoru, la flo ăñ drūm dōmnu, l'-u lō cartē și al' pisăi «ancl'initșuĵ aĵ di la tudžăru, tsista fitșor ăñ treĵ zōli să la ănsor după noastră fētă».

14. și la ănsurō și ară fitșoru al' la mănco maļu la tudžăru; cum ra zisă di la nărășnitsili, șa si fēsi.

15. priczma ăñ știĵam și priczma spuș, cōt putuĵ cōta vă min-tșunaj.

Același.

24. Pricazma lu odža cu măgăru.

1. Ra ună-urăr un odža cu ună cadōnă. amă odža vē multi pāri și mult maļ.

2. că viniră ună sēră cumitsil', lară să-l' cluputēscă pristi cāsă. iel mo zisi: «tșestă zdracă mo cum aĵ, tucu să ĵasă vrin, aidi».

3. și că si măcnești un pristi zdracă, căzū dijos și tsela odža că la zāmāncō cu lemnu, dō, ară dō și udvam scăpō cumitu.

4. odža lō si lăfescă cu cadōna «mōĵini sēră acu vin, cadōnu, să na fatsim ca zădurmits și la să sară prin badžă».

5. cumitsil' aș uzōră și sērta că-l' tsi dusiră, ăntrară tots ăñ cāsă și al' li izdănară lucrăli di la lăsară salđi măgăru la odža, ăncărcără vitili și trasiră.

6. odža aş la lo măgăru şi chinisi cu cadona dupu iel'; ătsi că-l' nuibară propi di Nonti, odža la zisi: «turnatsi-li ăa vitili» tsel'a li turnară vitili şi li discărcară.

7. tumtşe odža si turno la ună căsă şi al' pusi la măgăr ună liră ăn rost. tsel'a furil', ca si dusiră căsă şi măgăru tărtăni ună liră, tots zisiră că lu odža măgăr liri cacă. şi al' zisiră: «mara odžu, nu la vinz măgăru?».

8. iel' zisi: «la vind, cum nu la vind.

— ami cõt la vinz?

— Ună sută di liri, amă tsi, tu ună zuuă să li scots părili.

9. şi tsel'a al' dediră ună sută di liri şi aş fuzi odža.

10. tsel'a, că ş-la ligară măgăru păn di uşă şi al' turiră pal'ă, ca si sculară dimineşta, că si dusiră la uşă, picăia nu si diş'idi.

11. iel' zisiră «e, că nu si diş'idi, lucru ari» că-u. picniră uşă, la flară măgăru mort.

12. ătsi el' si dusiră la odža şi odža aş sfirşe cu sfrielu şi cõn sfirşe, locu si ămplă di ăoi, ară cõn trăgne călõtşca, prin ună mil'ă di arbur tritşe. şi iel' al' zisiră: «e, amă odža, muri măgăru». ară iel' zisi: «io cõn vă la ded măgăru ra bun». iel' zisiră: «ăi lasă măgăru, tucu sfrielu şi călõtşca nul i vinz?»

— li vind.

— ami cõt li vinz?

— ună sută tînzots di liri li dau sfrielu şi cu călõtşca.

13. şi el' al' dediră 150 di liri şi fuziră. ca si dusiră căsă, ca ză-sfiriră cu sfrielu, itş; cõn zănvă-tira călõtşca, itş. şi el' zisiră: «ăi să na dutsim să na li lõm părli di lă odža».

14. bun ma odža si vşe ăngrupat ăn un grop ghiu, ău vşe ars prătşca di er şi al' zisi la cadõna: «cõn să vină õmini'l să ăntrebaş di mini, tu şa să la zits, că odža aş la l'irtõ dõmnu, aş muri, dutsits-va di la videts grobu acu nu viruits».

15. ca si dusiră tsel'a, tsi să facă? di inat si şătăiră pri grob şimi-doil' şi odža, că lă-u da cu prătşca arsă, şimidoil' l'i muri şi odža ară aş işõ din grob şi si dusi căsă şi cu itreţsa lui căzândisi multi pări şi tucu bun tricù.

16. şi io fuzi di cola.

Acelaşi.

25. Pricazma lu doi ăamiñ sirumăş.

1. Rau ună-ură doi frăts şi rau mult sirumăş nu vşe poini să mănăncă; şi el' tsi să facă, zisiră: «ăi să nă glăvim iundi să putem».

2. şi zăcătşară să amnă, ca ămnară, ămnară, dediră di un ded moş. dedu l'i ăntribõ: «iundi va dutsits bra miluli?» iel' zisiră: «noi deduli ubidim lucru; iundi să flõm cola să sirbim».

3. dupu unec văcõt, di iundi ămnau, ămnau, flară una tşeşmă tsi cură apu. unu din doi' frăts mai marli zisi: «e dõmne! să iia să

da dōmnu tșeștă apu să si facă rachiiă, dă dar ȳa un an, di cari ȳom să trecă, la tots să dau di sănătati.

4. bun ama tsela dēdu ră dōmnu și ȳu bluguvisi apa și ună-ȳară si fēsi apa bluguvisitā rachiiă. și si fēsi cola un an cafcu n'ōri și dōmnu ȳl' zisi la tsela mai mārli frāti: «mo sirbēts ȳa, amă cari ȳom să vină si nu la torī; tsi să-ts tșēră, tot să-i dau di tsi să ȳi», și mai mārli frāti rămasi cola vichim la an.

5. mo rămasi mai micu frāti fără lucru și tsela dēdu ȳl' zisi: «nu dună gailē, ȳo să-ts aflum lucru».

6. di ȳundi ȳmnaȳ, ȳmnaȳ, mai micu frāti că vizū niști tșoftsi pri multi, zisi: «e dōmni! tșești tșoftsili să iȳă să si facă ȳoȳ, di ȳo să li pasc. și cari ȳom să trecă pri ȳa, la tots să dau lapti».

7. dōmnu, că la uzō fitșoru că zitșe șa, zisi: «e, să da dōmnu tōti ȳoȳ să vā fatsits» și din dinăȳară si fēsiră un bil'uc di ȳoȳ.

8. dōmnu ȳl' zisi: «e, mo, bra mīluli, fō bun, amă vez, cum tribuȳaști. amă cată din jurumint să nu ieș că nu ti bati bun, și cari ȳom să trecă, să-ts tșēră să nu la torī».

9. mo tsela dēdu tsi ră dōmnu si turnō napoȳ la tsela cu tșeșma să vēdă tsi fatsi. că si dusi vichim dēdu și ȳl' zisi: «e, bra mīluli, dō ună rachiiă că sam umārōt mult».

10. ȳel zisi: «e, bra mīluli dēdu, ȳo șa ca să dădeam pri la tots, ȳundi ișă meȳ lucru până mo» și dēdu zisi: «e, să da dōmnu să si fats ară tsi rap».

11. și din dinăȳară, di ȳundi cură tșeșma rachiiă, tucu lō să cură apu și fuzl dōmnu.

12. tsela ȳomu napcun lō să tșōpă: «ela, să-ts dau!» amă dēdu nu is turnō.

13. mo dēdu si dusi să la pruybidescă și tsela cu oȳi să vēdă tsi fatsi. și si dusi și ȳl' zisi: «bra mīluli, du unēc lapti că ȳo nu sam māncat» și tsela picurāru zisi: «e, bra dēduli, ȳo șa ca să dădēm pri la tots, meȳ lucru ȳundi ișă până mo?»

14. și tsela dēdu zisi: «e, să da dōmnu tsi rats ară tșe să vā fatsits». și di ȳundi rap oȳ, tucu prāsniră din dinăȳară și si fēsiră tșoftsi.

15. napcun tsela picurāru lō să vicăȳască: «dēdu, dēdu», ama tsivă, dupu ploaȳă cātșuȳă, dupu tsi fuzl l'epurli cōt ver bunȳ, nu catsă loc.

16. napcum rămāsiră șimidoȳl' frats di sirumăș mai sirumăș și tucu sirumăș tricuă cu mīntea lor. și ȳo vā-u spuș priczma și fuziȳ di cola, și cōt putui, cōta vā mīntșunai.

Același.

26. Fitșoru i plōtșa di cat'.

1. Un bărbăt vē un fitșor singur. lă trimēsi ună-ȳară la agru și fitșoru ișō di cāsă.

2. cum ȳmnă, ȳmnă drūmu, aș flō ună plōtșă di cal, ȳu lō și si dusi la tātă-su și ȳl' spusi: «tāti, ȳn flaj ună plōtșă di cal». tātă-su ȳl' zisi: «du-ti la cuvātș să-ts facă ună lupătă».

3. și fitșoru si dusi la cuvatșu, al' dēdi să-u facă și cuvatșu al' zisi: fitșoruli, tseastă plōtșă ni si dară, ni si sparzi» și fitșoru aș lō plōtșă și si turnō napoi.

4. cōn ămna iel, tucu aș zitșe ăni minti «ni si dară, ni si sparzi». ămno, ămno, flō niști uratș iundi arau și iel tucu ăni minti zitșe: «ni si dară, ni si sparzi».

5. tsel'a ămînîl' că la uzoră că șa zitsi «ni si dară, ni si sparzi» tărtșau că la iel' la zitsi «ni si dară agru, ni birichet nu si fatsi» la cătsară, la bătură și al' zisiră: «șă să zits: cu sănătăti s-la fats, cu sănătăti s-la mănānts» și tsel'a ămînîl' fuziră.

6. tsela fitșoru cum ămna drūmu, zitșe: «cu sănătăti s-la fats, cu sănătăti s-la mănānts» și flō un ȳom iundi si căcă ăni drūm și iel tărtșă că lă iel zitsi «cu sănătăti s-la fats, cu sănătăti s-la mănānts». aș la cătșo fitșoru, la năbunești și al' zitsi șă să zits: «tsista lānt nu».

7. fitșoru ară fuzi năinti și tot zitșe «tsista lānt nu» și cum ămna, flō niști luvatș și iel aș zitșe: «tsista lānt nu». luvatșil' ca uzoră tărtșau că la iel' la zitsi, la catsă și la bat și fitșoru ăntribō «cum să zic?» iel' al' zisiră: «cāti patru ăni zuuă».

8. și fitșoru cătșo tot drūmu să zică «cāti patru ăni zuuă». ămno, ămno, flō niști ămînî tsi purtau un ȳom mort. iel tucu aș zitșe: «cāti patru ăni zuuă». tsel'a ămînîl' ca la uzoră, tărtșau că la iel' la zōtsi «cāti patru mōrts ăni zuuă» și tsișta aș la catsă aș la năbunes bun, bun, și di iundi dutșeu un mort, duseră doi.

Nicola Lazăr (de 12 ani, Lugunța).

27. Lisitsa și feța lu ămpirātu

1. Ra ună-ȳară un pădăr și li vigl'a viñurli. amă iel ra dip mult sirumă și di iundi li vigl'a, vini ună lisitsă, ăntro ăni viñur. tuntșe pădăru aș cătșo și lisitsa zisi: «aman lasă-mi, tsi tser tșe să-ts dau, tucu lasă-mi».

2. pădăru al' zisi: «să ti las amă acu aș pots struiri lu ămpirātu il'ă dupu mini, ară acu nu, mo să ti mor».

3. lisitsa zisi: «e, di tșeștă la s'iîă găilea, tsista lucru ȳo să-ts sfărșos».

4. si dusi lisitsa la ămpirātu și al' zisi: «ămpirāti, dō-u feța ta dupu un ȳom mult vut, ari treî mil' di boî și patru mil' di ȳoi; ari pus izmichîār să-l-li pască».

5. ămpirātu al' zisi: «bun ăi, delmi cōta ăi vut să l'-u dau feța mea; la s-vină».

6. și si dusi lisitsa al' spusi: «ătsi la dăraî lucru». aî mo chinisiră doiîl' priună. bini ma tsela ra mult părțalos și zisi: «cum să mi duc șă». și tsi să facă, cōn si dutșe «bam, bam, bam!» cu martinu ăni smărets și si feși mari druman și ămpirātu al' tsi fētsi că cavgă dară. ca si dusi la ămpirātu, tșesta al' zisi: «tsi cōta ieș rupt?» iel zisi «mi bătuî

cu ună sută di ȝnș di cumits și di curșumi sam șa rupt» și ămpirātu al' zisi: «aferon la tini!»

7. și la primini cu rübă cafcu n'ori, și ău zăcătsară nunta vichim și al' zisi ămpirātu: «ai mo să li videm ȝoili».

8. ca ămnară, ămnară, flară un bil'uc di ȝoș și al' zisi: «tșești sa ȝoili»: ămpirātu al' zisi: «ami boi' jundi ts-ai?» iel zisi: «vșem dărat un cutar păn di vali, și ca vini bură, tots l'i lȝ, nu rămasi nitsi un».

9. și mo tsela ra dip sirumă și ămpirātu al' dēdi un tar di pări și si fēsi mări tșurbadziă, dăro un cunăc cafcu n'ori și mal cumpăro și di tȝti lucrili și tucu bun tricū și la mini nu-ū dēdi tsivă.

10. pricazmă știĝam și pricazmă vă spuș, cȝt putuĝ, cȝta mintșunai.

Nicola Tanur (de 12 ani, Lugunța).

28. *Lamn'a cu șapți capiti.*

1. Aș rau ună-ȝară un moș și ună moșă; tsela moșu ra piștar.

2. ca si dusi si catsă pești, vizū un pești ăn vir și iel ău sȝosi mreĝa și atsă nu vș. tuntșe la sȝosi brăcăzūmu și al' la pusi la mreĝa și cătșo un pești mult bun tsi si pricăĝă.

3. și peștili zisi: «aman gripe-mi» și moșu la gripi.

4. dupu unș vacȝt la cătșo ară și peștili zisi: «aman nu mi mănăncă, iȝ cȝt sam mic, tu tsi s-ti ănvets di mini, acu mi cats ancă ună-ȝară iȝ să-ts spun cum s-mi mănănts».

5. pristi unș vacȝt, la cătșo ară și piștaru al' zisi: «s-ti mănănc?» și peștili al' zisi: «ĝa cum s-mi mănănts: perl'i să li burveș cu fărină și să-i li dăi la ĝapă, ĝa si facă doi mȝnz ună turliĝă, ara ȝasili să-i li dăi la cătsauă și să facă doi răsłan ună turliĝă și mult juni, ară carne să-u mănăcș voĝ cu moșă».

5. și fēsiră șa, și ĝapa fēsi doi mȝnz și cătsaua fēsi doi cătșol' și moșă fēsi doi fitșor ună turliĝa.

7. dupu tsi criscură cal'il', răsłan'il' și fitșoril', fitșoril' spusiră la mămă lor: «s-na dutsim să li videm cătunili tșești? ară mămă-sa la zisi: «nu va dutsits». iel' zisiră: «s-na dutsim, tucu cȝn si dăi ăn ușă și să ĝasă șȝnzi, tuntșe noi im morts».

8. mo tsel'a doi' frăts aș lară doi' cal' și doi' răsłan și si dusiră. ca si șătăiră, șătăiră a ancă ăn un cătun nu si vșu dus și mai mărli frāti zisi: «iȝ s-mi duc căsă», ară mai micu lȝ cutru cătun.

9. mai mărli frāti vichim si dusi căsă și la ăntribȝ mămă-sa: «ĝundi ăi lăntu frāti?» și iel zisi: «lăntu frāti si dusi ăn un cătun să la vedă».

10. și cȝn si turnȝ, bătū di ună fētă tsi stăteĝ la marzineĝ di vāli și iel ău ăntribȝ: «tsi stăĝ ȝa mari mila?»

— tser să lēu apu, amă n-ăĝ frică că ari ună lamnă.

— nu ti spari.

— stoĝ să-ts cat ăn cap.

11. și feța vizù că vini lamná și ló să plõngă și ună lacrimă al' căzù pri gușu lu fitșoru. fitșoru zisi «plojă merdzi». și feța zisi: «nu merdzi plojă, tucu mi spar că vini lamná».

12. și fitșoru dizligò răslanu și scõsi calõtșca și tsireș să măjnescă la lamná. măjini și al' tál'ò șapti capiti și șapti limb și limbili li ló cu iel și si dusi cāsă.

13. tricù pri cola un rāp și ló șapti capiti di lamná și si dusi la triușu lu ămpirātu și al' spusi că iel ău jungl'ò lamná. și ămpirātu tsireș să l'-u da feța lui.

14. și cõn tsireș si facă nunta, al' vicăi tots și pri lăngă tots ra și fitșoru cari ău vè jungl'at lamná.

15. ămpirātu zisi: «rāpu ău tältșò lamná» și fitșoru zisi: «nu-i istina». ĩundi sa limbili că-u tältșò rāpu? ĩa-li limbili, cātats-l'i! rāpu li flo capitili turiti di li ló ca si fālěscă cu ęli».

16. și ămpirātu ăntsileși că fitșoru ău ari tältșòt lamná și la fęși ziniri iel.

17. ca si pun șerta pri cunac, și zăpucătò ziniru lu ămpirātu, vizù un mări foc ăn un cõp și iel al' zisi la ămpirātu: «tsi-i tsela foc cola?» ămpirātu zisi: «cola sa tõi lamnili».

18. și iel ăș ló calu și răslanu și chinisi si ducă. ca pruchìò di cola, ișò ună lamná și iel ău scõsi cālõtșca, la dizligò răslanu și tsę lamná al' zisi: «nu ver bri miluli, s-na fatsim sots?».

— voĭ

— puni-ń cālõtșca ăn tēcă, lęgă-la răslanu di s-na fatsim sots.

19. și eł ău pusi cālõtșca ăn tēcă, la ligò răslanu și lamná din di-năură la mănco.

20. mŭmă-sa, că dędi ăn ușă cu báltiĭa, ișò șõndzi si frāti-su lăgò curõn dupu iel, si dutsi la ămpirātu, vędi și eł foc cola și la ăntrĩò ămpirātu: «tsi-i tsela foc cola?» și ămpirātu tårtșă că-i ziniru lui și al' zisi: «șera nu-ts spuș că sa tõi lamnili cola?» și iel ăntsileși că cola ăĭ tältșòt frāti-su.

21. și ca si dusi cola, ișoră lamnili și iel la gripl răslanu, ău scõsi calõtșca și l'a zisi la lamni: «curõn frāti-ńu ăngħiits- la că n'õri loc di voĭ». și la ăngħiiră.

22. și ca ăngħiĭaști frāti-su, ca-u scõsi cālõtșca, li jungl'ò tõi lamnili, la jungl'ò și frāti-su și jungl'ò și iel.

Același.

29. Tsel'a doĭ măcson' și si i'făda.

1. Raĭ ună-ură doĭ frāts. la maj mārili mul'arę nu radę, ară la maj micu rudę.

2. ca rudì un măcsõm și sinfădă-sa al' la ló și al' la zăvăli ăn gnoi și ăn locu lu măcsõmu al' pusi un cātsõl și si bătę peză cu ĩa, al' zitșę la cumnātu-su: «ta mul'ari fatsi cātsõl'».

3. pristi un-doĭ ăń, ară ăș rudì un măcsõm și sinfădă-sa al' la lę măcsõmu, ară al' la zăvilești ăń gnoi și al' puni un mătșoc ăń locu

lu măcsōmu și ara ă' zisi lu cumnātu-su: «ta mul'ari cătsq' și mătșots fatsi».

— ma-că cătsq' și mătșots fatsi, ăi să-u gunim, ă' zisi cumnātu-su la noră-sa.

— ai să-u punim izmichiaritsă si na li pască găl'inli. și ău pusiră si pască găl'in.

4. dupu unec vacot tsel'a doi măcsōn ăn gnoj tsi ray turits, si fesi-
siră dōu tăpoli și mult ray buni; și unec căti unec tseli dōu tăpoli
si fesi-
siră mult mătșcati.

5. și tuntse mai mārili frāti ă' zisi la mai micu: «frāti, ăi să li
tăl'om tăpolili, si dărom un cunac că mo sa buni di scondur. ară mai
micu frāti zisi: «bun ăi, ăi si li tăl'om» și li tăl'ară, li dărară scondur
și dărară un cunac mult bun.

6. ca tricū unec vācot, tsel' fitșoril' cōn tritșe tātă-su pristi tseli
douli scondur, zitșe tsela mai micu: «aman frāti, cōn trețsi tāti ară
mai pot si trăies, și măma cōn trețsi ară trăies, tșitși cōn trețsi idvaj
trăies, ama nina cōn trețsi nu pot si trăies».

7. ară tsela mai mārili zitșe: «trăiă frāti, trăiă».

8. ca tricū nină-sa, ară zisi mai micu: «aman frāti, nu pot să trăies»,
ară mai mārili ă' zitșe: «trăiă frāti, trăiă, noi trăim cōta vācot si trăim
inga unec».

9. ca uzo nină-sa că șa zic scondurili, ăș zisi ăn crieț: «tsel'a mă-
csōnil' si l'a turim ăn grōn».

10. și ă' zisi la bărbātu-su: «ai si-u sparzim pulāta». ară bărbātu-su
ă' zisi: «cum si ău sparzim tșestă pulāti, ari cătsat ună mil'ă di lili».

11. mul'ari-sa zisi: «ili si ău sparzim, ili nu si fatsi». mai micu frāti
zisi: «cum șa si-ău sparzim pulāta, noi idvaj ău dărom, ară mo si-ău
sparzim?»

12. nor-sa zisi: «nu si fatsi, si ău sparzim». și cătsară di ău sparsiră
pulāta. scondurili di la pulātă tōti li arsiră, saldi dōu scondur nu
ardeu.

13. cōn li pune tată-su pri foc, nu ardeu. cōn li pune mūmă-sa,
nu ardeu. cōn li pune tșitșsa-sa ară nu ardeu.

14. ună-ură lō nină-sa tsel'a titșunil' di l'a pusi pri foc, ama cōn
la cătsq tsela unu tătșuni, zisi: «aman frāti, nu pot si trăies cōn mi
catsă nina». ară tsela lāntu zisi: «trăiă frāti, trăiă, noi trăit-am mult,
angă unec si trăim».

15. și cōn zitșeu șa tătșunil' nină-sa uzo și ia zisi: «ai si l'a dau
tșitșta tătșunil' la ghiupchi ca să anghiits. și tșe zuuă viniră dōu ghiupchi
la pārsirea, și ia la zisi: «si va dau tsi tsirets», ama si-ău sfārșots un
lucru». ară tseli ghiupchili zisiră: «si sfārșom».

16. și ia cătsq la dēdi la ghiupchi căti un misur di fārină și la zisi:
«na tșitșta tătșunil' si l'a turits ăn vrină crēmă, ăn apu ăn vrin vir».

17. și tseli ghiupchili l'a lară tsel'a tătșunil' și cōn fuzeu l'a tu-
riră ăn un vir. și una l'a turiră tătșunil' si fesi-
siră doi cupilaș ăn
fustani, și di cola ca chinisiră drūmu, si dusiră cāsă.

18. ca ăntără cāsă, si dusiră şizură pri gnoi. că l'a vizū nină-sa, la zisi: «cōtsi bră miil' ūa pri gnoi şădets? adits dinţea». ară iel' zisiră: «bun im ūa pri gnoi, noi im ănvitsats».

19. nină-sa la zisi: «cum şa, voi cu tor ubivi rubi pri gnoi si şidets?». şi fitşoril' si dusiră disupră şi şizură.

20. ca vini şerta la tsină, ca si pridunără si tsină, tsel'a fitşoril' zisiră: «its tots ūatsi?». ară nină-sa la zisi: «tots im ūatsi; ăngă ună iz-michjaritsă nu-i ūa, ma tşē nu vini, dōrmi lăngă gāl'in». ară iel' zisiră: «acu vicăits-ău şi ia». şi ău vicăiră.

21. că ăntō ăn casă, si sculară tsel'a fitşoril' şi al'-u surtară mōna, ară nină-sa zisi: «la s-fugă motsi». iel' zisiră: «cum şa si fugă, la s-sta si tsinōm» şi stătū.

22. ca dutsinară, zisiră tsel'a fitşoril': «cōtsi ninu, şa fatşei la noi? ca na rudim, tu na laş na turiş ăn gnoi şi ăn locu nostru puseş un cātsōl şi ună matsă. şi tu iundi na turiş işōră dōu tăpoli şi din tşeli tăpolili dărară ună pulătă, şi tu ziseş si ău spargă, şi ău sparsiră, nap-cunta toţi scandurili li arsit, ăngă dōu scondur nu ardēu. şi tu li laş scondurili şi li dădeş la dōu ghjupchi şi li turiră ăn un vir. noi mo di cola vinim, tucu cōtsi şa nă fāseş?»

23. şi tātă-su lu tsel'a fitşoril' al' zisi la frāti-su: «frāti, mo tsi si al' fatsim la nineastă?» ară iel' zisi: «si ău ăntribōm. tsi să tşeră tşē. şi ca ău ăntribară: «tsi tser să sfiteş ili să slujeş?» ia zisi: «si sfites» şi cātsară, ău unsără cu gaz şi sfitl.

Acelaşi.

30. Lisitsa şi lupu.

1. Una lisitsă, cum amnă drūmu, vizu că vine un piştăr şi ia si feşi ca mōrtă şi si culcō ăn drūm. ară piştăru că tricū pri cola ău flo şi ău turi tu panagān şi aş fuzi.

2. lisitsa cōn ra ăn panagān li turl tots peştil' ăn drūm, si disfēsi şi ca aş li dunō peştil' şi l'i dusi cāsă. ca l'i dusi cāsă li spinzură di grindī.

3. ară piştăru că si dūsi cāsă şi vicni: «mul'ari ieş că ăts duc şi cujoc şi peşti».

4. discărcară şi vizură că no-ari peşti ni cujoc.

5. ună zuŭă, lupu tsirē să si ducă la lisitsa ăn uspets. lisitsa al' zisi: «să viŭ, amă să nu ti pucats ănsuş ca să-ts cadă spiŭ ăn ūocl'i».

6. lupu, ca si dusi cāsă la lisitsa, si pucătō ăn sus, l'i vizū peştil' şi al' zisi: «e, lisitsu, tsi ăi tu cola, peşti?»

— aŭ l'i cātsaj di sup tşarc.

— ăi si cātsōm şi la mini.

— bun, să cātsōm, amă tu să ti duts sup tşarc, ară io să staŭ la uşă să ved să nu vină muraru.

7. tuntşē murāru dāro ca să rutşască şi moara stătū şi işō si vedă tsi ari. că vizū că lūpu ăi sup tşarc, că işi, lō un lost şi lă dāro lūpu

ni ghiu, ni mort, ară lisitsa si dusi ăn mōră si unsi cu cașă pristi cap. și cā ișoră și lūpu și lisitsa, al' zisi lūpu: «ei lisitsu, cōt mī bātū muraru; ară lisitsa al' zisi: «cumu voltși, tu nu ieș bātut itș, amă io nu vez cā până și mozucu ăn cură din cap. și tuntșe lisitsa al' zisi: «zapōrtă-mi unec, cā io nu pot să amnum până cāsă».

8. și ună-ș-ună ca si pusi, lisitsa, zăcătșo si cōntă: «loșu sănătos pōrtă». și lūpu al' zisi: «ditsi șa cōnts lisitsu?». ia al' zisi: «ăń discōnt la cap» și ca vini la gaură, scocni ănuntru și lūpu aș lō un tșōp și cătșo si tragă. cā-u cătșo di pitșor, lisitsa prutsăpō: «di cōrni traz». ară, cā-u cătșo di cōrni, lisitsa zisi: «di pitșor traz: tșitsuruș, pitșuruș». și cā trăgnī lūpu mai cātirōu, cāzū ăn vir și si nicō.

Același.

31. *Deadu moș și cu trei' frats.*

1. Aș rau ună-uară trei frăts și chinisiră și-ș la ubidească cāsmētū.

2. cā ămnară, ămnară bătură di un dead moș și l' 'antribō: «iūndi va dūtsits bra miluli?» iel' zisiră: «na dūtsim s-na la ubidim cāsmētū». iel' zisi: «ajdits și io si vin cu voī».

3. ca ămnară, ămnară, bătură di niști tșoftsi și zisi tsela mai mārli: «tucu si-ń li facă tșeaști tșoftsi dōmnu uoi, si-u đar șa strunga ăn drūm, di car' si treacă pri șa nu la las nīdat».

4. și tucu si feasiră uoi. la lășo iel' cola și chinisī cu doīl' ăncolo. ca zămnară, zămnară, ăncola, bătură di dōu tșeșmi și zisi mijlucānu: «tucu si ńi li facă dōmnu tșeaști tșeșmi una vin, una rachiiă, cari si treacă pri șa nu la las ni dat».

5. și tucu si feasiră. la lășo și iel' cola, napcum chinisī cu mīcu, si dūsiră la ună cāsă iūndi veau nuntă și șăzură cola.

6. ca șăzură, zisi tsela deadu: «di va si cătșom un cāul cu feata voastră și cu fitșoru meū» și iel' zisiră «binī».

7. bun ma tsela ra dōmnu. ca cătșară cāul, zisi deadu: «io pot si aflām uųă mo, acu-i ăń iarnă». și iel' zisiră: «cmo tsista uom să na află uųă la cārtșun».

8. de, zisiră, si cătșom cāul. deadu zisi: «acu nu va-u flōm uųă si vā la daū fitșoru izmichjar, ara cu duc uųă, si-ń dats niveasta voī».

— bun.

— dats ună prātșca di vitsă si-ń ăntsap ia ăń neauă nafară. di mōni cu no-ari uųă, si vā la daū fitșoru; acu nu, si-ń dats niveasta.

— bun.

9. ca sādī iel' vitsă ăń neauă, si culcară. ca si culcară, pristi noapti tsel'a uāminil' ca ișoră nafară, cōn si pucătară la vitsă, ia-u ănmugurōtă! ca si culcară birda, si sculară napcum dupu vrin sāt, ia-u uųă, tucu tsea nu ra coaptă și iel' aū runiră

10. ca zădurmiră, napcum ca si sculō dōmnu, tsela deadu aū dunō ăń ună tipsiijă și-ău dusi ăń cāsă.

11. ca si sculară tsel'a tucu la-u deadi ușa și iel' vreau nu-vreau al' u deadiră niveasta.

12. iel' au lară și fuziră cu ia. tsela deadu moș al' dăro ună căsă la fitșor, și la șăzu cola. iel' aș fuzi napcum.

13. ca si dusi la tsela cu oili, al' zisi: «dō bra milu, unec lapti» și iel' al' zisi: «ghidi deaduli, tucu si dădeam io la tots cari tritseau, nu vea rămas la mini tsivă» și iel' zisi: «bun, nu dō».

14. că fuzi mai zădiparti, al' zisi: «e, si da dōmnu, tse ș-ra tsea si-ș iă» și tucu si feasiră ară tșofts; și iel' ca tsăpo napcum «toarnă-ti si-ts dau bra deaduli». iel' itș nu si ăturno.

15. ca si dusi la tsela cu tșeșmili, al' zisi: «dō bra, il'uli la deadu, unec rachia că sam umărō». iel' zisi: «e ghidi deaduli, io tucu si dam la tots cari trec pri șa, la mini nu rămănea tsivă».

16. și iel' zisi: «bun, si da dōmnu tsi rau tsea si-ș iă» și tucu procurară ară apu și iel' șa tsăpo, ma nu si turno ară.

17. di cola si dusi la micu fitșor și șăzu la poartă. că tricu pri cola mul'area lu tsela al' zisi: «tse șez șa deaduli, aș ăn căsă la foc».

18. iel' zisi: «nu vin că sam partalos» și mul'area zisi: «cmo si vin» și iel' si dusi cola, șăzu la foc.

19. tsea mul'ari l'i răpl la bărbată-su cămēs, la primini că ra ud.

20. cōn la dispriminirea vizū că vea multi rōn ăn grōp și ia al' zisi: «tse sa tseasti lucrī, deaduli? nu știț tse leac ari si ti licueș?»

21. și deadu zisi: «mi știț, tucu tse, no-ari fajda», și bărbată-su vini di la agru. ca șăzură, si lăfiră și viniră ara ăn tsela lăf și zisiră: «delmi ari leac, si-u fatsim si ti licuim».

22. mi tse leac, zisiră iel' ? deadu zisi: «fitșoru si la friz, di cu scrumu si mi ung și si-n treacă».

23. iel' buricu tsircă si la veadă, și iel' au arsiră fūrna ca si la frigă și la pusiră ăn fūră.

24. iel', fachiril', dōmnu la vea dat saldi un fitșor și că la pusiră cola ăn fūră, cōn si dusiră si la scapă, ia-la fitșoru iundi căntă cu vānghiel'a ăn mōn și cu doi lānts fitșor; tsel'a rau anghil'il' trimesș di dōmnu ca si nu ardă.

25. și cōn la scoasiră năfără, ra cōt un dāscal fāt. și tsel'a itș nu si privizură și io vini di cola și cum putuț șa va mintșunaj.

Trifon Stoiu (de 13 ani, Oșani).

32. Treil' fitșor și lām'n'a.

1. Aș ra ună-uară ună mul'ari cari aș vea treil' fitșor și ună nipoată di il'ă; tsela mai mārili zisi: «io s-mi duc, māmū, si-u taltșos lām'n'a».

— cum șa, pul' la māmă, că s-nu ti mănăncă.

— acu, s-mi duc.

— du-ti

2. și aș lō un tufeac și chinisi si si ducă. ca ămno, ămno, bătū di ună bābă moașă lāngă ună tșeșmă și l-āntribō tsea bāba: «iundi ti duts bre mīluli?»

— mī duc si-u tältșos lāmna.

— bun tucu stoī s-ā-ts tures un ac ān pustav, cu pots si la aflăș, si-u tältșos, cu nu la aflăș, nu-u pots tältșori.

— bun zisi fitșoru.

3. atsi cā-l' turi un ac, cā ubidi, ubidi, nu putū s-la află. și bāba al' zisi: «nu ti du, ca si ti mănāncă». bun ma iel nu-u scultō și-ș trasi drūmu.

4. cā ămno, ămno, deadi di un vācār și vācāru l-āntribō: «iundi ti duts bra pul'?»

— mī duc si-u tältșos lāmna.

— ai stoī, si-ts jungl'ām un boū' di cu pots si la mănānts, si-u tältșos lāmna, cu nu la pots s-la mănānts nu-u pots tältșori.

— bun, zisi iel.

5. și ca jungl'ō un boū, māncō un-dōu mutșcōts, si sāturo și vācāru al' zisi: «toarnă-ti cā nu-u pots tältșori». și iel ară nu-u scultō și trasi drūmu.

6. ca ămno, ămno, bătū pri un picurār și iel l-āntribō: «iundi ti duts bra mīluli?»

— mī du si-u ctältșos lāmna.

— ai stoī si-ts mulg ună gāleată di lāpti, cu aū pots māncāri, si-u tältșos lāmna; cu nu la pots s-la mănānts, nu-u pots tältșori.

— bun, zisi iel.

7. și ca scārni un-dōu lingur, si sāturo. și picurāru al' zisi: «nu ti du cā s-ti mănāncă». iel ară nu scultō și-ș trasi drūmu.

9. ca si dusi la poartă și la vizurā featili di pri pulată și prutsăpară la mūmă-sa: «māmu, māmu, un uōm vini!». ia zisi: «videts di la odrina si mănāncă uūă și di la cari tșeșmă si bea apu. videts cu bea apu di la mōtnitsa tșeșmă și cu mănāncă di la roșā odrinā si āncl'idits poarta, ară cu beā di la bistra tșeșmă apu și cu mănāncă di la alba uūă, si la lāsats si vină».

10. și ca-l' zisiră cā di la bistra tșeșmă apu beā și di la alba uūă mănāncă, la lāsarā nu-u āncl'isirā poartă și si dusi cola.

11. ca șizū la foc, și lāmna veā pus ună podnitsă pri foc si-u coacă pōnea. și al' zisi: «zāsufłā, pul' la bāba, uneac la foc, cā nu poati bāba cā-i moașă» și iel si plico și suflo. ca zāsuflo și lāmna al' lu biū șonziili și-ș muri fitșoru.

12. ca șitārā cāsă, ca șitārā, ca vizūrā cā nu vini, tsela mijlucānu frāti zisi: «și iō s-mi duc dupu lāmna si-u tältșos, si la leaū frati-nu».

13. māmă-sa al' zisi: «nu ti du, pul' la māmă, cā s-ā ū ti mănāncă și tini. ară iel zisi: «iō s-mi duc ună-urā, cum va, șa la s-iā. și ș-la lō tufeacu și trasi drūmu».

14. ca ămno, ămno, bătū pri bāba și iel nu la flō acu, bătū pri vācār și la iel șa. si dusi la poartă și ară și iel di la bistra apu biū și di la alba uūă māncō.

15. ca ăntro ăn nuntru, si răstsăpō frātīli «mări, zisi, vini și lăntu ūom» și tuntea ȧ cătsō si-l' spună mintșuŋ și la ȧel: «pleacă-ti, zisi, pul' la bāba, di zăsufllă la foc». și tamam si plicō, la mănco și ȧel.

16. tsel'a di cāsă locu nu-l' -ăncăpeă; că ștităra, știtără și mai micu frati zisi: «și ȧo mi duc, cum si ȧasă lucru șa, ȧa si mi mănăncă, ȧa si l'a le-ău fratsil'. bun ma tsela nitsi ra ca tsel'a lantsil', ra ȧimitati di ūom.

17. ca chinisi, ca ămno, ămno, bătū pri tsea bābă și ȧel șa la 'ntribō: «ȧundi ti duts, pul' la bāba»

— mi duc la lāmăa, bābu, si-u tăltșos.

— ghidi pul' la bābu dee. . . cafcu ūamiŋ ău tricut la tsea lāmăă di tots nu sa turnats dinuntru. tu ȧeș ȧimitati di ūom și ver si-u tăltșos lāmăa? tucu de. . . si-ts tures un ac ăn tsista pustav di cu l'aflăș, si-u tăltșos lāmăa, cu nu la pots flari, si ti mănăncă.

18. ună tse la lăsō acu di mōŋ, la flō fitșoru și tsea bābă ăl' zisi: «du-ti mo si-u tăltșos lāmăa» și fuzl di cola.

19. ca ămno, ămno bătū di tsela văcāru și eț șa zisi: «de. . . si-ts jungl'ăm un boŋ, di cu la mănănts, si-u tăltșos lāmăa, cu nu la pots mănăcări si nu ti duts».

20. ună tse la ȧarsi, că-l' zăntro ăncă doȧ boȧ si veă, l'i mănă. și-l' zisi: «bun, du-ti, tu si tăltșos lāmăa».

21. că ămno, ămno, bătū pri picurăr. și la ȧel șa: că-l' drubi ună găleată di lapti și ȧa ău mănco.

22. di cola că si dusi proapi pi la poartă, ăn ună pul'ană veă un per și un măgār ligat di ȧel. ca la lo tsela măgāru di coadă di la ză-fărfări prijur, li sārupă toati pearili di pri per. si nămăncō di peari.

23. tseali featili la vizură și prutsăpară la mūmă-sa: «māmu, māmu, un cafcu ūom vini; măgāru di la per la turē».

24. lāsats-la, zisi, la s-vină, tucu videts di la cari tșeșmă bea apu, și di la cari odrină si mănăncă uŋă.

25. ca la vizură tseali ca cum vineă din cola lăgondura și drept pri mōtnitsa tșeșmă, si dusi și di roșă uŋă mănco, lăgară la poartă si-u ănc'l'idă și ău ănc'l'isiră poarta.

26. ca si dusi eț di-l' pusi un butirnic la poartă, tseap'chi si feasi poarta și ăntro ăn nuntru. ca si dusi la foc, tsea ăncă ca la vizū, ăl' zisi: «zăsufllă la foc, bra pul' la bāba, că bāba ăȧ moașă». tsel că-u cătsō di l'utinic di-u strinsi «frātsil mări, zisi, că ti duseș! . . » și ȧa tsi si facă, zisi: «aman, lasă si tsi l'a dau».

27. ȧel ăncă ma mult ău strinsi și ȧa la vumō un frāti; că-u strinsi birda, la vumō și lăntu; și ca-u strinsi birda, scoasi și vitili toati cari li vea măncat, scoasi și tots ūaminil' și ătsi-u tăltșō și ȧă.

28. tsea lāmăă veă și treȧ feati și li lō featili. tsea mai mari ăl' u deadi la mai marli frāti; mijlucāna, la mijlucānu frāti; ara mai mica la ȧel. și ȧo multi peari măncaȧ, tucu că mi cătsō di tuntea ună frigur, ună-căti-ună pearili li plătiȧ.

29. pricazmă știȧam, pricazmă vă spuș, cōt putui, cōta va min-tșunaj.

Același.

33. *Deadu cu bāba.*

1. Aș ra ună-uară un dead cu ună bābă; tsiștia nu veau fumeal'ă, tucu si rugau la dōmnu s-la da un fitșor.

2. ca si rugară, rugară, dōmnu la deadi un fitșor și la zisi: «ca si facă di tsisprāts di an fitșoru, si-l' dats un caț cafcu no-ari an duña ș'ună veargă di furlină».

3. ca criscu fitșoru di tsisprāts di an, si anșurō și ancalicō pri caț. și ca fuzi, fuzi, si dusi pān la marea neagră. mul'ari-sa lu fitșoru vea un frāti, la cari l'i ra numea misirculi și tsireā s-la mănāncă fitșoru.

4. fitșoru cătsō si plōngă, būn ma tuntsea ra ună ploajă mari. și dōmnu, ca la uzō, si disfeasi din tser și-l' zisi: «tse plōnzi bre miluli?» iel zisi: «plōngu că nu pot si trec ditsindea di mări și misirculi tseari s-mi mănāncă». și dōmnu al' deadi ună cutiia și trej cōn și tsel'a cōnil' l'a cl'imă unu «tsipigōri», lantu «tsipidōlu», lantu «letnipili».

5. ca ancalicō pri tsea cutiia, l'a pusi și cōnil' an nuntru și tricū ditsindea di mări. searta vinī vācōtu si culcă. misirculi si dusi la sor-sa și-l' zisi: «sōră, sōră, iūndi s-mi culc?» sor-sa-l' zisi: «culcă-ti an budzac». și letnipili uzō.

6. fitșoru, ca si culcō, și iel, zisi la cōn: «iūndi s-ti cults tu tsipigōri?» iel zisi: «la cap s-mi culc io».

— mi tu, tsipidōlu, iūndi s-ti cults?

— la pitșoari s-mi culc.

— tu, letnipili, iūndi s-ti cults?

— io an budzac, s-mi zāncālzos.

7. și ca si culcō letnipili, zacātsō si mănāncă di misirculi, și ca māncō, māncō, ca si sculō dimineatsta misirculi și si dusi la sor-sa, ia l-antribō: «cum fats frāti, cum tricūș tseastă seară?» — lasă soră, zisi misirculi, că ancă trej tșirets di noapti si veā, tot va s-mi māncă.

8. fitșoru ca si șătāl, șătāl toată zuua, vinī vācōtu si si culcă. și misirculi si dusi ară la sor-sa ș'-u antribō: «sōră, sōră, iūndi s-mi culc?» ia-l' zisi: «culcă-ti tseastă seară an bumbac». și letnipili ară uzō.

9. si culcō și fitșoru ară zisi la cōn: «iūndi s-ti cults tu tsipigōri?»

— la cāp, zisi.

— mi tu, tsipidōlu iūndi s-ti cults?

— io la pitșoari.

— mi tu, letnipili, iūndi s-ti cults?

— io mi culc an bumbac si-ū tsi-ānmoal'ă coastili.

10. ca si culcō letnipili an bumbac, cătsō si mănāncă di misirculi, și ca māncō, māncō, si pruvizură și si dusi misirculi la sor-sa și l-antribō sor-sa: «frāti, frāti, cum tricūș tseastă seară?» — lasă soră, zisi că ancă jimitati di noapti si veā tot si mi mănāncă.

11. ca si sculō fitșoru, și șătāl, șătāl, și vinī vācōtu di culcarea și si dusi ară cāsă și si culcō. misirculi si dusi ară la sor-sa și l' zisi: «sōră, sōră, iūndi s-mi culc?». și sor-sa al' zisi: «culcă-ti, tseastă seară an tșutură di gārnișor». și letnipili ară uzō.

12. ca si culço fitşoru l'-antribo birda coñil'.

— iundi s-ti cults tsipigöre?

— io s-mi culc la cap.

— mi tu, tsipidölu, iundi s-ti cults?

— io, la pitşoari.

— mi tu letnipili, iundi s-ti cults?

— io s-mi culc an tşutura di gârnişor si-n-tsi stupă urecl'ili că tsăpai mult astăz.

13. şi si dusi cola letnipili, zăcătsö si mănăncă di misirculi, şi că mănco, mănco şi si pruvizü. misirculi si dusi la sor-sa şi sor-sa al' zisi: «frăti, frăti, cum tricuş tseastă seară?» — ancă un tşirec di noapti si reă, tot si mi mănăncă.

14. şi feata si dusi al' zisi la bărbătu-su: «yomuli, yomuli, dö-n-l'a tol' coñ astăz s-mi şătăies io cu iel, io si-ts-l'a dau mel' la tini». feata l'a lo coñil' şi l'a dusi an ună udayă l'-ancl'isi cola, la li stupö şi urecl'ili cu calaj şi l'a ligo cu un sindzir.

15. cum si şătăi fitşoru, tucu vini misirculi s-la mănăncă şi iel si pusi pri un pom şi cătsö si tsopă: «tsipigöre, tsipidölu, letnipili!!» şi letnipili uzö şi zisi: «tătsets că dōmnu nostru nă vicăiaşti». fitşoru ară prutsăpo «tsipigöre, tsipidölu, letnipili!!» şi uzö tsipigöre.

16. fitşoru ară prutsăpo şi uzö şi tsipidölu şi ună-ş-ună sâriră, la rupsiră sindziru, la scoasiră şi calaj din urecl'i şi au fronsiră uşa şi işoră di nuntru şi lăgară dupu stăponu.

17. şi ca si dusiră cola, zăcătsară si mănăncă di misirculi până tse la mănăncă cu tot, tot. şi nu ştiu cum rămasi ună coñnitsă şi că si dusi sor-sa cola, cătsö, si plongă. şi au lo tsea coñnitsa, şi searta coñ si culço bărbătu-su, l'-u pusi la căpitoñ şi nu ştiu cum al' antrö tsela dintili an slăbină şi fitşoru muri.

18. coñil', dimineatsata, că la vizură, cătsară si plongă şi si dusiră s-la angroapă. taman zăcătsară s-la angroapă, tucu tricü pri cola trisupaşcă şi la zisi: «tse plonzits ă?»

— plonzim că la stăponu nostru al' antrö un dinti an ch'ept şi muri.

— di tsea-i culaj. si cătsats un pul' că mini, si l'u scoatits miduua şi s-la unzits cola, iel si scoală.

— fo-ti mai ancoă, al' zisi letnipili, di spuni-n că nu ti uzoi.

19. şi ja si feasi mai cutru iel şi ună-ş-ună au cătsö şi au täl'o. l'-u scoasi miduua, la unsiră stăponu şi iel si sculo şi io an vini di cola. priczma-n ştişam, priczma vă spuş, cöt putu, cota vă mintşunaj,

Acelaşi.

34. Rapu şi lămăa.

1. Aş rau ună-ură doş frăts; tsela mai marli, ra-nsurăt, tsela micu nu ra-nsurăt şi si dutseă cu cal'il'.

2. ună zuuă, tsela fitşoru si dusi s-l'a pască cal'il' an tşair şi cum şădeă cola. flo un uos di cal şi searta, coñ si dusi căsă, al' zisi la frăti-su:

«frăți, vez tsista uos çon si prucură șonzi din ieț si știți că io sam mort; io s-mi duc s-mi șătăies și belchi si-u tăltșos lamna» — bun, zisi frăți-su.

3. ȱncălicu caru, mōntiza si dusi ȱn unȱ cȱsȱbȱ lȱngȱ ȱmpirȱtu. bun ma, cola veȱ unȱ lȱmȱnȱ cari lȱa veȱ zȱptisit apa. ȱn sfȱca zuuȱ al' dutseau cȱti-unȱ featȱ di mȱncȱ si la lȱsȱ apu.

4. tuntea l'i ra ca di milă lu ămpirătu feată și ămpirătu vea lat
imir că, cari si-u poată dutsiri feata lui si leă apu și si-u ducă căsă
nimăncată, si-l' da mari bacșiș, iel zisi: «io s-mi duc».

5. și ca ȃncalicȃ pri cal, au pusi și feata, și trasirȃ drȃmu. cȃ ȃm-
narȃ, ȃmnarȃ, ca si pruchȃrȃ di loc, fitsȃru zisi la featȃ: «mo noi
ca s-na dutsim cola, tu si-n zȃcats ȃn cap pȃnȃ si vinȃ lȃmȃnȃ,
și ca si vinȃ lȃmȃnȃ, io, cu sam zȃdurmit, tu s-mi butsneș, s-mi
distet io».

6. și si dusiră cola, fitșoru si culço și ună-ș-ună zădurmi. ună tsî zădurmi fitșoru, ja-u lămîna din cola rănjonďara și tsăpă «aşcosum! il'u la ampirătu. ăn loc s-n trimeată un, ăn trimeasi iel trei».

7. și feata căsco si plonă. ca plonși, plonși și lămna si pruchiō. bun ma ȧa al' ra picăti di fitșor și nu la butșnea cu acu di multă plon-
ziri. și nu știu cum, al' picō ună lacrimă pri ubraz și fitșoru si diștițō.
ca si scuļō di u dunō lămna cu călōțșca și lamna căzū.. tuntșea ȧa-l'
zisi: «mōineă bri milu, ăncă ună ȧară. — mămă mini ună ȧară mi
rudī, zisi iel, nu mi rudī di dou-or.

8. și cățșo l'-u tăltșo limba la lămăuă ș'u lq si-u ducă la ămpirătu. ie'l lară apu și chinisiră cutru căsă. ca zămnăra, zămnără, jasi un răp di dupu iel'; tsela răpu ău veă flat lămăua moartă și l' lu vea lat căpu. con tricū pri lăngă fitșor, fitșoru vizū, ma si feasi nivizut.

9. tselā rāpu ca si dusi la-mpirātu mai nainti și-l' zisi: «ja-la cāpu la lāmăă, io-u tăltșoi». — bun, al' zisi ampirātu.

10. pristi uneac vacot, ia vini și fițșoru. e, zisi ămpirātu, tse fășeș?
— au tăltșoi lāmna.

— mi tucu ău tăltșoș, iundi l'-u cāpu, al' zisi rāpu, nu vez că io al' port cāpu?

— pucată ăn cap aṭ ari limba ăn rost? iel, ună tse si pucăto, zisi:
«no-ari ni limbă ni tsiva».

— e tucu au tăltșos, tuntsea cari au lə limba?

II. tuntsea si turno si feata si zisi: «tāti, tsista aṁ tältšo lāmna, lānt itš nu cată». si ampirātu al' deadi bacsis si-s fuzi fitšoru.

12. ca ămno, ămno, bătu di un moș și-l zisi: «ai bra deaduli, di-n spuni iundi sod lomnuri?»

— nu vin, al' zisi deadu, că n-u frică s-nu mi mănāncă.

— nu ti las io. tu saldi păn la poartă s-mi duts.

— bun, ai s-na dutsim, delmi sa, si si dusiră.

13. Moșu si turno di la poartă. fișoru ca anțo ănuțru di si feasi pri ăli, la una măni și ca la lo di cap ună lăntă la mănco. și tuntzea prucuro sonzi din uos.

14. și cõn vizù frãti-su sõnzi, lãgõ unã-ș-unã cola și ăñ drũm bãtũ și el pri tsela moșu și-l' zisi: «aĩ bra deadulĩ, si n-u zãspuũ cãsa iũndi șod lõmũurli».

— n-u fricã, bra pul' la deadu, s-nu mi mãnãncã.

— pãn la poartã s-mi duts napcum si-ts ti torũ.

— bun, aĩ s-nã dutsim.

15. și si dusirã pãn la poartã; moșu si turno, arã fitșoru cã ăntro ănuntru di li flõ cola, di li zãduņõ cu calõtsca și cõn strinsi al' zisi: «frãti-nũ mari s-la dar, cã dusã ieș!» și ca cãtsõ la dãrõ frãti-su cu tot cal cum ra și ău tsלטõ și ȳa.

16. iel' feasirã și ȳasã din poartã și tucu uzõrã un glas di ũom ăñ cãsa lu lõmũurli și al' si turnarã napõ. cõn si duc cola, ȳa unã featã ău vea ăncĩsã si-u mãnãncã. și iel' ău scoasirã feata di-ș-si ănsurõ dupu ȳa tsela mãĩ micu frãti cã nu ra ănsurat. și ȳo-n vinĩ di cola, cã și ȳo ram la nuntã.

Același.

35. Ŭomu din dźindem.

1. Ra un ȳarã una mul'ari cu un ũom și el' ăș veaũ un bou.

2. doĩl' si tsirtaũ, cã unu zitseã: «tu si la guneș bou la vãcar», arã lãntu zitseã: «tu si la guneș», și iel' cãtsarã caul cari si la guneascã: cari si zãzburascã, tsela si la guneascã.

3. una dimineatsã, mul'area si dusi si la guneascã bou, arã ũomu șãdeã casã. vini unã ghiupcã si tsearã tsivã. ăntro ăñ casã, al' zburãști la ũom, iel' itș, ăncã cãul tsãneã. și ghiupca, ca vizũ cã nu-l' zburãști, lõ din cãmãrã cãtsũu lu fitșoru mic ănsãratã cu furliũ și fuzi.

4. cõn vini mul'area di la bou, veadi ăñ cãmãrã cã no-ari cãtsũu. l-ăntribõ: «iũndi ăĩ cãtsũu?» iel' tatsi, cãulu la tșõni ăncã. arã mul'area cã lea un lemn, al' zitsi: «ȳa cãtsũu si-u aflĩș, ȳa ȳoc si ti fats di ũa».

5. tse si fac mo, zisi fachĩru, mul'area nu mĩ pridunã cãsa pãnã nu aflãm cãtsũu.

6. si dusi diparti și ăntro ăñ un cãtun si tsearã uneac di põni. bãtũ a unã poartã și ișõ unã cadõnã ș' al' zisi: «di iũndi ieș?»

— di iũndi sam?

— spuni di iũndi.

— tucu sã știĩ di iũndi sam... din dźindem sam.

— nu la vizuș Ali nostru, delmi raĩ ăñ dźindem?

— cum, la vizuĩ.

— cum ra?

— ra pãrtãlos, itș nu vea pãri.

— stoĩ, delmi șa si-ts dau uneac pãri, și unã põni si-l' duts.

— bun-ăĩ, si-l' duc.

7. cadõna lõ unã zaghiã di izmeani, li ămplũ di pari și unã põni caldã, al' li deadi, și el, ca li lõ, fui, cum si fuzi.

8. bãrbãtu la cadõna, ca vini di la leamni, ău veadi mul'ari-sa ăñ fichir, și al' zitsi: «tsi ieș, șa?»

- tsi, deaca vini din dżindem un ȳom.
- cum șa, ludă ieș din dżindem ȳom poată si vină?
- e, vini un.

- tats, tats, că ieș ludă. al' deadiș, tsivă?
- al' ded pāri ună zaghija di izmeani plină.

9. ȳomu ancălico calu, fuzi ca si la jungă. lăgo, lăgo și la pruchiȳo. ȳomu, ca vizu că la pruchiȳo, vea cola ună moară și si turno cola și zisi la muraru: «fui prin vrăbi, că un ȳom lagă dupu murar, si l'ă u lea coaja că au fost mult bună di tȳmpănă».

- cum șa, zisi muraru.
- șa, tucu lasă șapca la mini și fui.
- mi jundi si fug.
- fui prin vrăbi.

10. tsela ȳomu au pusi șapca ăn cap, ară muraru fuzi ăn sus. turcu vini și zisi la ȳomu tsela: «nu vizuș vrin ȳom cu pāri?» și ȳomu al' zisi: «fuzi pri ȳa, ja, tucu lasă că nu si lagă prin vrăbi, cu calu».

11. iel la lășo și fuzi dupu iel. tsel di la moară la lȳo calu și pāri li și fuzi, ară turcu lăgo după murar, la pruchiȳo și zisi: «stoȳ cola bra!» tsela tșopă: «coaja mea nu-i bună di tȳmpănă că-i rănoasă».

- bra, io nu voi coaja, stoȳ!
- coaja mea nu-i bună di tȳmpănă, zitseă muraru și un carar fuzeă.

- al'ra vrin ȳom nu vizuș?
- la moară statu.
- cum șa? — șa.

12. si turnară la moară și ni ȳom flară, ni cal. turcu si dusi căsă fără cal și zisi la mul'ari-sa: : «și tini ti mintșunȳ și mini mi mintșuno».

Hasan Ibrahim (de 14 ani, Nânta).

36. Uratșu și lȳpu.

1. Ra ună-ȳară un uratș. tsela uratș aș ra ăn agru și niști luvats lăgau la putireau un lȳpu.

2. și lȳpu că mai puteă si fugă, rămasiră tsel'a luvatsil'. bun ma iel' vizură ca lȳpu pri lăngă uratș si treacă. și ca si dusi lȳpu lăngă uratș, al' zisi: «aman ats mi rog s-mi scunz di luvats că tser s-mi tăltșască».

- cum dżanăm jundi s-ti scund?
- a, vez s-la fats tsista lucru.
- 3. și uratșu si zătsudi și al' zisi: «aȳ s-ti pun ăn sac».

- bun si ăntrum ăn sac, ma s-nu mi spuȳ azȳr cătsat.
- nu ti spun.

4. tsel'a luvatsil' viniră cola și l- ăntribară uratșu: «nu vizuș vrin lȳp si treacă pri ȳa?

- nu vizuȳ, zisi uratșu.

- cum nu vizuș, noi vizum că pri ȳa tricù.
- nu vizui, ȳo ȳn ram cȳsȳ.
- bun.
- 5. și luvatsil' fuzirȳ ȳn sus și si pirdurȳ. uratșu sfȳrșo di ararea l'a lȳșo boil' și tsircȳ si fugȳ. și si dusi si lea sacu și ȳl' zisi la lup: «ȳeș ca s-la leau sacu cȳ fuzirȳ luvatsil'».
- dizleagȳ-mi, zisi lȳpu, acu fuzirȳ, ma cu nu sa, las-mi ȳa.
- fuzirȳ, fuzirȳ.
- 6. la dizligo și lupu ișo. cum ra flȳmund, zisi la uratș: «cmo s-ti mȳnȳncȳ».
- cum s-mi mȳnȳnts, cȳ ti scȳpai?
- tu di tșea mi scȳpaș, cȳ tsircȳi s-ti mȳnȳnc.
- ei, stai s-n' ȳntribȳm la treȳ viti, cum s-na zicȳ, șa.
- 7. ca ȳmnaȳ, ȳmnaȳ, bȳturȳ din un caȳ pustȳnit. ra cȳzut ȳn drȳm. tȳman ardicat și caz birda. și tșela ȳomu ȳl' spunȳ la caȳ «tsista lȳpu la scunș ȳn sac, la scȳpai di luvats, mo tșearȳ s-mi mȳnȳncȳ. catȳ, ȳo cȳn ram tinȳr, cȳn sirbeam nu ȳn mi rȳnȳ, cmo cȳ ȳmbȳtȳrniȳ, mi gunȳ nu mi da mȳncȳri, mo ȳo trȳpes, sufliu s-mi ȳasȳ, di tșea, tu la scȳpȳș mo tșearȳ s-ti mȳnȳncȳ». lȳpu si zȳbucuro.
- 8. si dusirȳ mai ȳncola, flȳrȳ un cȳnȳ cȳzut ȳn drȳm. la ȳntribȳrȳ și șa zisi și ȳel: «ȳo, zisi ȳel, pȳnȳ puteam tucu ȳȳ vigl'am cȳsa; cmo, cȳ ȳmbȳtȳrniȳ, stȳpȳnu nu mi va. ȳn cl'isi poarta, nu-ȳ da pȳni, ȳo mo mi mȳntșȳsȳ».
- 9. lȳpu cȳtșo s-la mȳnȳncȳ ȳomu și ȳomu zisi: «ȳaman s-n' ȳntribȳm ȳncȳ la un. și si dusirȳ mai ȳncola, flȳrȳ unȳ lisitsȳ. lisitsȳ l'ȳntribȳ ȳomu «tșe ȳȳ tu?»
- tsista lȳpu la puș ȳn sac și la scȳpai di luvats; mo tșearȳ s-mi mȳnȳncȳ. aȳ driptati?
- s-ti mȳnȳncȳ tucu ȳo no-ȳm uzȳt lup ȳn sac si ȳntrȳ.
- ȳntrȳi, zisi lȳpu, mi scȳpȳ tucu s-la mȳnȳnc.
- bun s-la mȳnȳnts, tucu ȳntrȳ ȳn sac, s-ti ved, zisi lisitsȳ.
- 10. și el ȳntrȳ și lisitsȳ zisi: «leagȳ la bun cmo și mȳnȳncȳ la tu. cmo, pri tși el tsircȳ s-ti mȳnȳncȳ». și uratșu, cȳ ȳș lȳ un lemȳ, la tlȳtșȳ ȳn sac.

Duma Stoȳu (de 12 ani, Oșȳni).

37. Frigurea, rȳtsimintu și ȳnghilu.

1. Si flȳrȳ unȳ ȳȳrȳ tșișȳ treȳl' și cum ȳmnaȳ, ȳel' vizurȳ un picurȳr și ȳș zisȳrȳ: «ȳari poati si la mȳntșunȳ mo tsista picurȳru si-l' lea un bȳșbirbec». și frigurea zisi: «ȳo si mi duc si-l' mi zȳfȳles, di cu pot si-l' leau».
2. ca si dusi, ȳl' zisi: «leȳzi un birbȳc mai bun». și el ȳl' leȳsi. ca chinȳsi si fugȳ, tșela cȳtșo si tșȳpȳ «pȳrili li tșer pȳrili» și ȳel ȳl' zisi: «șȳȳȳ ȳo ȳari sam? ȳo sam frigurea, tucu nu tșer pȳri di la mini, cȳ si ti ȳncalic, di nu pots si ti scol'».

3. și picurăru zisi: «bun tucu noi picurăril', știți cōt curōn aș trea-tsim. aș vez tsea apă ratsi, cola, ăn munti? și ni dutsim si na tindim cola. di si vez». și că aș fuzi, frigurea la lăso birbecu.

4. vini rătsimintu și al' zisi: «leazi un birbec la mini!..» și ieș al' leasi. ca chinisi si fugă, ară tsela cătsō si tsōpă «pārili dō-li, cōn si li daj!» și rătsimintu al' zisi «știți cari sam iō?»

— cari?

— iō sam rătsimintu.

— bun tucu noi picurăril' — li vez focurili tseali — cōn si ni culcōm antru iali, tucu si vez.

5. și c' aș fuzi, napcum si dusi anghilu ș' al' zisi: «leazi un birbec mai bun». și el al' la leasi și al' zisi: «nu ver si viñ si-ts la duc cāsă?»

— mi ela.

și el' doil' si dusiră. ca amnară, amnară drūmu, vizū ună gărdină picurăru cu luminor și la antribō anghilu: «tsi sa tseasți luminor?»

— nu știu.

— si-n spun, ti rog, zisi picurăru.

— si-ts spun. ia tsi sa: cmo sfacă uōm ari căti ună luminări și cōn piardi luminărea, moari.

— mi și iō am ȳa luminări?

— nu si poati uōm ghiu fără luminări s-iia.

— mi delmi am și iō, nu știți si n-u spun cari-i?

6. și el' antrō ăn gărdină și l'u dusi. și lui luminări ra arsa până ăn mejluc. tuntsea ieș zisi: «mo până nu duardi luminărea, iō nu mor.

— nu si poati si mor până nu duardi.

— mo tu nu pots si-n-la leai suflitu.

— nu pot, că am și iō mai mari pisti mini și tseari si mi antrib di napcum.

7. și picurăru si anrăi și zisi: «mo dō-ni-l' pārili pri birbec, cu nu, dō-n la birbecu». și el al' la deadi și picurăru aș fuzi di cola, și iō ăn vini di cola, cum putui, șa va mintșunai.

Același.

38. Feata di tșorbadžiia, bāba și birbēru.

1. Aș ra ună-ȳară un bărbăt, ună mul'ari, un fitșor și ună feată și ray mult tșorbadži.

2. ca ray mult tșorbadži, bărbātu, mul'area și fitșoru vreau si s-ducă tu adžiłochi. dusiră și feata aș lăsară singură cāsă și al' lăsără tot di măncari.

3. cāsa lor ra carși cu cāsa la un birbēr, birbēru aș vizū feata și aș arisi mult. lăngă cāsa lu birbēru ra ună bābă. și birbēru zisi la bābă: «bābo, s-ti duts s-aș cāndiseș feata ca s-aș leau».

— ăi cula di aista, s-mi duc, zisi bāba.

4. și si dusi bāba, tșucni la poartă și feata ișō la poartă și-l' spusi multi mintșuñ. feata nu ișō fară și bāba fuzi.

5. bāba si dusi la birbēru și spusi: «nu si fatsi, feata nu va».

6. zăstătù putsină vreami birbēru, si dusi ară la bāba și al' zisi: «s-ti duts ară, bābo, acu pots s-au cāndiseș feata să-ts dau pāri multi» și bāba si dusi ară la feată și tșucni la poartă și ișo feata și bāba au mintșunō al' zisi: «ari ișot ună bānă și tse-i mic și tse-i mari tots si duc, tucu ai și tu. noi tucu dopli si im, no-ari lānt». și feata cāndisi și zisi «mi ai».

— stoī si mi duc până cāsă, mo, ȧ, si vin și si na dutsim.

7. și si dusi bāba casă, feata aș știtō până si vină. vini bāba și si dusiră.

8. cōn si dusi feata la bānă, au vizū birbēru ș' al' zisi: «e ȧo di cōn ti știtam, cum ti turl boarea».

— mi ȧo si nu ti vream, zisi feata, nu vineam, tucu stoī uneac si ti spel, că la noi șa nă-i adetu: cōn nă măritōm la spilōm junili. lea un calōp di săpun.

— mi delmi că șa si leau, zisi birbēru.

9. și lō birbēru un calōp di săpun și feata lō si la speală. și ca dunō, dunō spumă, di-l' pucni un flotuc ăn uocl'i, fuzi si dusi cāsă, au anc-l'isi poarta și si scunsi.

10. birbēru si spilō și di ȧali nu știȧă tsi să facă. ȧel pisăi ună carti cum ȧi mai nibun. și l-al di tătă-su, cum vineau, nu știȧă tsi si facă, cum si vină ăn cātun șa. și el' trimeasiră fitșoru și al' zisiră si-u ducă ăn un mūnti si-u jungl'ă.

fitșoru si dusi cāsă și al' zisi: «ai, sōră, până ăn un loc ȧundi sa l-al di māmă» și ȧa zisi: «ai frāti».

11. și c'au dusi ăn un mūnti tsi nu veă tsiva pustiȧitȧzi și el' au cătō, au cătō ai ra sōră și ai ra picāti.

12. ȧel purtă un cōni cu ȧel, al' scoasi uocl'il' la cōni, au lășō și fuzi. si dusi cāsă și la ȧntribară, dăli au jungl'ō, și ȧel zisi: «au jungl'ai».

— tse duseș di bileag di la ȧa?

— ȧa uocl'il'. ȧel la spusi uocl'il' lu cōnili.

13. feata fachirȧa nu veă ăn tsela munti cu tse s-ghijăscă; ȧa mănă ȧarbă, și ună curȧută vineă cola și au suzeă.

14. ună zuyă vineă cola il'u lu ȧmpirātu la lof cu mult ascher dupu ȧel; și că si dusi ȧundi ra ȧa, cōnil' lară si latără și ȧa zisi: «o mo știȧ că-i il'u lu ȧmpirātu și știȧ că si mi tăltșăscă».

15. și ca si dusiră lăngă ȧa, si dusi și il'u lu ȧmpirātu și ȧa si scunsi că ra goală di al' ra rușōni. și el' al' zisi: «nu ti scundi».

16. cum si nu mi scund, zisi feata, sunt toată goală di mi-i rușōni. și el' aș scoasi chiurcu lui și al' la turl pri ȧa și ș-u lō mul'ari, și ȧa cola la ȧmpirātu feasi doī fitșor.

17. și ca si feasi mult vȧcōt, al' si feasi mōncă di tătă-su, di mūmă-sa și di frāti-su și zisi: «aman mori uōmuli, ti rog si mi duts uneac si-u zăved māmă și tāti».

— ȧo nu pot si vin tucu si-ts trimet aschȧer cu tini.

— bun.

18. și al' lō ună tăligă și al' deadi pāri și ascher și un fitșor și si dusiră.

19. ca amnară, amnară, viniră lângă ună mări, și tsel'a uaminil' tsi ray cu ia tsireau si-u leă și ia nu vreă. tuntsea iel al' turiră fitșoru ăm mări și ca viniră mai ăncolo, ău turiră și ia ăm mări.

20. și ia, nu știu cum, ișo la mărdzini și cola veă un dead și veă și un an cu un ic cari fițea iți multi. cola deadu ăș ghiia cōt di iel și ia-l' zisi: «ami bre deaduli, nu mi ver și mini ăa la tini si vin?»

— cum si nu ti voî.

— tuntsea si vin.

— vinu la deadu.

21. ia si dusi și nu si spusi că ra feată, tucu si spusi că-i fitșor. și șizū cola ună zuuă, doṽ zōli, doṽ ăn, și ună zuuă al' zisi lu deadu: «aman bri deaduli, ăts mi rog si fac ună gozbă» și deadu zisi «mi fō».

22. și ia trimeasi ună carti la bāba cu birbēru, ună carti la bārbă-tă-su, ună carti la mūmă-sa cu tātă-su și frāti-su, și si dunară tots cola și l'a pusi tots ăm ună udăie și la deadi măncari la tots. lantsil' fuziră și ia ănclisi toati ușili și pusi căti un ăom si nu poată si ăasă nitscari.

23. ăntro și ia cola și zisi: «adits mo tots si spunim căti ună pri-cazmă. și el' nu știaṽ nitsi că-i feată și tuntsea zisiră: «să spună pișim tsel'a deadu». spusi deadu, spusi bāba, spusi și tātă-su, spusiră tots căti ună și ia zisi: «mo tots spusits, mo stats și iō si spun ună» și ia cătsq și li spusi toati cōti al' si feasiră.

24. și ca-u lară tsea bāba și birbēru tsel'a tse ra ăm tăligă, l'a arsiră. și si dusi ară la ămpirātu și ăș lō și mūmă-sa și tātă-su și ăș l'a lō și tots fitșoril' și iō viniṽ di cola.

Beca Nanu (de 14 ani, Oșani).

39. *Chirădzîja, răslănu, corbu și furniga.*

1. Ra ună-uară un chirădzîja. chirădzîja si dutseă ună-uară la chirădzîlōc și cōn tritseă pri drūm, vizū ună furnigă, un răslăn și un corb cari si tsirtau pri un birbeatsi mort.

3. și la vicniră si la ămpartă birbeatsili și el si dusi, lă la ămpărtso birbeatsili și chinisi si fugă di cola.

4. tamam si dipărtō uneac, la vicniră tsel'a și zisi furniga: «na ună peană di la mini, cōn si u jigneș uneac, si ti fats furnigă și si scap di tot».

5. răslănu zisi: «na un per di la mini, cōn si la jigneș, si ti fats răslăn și si no-ăj frică di tsivă».

6. ară corbu zisi: «na ună peană di la mini, cōn si-u jigneș si ti fats pul' di, cari si tser si fuz, pots».

7. napcum chirădzîja fuzi, fuzi diparti si dusi lângă un cāsăbă, vizū un cunac mări și bun și pri balconu lu cunăcu, șădeau treṽ feati.

8. iel' ca vizù, si feasi un pul' mult ubăv și si pusi pri balcon. si dusi mai marea feată si la catsă și el fuzeă; si dusi mijlucăna, ară nu putù si la catsă; si dusi mai mica și pul'u stătù, dintru că ra mai ubavă. și feata la lō pul'u, la pusi ăn cafez di furlină.

9. noaptea cōn si culcau featili ăn ună udaia, puneau la cap ună luminări și la pitșoari un flindžan cu șirbēt.

10. noaptea pul'u si fătseă furnigă și ișă din cafez, si dutseă ăn udaia biă șirbētu și puneă scafa la cap, ară luminărea la pitșoari și vrea si fugă.

11. tuntsea feata al' zisi: iel' ănoa, nu-i șa lucru cum știț tu. ș-la trasi ăn pat și si culcară doil'. noaptea durmeă lângă feată, zuța ăn cafez.

12. ămpirātu ănsuro marea feată și mijlucăna napcum al' zisi la mai mica: «tu nu ver si ti-nsor?»

— iō di cōn sam ănsurată...

— ei, iundi-i bărbătă-tu?

napcum al' la spusi bărbătă-su și el tucu nu si fătseă ca pul', vechi fitșor stăteă.

13. ună-ură ămpirātu ra ăn fichir și fitșoru la ăntribo: «tse ieș ăn fichir?»

— ia cum, zisi ămpirātu, un lănt ămpirăt tseari si fatsim cavgă, di tsea dun găilē.

— di tsea itș si nu duń găilē, iō si mi duc.

— e, s-ti duts, s-ti duts.

14. și fitșoru lō ancă nõu lants ăscher și si dusi la cāvģă. cōn vizù ascheril' lants si feasi un răsłān și l'a tăltșo tots și ănvinsiră.

15. si turnară napoi și l'a ăntunico lângă mări. si culcară lângă mări, durmiră, și fitșoru si sculo si bea apu și una lămnă la lō ăn mări.

16. ca si sculară iel' zisiră: tse si fatsim cmo, cum si dōm džupap la ămpirātu? ăn iel' veă un ascher ănliz ca fitșoru și iel' zisiră: «si zitsim tsista-i zinir-tu».

17. si dusiră cāsă și zisiră la ămpirātu că un ascher piri. și ămpirātu zisi «bun».

18. ca vini noaptea, si culcară, ară feata ăntrō ăn udaia și ăncl'isi ușa. uomu-su zisi: «dișcl'idi», iă zitseă: «ăntră, cum ăntrai nainti».

— cum si antrum džănām, dișcl'idi!

— nu știț cum si antri? cum ăntrai nainti.

— nu știț.

19. tuntsea feata dișclisi și zisi: «iundi-i uomu meų, si spunits drept». iel' zisiră «si nico ăn mări».

20. feata lō treț meari di furlină, si dusi cola, iundi si nico fitșoru, și feasi un cunac mult mări cu balcon pri mări.

21. ună-ură si jucă feata cu meara și fitșoru lu lămnă u vizù și zisi la mūmă-sa: «māmu, iō voi tsea meară».

22. mūmă-sa si dusi la feată și zisi: «du-u tsea meară că am un fitșor tse plōndzi di ia». ia zisi: «si-u dau, ma si la scots tsela șeju si la ved până di gușă». ia la scoasi și feata l'-u deadi.

23. napcum lăntu fitșor tsireă și el meară, că lămnă veă trej fitșor. și ară si dusi la feată și zisi: «du-u și tsea meară că am ancă un fitșor». bun ma, zisi feata, cu la scots tsela șeju până la brøn.

— la scot, zisi lămnă.

24. napcum ancă ună meară veă feata și lăntu fitșor lu lămnă aș tsireă, și feata zisi: «cu la scots tsela șeju pri mōnă si la ved, si ts-u dau meara».

25. la scoasi și fitșoru si feasi pul' și fuzi di la lămnă.

26. lămnă, ca si anvirino, la sparsi cunăcu și-u lō feata.

27. tse si facă fitșoru mo si-u scapă feata? fitșoru știa si ducă cāsă la lămnă. si dusi, aș flō feata cola și zisi: «si-u antreb lămnă di tse al'-u moartea». e, aș antribō și lămnă zisi: «ân un tsair ari un porc dif și ân porc ari doj gulup: unu gulup aș suflitu meu».

28. fitșoru si dusi ca si la află tsairu. ân drum flō un dead cu vrină zatsi uoi și zisi: «deaduli, nu li daj uoi si li pasc io?»

— li dau, cum nu.

— tucu si nu ti duts ân sus că ari un porc di si ti mănăncă și tini și uoi.

— bun, bun, nu mi duc.

29. li pridunō uoi drept la tsair si nămăncă uoi. iel si feasi un răsłan, si burōă cu porcu toată zuș. di cutru searta zisi porcu: «si-aibă uneac vin si vez io cum ats fac». ară răsłanu zisi: «si-aibă uneac apu, si vez cum ats fac io la tini».

30. tsivă nu feasiră. tuntsea si dusi fitșoru cāsă cu uoi nimăncati. deadu zisi la feata lui: «si ti duts dupu iel si vez iundi li paști uoi».

31. feata si dusi dupu iel cătilin, proapi di tsair, si scunsi dupu ună șumă și porcu cu răsłanu si burau toată zūș.

32. di cutru seară zisi porcu: «si-aibă un uos di tseali uoi si mănănc, si vez cum ats fac».

33. feata că uzō, si dusi, lō uneac apu ân mōnă, al' deadi. ca la lō porcu di la deadi di pimint, scoasi un zăgar; din zăgar doj gulup, și lămnă muri, ară fitșoru aș lō feata și si dusiră cāsă.

Aceeași.

40. Răpu și fitșoru lu chiaja cu niveasta lu ampirātu.

1. Ună ură ra un chiaja cari veă multă imani: capri, uoi, boi și cal'. tsista uom un cusur veă că nu veă fămeal'. veă lat ân loc di fămeal' ună feată și un fitșor.

2. bun ma iel' vreaș si aibă lor fămeal', di tsea iel' si sculară și si dusiră si-ș ubidească fămeal'.

3. ca amnară, amnară, ân drum deadiră di un moș și tsista moș antribō tsista uamiă, iundi si duc. ară iel' spusiră că nu veaș fămeal' și ubides ca si la spună vrin cum si facă fămeal'.

4. ară iel' zisi: «io știu cum si fatsits fămeal'; na tseastă meara și tsista șișu si va dutsits la tșeșma cari u știts voi si lats apu ăń șiș' si bets si si mănăcș meara și napcum si fatsits fămeal'.

5. iel' feasiră șa cum la zisi moșu. dupu uneac timp mul'area chiniși greașă și dupu un mes feasi un fitșor.

6. fitșoru tsista crișteă mult; țin ra di un an, ra ca di zeăți ăń, și el ca criscu mări, ișă noaptea din leagăn și mănăcă căti un cal.

7. dupu tsi si feasi mai mari, mănăcă mai mults cal' și șa că cal'il' lui chiăia si curau. chiăia zisteă că micu fitșor mănăcă cal'.

8. ună noapti pusi pri marli fitșor la iasli si sta toată noaptea, ca si veadă cari mănăcă cal'il'. iel' vizu că fitșoru mic ișă din leagăn și fătseă un plamin vinăt și mănăcă cal' il' și si fătseă ară fitșor și si culcă ăń leagăn.

9. fitșoru mări, ca vizu cum l'-u lucru la micu fitșor, si spărū și zisi la sōră-sa: «ia si fuzim, sōră, că fitșoru ca si crească si na mănăcă și noi».

10. «bun» zisi sōra și si sculară di si dusiră până ca junsiră ăń un munt. cola iel' aș feasiră ună colibă și cola ghiău.

11. ună zușă, țin fitșoru ra la lof, ișo di cola un rap și si dusi la feată și zisi: «tse fats tu șa, cum ti dusi drūmu șa?»

12. ia spusi tot. napcum răpu zisi: «nu ver si na lōm doil'? Feata zisi: «voi, ma am un frăti și frătili nu mi lasă».

— e, frăti-tu nu si poati si la pirim?

— acu pots si la per tu. . .

13. cmo iel' si tșudeau cum si la peară fachiru di fitșor cari nu veă nitsi un cabăt și răpu zisi la feată: «tu si ti fats loșă și frătili si ti ăntreabă: «tsi ăi soră și tsi tser?» tu si zits: «voi apu di iundi si ănel'id doj munts» că, ca si ănră ăntu munts, si peară cola fitșoru».

14. feata featsi șa si fitșoru si dusi fachiru.

15. lăngă munts ra un pul' și zisi la fitșor: «du șișu si antrum io că tu nu pots» și fitșoru deadi la pul' șișu și pul'u ăntro, lo apu și fitșoru si dusi cu apă cășă la soră-sa.

16. ară răpu veă zis la sōră-sa: «acu vini di la apu ghiu, si la trimets si lea lapti di răsłanitsă și cola si la mănăcă răsłanil'».

17. fitșoru si dusi și cola ca vizu răsłanil', al' fu frică și si pusi pri ună tupolă. iel' veă un cutșot aș zisi cu crielu lui di fitșor: «dijos ăi ună răsłanitsă, si măines di pri tupolă si-u tăltșos și si mulg lapti».

18. ca măini la răsłanitsă, ău ăntsapo cutșotu ăń răbēt; răsłanitsa veă un buturăchi și buturăchiu fu ăntsăpat di cutșot și curon si răsłabi.

19. tuntșea răsłanitsa zisi: «cari ăń la feasi tsista bun. si vină ca și io si-l' fac un bun».

20. fitșoru, cum ra pi tupolă, zisi spăreat: «io, tucu ăń-u frică si spun ca si nu mi mănănts».

21. «nu ti mănănc, zisi răsłanitsa, disfo-ti». și el si disfeasi ară răsłanitsa al' deadi lapti și doj răsłan minuts și si dusi cășă cu lapti.

22. la treli ȳară la trimeasiră lă tsoglavi ca si lea ună l'ubinită. cari mănă di tsea, mureă și dupu patruzots di zoli si aculă ară.

23. fitșoru si dusi și cōn vizū multi, vreă si mănăncă. tăl'q ună filie, vrea si-u lăpnească și răsłānu al' deadi pisti mōnă. și la dōqli lāntu răsłan al' deadi; la treli ȳară mănco și muri.

24. cola șizū mort patruzots di zoli și napcum si sculo și si dusi cu l'ubinită.

25. nainti ca si vină fitșoru, rāpu al' veă spus la feată: «si-l' zits la frāti-tu cum poati să facă șa di mari lucru?»

26. și sōră-sa la antribō: «cum putuș, frāti, si fats cōta juneatsă?» iel zisi: «cu tsista cutsōtu» — «delmi cōta ieș juni, ia si-ts leg di dōqli mōn un h'ir di mātasi si ved pots si la rup, ili nu?»

27. iel si cāndisi și ia al' li ligō. fitșoru trasi, trasi și zisi: «nu pot si la rup» și sōra zisi la rāp: «ieș, nu poate si la rupă». și rāpu ișō și la cătsō fitșoru și al' zisi: «tsi tser si-ts fac cmo?» fitșoru zisi: «e, tsi tser, an fō, căzui ăn tali mōn, di soră sam pridat».

28. iel' al' lō cutsōtu și dōil'i uocl'i al' l'a scoasi și l'a turī la scară. răsłānil' lară uochil'il' și l'a pusiră sub limbă.

29. fitșoru rămasi ȳorb. tsi si facă cmo? ișă la poartă cu un chimanē și dunō căti vrin irmilōc. și răsłānil' rāu la poartă.

30. ȳorbu cāntă mult bun că si uzo la un ămpirāt. și ămpirātu zisi: «lats-la ȳa si la rānim și si na cōntă».

31. și ămpirātu trimeasi ună tăligă și la pusiră ȳorbu ăn tăligă. răsłānil' dupu tăligă rāu și iel'.

32. bun ma si turnară la ună tșeșma și rămasiră cola. ȳorbu fuzi cu tăliga la ămpirāt și răsłānil' nu lăsă nitsi un ȳom si lea apu di cola. din zur di tșeșmă criscū ȳarbă multă dintru că locu nu ra călcat.

33. si uzo la ămpirātu că la filean tșeșmă rāu dōi răsłān și ȳorbu al' vinī ăn criei că sa lui răsłān și zisi la ămpirātu: «sa mel'».

— cum șa, tu pots si l'a leai di cola, zisi ămpirātu?

— cum nu pot? pot.

34. si dusi ȳorbu și cōn si pruchiō di tșeșma, la cunuscură răsłānil', la gușniră și zisiră: «iundi ăi stăpōnu nostru», al' l'a pusiră uocl'il' și al' tsi pruvizdū la ȳorbu.

35. si dusiră napcum la ămpirāt și zisi ămpirātu.

— cari ăts l'a deadi uocl'il'?

— răsłānil'.

— cum șa?

— etcă șa.

36. napcum si feasi bun ȳom și că la vizū ămpirātu bun fitșor al'-u deadi di niveastă feata lui.

37. dupu uneac văcōt, lă fitșor al' vinī ăn minti si ducă la soră-sa si veadă tsi fatsi cu rāpu.

38. ăncălico calu, si priminī cu rubă di ămpirāt și la fugă la niveasta lui al' zisi: «si-ts leg un per di zeazitu mic, și cōn si ti stringă zeazitu, si l'a l'aș răsłānil', iel' tsivă nu-ts fac».

39. ȧel, cum si dutseà la sōră-sa, flō un popă ħundi ară șa al' zisi: «duń' popi, ruba ta, si ts-u dau mea, cā ăń tribuħaști». popa al' u deadi și el si dusi la rāp și al' zisi: «bună zuħa, tse fatsits cum its?»

— mult bun.

— fāmeal' vets?

— nu.

— its ăncurunats.

— nu.

— ħo si va ăncurun cā napcum sā fatsits fāmeal'.

— la ăncurunari si scoatits ħerurili di pri buti.

40. ȧel' un cātsot veau tsi la veau lat di la ȧel și popa la cupiri cu ună corpă, la lō cutsotu, la pusi ăń dħep și zisi: «va ăncurunaħi». napcum scoasi cutsotu și zisi: «tsi tsearits si va fac cmo?» l'i tăl'ă șimidoħl' și si dusi la popa și zisi: «sfărșoħ lucru, du-ń-u cmo ruba».

41. napcum ăncălico pri cal, si dusi la mŭmă-sa, tse si vez? tot cătunu ra ħarbă, nu veà tsivă, tot veà mănecat lāmŭa.

42. ca la flō și pri el al' zisi: «si ti mănănc și tini cā tots l'i-am mănecat». — «si mi mănănts, zisi el, mai bini mănăncă-la calu pișim».

43. ħa si dusi dijos, la mănco și vini la ȧel. «du-ti di l'a tutșa dintsil' di napcum si mi mănănts» zisi fitșoru.

44. ca si nu fugă fitșoru, al' deadi un chimanē si cōtă. ȧel cāntă și un șoaric zisi: «lasă ħo si cōt și fui tu, dușmanuli, cā piriș».

45. ȧel cum tritseà pristi chimanē «frăn, frăn, fătseà».

46. ca vini lāmŭa, no-ari fitșor. lăgo dupu fitșor la pruchio și el si pusi pri ună tupōlă, cazū și si pusi pri ună lăntă, cā rau la urdin trei tupōli.

47. și lănta u mănco lamŭa și el si pusi pi lănta și peru al' tsi strinsi la niveasta și l'a lășo răsłānil' și până si zits ună, viniră răsłānil'.

48. si ved tsi si-l' fatsits la tsista spurcată, ău cātsară un di coadă, lănt di cap și lāmŭa scoasi calu și tot cătunu vini di cola, ară fitșoru trăħaști cu niveasta lu ămpirātu.

Acceasi.

41. *Fitșoru izmichħar.*

1. Ra ună-ură un fitșor mult sirac și tătă-su la deadi izmichħar la un ŭom zinghin din cătunu lor. stăponu, dintru ca si spună la fitșor agrili, la lō ună zuħă și la dusi pri la toati.

2. cutru seară stăponu zisi la fitșor: «lea-la calu, du-ti casă ăncarcă-la cu sicară cā mōni si siminōm ħn tsista agru.

3. fitșoru feasi șa cum ăħ zisi: la lo calu, s-dusi cāsă, la ncărcō cu sicară și chinisl di vini la agru, ħundi rămasi stăponu-su.

4. pri drŭm nuħo ună tșeată di fitșor cari si jucau tșutșcă și ună ca l'a vizū fitșoril', cum si jucau, si turno și ȧel lăngă ȧel'.

5. bun ama fitșoril' al' la lară și fħesu luħ ăń pitșoari și tricū mult văcōt până tse fitșoru si poată și-ș la scapă fħesu luħ.

6. cõn si turno napoi la cal, tse să veadă? calu pășteă gof fără să-mar. ia tse si featsi ăń văcõtu cõn fitșoru si jucă cu fesu.

7. la cal dintru că al' ra mari căldură, si culcõ să si tărculească ăń pră. la sculari, sãmăru al' căzũ. bun ma, niști ports cari pășteau cola, viniră la satsil' di sicără, l'a măncără, si feasiră cumat di cumat și sãmăr și tot.

8. izmichiaru, ca vizũ șa, si spărũ mult și si dusi ăń un cătun turtseș, fără să spună la stăpõnu-lui.

9. că vinĩ ăń tsista cătun, ăntro izmichiar la un ghiupc cu păzari ca vearta, cõn s'ijă la sitsirat, si-l'-la tșonă măcsõmu.

10. cõn ghiuptsil' sitsirau, sitsirau, iel la mintșună măcsõmu prin stărniști. cum si jucă, ghiupcu, stăpõnu lui, al' zisi: «du-ti si vez dăli ari ăpu cazănu cu veardză și dali iarbi, ili nu».

11. iel zăngonisit lu lõ măcsõmu ăń brătsă și si dusi la căzăn. cõn pucăte si veadă dăli ari apu, fitșoru din brătsă, ca la lõ păra pristi uocl'i și dșășni și căzũ ăń căzănu cu veardză. izmichiaru ca si spărũ fuzi di cola fără ca si spună di fitșor la ghiupc.

12. ca ămno, ămno, deadi ăń drũm di un uõm cari ară. al' deadi «buna zuuă» și tsela «bună zuuă» și al' zisi: «iundi ti duts?»

— lucru ubides.

— taman că la mini ăń tribuiaști un tari fitșor, ver s-iĩ la mini?

— bun, zisi fitșoru.

13. si ăntsileasiră cola și uratșu al' zisi: «dizjugă-l'a boiĩ și paști-l'a până stară. iõ s-mi duc până căsă și stară s-ti leaĩ după boiĩ și boiĩ si vină direp căsă ăń cătun».

14. searta fitșoru chinisĩ dupu boiĩ și feasi șa cum l'a ziseazi stăpõnu. una di tseali dõuli vats veà un mic vitsõl negru. vitsõlu, ună că vizũ că mũmă-sa al' vini, si zălăgõ.

15. fitșoru tărtșă că-i cõni și cum veà frică s-nu la mutșcă, ardică tuiaga să-l' da ună pristi cap. vitsõlu muri și fitșoru di frică nitsi du-ăntro ăń căsă lu stăpõnu și năpoi prin poartă fuzi.

16. că ămno, ămno, junsĩ ăń lănt cătun turtseș. iel uatsi că cătșõ dă la poartă, poartă, flõ lucru la un turc cu păzarea ca să-l' poartă leamni cu treĩ măgar.

17. mõntiza dimineatsata si sculõ fitșoru ăncălico pri unũ di măgar și chinisĩ lă leamni. pri drũm, cum ămnă, vizũ un breast mari. iel ăș zisi cu crielu «tsela breast s-la tal'».

18. ca junsĩ la locu iundi ra tsela breastu, iel vizũ că acu la tal'ă ară si cadă ăń trap, dintru că tsista breast ra ăń ună coastă.

19. tuntsea lă iel, tse-l' tricu prin cap? scoasi fuĩli di la măgar li ligo di vrău breastului ară lantili mõrdziĩ di fuĩ li ligo di măgar, că cõn să la dutal'ă, măgaril' s-la tragă năfară, s-nu la lasă să cadă ăń trap.

20. bun ma breastu cõn fu dutal'at, ăń loc ca măgaril' s-la tragă ăń ravnină, breastu la trasi pri iel ăń trap și șa tots treĩl' măgar si crim-nisiră ăń trap.

21. fitșoru, di frică, nu si priturno ăn cătun si spună la stăpōnu-su tucu, cum ra proapi ăntunicat, chinisi si fugă. ca ămno, ămno cōtiva sāti, jinsi ăn un cătun iundi veă un tșitsă murār.

22. iel si dusi la moară, tșucni la ușă, bun ma ra ăn mējlucu di noapti si tșitsă-sa aș durmeă. tuntsea iel tsi featsi: turno apă din bŭcă prin lăntă pārti si ăntro sub moară si di sub moară si pusi di-supru iundi ra tșitsă-sa. si dispul'ō, aș li știrnū cămeșli ăn coșu di moară si si culco cola.

23. tșitsă-sa aș la știia văcōtu cōn să si scoală să turească ghipt ăn coș. ca si sculo lō un sac plin di ghipt si si dusi lă coș. că alni să veadă dăli ari ancă ăn coș, mōna al' deadi di moali, că fitșoru ra gof culcat ăn coș.

34. murāru ca si spārū s-nu iia vrină nibunil'ă, dișclisi ușa si aprāsni să fugă.

25. fitșoru cum durmeă ăn coș, si diștito si budni si el dupu tșitsă-sa si-l' tsāpă un cărar: «stoi, tșitsū, nu fui că io sam nipotu-tōu». bun ma tșitsă-sa ancă cōta si spāreă si fuzeă mai mult.

26. tuntsea fitșoru, ca vizū că nu poati s-la cāndisească, si turno mai zălāmardzinea di drŭm si si culco să doarmă. uneac dupu tsi si culco, catsō să meargă ploaiă si vin: un purōi pri cola iundi durmeă iel di la feasi mutșară.

27. iel ca si diștito, vini cāsă ăn cătunu lui si si bucurară mult tă-tōnil' că di mult nu știiau iundi-i fitșoru lor. ară tșitsă-sa di frica tse-u trasi, si-ănluso si dupu uneac văcōt muri.

George Demetru (de 12 ani, Oșani).

42. Cărbunāru și samuvila.

1. Aș ra ună-uară un cărbunār și iel si dutseă la cărbun. e săptă-mōnă vineă cāsă și birda fuzeă lăntă zuuă.

2. ună-uară chinisi si ducă la lŭcru; că ămno, ămno, jinsi la ună tșeșmă. cola la tsea tșeșmă vea nōuă șārveti tsi si uscau. și iel nu vea șārvetă, lō una și fuzi si dusi la lŭcru.

3. bun ma tseali șārvetili rau la samuvilili. searta toati veau șārveti, tsea una nu vea; ma iali cu tseali șārvetili prăiau. și soatsăli fuziră, ară ja rămasi cola.

4. și ia tsi si facă? căto ăncoa, căto ăncola, vizū un foc. ia si dusi cola și l-ăntribō tsela cărbunāru: «bre mīlu, tu nu laș vrină șārvetă di la tsea tșeșmă». și iel zisi: «nu, aer, io nu știu nitsi iundi ari tșeșmă» — «stoi si ti ubides» zisi samuvila.

5. la ubidl si nu putū flari. și tsela ūomu tsireă si fugă cāsă. și tsea zisi: «acu mi ver și io si vin la tini cāsă» și tsela zisi: «bun-ăi».

6. au lō, si dusi cāsă și că vini cāsă, lu cărbunāru mul'ari zisi: «tsi au dusiș tseastă ūa, di iundi si-lōm nōi tōr iamboli si-u șādem?» și tsea zisi: «io nu voī tsivă, saldi un sac si șōd și un potș di gaz».

7. și tsel'a zisiră: «acu-i di cota si-ts dom» și al' deadiră. tsea, că si curdisi la amplătirea, dăro ună șărvetă di optsprăzots di liri.

8. dimineatsata si sculară, și tsea feata l'u deadi șărveta lă cărbunăru și la trimeasi si-u vindă și al' zisi: «dă la optsprăzots di liri mai mult si-u daj; iel' si-ts da dōuzots, tu optsprăzots si tser».

9. și si dusi au vindu cât al' vea zis.

10. lântă seară dăro di dōuzots-și-tsints di liri. la trimeasi și au vindu cărbunăru birda cōt al' zisi; la lântă seară dăro di patruzots-și-tsints di liri și birda au vindu cărbunăru; și la lântă seară di ună sută di liri, la lântă di ună nil'ă și șa tsel'a cărbunăru si feas itsurbadžoia vichi pri mult.

11. ună zuuă, tsea feată la vicni și al' zisi: «iō si ti trimet tini la căsa lu tati și mămă iundi șod și tu dō-u tseastă cartea. ca si tšucneș la poartă și ca si iasă, ună-ș-ună si l'-u daj cartea, ca s-ti mănăncă». și tsel'a zisi: «bun».

12. si dusi cola, tšucni la poartă și ișo un uōm cu lōnă pri el ăn loc di cămeș și zisi: «tsi tser bra?» și el l'u deadi cartea și tsel'a au cānto și la vicni și al' deadi ună leică și al' zisi: «si nu au dișl'iz că napcum tu știu iō di tău bun ăts zic».

13. «e, zisi tsel'a, bun» și fuzi căsă.

14. că ămno, ămno, ca vini ăn jimitati di drūm: «mara, zisi, cum si trăieș până căsă că si nu ved tsi ari ănuntru». șăzū lă ună tšesmă și au dișl'isi și ună că au dișl'isi, că ișo un uōm mări cu per și al' tsi rătsăpo și al' zisi: «tsi tser bra?» și el nu știia cum si zică di frică: «aman dzānam, uneac pōni ăn-tsi mănăncă».

15. și tsel'a tucu scoasi ună siniiă di pōni și cătsō și zisi: «mănăncă curōn si ăncldim leica». și lă iel' nu-l'-tsi mănă, tucu gustă un-dōu mutșcots și au ăncł'isi leica și fuzi și si dusi căsă di l'-u deadi la tsea feată. și tsea feată la trimeasi s-l'a cumpără un loc la ămpirātu și al' zisi: «cōt si tseară, tu ăncă cōta mai mult si-l' daj».

16. și tsel'a si dusi și al' zisi la ămpirātu: «cōt să tser pri tsel'a loc si la cumpăr?» — «tsints si suti di liri» zisi ămpirātu, și iel' al' deadi șasi suti di liri și la lō.

17. și tsea feata ăn tsea leică vea cari știia cōti mil' di drats. și ia că-u dișl'isi di ișoră, si tšudisiră. ăn tsea seară dărară un cunac ăncă cōta mai bun di lu ămpirātu. și dimineatsata, tsel'a tse-i sub ămpirātu, si dusi și vizū ăn tsel'a loc un cunac mai bun di lu ămpirātu.

18. și si dusi spusi la ămpirātu și ămpirātu si sculō cu tsel'a si dusi cola la poartă și untru vigl'ă. și zisi tsel'a tse vigl'ă: «tse tsirets» și iel' zisiră: «ăn ăaspits si vinim».

— bujrum! zisi tsel'a tse vigl'ă.

19. ăntrară și la deadiră cafē și ămpirātu cătō, cătō, au vizū tsea feata și zisi: «tseastă feată, im vinitș noi ca si nă-u dats». și tsel'a zisiră: «feată, du-ti di iundi ișes vinită». și ămpirātu zisi: «acu nu-u dats și fătšim cavgă», și tsel'a zisiră: «bujrum la cavgă».

20. ămpirātu dunq tot ăschēru si zăcătsarā si bată, tot ăschēru la ămpirātu căzū. rămasi saldi ămpirātu și lănts zăbits un-doī, și la zisiră: «mo voī tse tsirets?» și ămpirātu zisi: «aman lăsats-mi mini ghiu, tot voī si puvilits» și tsela cărbunāru si feasi ămpirāt.

Același.

43. *Maī bun pāri și mal si no-ai, elem priātili si-ai.*

1. Aș ra ună-urā un tătă și ună mūmă și tsișta doīl' aș veau treī fitșor și treī feati.

2. și tsela tătă-su vinī seara si ănloșo și căzū la pat. si făcū proapi jimitāti di an. ăn ună zuuā si feasi ancă maī nibun și vizū că si moarā și zisi: «io cmo mor și fitșoril' ca si rămōnā si si tseartā ca si mor io, mi ai si l'a ămpart mālū, di si mor răzblābit.

3. și ăn tsea zuuā la vicnī maī pișim mārli fitșor și al' zisi: «ia, io il'uli mor, și ca si mor răzblābit, si v'ămpart mālū».

— bun.

— e, tu tse tser, mālū, pārli ili prijātil'il'?

— io pārli li tser.

4. al' li deadi pārli și fuzi. la vicnī mijlucānu fitșor și l'ăntribo și iel: «e, tu tse tser, bra fitșor, mālū ili prijātili?»

— mālū.

— bun. al' la deadi mālū.

5. cmo micu la vicnī și iel la ăntribo. la iel nu veā lănt și prijātil'il' al' l'a deadi, și dupu tseastī lafur tătă-su murī.

6. și fitșoril' la ăngruparā di bun maī bun ca tatā. și dupu tseastā tsel'a fratsil', că sirbirā proapi treī aī di vēcōt, si uzō ăn un casabā că ari unā featā lu ămpirātu.

7. acu tser si-u vez, si daī tot tse-ai, tot mālū și toati. tsel'a lantsil' frats si dusirā ău vizurā, bun ma aș la deadirā tot mālū și toati pārli tse rămasirā cu zeazitu ăn rost. tsela micu frāti ancă iel rămasi ni-vizut.

8. cmo iel tse si facā ca si-u veadā? iel nu veā ni pāri ni māl și ei si sculō si ducā ăn un cătun lă un prijātil lu tătă-su.

9. ca ămno, ămno searta, jinsi ăn tsela cătunu, si dusi la tsela ūomu și al' spusi: «tu fost-ai prijātil cu tāti?» tsela zisi: «tsela sam și mi știu cu tā-tu, im prijātil». și la tsinarā di bun maī bun cu tse deadi dōmnu.

10. dimineatsata zisi: «io sam vinit di un lucru; cola ăn tsea casabā vut-ău unā featā și tots ău vizurā, io nu-u am, tucu acu pots si nă dutsim si-u ved». tsela zisi: «bun». aș lō mǎgāru la ăncalico și fuzirā.

11. ca ămnarā, ămnarā, ăn drūm flarā un picurār cu un chisem nainti mari lucru. și tsela ūomu zisi: «cōt tser pri tsela chisemu bre?» iel zisi: «cōt tser io tu pots si cumper?»

— cōt bra?

— unā lirā.

— na pārli. și la lō.

12. ca fuziră și si dusiră la tsela cunăcu, vea căvaj la poartă și zisiră la iel': «antribats tseastă feată, io la tătă-su ram casap, acu va si la jungl'um tsista birbeatsili».

13. tsea zisi «bun, la s-la jungl'ă» și iel la scoasi cutsqtu și al' zisi la fitșor «tu ăn pendžercă cată, acu tser si-u vez» și la culço bitbeatsili și cătsq si la tal'ă lă lăntă parti di gușă și tsea feată prutsăpo din pindžercă: «lă lăntă parti nu lă tsea».

14. tsela fitșoru cătq ăn pindžercă cătsq si tal'ă cu mucl'a di cutsq. tsea birda din pindžercă prutsăpo: «nu cu mucl'a cu tăl'ătoru». tsela fitșoru birda ău vizù și tsela la jungl'q.

15. ca vini la ănflarea, la zăcătq di la cap s-la ănflă, tsea prutsăpo din pindžercă «nu bre di la cap, di dănapoj!»

16. la bili vichi, la feasi azăr. tsela fitșoru si năvizù, ău vizù bun. tsea vea alăitchi. tseali lară carni, dărară tsină, tșorbă vichi ca di ăaspits și si ăntunico.

17. ca vini lă tsină tsela ăomu și cu fitșoru l'a pusiră ăn ună udajă. că la dusiră tsina si mănăncă, tsela mōșu zisi la fitșor: «șă si fatșim: io si trupues cu tșoarili, si măineș cu mutșcata lă tini, tu ară la mini».

18. că cătsară, trupneă fitșoru, măineă la mōșu; trupneă mōșu măineă lă fitșor. toati ală tchili, că vizură șă, si dusiră și spusiră că si bat cu mutșcotsli. tsea feata si dusi și la zisi: «cqtși voi șă mănăcats?» — «noi șă mănăcom cāsă».

19. ș tsea feata zisi: «ia cum: ău lq lingura, lq tșorbă și al' pusi lă fitșor ăn rost — cum tsireă și ăi ra chefu la fitșoru — și fuzl tsea feată».

20. tsel'a mănăcară cum la spusi. ca vini la culcarea, tsela mōșu birda zisi la fitșor: «șă si durmim: tu si măineș cu pucrōvu lă mini io la tini».

21. ca si culcară, mōșu, dună-la pucrovu cup, măineă la fitșor, fitșoru măineă la mōșu. tseali ălă tchili birda spusiră la tsea feată: «nu știș cum dorm, si tălțqoră cu pucrōvu».

22. tsea feată ară zisi: «cqtși voi șă durmits? mōșu zisi: «noi șă durmim ăn nostru cătun» și tsea feată zisi: «ia cum» și l'a culço, ătsi l'a cupiri cu pucrōvu.

23. bun ma, tsela fitșoru, di iel mai ubav nu veă, ca soari ăncriștea și tsea feată ăș la lq și ăș si ăncurunară și feasiră nuntă. di tsea ăi mai bun pări și măi si no-ăi, elem prijătili si ăi.

Același.

44. Bărbătu linos și cădona ludă.

1. Aș ra ună-ură un bărbăt cu ună mul'ari; tsișta doil' ray em cu inat, em linoș. aș veau un dănăc, bun ma dimineatsa văcăru sabașlea ișă și iel' ni un nu vreă s-la gunească, ni lăntu. lă si durmeă.

2. ună seară cătsară post di lost că mōni dimineatsă cari si zăzbunască mai pișim, tsela s-lă gunească la văcăru dănăcu.

3. tsea mul'ari si dusi la una lantă cāsă la cumșii tsea seară. mon-tiza dimineatsta vini văcetu di gunirea dănăcu. vini mul'area, la guni. dănăcu, tsela ancă nu zăzburaști.

4. al' zitsi mul'area: «zăzbura džanam, ia, la gunii jo dănăcu. tsela nu zăzburaști birda. fudzi mul'area birda și una cătsușă di măcsom șarotă ra ăn cămară ăn tream. viniră niști ghjuptsi, ău lară cătsușă și nu la zisi tsivă.

5. ca vini mul'area cāsă, vizu ăn cămară nu-i cătsușă și zisi: «jundi-i bre cătsușă?» tsela nu zburăști. și tsea că vizu că ghjuptsil' ău lară, că ăș lq un lemn di la zătsăpi prin poartă până și discults fuzi.

6. tsela ra linos, ama ra itru. si dusi ăn un cătun turtseș gof saldi ăn cămeașă. si uruia prin sucac, tricū pri lăngă ună cadonă lūdă și ca la vizu, șa al' zisi: «di jundi vin bre?»

— di jundi vin, vin din džindem.

7. și tsea vea un fitșor mort și ăi ra numea Ali, și ia tărtșă că mortsil' ăn džindem sa și zisi: «mi Alia meș, nu la vizu ăn džindem?»

— cum nu, cola ra și eș și șătăia cu mini saldi ăn cămeașă și ni-măncat di pōni di ună stămonă.

— mi tu s-ti duts ară cola?

— s-mi duc.

— acu ti duts, stoī si-ts dau tsivagodea si-l' duts.

— bun, du.

8. că si dusi cădona, lea doī disoz, li ămplq di pāri, ătsi al' featsi și ună turtă cu bronză moali s-l' u ducă la Alia luī din džindem.

9. tsela ūomu ca li lq tseali lucrī, că ămno, ămno drūmu, șăzū, la ună izvoarcă ratsi si mănăncă pōni. bun ma lu cădona bărbăt, că vini di la leamni și tsea bucuroasă al' spuni că-l' trimeasi pāri la Alia pri un ūom din džindem vinit.

10. și bărbātu că uzq șa, si-ănvirino și zisi: «cum tu dai șa pāri, jundi ari ūom din džindem si vină?»

11. discărcq cafu ună-ș-ună și si dusi dupu ūom s-li lea pāri. și ca pruchiō s-la jungă, tsela cu pāri si dusi la un murār și li scunsi pāri și-l' zisi la murāru: «fui curon că cojli di murār li dună di tōmpăn, tucu dō-u cătsușă la mini și fui prin vrăp».

12. și tsela tucu ca junsī la moară și la ăntribq murāru: «nu vizuș vrin ūom din džindem cu pāri si treacă pri ūa?» și tsela zisi: «cum nu, mo fuzi ūa ăn jos un prin vrăp, tucu lasă cafu și fui dupu ieț curon s-la jundzi».

13. tsela fachiru la lăsq cafu și fuzi s-la catsă. ūomu tsela, ună că fuzi turcu, li lq disozli, li pusi pri caț, l-ăncălico cafu și fuzi..

14. turcu ca si turnq di cola, vizu un ūom că fuzi cu un caț ăn sus și zisi: «stoī, cola bra, omuli» și ieț al' turnq năpoi: «nu-i bună mea coajă di tōmpănă, nu stau si-ăș fuzi ūomu cu cafu.

15. turcu rămasi cu zejstu ăn rost, că cōn mo la ved cum cască după coj di tōmpăn.

D. Regiu (de 12 ani, Oșani).

45. *Uratșu și boi'.*

1. Un uratș si dusi ună-ură la agru si ară.
2. doi fur feasiră laf ca si l'a fură boi'. disupru di uratș vea un mūnti și un fur si pusi pri mūnti, ară lāntu si scunsi lāngă uratș.
3. tsela di pri mūnti cătșo si tsopă: «bre, bre, bre, tse-i tsela lucru bra, nu veam vizut până astăzi tari lucru». și tsela uratșu ca uzō că tsopă l'a lāsō boi' și si dusi lāngă iel si veadă tsi tsopă.
4. și iel, ca si dusi, l-āntribō: «tse tsop bra fārtāti?» — «cum si nu tsop, zisi el, io nu veam vizut astăz ūom si ară cu un boi».
5. tsela cum chinisi di lāngă boi nu si pucătō cutru iel' itș și tsela furu tse ra scuns al' la dijugō unu boi și fuzi ān jos pri vāli.
6. și ca si pucătō tsela cutru boi, unu boi nu ra cola și el lāgō dupu tsela furu si la scapă; ară tsela di pri mūnti ai la lō și tsela lāntu și el rămasi fără itș. napcum iel' aș flară și aș si l'a ulundiră boi'.

Același.

46. *Fitșoru lu cafedžiia și fitșoru lu viziru.*

1. Ra ună-ură un ūom zinghin care vea un fitșor pitimia. fitșoru aș si dutseă e zuuă la scul'ō.
2. tātu lu fitșoru la e pașt și crătșun dădeă la sirumăș tot tse la tribuiă di tseali zoli.
3. ună-ură tātu-su si anlușō și li mănco toati pārii tse li vea și cōn vin lāntu pașt, sirumășil', pricum ray ānvitsats di lāntsil' ān, știtau ca si la da zinghinu tsi la tribuiăști di zuuă.
4. tuntsea fitșoru, cōn vizū că tātă-su li mănco toati pārii și ca no-ari tse si la da la sirumăș, zisi: «tāti, mai bun ai ca si mi vinz pri mini și pārii tse si li leai di pri mini si li dai pri la sirumăș».
5. tuntsea din sātu tsela la lō tātă-su fitșoru și la dusi ān pāzăriști și la vindū la un ūom, ūomu tsela ra cafedžiia lu āmpirātu.
6. cafedžiia la lō fitșoru și la dusi ān triușā lu āmpirātu. fitșoru si ānvărtea e zuuă pri lāngă stăponu-su și uneac-cāti-uneac si ānvitșō și el si dară cavē, cum dară și stăponu-su.
7. ună zuuă stăponu-su fuzi di cola și la lāsō ān locu lui fitșoru ca si-l' facă cavē la āmpirātu.
8. prima ură cōn al' la dusi caveu la āmpirātu di timinurli tse li fătseă, al' si lipi la buric și nainti āmpirātu cu beă un cavē, cmo beă cāti trej.
9. āmpirātu vea și ună feată; feata, ună-ș-ună tse la vizū fitșoru, al' si lipi la buric și-l' zisi tātă-sui: «io tsista fitșor tser si la leau».
10. tuntsea tātă-su al' zisi: «il'a mea, ia scultă, ai rușoni ca ună il'ă di āmpirāt si lea un fitșor di cafedžiia. tu nu vez că e zuuă na vin strojnitsi di la fitșoru lu viziru?»
11. ama tātă-su cōn vizū că feata nu da carșiloc, tuntsea iel zisi: «ia si la dōm la șimidoi' cāti dōuă mil' di liri și si videm pristi un an cari di iel' si căzândisească mai mult, la tsela si ti dōm».

12. fitșoril' li lară pârili și fuziră cari cutru iundi știia și si ăntsi-leasiră că dupu un an și ăn tsea zuuă si si nuibă ăn filean loc.

13. dupu tse tricū un an și cōn vinī zuuă tse-ș veau zis ca si si nuibă, fitșoril' si turnară di iundi raū, și cōn si nuibară doil' nu puteau si si cunoască, că fitșoru di vizir li vea măncat toati pârili și si vea fat negru și pârtaļos ca vrin ghiupc, ară fitșoru cafedziia ra ca vrin soari și cu ancă cōta pāri.

14. tuntsea cōn vizū ămpirātu șa, l'-u deadi feata lu fitșoru la cave-dziia, ară fitșoru lu viziru si utrul di rușoni, ca si nu la veadă lumea.

Același.

47. Dăut Nalbanti

1. Ună-ură aș raū un bărbăt, ună mula'ri și un fitșor.

2. ună seară si turnară doi ȳamin la iel' cum vineau din un cātun di la chiradziļoc. șazură și zăcātsarā si lăfească și el' scoasiră dōu misur cu uuā un cu albă și lāntu cu neagră. rupsi unu un gārnuț di albă și zisi: «o, tse-i tsista gārnuțs că ubrazu lu Daut nalbantitsa?»

3. lāntu rupsi un gārnuțs di neagră uuā și zisi: «o, tse-i tsista ca ocl'u lu Dăut nalbantitsa». fitșoru aș pusi ăn minti tsi si lăfeau tsel'a bărbātsil'.

4. vini tsina, pusiră si tsinā, vinī dimineatsta și zisiră tsel'a ȳamin: «si na fuzim» și zisiră și la fitșor: «di tse tu ti tșudeș di seara di cōn vinim noi?».

5. fitșoru zisi: «vă rog si-n spunits tse raū tseali lafurili tse li zitseats seara?» iel' zisiră: «di tseasta-i culaļ si-tș spunim: «ăi ună mul'ari mult ubāvă ăn un casabā, tucu nu poati si ducă nitsi-cari lāngă ia că-i ăncļisă cu nōu ports».

6. și fitșoru zisi: «acu». fuziră ȳaminil' și dupu uneac vreami zisi fitșoru la tātā-su: «tāti, iō si mi duc si mi zășātāļes, si-n dai pāri și si mi laș». tuntsea zisi tātā-su la fitșor: «iō cu cari si rāmōn, că si fuz tu?»

7. fitșoru tsireā mult și tātā-su, vru-nu-vru, la lāșo ș' al' deadi pāri si si dusi. din cātun ăn cātun, din casabā ăn casabā junsī ăn tselā casabā tse ra mul'area. și seara nu veā iundi si ducă, si turnō la unā bābā tse ra proapi di tsea mul'ari și zisi: «bābu, aļ loc tseasta seară di mini si vin la tini?» — «ari loc, zisi bāba, tucu pōni și apu no-ari» — si da dōmnu.

8. si dusi fitșoru, șazū cumpārō di toati di măncarī. șazū unā zuuā, șazū dōu zōli și unā zuuā aū ăntribō bāba: «aman mori bābu, ti rog si nu spuū la nitsi-cari si ti-ăntreb di un laf».

9. și bāba spusi: «cum șa si spun, nu spun». și fitșoru zisi: «am uzōt că ȳa ari unā mul'ari mult bunā, cum si fac si u ved?» și bāba zisi: «e, la bāba, nitsi-cari nu poati si-u veadă, tucu iō mi duc căti unā-urā ăn unā săptămōnă ca si nu aū leā săcletu, lānt nu si poati dutsiri că-i ăncļisă ăn nōu ports».

10. tucu ȝo si mi duc si-l' zic si ȝasă ăń pindžercă. acu va, di si viniń tu si la dap calu si-u vez. ȝi fițșoru zisi: «bun».

11. ȝi baba si dusi la tsea mul'area ȝi al' zisi: «aman mori la bābu, voi si-ts zic un laf ma ti rog si nu spuniń la Daut Nălbanti că no-ari leac di mini».

12. ȝi ȝa zisi: «nu ti spun». tuntsea bāba zisi: «ari un fițșor la mini mult bun ȝi mult va s-ti veadă tini». mul'area zisi: «mi cum, nu si poati». ară bāba zisi: «si ȝeș tu ăń pindžercă ȝi eț si vină si la dapă calu». mul'area zisi: «bun».

13. bāba tuntsea si dusi cāsă ȝi al' zisi la fițșor: «du-ti ȝi la dapă calu» ȝi fițșoru si dusi. cōń aȝ vizū, cāzū di pri caț ȝi ȝa di pindžercă. tuntsea fițșoru fuzi casă ȝ' al' zisi: «aman mori bābu, cum si fac si-u leau?» ȝi bāba zisi: «toȝ, si mi duc la ȝa si-u ăntreb».

14. si dusi bāba ară la nălbantitsă ȝi aȝ zisi: «la arsiș» ȝi ȝa zisi: «mult ra bun tucu cum si fatsim si na lōm?»

— ȝi eț mi trimeasi si ti-ăntreb cum si ti leă.

— nu si poati nitsi-cum. acu poati si dară un ghiriz pri sub pimint scundžoș si nu picăsească Daut Nălbanti.

— toȝ si mi duc si spun.

15. ȝi si dusi bāba casă ȝi aȝ spūsi: «e la bāba, ia cum ăń zisi: acu pots dārari un ghiriz pri sub pimint, cu nu, nu-u pots lari.

16. fițșoru zisi: «pot» ȝi lō masturil' ȝi ăń dōu zōli la dārō ȝi al' spusi bāba la mul'area. tuntsea ȝa tse si facă? că vini Dăut Nălbanti ȝi aȝ zisi: «aman bre ȝomuli, soră-mea ari treȝ zōli di cōń ăȝ vinită la bāba, bere du-te tu de u zăvez că nu mi laș mini» ȝi ȝeț zisi: «mi, si mi duc».

17. ȝi eț până si dișcl'idă nou ports, ȝa si primini ȝi si dusi. ȝeț, ca ăntro la bāba ăń cāsă, si spărū ȝi zisi: «mo tseasta easti mea mul'ari» ȝi nu zisi ni bini viniș ni tsivă.

18. si dusi ară cāsă, ȝi ȝa până si dișcl'idă nou ports, fuzi cāsă, si disprimini ȝi șăzū ară ȝundi rā. ȝeț ca ăntro, lō si tsōpă «mori, mori» ȝi ȝa zisi: «tse șa tsōp mori luduli?». tuntsea ȝeț zisi: «ȝa ȝeș mori?»

— ȝa sam, mi ȝundi si ȝes mori luduli, tu mi laș si ȝes?

— tărtseam că tu raȝ la sōră-ta.

— dighi de, luduli, de... mi cafcu-i ȝa, tari sam ȝi ȝo; cafcu rubă ari ȝi ȝa tari am ȝi ȝo, tucu du-ti bere tu uneac ȝi-u vez că ȝo nu pot.

19. ȝi eț si dusi ȝi până si dișcl'idă nou ports, ȝa si primini ȝi si dusi ȝi ȝeț ară ca ăntro, ară ăȝ ra frică ȝi fuzi ară.

20. ȝi ȝa până si dișcl'idă nou ports, si dusi ȝi si disprimini ȝi șăzū ară ȝundi rā. ȝi ară lō si tsōpă: «mori, mori!...» ȝi ȝa: «tse tsōp mori luduli!» ȝi ȝeț: «ȝa ȝeș mori?»

— tse ti fats tari, mori luduli, ȝundi si mi duc?

— tărtșam că tu raȝ la sōru-ta...

— du-ti la sōru-mea că tseari si fugă ȝi si-u ăndirez uneac.

21. ȝeț zisi: «mo viruiȝ că nu ȝeș tu». ȝi si dusi eț fachiru ȝi până si dișcl'idă nou ports, ȝa si primini ȝi prin ghiriz si dusi la bāba ȝi aș vea dus toati pārli ȝi toati lucrulili la bāba.

22. și cõn fuzeau vea lat tsela fitșor trei cal': un la iel, un la niveastă și un la bābă. și cõn fuzeau al' zisi la bărbātu-su «toarnă-ti la soră-mea».

23. și bāba zisi: «toarnă-ti tu, iõ si la andireg ancă uneac».

24. ca si turnõ tsela, iel' ca buniřă cāl'il' și nu putea si l'a jungă nitsi-cari. și tsela fachiru si dusi casă și lõ si tsõpă: «mori, mori no-ari bre, iundi ăi tseastă mul'ari!» și ca si dusi ăn ună chioșă, tucu lumni ăn ghiriz. și ămno, ămno, ișõ ăn cāsa lu bāba. al' tãltsõră și l'-u lară niveastă.

Beca Nanu (de 14 ani, Oșani).

48. Feata și scandu.

1. Ra ună-ură un uõm cari vea ună feată. tsea feată al' zisi la tātă-su: «tāti, si-ń cumpir un scand di ier, cari cu per si ăncł'idă cu per si dișcl'idă».

2. tātă-su, cã si tșudi, cã si tșudi, iundi si află tari scand și vru-nu-vru flõ. și tsea feată cã la flõ si pusi pri el' și fuzi. ca fuzi, fuzi, pri urmăn si dusi la un ămpirăt și si ăncł'isi ăn ună udaia. bun ma nu vea tsi si mănăncă.

3. ca dutsinară al-di ămpirātu, ămpirātu zisi la izmichjar ca si mănăncă și el. bun ma izmichjaril' ul'tară cã si-u lea tseă mănăcarea și tsea feată ișõ din scand, cãtilin, cãtilin lõ mănăcarea și si dusi ăn scand ca si mănăncă.

4. Dimineatsata ămpirātu ăntribõ izmichjaril' dăli mănăcără põni, și izmichjaril' spusiră cã nu mănăcără. tuntsea ămpirātu si tșudi cari s-ău lea mănăcarea.

5. lăntă seară ară șa. cõn vini lăntă seară dupu tsi mănco ămpirātu, lășõ mănăcarea și zisi la izmichjaril' si nu-u lea ca s-la catsă fũru.

6. și la nipotu al' zisi: «tu si dorm la ușă ca s-la cats fũru».

7. ămpirātu si fătseă cã durmeă și cãtșõ si futșască. cõn vini feata ca si lea mănăcarea, ău cãtșõ nipotu și ămpirātu ău vizũ ș' al' zisi: «tu ieș tsea cari fur mănăcarea». și feata zisi: «iõ sam». tuntsea ămpirātu-l' zisi: «tu si ieș niveasta lu nipotu meu» și feata zisi: «bun».

8. ună ura al' vini ună carti la ămpirātu cã la vicăes la cavgă, și nu-l'-tsi lășă scandu. la fuzireă, ămpirātu al' zisi la māmă-sa s-nu la da scandu la nitsi-cari și si dusi la cavgă și di colo tucu trimiteă cõrts și ăntribă tse fatsi scandu cu feata.

9. ună-ură vini nipotu lu ămpirātu ca s-la tseară scandu. mū-mă-sa lu ămpirātu nu la dădeă. bun ma ună-ură, dõu-or nu știu cum la lõ dă la moară, ău cãtșõ feata și al' scoasi uocl'il'.

10. tuntsea feata fuzi di cola și si dusi la mardzinea di mări; cola ra ună bābă ș' al' zisi la bāba: «bābu, mi lea la tini?».

— s-ti leau, tucu iõ mănănc iarbă.

— acu, tse mănănts tu si mănănc și iõ.

11. «bābu, zisi feata, cõn s-mi spel iõ, si cadă furlină, ară cõn si pļong, si iasă liri și tu si-ts lea ună cõșnitsă și s-li vinz, ma s-nu li vinz pri pări, s-li vinz pri uocl'i buń».

12. tsea bāba bucuroasă si dusi di la cāsă-cāsă și ȳamiinil' al' zitseau «cȳt li vinz, bābu?» — «e la bāba, ȳo tseasti li vind pri ȳocl'i, nu li vind pri pāri» și el' zisteaȳ: «noȳ nu vem ȳocl'i».

13. și si dusi bāba la ună lāntă cāsă și el' aȳ antribarā: «cȳt li vinz?» și bāba zisi: «ȳo tseasti li vind pri ȳocl'i». tuntsea un ȳom zisi: «aȳ si fatsi cā vem pri pulitsā un ȳocl'u; dats-al'-la» și cum la veaȳ ligat ān ună cȳrpā al' la deadirā.

14. și bāba bucuroasă al' la dutsi la feată un ȳocl'u și feata cȳn la pusi, al' vini taman. cāȳ si veadā uneac. — acu ver ari ancā un ocl'u si-ts-la leaȳ.

15. bāba āmpl'ȳ ancā ună coșnitsā și si dusi la tsela ȳomu și zisi: «nu vets ancā un ȳocl'u? — vem. și bāba al' la deadi coșu și lȳ ancā un ȳocl'u și la pusi feata și si feasi cu doi ȳocl'i.

16. cȳn vini āmpirātu di la cavgā, cā uȳ cā al' la lȳ scandu nipotu lui, al' la tsiru și nu-l' la dādeā și āmpirātu si ānlușȳ. tuntsea āmpirātu trimeasi ascher la tot casabāu si ubideascā feata. ca ubidirā, ubidirā, aȳ flarā la ună cāsă.

17. tuntsea aschieru aȳ dusi cāsă la āmpirātu și āmpirātu cȳn aȳ vizū, aȳ antribȳ, cum si dusi cola. feata al' spusi toati cȳti mȳntsi trasi, cum al' l'a scoasirā ȳocl'il'. și di cola-ncoā tricurā bun. și ȳo ram cola și cmo viniȳ di cola.

Același.

49. *Pul'u tse s-fātseā fitșor și feata di āmpirāt.*

1. Ună-ȳară un fitșor chinisi ca si ducā la sirbirea și cum āmnā drūmu, ȳel prāzāri un rāslān, unā furnicā și un vāltur cari si tsirtaȳ pri un birbeatsi. tsista veā mul'ts cārtșeȳ.

2. ȳel' zācātsarā ca si-l' vicāȳascā ca si la āmpartā birbeatsili, și ȳel cum āmnā si turnoȳ și si dusi lāngā ȳel' ca s-lā la āmpartā și lā la āmpārtoȳ: lā rāslān al' deadi ȳasili, lā vāltur trubușoanā și la furnigā al' deadi droburli.

3. și tuntsea rāslānu al' deadi un per și al' zisi: «si da dōmnu cȳn si la jigneș tsista peru s-ti fats rāslān, ca s-nu poatā si jungā si-ts facā tsiva-godea.

4. al' deadi și vālturu unā peanā și-l' zisi: «si da dōmnu cȳn si-u jigneș si scap dīn tsea mai mari mȳncā».

5. și napcum fitșoru chinisi si fugā și si dusi la poarta āmpirātuluȳ. ȳel vea trei feati și ȳel cȳn jignī peana di vāltur si feasi un pul' di tsel'a mai buȳ și ȳel si dusi ān nuntru și featili cum sirbeau, cā la vizurā, si tutnirā dupu ȳel și larā si zicā: «cari poati s-la catsā pișim».

6. si dusi sȳrā-sa mai māri și nu putū s-la catsā; si dusi și mijlucāna și ca feasi s-la catsā, nu putū; napcum si dusi tsea mica și la cātsȳ. și āmpirātu al' feasi un cāfeȳ di furlinā și la pusi ān nuntru. ama tsea mai micā feată, cȳn si culcā, puneā niști bil'ts la pitșoari și dȳu lumbȳrz. și pul'lu, ca la pusi āmpirātu ān cāfeȳ, ȳel, cā-u jigneā

peana di furnigă, ișă si fătseă uom și si dutseă lângă ȧ, ȧl' stinzeă lămborzi și ȧl' biă bil'tsili, napcum si fătseă furnigă și ȧntră ȧn cafez.

7. Ună-ȧră, dȧu-ȧor și feata si tșudeă cari ȧl' li stinzi lămborzi și ȧl' b' ȧ bil'tsili.

8. cȧ vini la treia seară, ȧ la cȧtșo și napcum tucu cu ȧel durmeă. și ca si fătseă furnică, ȧntră ȧn cȧfez.

9. si măritȧ ună sȧră, si măritȧ și mai mica, ara ȧa tsivă nu zitseă di măritarea. tuntseă tȧtă-su ȧl' zisi: «ditse tu nu zits tsivă di măritarea?» ȧa-l' zisi: «ȧo sam măritatȧ di toati mai nȧinti».

10. ȧmpirȧtu zisi: «ditse nu la șȧu ȧo tȧu bȧrbȧt?» și feata ȧl' zisi: «stȧrȧ cȧn mi culc ȧo, tu si viȧ și s-la vez». și tȧtă-su feasi cum ȧl' zisi il'ȧ-sa, și cȧ la vizȧ, la pusi ȧel ȧmpirȧt.

10. și ună zuȧȧ ȧmpirȧtu tsireă si facȧ cavȧă și ra ȧn gȧilȧ cȧ nu vea ȧschȧr. și fitșoru zisi: «ȧo s-mi duc» — «tu, zisi, ȧmpirȧtu, no-ari nitsi ună sȧptȧmonȧ di cȧn ȧeș vinit și ver sȧ ti duts la cavȧă?» — «acu, zisi fitșoru». și ȧmpirȧtu la lȧșo, arȧ fitșoru ȧș lȧ zatsi ȧschȧr și ȧel unsprets și si dusi la cavȧă.

11. cȧ jinsi la un drumac, cȧ la jignȧ, peru di rȧslȧn si feasi rȧslȧn, și cȧ si feasi dupu ȧel', l'ȧ muri totș și si dusirȧ lȧ un loc plin di spili și cremni smȧcȧtoȧși cȧ si doarmȧ, cȧ nu puturȧ si jungȧ cȧșȧ și si culcarȧ.

12. cola ȧn tsela locu veă unȧ lamnȧ și cȧ si culcarȧ și lȧ fitșor ȧl'-tsi prubiȧ apu, și cȧ si dusi si leă, ișo lupoȧȧ, la lȧ și napcum lȧntsil' sots cȧ si scularȧ nu la flarȧ.

13. tuntseă un uom veă iliz cȧ ȧel și lȧ zisi la lȧntsil' sots: «ȧo s-mi duc ȧn locu lui, poati cȧ nu mi poati cunoȧștiri». și chinisirȧ cȧ si ducȧ cȧșȧ.

14. fitșoru cȧ si dusi lȧ feata, zȧsunȧ lȧ ușȧ și ȧa ȧl' zisi: «ȧntrȧ cum ȧntrȧi». și ȧel di unȧ-ȧrȧ di dȧu-or ȧl' zisi și ȧa nu dișl'ideă. și ȧa ȧl' zisi: «spuni jundi-i bȧrbȧtu-meȧ» și el ȧl' spusi tot tse si feasi.

15. tuntseă ȧa tsirȧ di la tȧtă-su dȧu meari di furlinȧ și unȧ di rȧzint și si dusi lȧngȧ mȧri și feasi pri mȧri un cunac tse nu veă tari pri duȧȧ.

16. ȧș pusi pitșoarili unu priști lȧntu și lȧ si-ș-li treacȧ prin mȧȧ mearili și lupoȧ veă treȧ fitșor și mai micu ȧl' zisi: «mȧmu, tseȧ doda ari treȧ meari, du-ti di-l' tseari unȧ».

16. si dusi și feata ȧl' zisi: «scoti-la lȧ tsela șȧȧu unecȧ capu și tsȧ la dȧȧ. și ȧa la scoasi și feata ȧl'-u deadi.

17. napcum zisi și lȧntu fitșor: «scoati-la pȧnȧ la mejluc și ts-u dȧȧ». ȧa la scoasi și ȧl' u deadi și tseȧ mearȧ. napcum zisi și tsela lȧntu fiaor și ȧa ȧl' zisi: «scoati-la ȧn mȧȧ tot si-ts la dȧȧ».

tș8. și ȧa la scoasi și fitșoru pȧrni și lupoȧȧ cȧ si ȧnvirinȧ ȧȧ lȧ fearȧ și napcum fitșoru si dusi cȧ si-u lea mul'ari-sa. lȧ poartȧ ra unt featȧ și feata ȧl' zisi: «fui fitșoruli, cȧ mȧma ȧȧ lupoȧȧ di s-ti mȧnȧncȧ». și fitșoru ȧntȧ ȧn cȧșȧ și ȧș lȧ mul'ari-sa.

Acelȧși.

50. *Deădu și Dōmnū.*

1. Raṡ ună-uară un dēad și ună bābă, tsea bāba și tsela dēadu raṡ mult surumăș și iel' veaṡ un pom mări, mări cari jundzeă până ăṡ tser.

2. tsela dēadu si dusi pristi tsela pomu la dōmnū și ăl' zisi: «dōmnuli, dōmnuli, nu-ă dai beri un cumat di pōni». și dōmnū ăl' zisi: «si-ts dau» și dōmnū ăl' deadi. tuntsea dēadu si dusi cāsă.

3. cōṡ măncără pōnea, tsela dēadu si dusi ară la dōmnū, ară dōmnū ăl' zisi: «tucu pōni nu-ts jundzi, na si-ts dau un măgăr și cōṡ si-l' dai cu tsista cārpălogu una și si-l' zits «zăr popa», iel' tucu si-ts cacă pări până cōṡ si-l' zits «tșuncaș». și tsela ūomu la lō măgăru și si dusi cāsă, și cōṡ ăl' dideă una cu cārpălogu și-l' zitseă «zăr popa», tucu ăl' cacă pări.

4. si feasiră mult tșurbadțōi și tseal dēadu si dusi la clintșaru că s-la farică măgăru și ăl' zisi: «s-nu la schimb că tsista măgăr cacă pări».

5. «bun» zisi clintșaru și că fuzi tsela dēadu, tsela ūomu la schimbō măgăru. cōṡ vini dēadu s-la leă măgăru l-ăntribō clintșaru: «ma si nu la ăi schimbat măgăru».

6. clintșaru zisi: «nu» și cōṡ si dusi tsela dēadu cāsă, cătșō si-l' tragă cu cāpugu și măgăru nu cacă pări.

7. si dusi la clintșaru ș' ăl' zisi: «i bra, tu la ăi schimbat măgăru».

— cum la am schimbat măgăru.

— mi nu vez că nu cacă pări?

— mi iō știṡ di tse nu cacă pări?

8. și tsela dēadu si dusi ară la dōmnū și-ăl' spusi că măgăru nu cacă pări, ăl' la schimbară măgăru. tuntsea ăl' zisi dōmnū: «na si-ts dau ună measă și cōṡ si-u tșucneș cu ună bucuval' că tsi ver si-ts iasă: tșorbă, carni, scafi, apu, scandi și di toati măncăturili».

9. cōṡ si dusi cāsă, tsela dēadu vicni ămpirātu ca s-la gustească. și ămpirātu ăl' zisi: «aidi bra, tu no-ăi și mănănts ară tser s-na dai și la noi». și dēadu zisi: «acu, elă tu, iō si aflăm».

10. și cōṡ vini, ăl' zisi la ămpirātu: «urdină-l'ă ășcheril'» și ămpirātu zisi: «džănăm, iă, tu no-ăi tsivă ni carni, ni tșorbă, ni tsivă» — «măra nu dună tsela gailē tu, iō si aflăm, urdină-l'ă tu» și ămpirātu l'ă urdinō ășcheril'.

9. tuntsea dēadu l'-ăntribō: «tse vrets prima, scandi?» și «tșac» cu bucuval' ca și ișoră scandi. șăzură ășcheril' și ară dēadu zisi: «tse vrets mo, tșorbă?» și tșac» cu bucuval' ca, ișō tșorbă, mizeur, carni, pōni, scafi crundir, buneli, lingur și di toai lucrili.

10. lă fugă ămpirātu si tșudi di jundi tari measă și cōṡ tsireau si fugă, ămpirātu lă zisi la ășcher si-u fură.

11. cōṡ pricăjaṡ ămpirātu cu dēadu, ășcheril' ăṡ lară measă și fuziră la ămpirātu. napcum ăl' zisi dēadu la bāba: «ăi si măncom și noi uneac» și cōṡ si priubidiră pichisiră nu-i measă ūa.

12. tuntsea si dusi dēadu la ămpirătu ș' al' zisi: «nu-u laș tu measa di la noi?» — «nu» zisi ămpirătu.

12. tuntsea si dusi tsela dēadu ară lă dōmnu pristi pom și dōmnu al' zisi: «tsi ver tu tucu ȳa?» și deadu zisi: «mi ăn ăȳ furară measa».

12. tuntsea dōmnu al' zisi: «ȳa cmo si-ts daȳ un mal'u, cōn s-va culcats si-l' zits: «vărti-la cupanca» — «bun» zisi dēadu și si dusi cāsă.

13. cōn si culcară, deădu al' zisi: «vărti-la cupanca» și ca cătso si da: dō, dō, dō. . . și tsela dēadu ăș zisi singur: «a. . . tsista ăn la deadi dōmnu ca si-n leaȳ lucrili».

14. și si dusi la clintșar și al' zisi: «la daȳ măgăru, ili nu la daȳ, că ȳa la ăn sin «vărti-la cupanca» și ca cătso si da, dō, dō, dō. «la daȳ, ili nu la daȳ». tuntsea zisi clintșaru: «stoȳ si-ts la scot».

15. la lō măgăru si dusi cmo și la ămpirătu ș' al' zisi: «ăȳ daȳ measa ili nu-ăȳ daȳ, ia-u «vărti-la cupanca» și ca cătso si da pri ămpirăt, dō, dō, dō pañă tsi al'-tsi feasi iivină trupu și cătso si tsopă: «ei las-mi ca s-ts-u daȳ measa».

16. și ămpirătu al' deadi measa, ară tsela ȳomu ăȳ lō measa, si dusi cāsă și si feasiră mult tșurbadȳiȳ. și la mini nu-n deadiră pări și mănări ca si mănānc, mi tsăpiră fară.

Dimitri Papadionisie (de 12 ani, Oșani).

51. *Ămpirătu și il'u lui prifat izmichiar.*

1. Ra ună-ȳară un ămpirăt și el veă saldi un fitșor. ca si dusi ămpirătu si si șătăȳască, stătū mult văcōt cola pānă la dăscăpitarea soarilui.

2. ca vizū fitșoru că nu vini tată-su zisi la mūmă-sa s-la facă azōr si si ducă lăngă tātu-su si veadă tse fatsi. «bun» zisi mūmă-sa și la feasi azōr.

3. chinisi fitșoru și ca ămno, ămno, junsu lăngă ună barocă și ișō ăntu ȳel un chios, un vletșcă tse nu fătseă nitsi tsintsi pări ș' al' zisi la fitșor: «ȳundi ti duts bra?» fitșoru junsu la ună tăriști și l' spusu și tucu si feasi di cola.

4. ca zămno fitșoru, — tucu ișō ară ăntu ȳel, la răstălo și al' zisi la fitșor: «nu mi ver si vin cu tini si-ts șom ca izmichiar?» — «cōtsi nu ti voȳ, zis fitșoru, elă delmi că tser».

5. și cum ămnau doȳl', al'-tsi prubiȳu apu lă fitșor că nu puteă si trăȳască vechi. ca s-dusiră mai ăncola, deadiră di un bunar și fitșoru zisi: «ănră bra pul' di-n lea uneac apu» și chiosu al' zisi: «nu pot si ănrām ȳo, acu pots ănră di-ts bea, ară cu nu, ăȳ s-na trazim drūmu».

6. fitșoru vizū și nu vizū ăntō ăn bunar și tsela di disupru al' la lășō căpăcu și l-ăncel'isi nuntru. că biȳu, fitșoru, feasi si ȳasă și vizū că-l' la veă lăsat căpăcu. tuntsea zisi la chiosu: «aman bra dișl'idi-n». tsela zisi: «si-ts dișl'id ama ăcu-n daȳ rubili tali, numili tōȳ și tu si-n

ieș la mini izmichiar cum ram Țo la tini, și acu ti jur că nu spun la tăt-tu că tu ieș il' u lui, acu nu, nu-ts diș' id».

7. fitșoru zisi: «bun, tot si-ts dau și nu spun până si mor, acu mor și si pringhișes tuntsea poati că spun» și la diș' isi.

8. ună ca Țo din bunăr si disprimini, al' deadi rubili lui di ȁmpirât la chișu și li Țo ieș lui rubi că di ghiușc.

9. ca ȁmnară, ȁmnară, junsiră lângă ȁmpirātu. cȁn si veadă ȁmpirātu, tse ? di lui fitșor mai nibun nu veă. tuntsea trimeasi ună carti la mul' a-ri-sa — la ȁmpirătitsa — și-l' zisi: «nu putuș beri izmichiaru si-n la trimets ȁn locu il' ȁ-nui, di cȁt si-n-tsi bată peză ȁa tots».

10. mul' area si zătșudi făchirca «cari izmichiar, zisi, trimeș Țo cu ieș ?» tuntsea ca vizu că ȥa-i lucru fitșoru lu ȁmpirātu — dimec chișu — și că l' ra frică s-nu la picăsească ȁmpirātu, si tșudeă cum s-la peară izmichiaru.

11. «ȁi, zisi, cmo mi fac ca Țoș și s-la pun ȁmpirātu s-la trimeată jundivă, belchi si peară». si uluștisi și la vicni ȁmpirātu și al' zisi: «s-la trimets izmichiaru si-n lea din filean munti, jundi ari un bunăr, si-n ducă apu si beaș».

12. ȁmpirātu al' zisi: «bun» la vicni izmichiaru și-l' spusi cum al' veă zisi ieș. ca chinisi izmichiaru — dimec fitșoru lu ȁmpirātu — ca ȁmnȁ, ȁmnȁ, al' tsi prudurmȁ ȁn drȁm și ȁnvisizȁ că 'l' zisi ună bȁbă, că, ună că ti prochȁ di muntili tsela, si vicneș: «mȁmă sȁ-muvilȁ, mȁmă sȁmuvilȁ, s-la vez il'-tȁu fuzit di nȁu ȁn di lângă tini și si-l' dȁj uneac apu că ȁncă treȁ ȁn ari di fatsirea ȁschirȁc, di si-l' da la ȁmpirātu si beă că-i mult ȁoș di belchi si scapȁ».

13. și cum al' zisi bȁba, ȥa feasi. ună ca si pruchiȁ di munti, uȁo jundi butșeăști ca vint, bun ma tsea ra lamȁa și al' zisi ȥa cum al' vea spus bȁba.

14. ca uȁo lamȁa, vini lagȁndȁrȁ și-l' Țo din munti apu di multă bucuril' ȁ. chinisi fitșoru si-șȁ fugă cutru cȁșă și cum ȁmnȁ, ieș deadi di niști furniz jundi si tsirtȁu pri ună nȁcurȁ di pȁni și la-u Țo ieș, la-u ȁmpȁrtsȁ. furnizil' al' deadirȁ ună peanȁ și-l' zisirȁ că cȁn s-ti vez la vrinȁ mȁncȁ, prindi-u peana și noi unȁ-ș-unȁ s-na flȁm lângă tini.

15. și-șȁ trasi drȁmu fitșoru. mai ȁncȁla flȁ niști peșt un cuștrac și niști nivȁtschi, și ieș' ȥa-l' deadirȁ unȁ peanȁ; mai ȁncȁla flȁ unȁ bubal' cȁ și un biȁ și la tsista nu știȁ tse bun al' feasi și ieș al' deadi unȁ peanȁ, ȁș li pusi ȁn dȁep și ȁș fuzi di cola.

16. cȁn vini cȁșă, ȁș scoasi ȁn un șiș uneac din tsea ȁpȁ și lȁnta l'-u deadi la ȁmpirātu. ca fuzi fitșoru lu ȁmpirātu — dimec chișu — ca scȁpȁ di cola, al' zisi la ȁmpirātu ca s-la trimeată si-u lea ghiuzel'-duȁa».

17. și fitșoru antȁ ȁnuntru. ca la vizurȁ featili l-ȁntribarȁ tse ubi-deaști. și eș la spusi: «vin si-u leaȁ ghiuzel'-duȁa».

— bun si-u leaȁ, zisirȁ featili, ma acu pots si fats tse spunim noi.

— bun.

18. tuntsea featili zisiră: «ai cmo noi si-ts dôm si mănânts pônî cu peşt şi ca s-l'a dumănants peştîl', s-la-l'i duñ uasili s-l'a-nghiieş şi s-l'a' puñ ân un misur si joacă. «bun» zisi fitşoru.

19. al' deadiră peşt si mănâncă şi ca dumăncô, li dunq toati uasili. di cutru dimineatsta li lq uasili şi la picq uneac apu di tsea tsi-u vea lat din mûnti la fitşoru lu-âmpiratu şi ună-ş-ună anghiiră peştîl' şi l'a pusi ân misur si joacă.

20. ca viniră featili şi ca l'a vizură peştîl' ghii, al' zisiră ca si-l' da ancă ună udajă plină cu toati turliji di ghipt şi acu poati s-li leagă sfaca başcă, si-u lea feata. fitşoru zisi «bun».

21. că vinî searta si culqo răslăbit şi si sculo pri la pruvidearea; că prinsi peana lu furnizili, ună-ş-ună viniră toati cola. tuntsea la zisi fitşoru: «nu putets si-ñ fatsits un bun?»

— tse tser si-ts fatsim?

— mi pusiră s-la leg tsista ghiptu sfaca başca, tucu videts voj belchi s-mi scăpats di tseastă mōnca.

— hă, cheşchi tseasta la si-ts iîă mōnca.

22. şi ca-l'-tsi curdisiră furnizili, până si-s pruveadă li leasiră cupiti, cupiti sfacă başca. ca viniră featili la vizură ghiptu les.

23. «e, cmo, zisi tătă-su la featil'i si viñ s-ti-necurunq cu una di ia». — bun, zisi fitşoru.

24. şi ca s-dusi cola, ca tsireau s-l'âncurună, nu ştiu cum feasi tsea ună feată ş' al' căzû ninelu ân apu, că sub căsa lor ra mări. şi-l' zisiră: «acu pots s-la aflăş ninelu si-u leaj, acu nu, nu ts-u dôm».

25. şi el ca-u prinsi peana di peşti, ună-ş-ună viniră peştîl' şi la zisi la peşt: «ua mi rog, fatsits-ân-la tsista bun că mult mi mântsoj până cmo di s-nu-ñ-tsi spargă lucru». şi peştîl' zisiră: «tse?» — «ân căzû un ninel ân mări di nu ştiu tse si fac» — «ha, zisiră peştîl', cheşchi tseasta la si-ts iîă mōnca».

26. ună-ş-ună antrară ân mări şi-l'-la dusiră ninelu. s-dusi fitşoru şi la zisi: «ua-la ninelu tse la tsireats».

27. tuntsea zisi tătă-su lu featili: «ai cmo mōni si viñ si ts-u lez. mai mica feată să ts-u dau. tuntsea fitşoru si tsudi toată noaptea cum si facă ca si-u leagă cari-i mai mica. «ai, zisi, si-ñ prind peana di bij belchi s-mi scăpă şi iet di tsivă că tots lântsil mi scăpară căti di un lucru».

28. au prinsi peana, vinî biju ş' al' zisi: «tse tser?» — «ia tse, ia tse, zisi fitşoru, mōni tser s-mi pună si-u leg mai mica feată di s-ñ-u da, acu nu, nu ñ-u da».

29. — «a, zisi biju, cheşchi tseasta la si-ts iîă mōnca. tu mōni, ca s-li urdină iet featili, io si vin ân udaijă, şi tu si cats dupu mini, pri-cari di ia s-mi las, tsea-i mai mica. — «bun» zisi fitşoru şi al'spulajtisi.

30. mōntiza, ca li urdinq uomu featili, vinî şi biju cola şi cătşq si părăjască di prima pri lânta şi fitşoru lăqo dupu iet, că lăqo lăqo prin udaijă, până tse si lăşq prima di ea şi ună-ş-ună au cătşq fitşoru di mōnă şi zisi: «tseasta-i mai mica».

31. tuntsea zisi tăă-su: «nu-i tseasta» — «tseasta-i» zisi fitșoru «e, zisi tăă-su, șa ra căsmētu, leats-u feata, cmo ama vez, acu-i dupu lânt nu ts-u dau» și feata zisi: «acu-i dupu lânt jo nu mi ȃnurmu (urmă nu fac di ua)» — «bun, zisi fitșoru, dupu mini».

32. *au lō feata fițșoru și si dusi la ămpirātu, ău dusi feata lăngă fițșoru lu ămpirātu ș' al' zisi la feată: «tsista-i tōu bărbăť» și feata ănmărōťă și ănușinată tucum stricni la buric: «ah, zisi, tse mi mintșunară!»*

33. tuntsea fitșoru — dimec chîosu, carî ra mult miracli pi feată
— al' zisi la ămpirātu ca s-la jungl'ă izmichiaru că-l' ra jali cōtsi
scăpo di iundi la trimeasi.

34. și ămpirātu pusi ȳamiŋ di lafeasiră mutșcoțs. tuntseă feata si scunsi și si dusi lăngă ȳel ăn udaȳă ȳundi la veaȳ jungl'at, al'-li dunȳ toati mutșcoțsili, ăndizurȳ ună-ȳară udaȳă, li lipi ună di lăntă și nu știȳ cum al' vini ăn crieȳ al' turnȳ ună pică di tseă apa tse-u vea fițșoru, l-ămbudo uneac cu ună viliță, la ăntșinușȳ și ună-ș-ună anghii.

35. ca si sculq fitşoru zisi: «ah, tse greş son durniş» şi feata zisi: «bun son durniş că raş ună mil'ă di mutşcoş. la vez tsista şonşzi cota mult aş, tot dă la tini-i, tucu io ti aşghiş că tsi li dună toati mutşcoşsili şi la picai uneac apu si ti tsapni, cu vilitsa, di tsea ti sculaş».

36. «bra, zisi fitșoru, istina-i, șa-i lucru? — «șa-i» zisi feata.

37. cuntsea ună-ș-ună si sculo fitșoru și lăgo la ămpirātu, al' spusi
că iel ai il'u si cum la feasi tsela izmichiār.

38. tuntsea ămpirātu că vizū că șa-i lucru, la cătsq izmichjaru
tsela tse si vea prifat ca il'u lui și con si-ncurunq fitșoru lui cu feata
tse ș-u lq cu ghiuzel'duňa, iel ra 'nviit ăn ruguziň, ra uns cu cătran
și-l' veaŭ dat foc si ardă. și con jucaŭ cu niveasta, iel sŭteă. și io-ŭ
vinii di cola.

Același.

52. *Ghiuptsil' buricoş.*

1. Rau ună-ură doi ghiupts și iel' ca cu criel di ghiupc, la ticni
si cumpără di cristovdin un birbeatsi si mănăncă.

2. *chisiră* și si dusiră lângă un picurăr și șăzură lângă iel. tsela unu zisi: «mo tu s-nă daj un birbeatsi» — «cum nu» zisi picurăru cotsi s-nu va dau» — «ăi bun, zisiră iel' ai noi s-na leazim un».

3. si dusiră ă'n bil' iuc di uoi și cătsară un noatin. feasiră păzarea cu picuraru s' al' la laso.

4. ca si tšudiră, si tšudiră, zisiră: «cmo cari s-na la jungl'ă. «aĭ jungl'a-la tu, picuraruli, si-ts plătim doi unluts izmētu».

— bun bra cuzum, s-la jungl'um ca tsirets, și lă la junglō picuraru.

— mi cmo cari s-nă la bilească?

— ară picuraru, și el' al' plătiră pri bilirea, doi mitilits. «cmo, zisiră, bun la dusim până șa, mi cmo cari s-na la frigă?» ară picuraru lă la frisi și-s lo părili.

5. «mi cmo, zisiră, cari s-la mănăncă?» picuraru zisi: «cari la frisi» — «bun» zisiră tsel'a și picuraru aș la mănco, ara tsel'a aș fuziră.

6. ca amnară, amnară, si prislăgăiră: «tse feasim noi bra ghîură? ai curon s-na turnom si-l' lom un lant».

7. si dusiră, la flară ară picuraru și cătsară si-l' tsi fălească cu niști pl'ușcatșă: «na dai bra un lant pri tsela, ili nu nă dai? spuni, că s-ti tăltsom». picuraru la zisi: «nu va dau nitsi ună uaje crastă».

8. picuraru, ca vizu că cu pl'ușcatșă al' tsi făleau, că la smăcni lui răvol din bron, că bunești una-ură di ca prăsniră, feasiră «fui» di cola. tsel'a cmo ca anflămânzora nu veau ni pari, ni tsiva. «ai bra s-na dutsim, zisi unu, an filean punti siștitom uamiu, cmo au si treacă di la păzăriști, s-la li lom parili. unu di noi si stom pri punti, lantu sub punti; și ca si treacă vrin, tsela tse s' iia pri punti si-l' zică: «turea-u chesea bra, că nu sam singur. ara tsela tse s' iia sub punti si zică: ama și io sam ua» și si dusiră.

9. ca știtară, știtară cola, tricū un uom tșurbadziia pri cal. și tsela di pri punti si zătrimuro ca tricū pri lăngă iel. gh'upcu al' zisi: «turea-u bra chesea ua» tsela si fătseă că-i niuzot. și al' zisiră: «turea-u chesea bra, că nu sam tucu io».

10. și tsela di sub punti prutsăpo: «ma și io sam ua». tsela uomu aș fuzi. iel' ară di frică nu si zămitșcară di cola și cmo ancă cola sa.

11. priczma an știijam, priczma vă spuș; cot putui, cot va min-tșunai.

Același.

53. Uomu și șăprătca.

1. Ra ună-ură un uom mult surumă; iel si dutseă an urman si tal'ă stremur di boftșur. și cum amnă iel an drum, flo niști fitșor lăngă niști bulvoū, iundi tăltsau ună șăprătca și la zisi: «bra fitșor, nu-u tăltsots, tucu ilati s-va dau coti un irmiloc di lăsats-au».

2. și fitșoril' au lăsară. taman chinisi si fugă uomu, șăprătca si-turi pri el și uomu zisi: «aman mări șăprătcu, nu mi mănăncă io ti scăpa di la moarti și tu tser s-mi mănănts».

3. tuntseă șăprătca si disvarti și-l' zisi: «nu ti spari că nu ti mănănc, tucu ai la căsa mea iundi sa tătônîl', fratsil' și surorli meali și tu s-la tser un scand».

4. «bun» zisi uomu. chinisiră și s-dusiră căsă. taman antrō uomu și l-antribară: «tse tser bra pul' că la fășeș tsista bun?» uomu la zisi: «tsivă nu voij, saldi un scand tser acu an la dats».

5. și tsel'a al' zisiră: noi nu putem si-ts la dom tsista scand». și tsela că vizu că șa-i lucru, aș fuzi di cola și șăprătca si lo dupu iel. tuntseă iel' zisiră: «stoij mări, iundi ti duts?» tsela zisi: tsista mi scăpo mini, acu al' dats tse tseari iel, si stau, acu nu, nu stau.

6. și tsista vizură și nu vizură al' deadiră scandu și nu fuzi uomu. și io vini di cola.

Același.

54. *Fitșoril' cu bāba.*

1. Ra ună-uară una mūmă cu doi il'. la tsel'a fitșoril' la vea murit tātă-su ancă di minuts cōn rau. tātă-su fost-au luvats̃.

2. ca criscură fitșoril', nu vea tsi lucru si facă și zisiră si si ducă la lof. bun ma tufeatsi nu veau. și-au antribară mūmă-sa: «bra māmū, no-ari un-doy-treȳ tufeatsi di la tāti?» mūmă-sa la zisi: «ari treȳ; unu itș nu la ari locu, doyli sa fără tapandȳiȳa.

3. și lară tsel'a fitșoril' tufeatsili și si dusiră la lof. cătsară treȳ l'epur; unu la fuzi și doi' la scăpară și si dusiră cmo s-l'a mănāncă. tsirură di la ună bābă treȳ ȳali. și bāba zisi: «am treȳ ȳali, una nu-i itș bună, lāntili sa fără cur».

4. l'a ĳarsiră tsel'a l'epuril', cmo tsireau s-l'a mănāncă. au antribară ună lāntă bābă: «no-ai treȳ misur?» ĳa zisi: «am, ună gāvani și doi misur: unu itș nu lă ari locu, doyli sa fără cur».

5. tuntsea au turiră carnea ān misur și carnea cură ară tșorba au māncau și șa sfārșoră cu l'epuril'.

6. napcunta tāltsoră un cūcūlean, un sēcōl și un purits. puritsu la tunsiră, și scoasiră treȳ ochi di lōnă. si dusiră ān păzāriști, au vindură 60 di groș lōna și aș āmpārtsoră lă treȳ cāti 30 di groș și la mini nu-ā deadiră nineac carni, ni vrin cāpic di și ĳo ancă sam ānvirinos.

Același.

55. *ȳeȳi.*

1. Ra ună-uară treȳ frāts. la tsela mai micu ,utrisucu, al' ra numea ȳeȳi. tsista ȳeȳi vea angă doi frāts mai mātșcats și tsīșta nu la vreau tsela mai micu frāti.

2. ună-uară chinisiră si ducă la cāzānmōc și s-la pĳardă tsela mai micu frāti. bun ama tsista ra mai āncrīlat și știȳa uneac si cōntă.

3. ca si dusiră ān un loc pūst, ĳundi vea un ųom vumpĳr tsi māncă lumi și āȳ ra numea Defu.

4. tsīșta frāts si dusiră la lūȳ āgru ca si sirbească. la prāșori. ca vīni pri la ĳazāts, etcă-la tsela Defu — dimec vumpĳru — ĳundi vīni și la zisi la tsel'a frātsil': «tsi fatsits ųa?» ară ĳel' zisiră: «ĳa sirbim la tōȳ āgru».

— mi cari va zisi?

— nitsi-un nu na zisi, ĳa, noi ųa vinim.

— eȳ bun, ca vinits, va trudit̃s, ami poȳni its māncāts?

— nu im māncāts.

— ami cari si ducă si leā poȳni?

— ami ȳeȳa si ducă.

5. tsista Defu cātșo dārō ună cārți la sāȳbiȳcc, ca s-la trimeată si lea poȳni di cāsă, ama nu pisāi ca di poȳni lari, tucu pisāi ān cārți: «di tseastă seară si fāts azōr ună cāldari di āpu si puȳ si ĳarbă și si fats ună poȳni tu tșānușă și si jungl'is un cōȳni di si trimets la rāgats»

6. tsista Jeji că-u vizù șa cărtea, cătsq ău pridăro cărtea și pisăi ăn cărti șa: «ua mul'ari cărtea di si jungl'is ună gōscă și si fats ună poini di gron di si trimets la răgats». și șa si dusi și lo ca cum veă pi-săit iel.

7. ca vinî searta, ca si culcară, ăi zisi Defu la mul'ar-sa: «na-ts trei meari și si li puñ la noștri fitșor ăn sin căti ună meară di fitșor, că io, ca si vină pristi noapti, si vin si l'a mănē tsișta trei' frāts».

8. bun ama cōn zitseă șa, uzq tsela mai micu frāti, Jeji. ca vinî pristi noapti si sculo iel, li lo mearili di la fitșor și li pusi la fratsil' lui căti una, ară una ș-u pusi la iel. ca vinî Defu, ăș l'a manco lui fitșor. tsișta fratsil' doi' durmeau, ama Jeji nu puteă si doarmă.

9. ca vinî dirip dimineatsa, l'a scurni frātsil' ca si fugă. cūola di proapi veă ună vāli. tsișta frātsil' tricură la tseă vālea.

10. noaptea, ca si pruchiō Defu di lui fitșor dibinda, cōn si pucutq vizū lui fitșor raū mănēats, tunțea iel si zgārpi ca si l'a prijungă. bun ma tsișta raū tricuts la vāli. Defu nu puteă si treacă la āpu și șa tsișta frātsil' si dusiră ăn un casabā.

11. cūola cătsarā si spună că ăn fil'an loc ari un tari și tari ūom tsi ari ună sētrā mult bună. ară tsel'a din tsela casabā l'a zisiră: «mi-cari poati si l'u leă?» ară iel' zisiră: «mi nostru frāti poati si l'u leă».

12. și tsista Jeji, ca si dusi si l'-u leă sētra, ăș dāro un tșop și si pusi pri căsa lu Defu. ca vinî la culcare, Defu lă-u scosi sētra, ău zăcātsq di pār, atsi si culco. tsișta, ca zădurmiră, ău zăcātsq sētra cu tșopu și ș-ău scoasi prin bādžă și șa ău dusi cūola sētra.

13. ca si dusiră cūola tsișta frātsil' chinisiră si si ducă ăn un lānt casabā și cūola cătsarā si spună că fil'an și fil'an ūom ari un cał tsi zburashti. ară tsel'a ăntribarā: «mi cari poati si-ăi la leă?» ară iel' zisiră: «ami nostru frāti poati si ăi la lea».

14. tsista Jeji, ca si dusi cūola, ăntro, atsi si ăngrupō ăn gnoi. ca vinî pristi noapti, iel la dāzligō calu, nicl'izō și deadi vicu: «Defu, Defu, mi lo Jeji». ară Defu ăl' zisi: «tats cūola că acu mi scol s-ti tăltșqș». ară calu ăl' zisi ară: «Defu, Defu, mi lo Jeji» și iel ca si sculo la cał pat, pat, cu un lemn la feasi ūigun. tărtșă că la mintșunā.

15. ară calu ăi zisi: «nu-mi bati că ia-la sup tini». și con si pucātō la flo lāngă tsiپی și iel la cătsq, la ligo și tsireă si la jungl'ă. ară Jeji ăl' zisi: «stoji si ăts zic un laf, di acu că mi jungl'is». ară iel ăi zisi: «greă» tuntsea Jeji zisi: «tse si ănvets că mi jungl'is mo noaptea, mai bună-ăi mojni cu tots ūaspitsil' priună ca s-ti zăfălească» și șa la lāsō.

16. ca vinî mojnista, Defu si culco și si dusi pri la ūaspits si spună că iel la cătsq Jeji.

17. iară Jeji ra ligat, nu puteă si facă tsivā. bun ama mul'ari-sa ra 'ncărcatā și con tāl'a leamni, Jeji ra cūola și ăl' zisi: «nu ti mântșă tucu dizleagă-mi di ună mōnă si es si drubes leamni că tu nu pots».

18. și ia cătsq ăl'-u dizligō ună mōna ca si tal'ă leamni. ară Jeji ca ău lo baltija, ău tal'q fuñā, atsi ău jungl'q mul'ari-sa la Defu, atsi ău pusi ăn cāldāri, la lo calu și fuzi.

19. ca si dusi Defu căsă, con vizu cahu lat, Jeji fuzit, mul'ari-sa jungl'atâ: «a! a! a!, zisi, tsi fets' io, mi fâleam că la cătsaj Jeji, ama iel' aş fuzit-ay» şi şa al' la lo şi catu.

20. ca si dusiră ă un lănt casabă, tsel'a frătsil' cătsară si spună că ă fil'an loc ari un tari şi tari ūom. ară iel' zisiră: «mi cari poati si la ducă ūa?» ară iel' zisiră: «ami nostru frăti poati si la ducă».

21. şi şa Jeji chinisi si ducă si la leă şi Defu. ami cum si la leă? ia cum: con chinisi aş lo doŭă baltij şi si dusi ă al Defu curijă ca si doară. ca vini pri la ăzâts, ca si dusi Defu şi aş pucăto curija, ia un ūom ăola doară. şi Defu zisi: «bre, cari ăi ăola bra?» ară Jeji ăi zisi: «tats, tats, că la cătôm Jeji şi tsirem si la ănc'l'idim». ară Defu al' zisi: «ami iundi-i?»

— ia-la ăola ditsindea, tucu ūa ună baltijă şi la tini, ara Defu zisi: «ami iundi-i».

— ia-la ăola nu vez?

22. şi şa dărară ună sinduchi atsi ăi la pusiră şi capăcu, atsi zisi Jeji: «ia antră ănuntru si videm pots si la diş'iz că tsela ăi mai juni di tini, di si nu ăasă». şi iel' antrō.

23. ara Jeji la făricō capăcu, atsi ăi zisi: «si videm, pots si ăeş?» ară Defu burni si si upnească, ma nu putu si ăasă. atsi tuntsea ăi zisi Jeji: «e!, io sam Jeji; ves cum ăts feş?» şi şa la dusi şi iel' ăola.

N. Papadumitru (de 13 ani, Cupa).

56. Treil' frăts şi dōmnu.

1. Aş ray ună-ūară trei frăts; tsišta frătsil' chinisiră şi-ş-la ubidească căsmētu. ca ămnară, ămnară, bătură di un dēad moş şi l'a antribō: «iundi va dutsis bra miluli?»

— na dutsim s-na la ubidim căsmētu, zisiră fitşoril'.

— ăi şi io si vin priună cu voj.

2. ca ămnară, ămnară, bătură di nişti tşofts şi tsela mai mări la zisi: «tucu să-ă-li facă dōmnu tseast' tşoftsili ūo!, di si dar ună bătsōl'ă ūa ăn drūm, cari si treacă pri ūa, la tots si la dau si mănăncă» şi tşoftsili si feasiră cărdur di ūo! şi tucu prutsăpară: «bēē, bēē», şi armas' tsela ăola.

3. ca ămnară, ămnară, deadiră di ună tşesmä cu doŭă şopiti. tsela mijlucănu zisi şi iel': «tucu si-ăn li facă dōmnu tseast' tşesmili una vin, una rachiia, cari si treacă pri ūa, la tots si la dau» şi tucu pri-curară una vin una rachiia şi armas' şi el' ăola.

4. tsela dēadu cu mai micu fitşor, ca ămnară drūmu şi dēadu la antribō: «tsi tser tu bra pul'uli?»

— io tser ună niveastă cum ăi meŭ buric, tari si iă.

— bun, zisi dēadu.

5. şi ămnara, ămnară, si dusiră ăn un cătun şi si turnară si doarmă la una căsă. bun ma, ăola, iundi si turnară si doarmă, iel' veaŭ nuntă tsea seară.

6. ca stătură până pristi noapti și cătsară si joacă. ca jucară, jucară tsela fitșoru si cătsq și iel ăń őr. bun ma tsela dēadu tsi ra cu fitșoru, ra dōmnu și ăi deadi pri multă puteari la fitșor, di cōn sārēa di strōp si gudea.

7. tsel'a ȳamińil, ca la vizurā fitșoru cā cota ăi juni, ăi zisirā la tsela dēadu: «nu la daȳ tsista fitșoru la noi?» ara dēadu la zisi: «s-va la daȳ fitșoru, ama si cătsq cāu. și cătsară cāu.

8. tuntsea dēadu la zisi: «io cats cāu si-n dats unā pratșcă di vitsā sā-u ăntsap ăń neaȳă și până moĩni dimineatsā si facā uȳă. acu si fatsi tsista lucru, voȳ s-n-u dats niveasta la fitșoru meu; ara cu nu si fatsi, io si va la daȳ fitșoru».

9. și ău ăntsăparā vitsa ăń neaȳă. ca si scularā pristi noapti t'sel'a ȳaminil' si ău veadā vitsa, ău flarā afrunzotā și iel' ăi li runirā bābuchil' și si culcarā.

10. ca si scularā pri la pruidearea, flarā guridā și iel' ara ău mutarā. ca si culcarā napcunta, cōn si scularā la flarā dēadu cu unā tipsiȳă plinā di butmani: și iel' si nāmăncārā di uȳă. dēadu s-u lo niveasta și la-ndireasi fitșoru cutru cāsă, arā dēadu ăș fuzi.

11. pristi cōtva vācōt, dēadu chinisȳ si ducā la tsela cu ȳoȳli. și ca si dusi șiȳu sub coardă și ăi zisi: «bra la dēadu, nu ăń daȳ uneac lāpti, cā mult ăń tsi māncā?» arā iel' ăi zisi: «idi dēaduli deȳ, ȳa cōts trec, tucu si dādeam la tots, tsi armăneā la mini?» și dēadu tricū mai ăńcȳola și zisi: «e, dānā vār dari domnu di si facā tsi ăș raȳ. și tucu pritsăparā: «cra! cra!»

12. și vicni tsela picurarū: «oȳ dēaduli bra, iel' si-ts daȳ lāpti» și dēadu zisi: «nu va dēadu, nu va» și fuzi.

13. ca ămno, ămno mai ăńcȳola, deadi di tsela cu tșășma și-i zisi: «do bra la dēadu uneac rachijā, cā mult sam umuroȳ. ara tsela ăi zisi: «idi dēaduli deȳ, pri ȳa cōts trec tucu si daȳ la tots, la mini tsi si ri-mōnā?» și dēadu ca tricū mai ăńcȳola zisi: «e, bra la dēadu, si da dōmnu di tsi raȳ, arā tsea si-s iȳă» și tucu pricurarā șiimi-dȳli ăpu.

14. și tsela pritsăpō: «toarnă-ti, bra dēaduli, si-ts daȳ tsi tser» arā iel' zisi: «nu va dēadu, nu va».

15. ca ămno, ămno mai ăńcȳola ăntunico vichim și iel' junsȳ la tsela cātunu ĳundi ra tsela mai micu fitșor. si dusi cāsă, tșucni ăń ușă și ișo tsea niveasta la prișitō. arā tsela dēadu ăi zisi: «bra ulandžām, no-ari tseastā searā loc ua ăń tream si dorm?»

— u dēaduli, cum șa ăń tream, ăń cāsă si viń.

— nu vin ulandžām, ăń cāsă ca s-va iȳă gnos cā cafcu sam rāńlif.

— acu cā ieș si viń ăń cāsă.

16. și cum si lăfeay șa, vini și bārbătă-su și ăntrārā ăń cāsă. iel' șăȳu la curu foculuȳ, pri goȳ loc, arā iel' la pusirā ăń budžac. și la ăńtribarā: «nu știȳ dēaduli, cu tsi ăts trec rońli?»

— știȳ bra, la dēadu, ama no-ari tari leac.

— mi cafcu leac?

— un fitșor saldi, un la mûmă tse-i, s-la arzu ăn furnă di cu scrum, streatsi.

— tsista lucru ăi culaj, nostru fitșor s-la ardim.

17. ca vini moșnista dimineatsă, si sculară, ău arniră furna și la lară fitșoru, la bățscară și la turiră ăn furnă. și si dusiră ară ăn căsă.

18. napcunta la zisi tsela dēadu: «lăgats videts ars-ăi fitșoru» și iel' si dusiră si veadă dali ăi ars fitșoru. ăon pucatără la flară fitșoru, di iundi ra ca di treî ań, la flară ca di șapti ań ăn furnă și cu un brats di ăots antru iel și doi lănts ăamin la tsăneau: unu di la dreapta și lăntu di la leava.

19. și iel' ca vizură șa fitșoru, si dusiră si spună la dēadu. bun ma dēadu nu la flară ăuola. și di tuntsea'ntsileasiră că ra binli dōmnu, și io ań vini di ăuola. (Vezi basmul 31 p. 63).

Același.

57. Ūomu și dovnicu.

1. Ra ună-ură un ăom tsi vea tăltșot mul'ts ăamin și el la priblijen si dusi si duvească.

2. ca si dusi la dovnicu ăi spusi: «ăota ăamin și ăota am tăltșot» ara dovnicu ăi zisi: «ei, io nu pot s-ti l'ert». și iel' si-ănvirino că ăi zisi șa la scoasi răvōlu, la tăltșo și ăi zisi: «na, ăozotșisapti raș și tu ăozotșiopt».

3. atsi si dusi la lănt ăi spusi ș-la tsela: «ăota și ăota ăamin am tăltșot tucu si poati s-mi duveș?» ara tsela ăi zisi: «nu pot s-ti duves», și el la scoasi ară răvōlu și bam!... la tăltșo și el. «na, zisi, ăozotșiopt raș și cu tini ăozetșino».

4. și si dusi la un mai moș, ăi spusi și la iel' șa. dovnicu ăi zisi: «di tseasta ăi culaj. treî ań di văăot tucu s-ti duts la bisearică: i duminică și i sărbătoari și pristi treî ań si dar ună băftșă ăn un drūm iundii zuă si treacă ăom și si puń bustan ăn ia. la cari si treacă la tots si daș. și si ăantsap un tătsuni ăn mejlucu di băftșă, până ăon si-ănfrunzască tuntsea si-ts li iartă domnu picătili».

5. și iel' feasi șa și dăro băftșă ăn un dăadē și la cari tritseă pri ăuola, la tots dădeă bustan.

6. ună-ură, un ăom vea uzot că ună criștinică di lui tser si ău da dupu un fitșor. ama iel' nu la vrea tsela fitșor și si dusi si spargă. bun ma tsel'a fitșoril' mult si vreaș.

7. iel' ăon si dutsēă, tricū pri lăngă tsela ăomu cu băftșă, ama ăot puteă cu calu fuzeă. și tsela, ca-i veă zis șa dovnicu că. la cari ăom si treacă, la tots si daș, si dusi și rupsī un bustan și-i vicni: «ei! disfo-ti di pri cal di el si-ts daș bustan».

8. bun ma iel' nu si zăsculto și tricū cu calu. tuntsea iel' ăș zisi: «anasana, tsista si-ń la spargă lucru la mini și. . . bam! . . . cu tufeacu, la tăltșo și el si dusi ăi spusi la dovnicu.

9. bun ma dovnicu ra criilat și-i zisi: «eî, tsela si dutseă si spargă tsiva-godea di nu si turno, bun aî fâseș. lagă mo vez cu-i frunzot titșunili». și el si dusi, și cön vizù titșunili anfrunzot iel si zăbucuro și ară si dusi la dovnicu și-i dusi bacșiș ună vratsă di nări, un sac plin di lönă carmină și ună uajă jalovă.

Același.

58. Vărla-tșumă.

1. Ra ună-ură nșuă frăts și veau tucu ună sōră, ma tată nu veau.
2. tsea sōră, ca vinî ăñ văcöt, aî viniră stroinits din un cätun mult diparti, pristi treî munts. frătsil' au dădeau la tsela uomu, ama mŭmă-sa nu vreă si aș da. bun ama frătsil' au deadără și aș andirea-siră.

3. bun ma mŭmă-sa nu aș dădeă și ca-u deadără tsel'a fratsil' ia l'a blăstimö și la zisi: «delmi voî meş laf nu la scultats, si da dōmnu di si antră vrină vārlă-tșumă ăñ voî di nitsi unu si nu armonă». și șa tsel'a frătsil' si dusiră si aș andireagă sōra lor.

4. cön si turnau năpoî cutru cāsă pristi un mes, l'a priștitö ăñ drŭm vārla-tșumă și la zisi: «mo si va leau io». ară iel' zisiră: «eî, aman, acu ca na leaî, ama până cāsă barim». și angă di cuola si-ănluşoră și uncăti-un tots muriră.

5. mŭmă-sa armasî singură ăñ cunac, cătsö si plöngă mult și plönsi, plönsi treî aň di zöli și singură fu ăñ cāsă.

6. ca vinî pristi treî aň, la ănghii dōmnu tsela un frăti și si dusi si aî spună la sōr-sa ca si vină si-aș veadă mŭmă-sa; ama mŭmă-sa nu ştiă.

7. si dusi, dusi, tsela frătili ca si-u lea sōr-sa si aș veadă mŭmă-sa. și ca si dusi ăñ tsela cätunu, iundi ra sōr-sa, cön si zăcătö, veă mări džjămbuş ăñ cätun și mult ör vea, jucaş tots. și sōr-sa jucă ăñ tanits.

8. ca si dusi cuola, ca-u vizù sōr-sa, aș vicni și si dusiră cāsă cu sōr-sa. și ca si dusiră cāsă, aî zisi frăti-su: «fö-ti azor, ca si na dutsim cāsă ca s-ti yeadă măma că mult l'-u moncă». ia nu ştiă că frătsil' tots sa morts și mŭmă-sa aî singură.

9. ca chinisiră pri drŭm si ducă, ca ămnară, ămnară, viniră prin jimitati di drŭm și la ăntribi sōr-sa frăti-su: «cötsi frăti șa cöntă pul' di la dōmnu: tšitširi vitširi, uom ghiş cu mort pārcăş». ară iel aî zisi: «ami sōră, ca pul'.»

10. ca ămnară, ămnară mai ăncuola ară aî zisi: «cötsi frăti ca la tsară miruseş?» ară iel aî zisi: «ami mo treî aň di zöli tucu cunachi dārom».

11. ca si dusiră direp marzinea di cätun lăngă grobur, aî zisi frăti-su: «du-ti sōră, tu cāsă, io s-mi tornu uneac s-mi zaşătăş». și sōr-sa si dusi, ară iel aș ăntro ăñ grob ară.

12. ca si dusi sōr-sa cāsă, vizù uşile ănclisi și cunatsili rāscripati.

tăucni la uşă ca si-ai dişcl'idă, ară mămă-sa şadea şi cură gron di trană. şi ai zisi: «fui di ȳa neagra-tşumă, nu-ts fură dosta nõu il' tucu mo viniş şi mini s-mi leai?» ară ȳa ai zisi: «nu sam neagra-tşumă că sam il'a ta tsea bună».

13. ca si dusi şi al' dişcl'idă, ca au vizu că ai il'ă-sa, si cătsară, si guşniră, si băţscară şi atsi muriră şimidouli priună.

Acelaşi.

59. Feata cu meara.

1. Aş vut-au ună-ȳară ună mămă trei feati şi li trimes-au la spilarea la vâli. cum spilat-au ȳola vinit-au ună meară di pri vali şi au lat-au tsea mai mică suoră şi au spus-au la tseali lăntili suror şi nu au măncat-au, tucu au dus-au la mămă-sa.

2. mămă-sa, ca fuzit-au tseali lăntili suror l'-u dat-au la tsea mai mică feată. tsea au lat-au atsi ş-u pus-au ăń džep şi după tse tricuit-au uneac văcõt aş grit-au: «ai si au mănć» şi măncat-au.

3. dupu tsi au măncat-au aş fat-au un fitşor. ca criscut-au tsela fitşoru, chinisit-au si ducă si-ş la ubidească căsmētu.

4. ca ămnat-au, ămnat-au, dat-au di un gornits; ară tsista la ăntribat-au: «iundi ti duts?»

— mi duc la dōmnu ca si ăń la spună căsmētu. ara el ai zis-au: ca si-ti duts până ȳăla, ăntreabă şi di mini cotsi ăń tari ubaf loc — ăń munti — nu cucneşti tsiva-godea?» ară ȳel zisi: «bun, iri ghiu».

5. ca ămnat-au, ămnat-au mai ăncolo, dat-au di ună vali şi tseasta la ăntribat-au: «iundi ti duts bri milu?»

— mi duc la dōmnu si-ăń la ubides căsmētu.

— ca s-ti duts până ȳăla ăntreabă di mini cotsi tari ȳbavă apu. bistră şi ratsi, di nu mi beă boii? ară ȳel zisi: «bun, iri ghiu».

6. ca ămnat-au mai ăncyola si dus-a lângă dōmnu şi prima la ăntribat-au: «cotsi fil'an gornits nu rudeaşti şi cari ai căsmētu meȳ?» ara dōmnu ai zis-au: «tsela ari pări ăń corini di tsea nu rudeaşti; tsela ai căsmētu toȳ ca si ai li leai pārii».

7. şi şa ȳel chinisit-au si fugă şi ăntribat-au: «cotsi tsea valea nu au beă boii» ară dōmnu ai zis-au: «tsea până nu neacă ună ghiȳatsă nu au beă boii, tucu tu si nu ai spuń angă cõn si trets că tini s-ti neacă, tucu ca si trets mai ăń sus napcum si ai spuń».

8. şi şa ȳel chinisit-au si fugă şi ca vinit-au la vali, valea la ăntribat-au dali ăntribe di ȳa. ara ȳel, ca tricũ mai ăń sus, ai spusi. că si dusi la gornits aş li scoasi şi pārii şi aş li lat-au şi si dus-au căsă şi ȳo ăń viniş di ȳăla.

Acelaşi.

60. Pricazma lu doil' frats tsi s-feasiră magari.

1. Aş fost-au ună-ȳară trei frats şi fost-au picurăr. tucu cu imañă fost-au: veau un bilȳuc di ȳoi ştiravi. şi ca cum fost-au ăń un loc,

l'a ăntunicat-ău ăuola și, ca si pribidit-ău, no-ari foc nitsi-un. ama tsea seară fost-ău zăfrig uneac.

2. și iel' tsi si facă vizut-ău ăn sprotiva di iel' un foc că ardi și la trimes-ău tsela mai micu frăti ca si ducă si leă uneac foc.

3. tsista, ca si dus-ău ăuola, ăa un dăad moș șadi ăuola și la ăntribat-ău: «dăaduli, acu ari uneac foc si leau». ară iel' ăi zis-ău: «zășoz uneac dea s-na zălăfim». și cum șădeau cătsat-ău si ăntă cucotsii «cucurigū».

4. ară tsela dăadu la ăntribat-ău «tsi sa bra dăaduli, tsista tsi ăntă șa?» ară iel' zis-ău: «ei dăaduli, vremea si spargă». ară dăadu ăi zis-ău: «tsuncăș» și si fat-ău măgar.

5. tsel'a frătsil' ca știtat-ău, știtat-ău, tsela mai marili frăti grit-ău: du-ti bra vez, tsi fatsi tsela drac di fitșor.

6. ca si dus-ău tsela lăntu frăti ăi grit-ău la tsela dăadu: «bună seară dăaduli».

— «bună seară» — «mara nu vinl ăa vrin fitșor?»

— nu vinl fitșor saldi un măgar vinl ăa.

7. și cătsat-ău si ăntă ară cucotsii. ară tsela dăadu la ăntribat-ău: «di tsi bra dăaduli șa ăntă cucotsii?»

— ei dăaduli, aber si vină.

8. ara dăadu zisi: «tsuncăș, un măgar veam ăngă un ăn dubii. tsela frătili mari ca știtat-ău, știtat-ău, ca nu veă si vină, si dus-ău și iel'.

9. ca si dus-ău ăuola, zisi: «buna seară, dăaduli» — «bună seară» — mare tsiva fitșor nu vină ră pri ăa?» — «nu vină ră fitșor, saldi doi măgar vină ră».

10. și cătsat-ău si ăntă ară cucotsii. tuntsea ăntribo dăadu fitșoru: «di tsi ăntă bra dăaduli tsista?»

— ei, mi dăaduli, puł di la dōmnu.

— blagusuvit si ieș.

11. și ăi zisi tsela dăadu: «lea bra miluli, tsista măgării di ăn du di ăuola, ăa, uneac ghiubri». și tsista ăi dus-ău și ca l'a dășărtat-ău satsil', saldi furlină!... atsi ăi grit-ău dăadu: «ăi di lea-ts mo treil' sats, lea-l'a și tsista măgării, di ca s-ti duts la uol', ca si bārnească uoili, si l'a trimets unu pri la tsea parti lăntu pri la lănta, ca si li toarnă».

12. ca si dus-ău ăuola, iel' l'a trimes-ău s-li toarnă uoili; ca si pri-niibat-ău, si fat-ău ară isan.

13. di tsea nu-i bun s-ti burveș ăn dōmnuł lucrū.

Același.

61. Curun Chisădzija.

1. Ună mūmă ăș vut-ău nōuă fitșor și grit-ău tots si l'a ănsoară priună. dupa tse l'a ănsurat-ău tots, vinit-ău loc dirip paști ca si ducă la un mănăstir si si cuminică.

2. tsista mănăstiru fost-ău ditsindea di ună vāli, cari ăi grit-ău «vālea lu chisădzija» și ăuola vut-ău vrin chisădzijă priuzot.

3. ca vinit-au loc si chinisească fitșoril' și cu niveastili si si ducă la vânătoari, tsiștea si urujot-au și aș lat-au căti un cal, ară mūmă-sa cōn l'a vizū l'a zis-au: «urujots și cu cal' si nu va dutsis la bisearică».

4. iel' au scultat-au mūmă-sa și chinisit-au si si ducă la bisearică fără tsiva pri el'.

5. ca vinit-au la vālea tsea iūndi ra mănăstiru, la ișot-au ānainti «curun chisădzīia» și l'a jungl'at-au tots noḡl'i frāts, ara mul'erli li lat-au, atsi li tricut-au la vāli și la deadi căti ună bască di lōnă neagră si au facă albă di napcum s-li lasă.

6. mūmă-sa uzot-au tse si feasi și tucu plāndzeā. dupu doḡi an di zōli chinisit-au greaḡă și rudit-au un fitșor. tunțea vinit-au toată zintunia și al' dus-au pitulitsi și multi pucloani.

7. tsista fitșoru criscut-au mult curōn și fost-au ca turli' di zmeḡ. ună zuḡă āntrat-au mult curōn ān ună udajă tsista fitșor și vizut-au multi sinduchijă și ān sinduchijă multi turli di rūbi.

8. cōn si dus-au mai āncḡola, āntrat-au ān ună lāntă udajă și vizut-au mults cal'. tsista cātsḡ ună-ḡară di-u āntribḡ mūmu-sa.

9. ară mūmă-sa al' spus-au că iel' vut-au noḡ frāts și ună-ḡară, ca chinisit-au ună ḡară si si ducă la mănăstir, ișḡ ān drūm curun chisădzīia și l'a jungl'ḡ, ară surōrli li lḡ la iel' și li ari cḡola.

10. tsista ca uzḡ ḡa, chinisit-au si ducă ca si li lea surōrli și să-și scoată di inat pri curun chisădzīia.

11. āncalicat-au calu și ca juns-au proapi di cunācu lu curun chisădzīia, cōn si zăcātat-au pristi vāli, li vizut-au surōrli cum au spilau lōna neagră si au facă albă.

12. ca la vizut-au iāli ancă di dipārti al' la cunoscut-au calu, iel' după tse juns-au proapi di iāli, li āntribāt-au iūndi si poati treatsi tseastă āpu. și iāli al' zis-au: «calu treatsi iūndi s-la pună».

13. ca tricut-au ditsindea di vāli, li āntribat-au iūndi āi curun chisădzīia. ară iāli al' zis-au: «fui frāti, că s-ti jungl'ă și tini». și iel' zisi: «la s-mi jungl'ă, tucu cmo cātats si videts tse si facă pri iel'».

14. ca si ardicat-au nāltu până 'n tser și ca zābubutit-au, la fat-au tșānușă. napcum aș li lat-au surōrli și s-li dus-au cāsă.

Același.

62. Mul'area și anghijălu.

Ună bābă moașă aș vut-au ună nōră și doḡi il'. ca si ānlusot-au ună-ḡară tseastă nōră-sa, trimes-au dōmnu anghijălu ca si-l' la lea sūflitu.

2. anghijălu ca si dus-au cḡola și că au vizut-au tiniră și cu doḡi fitșor, āi tsi fat-au milă di ia și el catsă di-l' la lea sūflitu la tsea moașă.

3. atsi āi la dusi la dōmnu. dōmnu, ca la vizut-au, zis-au: «ditse tu nu mi sculțā? cmo du-ti di-l'-la du suflitu la bāba și si-l'-la leaī la niveastă».

4. și dintru că anghiălu aș călco nărantșătura dōmnului, dōmnu aș dat-aș ghiză treș an di zōli si si șătăjască pri pimint.

5. tuntsea anghiălu tse si facă, si catsă di si glăveaști la un zinghin și proapi treș an itș si nu si zărōdă. tsista zinghinu tucu la duchimiseă.

6. ca vinit-aș după treș an, vizut-aș cum un uōm cufărnitșav nărantșă la un tșoulăr si-l' facă ună zăghijă di tșouli tsi si trăjască treș an.

7. tuntsea anghiălu si zăpudrōs-aș. mai āncuola vizut-aș un grāntșār și un uōm āl furat-aș ună stumnitșică. tuntsea ară si zăpudrōs-aș.

8. cā vinit-aș cāsă, la āntribat-aș stăponu-su: «ditse tu proapi treș an di zōli fuș ūa și nu ti zārăseș și astăz di dōuă-or ti zārăseș?»

9. ara anghiălu aș zisi: «un uōm veă di ghișrea ancă treș zōli și nărantșă tșouli di treș an si poartă; ară un lānt fură tsarā cu tsarā». și napcum si ardico anghiălu ară la tser.

Același.

63. Dēadu și fitșoru,

1. Ună-uară un dēad și cu un fitșor cătsarā căuī cari din iel' poati si mintșună. dēadu grit-aș: «acu mi mintșuī tu mini, iō s-ts-aș dau feata mea; ară acu ti mintșun iō, tu si-ū ti fats rob la mini».

2. pișim zăcātsat-aș dēadu, spus-aș mintșuī ma nu putut-aș s-la mintșună. napcum zăcātsat-aș fitșoru: «ună-uară džanām dēaduli, cōn la rudl māma tāti, mi trimes-aș pri mini cā si-l' fac muliftă. iō cā ubidiī, ubidiī pōpă, nu putuī si aflū. chinisiī pri un cōmp și vizuī ună lāstīnă mult naltă și la corinil' di lāstīnă veă un măgar mort di treș an. și iō cătsaī mi puș pristi tsea lāstīna. cā mi duș la dōmnu, an feasi ună muliftă și chinisiī si fug. cā viniī prin mējluc di tsea lāstīna, si sculo tsela pust di măgar și ruseasi treș fortumi ānalt. și cmotsi tsi si fac, ded āncuā, ded āncuola, cōn mi pribidiī ān džep, flaj un sidžim. la zgripiī ān un tsela sidžimu, nu jundzeā, la feș ān doī, baīa pruchio; cā la feș ān treș și armasī. cā viniī prin mējlucu di sidžim di mi lō ună ploajă și iō sub un nod».

3. napcum āntribō dēadu: «amī vea loc sub nod?» ară fitșoru zisi: «hiī, . . . și treș suti di uoī veă si mirindzā sub iel', tucu aș dō-l'-aș feata la fitșor și nu sburā multi cā a fitșorluī mintșuī sa mai mātșcati».

Același.

64. Fitșorlu tses-feasi tserbu.

1. Aīrā ună-uară un tată și ună maīcā cari veaș mults fitșor și multi feati; āmā aīrau multu sirumaș.

2. iel' veaș mari mirac să rānească șu iel' un porc tru cōtșinā cum rāneau lantsă ūamiī, trā tsea iel' grirā: «sā bāgām unlu di fitșor tru ună udajă să-l rānim și la crātșun să-l tāl'ām».

36

37

38

39

40

41

3. ună zuuă tat-sa și maică-sa lăfeau cât ăi gras fitșorlu ș'încă câtă vreami ăi până la crătsun. 1

4. ună di feati avză șu nearsi șu-l' spusi la frati-su, al' gri: «frati, tati și maica ats dau lucruri buni tri mănări, amă nu știți că iesel' vor si ti tal'ă la crătsun tru loc di porcu». 5

5. ȧara fitșorlu cādu ȧnsileapti cā nu-i bun lucru, al' gri la sor-sa: «du-ti si fur di casă un ȧiaptin ș-un britș». feata mearși șu fură di casă tse l'i vea grită frati-su șu al' la dusi la iesel'. 5

6. tuntsea iesel' doil'ă si sculară șu fuziră. tat-su șu mă-sa cādu ȧnsileaptsiră cā fuziră, chinisiră si-l' caftă. 10

7. cānd lăgară multu după iesel', al' pruchjară și-l' cătsară. tuntsea fitșorlu al' lășă ȧiaptinili după iesel' și diunăuară si feasi un munti amplin cu șchiu. 10

8. tat-sa și mă-sa si feasiră tot di sānzi până si-l' treacă șchiul'ă, amă iesel' nu băgau tru minti dintri cā vreau si-l' džungă fitșorl'ă. 15

9. cā lăgară încă multu, pruchjară iară si-l' džungă; tuntsea fitșorlu lășă după iesel' britșlu și si feasi un munti cu ȧietri tăl'ătoasi șu tuntsea tătăl'ă, vrură nu vrură, si turnară năpoȧ cā nu puteau si-l' treacă muntsăl'. 15

10. fitșorl'ă ȧntrară tru ună urmani multu deasă și culo si scumsiră. cān al' si pribiȧ apă la fitșor, al' gri la sor-sa: «soră, la mini ȧn-tsi bea apă; ȧa ved ună nica mutșară di ploaiă, zăstai si bea niscān». 20

13. sora al' gri si nu beă, cā, acu bea, ă si facă tserbu. iesel' nu scultă' sor-sa, biȧu șu si feasi tserbu. di culó chinisi si lagă pri tu muntsă, ȧmă seara, inea si doarmă dipriună cu sor-sa. 25

14. zuuă tserbu lăgă pri tru muntsă, iar feata si suȧ stri ună tupolă multu naltă și lāngă ȧa veă un izvurachi multu ratsi. 25

15. fitșorlu ȧu tsarlui liti ună zuuă cu caulu lă lof; după tsi luvī mult, nearsi si-l' dapă caulu la izvurachiȧ tsel ratsi, bun ȧmă caȧ scār'l'ă ȧnsus șu nu vrea si beă apă. 30

16. fitșorlu, dăpă tse zământri ȧn sus, ȧu vizu feata șu-l' gri: «feată, dipuni-ti di culó cā caulu nu bea apă». feata al' gri: «nu mi dipun, acu vreȧ taltșă-mi». 30

17. lă fitșor al' fu milă tri ȧa cā ȧȧra multu mușată. tri tsea nearsi curundu casă șu pitricu ună babă să-u cāndisească, ama feata nu vreă si si dipună. 35

18. tuntsea fitșorlu tsărescu si nărăi multu șu pitricu ȧamin să-u tal'ă tupola. bun ȧmă tupola ȧȧra multu groasă, cā ună casă, cān tăl'ară ună zuuă, rămasi încă niscān. 35

19. șu iesel' griră: «si vinim mări să-u tăl'ām tupola și să-u lom feata» ȧiel' fuziră și tserbuȧ vini. cān ȧu vizu tupola proapi ti cădeari, cătsă ȧu năvādi toată noaptea șu feasi ȧncă tātu ma groasă. 40

20. ȧamin'ă tsăreștșă cān viniră zuuă lantă, si miră cān ȧu vizură tupola ȧncă tātu ma groasă. tăl'ară, tăl'ară și nu putură să-u tal'ă. 40

21. tserbuȧ vini ȧară șu ȧu linsi și tupola si feasi ma groasă. feata nu si dipuneă ȧnghȧos. 45

22. tuntsea şu tsarlu si nîră şu aș pitricu feata lui să-u cîndisească. 1
23. feata di stri tupolă cîn aș vizu feata tsarlui si cîndisi şu si dipusi. şu fu dusă la casa tsarlui. fitşorlu tsărescu aș lo, aș lăcsi cu rubi buni şu si ăncurună cu ia.
24. tserbul cîn chicăsi dintru muntsă că sor-sa si mărită, nîrdzeă 5 catiseară la poarta tsărească şu sor-sa işa la poartă şu-aş spuneau cum tritseau.
25. lantsil' yamin cîn chicăsiră că ini tserbul, pusiră, ună seară, cătrani multă la poarta tsărească şu cîn vini tserbul si tşucnească la poartă, al' si lichî di cătran şu-l cătsară di-l tăl'ară şu dărară tsină 10 bună di carnea lui.
26. feata nu vru si mîncă şu aș ăntribară: «cum ăi lucrul». feata spusi tot cum si feasi di tat-su şu di maică-sa. tuntsea tsarlu aș luă toată taifa a featil'eî la cunachia lui ş-u tsinură multu bun. cu iastă sibepi şu moşl'ă vizură aîri, amă nu lă litea di tru minti fitşorlu tse 15 si feasi tserbu şu fu tăl'at.

Vangheli Jara (de 11 ani, Târnareca).

65. Cătuneanlu şu Zlătarlu.

1. Aîră ună-uară un cătunean cari ăîră multu surumă. mă-sa al ănsură şu dăpă tse si-ănsură' fitşorlu vizu că nu poati si leată ăn cap 20 cu fumeal'a.
2. avză că un tsar dară nişti cunăchî şi tseari mults argats. tumtsea şu tsel surumaşlu cătunean al' gri la mul'ari-sa: «mo şu io as mergu la tsea cunachia si lucredz. şu tu si nu ti mărits nouă aî, şu acu nu aî in io până la noul'ă aî, tumtsea si ti mărits». 25
3. şu cătuneanlu nearsi la tsarlu tsel si lucrează. amă iel colô tse lucră? rucă chietrili di la ună marzini la lantă şu tsel'lants argats nu-l' dădeau pâni si mîncă. saldi cîn al' rămăneă, atuntsea al' dădeau si mîncă.
4. dăpă nouă aî argatsl'ă sfărşiră cunachia şu tsarlu vini să-u veadă. 30 tots tsel'a lants argats veau lăsată lucru, amă sal tsel sirumaşlu cătunean încă rucă chietrili di la ună chioşă la lantă.
5. tumtsea tsarlu gri la estu yom: «al' deadits parli tritse lucră nouă aî di zili?» şu tsel cari dădeă pari al' gri la tsarlu: «tri tse si-l' dăm pari? estu tsiva nu lucră nu vez tsi lucrează?» 35
6. tumtsea tsarlu gri la estu om tse lucră nouă aî di dzăli: «al' dădeats pâni si mîncă?» tuntsea tsel tse dădeă pâni al' gri la tsarlu: «lă estu al' dădeam pâni s-mîncă sal cîn al' rămăneă lă argats».
7. şu tsarlu gri: «dats-l'ă lă iestu yom tănti pari, căti al' deadits lă tsel mai mari argat, plătits-l'ă şu tri pâni nouă aî tse nu mîncă». şu al' 40 plătiră.
8. tuntsea cătuneanlu al' gri lă tsar: «tsare, voi si ti-ntreb tri un lucru: io cîn fuzii di casă, lăsaî ună mul'ari ăn pustel'ă, lă cari al' grii că

si nu si mărită vreami di nouă an. etu mo ari tricută nouă şu un 1
mes di dzăli; acu ăi măritată pot s-u l'au ili nu pot?»

9. tsarlu al' gri: «pots s-u l'ăi acu ăi măritată di un mes ili di doi 5
meș; acu ăi tricută di doi meș nu pots s-u l'ăi».

10. turtsea uumlu tsel fuzi casă şu au flă mă-sa pitru căl'ur iu 5
tsireă pănî. şu estu al' zisi: «maică, iu-i mul'area mea şu di cătă vreami
ăi măritată?». mă-sa al' gri: «ari un mes di dzăli di cân si mărită la
zlătaru».

11. şu estu uomu nearsi la zlătar şu al' gri: «zlătari, si n-au dai mu- 10
l'area».

— tse mul'ari caftsă bre?

— mul'area tse ti-ansuraș cu un mes di dzăli ma nainti, si n-au
dai că iō as nergu la dăviiaș şu mul'area as ts-au l'au.

12. şu s-dusiră la dăviiaș, liti până la tsarlu. turtsea tsarlu nu putea 15
si-l' judică că unlu griă: «mea-i mul'area». lantu griă: «mea-i mul'area»
șu si vătămău antru tsar.

13. turtsea tsarlu ăiră la mari mirari, şu tsaritsa al' gri: «tsari, tse
eștă tăntu nîrat?»

— am ună sădiri mighiu doi uamin cari uor-di-căti-uor zăcats
si-l' sădescu iel' zăcătsă si si vatănă antru mini şu iō iară al' las şu 20
nu pot si-l' sădescu.

— pitreatsi -l' lă mini și iō as l'a sădescu, gri tsaritsa.

14. şu viniră tsel' doi'ă și zăcătsară si si vatănă cum si vătănău
șu antru tsarlu. şu tsaritsa lă gri: «stats nu va vătănats că am si va
sădescu». turtsea tsaritsa al' antribă cum şu, trăt si l-ăi cavga?» şu 25
lă gri «slăgăits-vă şu vă dau căti trei zili izini ca si dărats căti un lucru
mușat, şu curuș lucru as-iș mai mușat tseluș as iască mul'area».

15. turtsea tsel zlătarlu nearsi şu dără una cloașcă cu 12 di pul'
di flurină. iar tsel lantu nearsi tru urmani cu băltiia tăl'ă leamni şu 30
umpl'ă ună torbă şu vini la tsăritsă.

16. şu zlătarlu al' zisi «tse duts leamni tri tsăritsă si speală cămeș?»
nearsiră la tsăritsă şu tsăritsă al' gri: «tse-ău duts leamni tri si spe
cămeș?» turtsea uumlu al' gri: «nu vedz tsi pot şu cu iaști leamni»
șu turtsea leamnili li feasi că un caș.

17. şu tsăritsă al' gri «tse au voi caulu di leamni, acu vreș si-ts dau 35
un caș iuu». iară uumlu al' gri: «estu zlătar tse au feasi iaștă cloașcă
cu pul', la s-lă dă di suflet? şu iō iu si mi pitrets nergu şu tru tsintsi
dechichi ăș-tă duc dăuapi».

18. şu turtsea tsăritsă al' deadi ură carti şu-l pitricu la un tsar. tsel
nearsi şu luă dăuapi, şu nearsi si culcă la un căvinē si doarmă. şu 40
turtsea tsarlu deadi til'al că tse si feasi estu om că dăuă dechichi
al no-ari iuvă.

19. şu cân tse? la treja dichică, al flară la un căvinē, iu durcă şu
al' gri: «tu ăi izini tri tsintsi dichichi. tricură, cându ăș fudz?»

20. şu tsel si sculă, nearsi al' dusi la tsăritsă dăuapi şu l'-au deadi 45
mul'area la tsel cătuneanlu, că tsel featsi ma mare tșudil'ă.

21. bun ama tsel tsarlu veà un fitșor și cându-l vizù uomlu tsel 1
cu caulu, băgă mirac tri cal și vru ca să-l cumpără caulu. bun amă
uomlu tsel al' gri: «io caulu ts-au vindu, amă nu pots să-l ancaltis
că tseari murăfeti. acu vrei si ti anvets, si ti anvets, şu poja ts au vindu.
22. au lo fitșorlu, au anvitsă şu l'-au vindu caulu tri un sac di pari. 5
23. tru ună zuuă fitșorlu tsărescu al' caftă izini lă tat-su si-l lea tă
la șătăiri, fără ascher. amă tsarlu al' gri: «fără ascheri nu ti las». şu
turtsea al' deadi tsarlu ascheri şu liti si si șătăiască.
24. căn liti si si șătăiască, fitșorlu tsărescu al' gri lă ascheri «șidets
voj uatsi, şu io as es până acolo». 10
25. şu fitșorlu tsărescu căn džunsi lă loclu iu al' vea grită ascheri,
au lo caulu tsel di lemn şu fuzi să-u caftă feata tsea mai mușata di
lumi.
26. iel imnă, imnă, şu džunsi lă cāsăbăulu iu airă feata şu si dusi
la ună babă şu-l' gri: «babu, mi vrei să-ts escu iil'lu a tău? bun amă 15
io escu fitșor di tsar şu voi si ardžescu multi pari tru zuuă». baba al'
gri: «bun ia as-tsă dau pari căti si vrei, sa si eş iil'lu a meu».
27. şu ună dzuuă fitșorlu ardži dzatsi liri, lantă dzuuă dōuzōts,
lantă dzuuă trejzōts, șitsi că cati dzuuă ardžeă cati dzatsi liri și mai 20
multu.
28. una dzuuă căn si șătăia cu cotsl'ă lui, un al' gri: «etu tru iastă
casă seade «mușata loclu». şu tsea seară iel nearsi cu caulu la feată
șu al' biu ună scafă di apă.
29. lantă seară iar nearsi şu iar al' biu apă. feata căn si sculă
si antsirtă cu izmichiari'ă şu lă greă: «voj n-au bets apa». bun amă 25
lă treia dzuuă gri: «ia as mântrescu si ved cari n-au bea apa».
30. şu tu džumitatea noapti vini fitșorlu că să-l' beă apă şu ia au
cătă di mănă şu al' gri: «tsi caftă ȳa?». iar tsel al' gri: «io am vinit
de la tată-nu. tată-nu ai tsar, io vin ȳa saldi tri tini».
31. «bun, al' gri feata, tu acu mi vrei, şu io ti voi». şu di turtsea 30
lănculo fitșorlu cati seară si dutseă la feată și după nouă meș di džali
feata rămasi greauă.
32. şu tsarlu cum au vizù, rămasi tsudisit şu turtsea iel deadi
izini că tots ȳaminl'ă di tru tsăruștimea si treacă pi tru un loc. acolo
șădeă tsarlu şu mântreă care ai mărghit di buiaȳă vinată că iel toată 35
casa featil'eȳ au vea faptă cu buiaȳă vinată.
33. tricură tsi tricură mults ȳamin şu bari un nu airă mărghit. turtsea
gri: «ari încă vrăn si treacă?» şu iel' griră: «ari încă un fitșor la ună
babă sirumașcă si treacă».
34. şu căn tricū au vizù că iel airă mărghit şu gri: «tu ieș tsel cari 40
nirdzeai cati seară la feată? mo tse vrei si-ts fatsim s-ti vătănăm ili
tse si-ts fatsim?»
35. turtsea fitșorlu gri: «vătănats-mi, bun amă as nergu până lă
tsel loc că am si mi l'ertu cu un cal şu poja tse vrets fatsits-ni». şu
tsel căn si dusi lă cal, ancălică stri cal şu fuzi; iar ascheril' zăcătăsară 45
si runcă cu tufechil'ă.

36. bun ămă ie! fuzi și nearsi lă feată, ău lo și priună cu ia fuziră. 1
37. fuziră, fuziră și dżumsiră lă ună vali mari și lă fu ratsi, și tumtsea căftară ănsus, căftară ănjos și vizură dindi di vali un foc.
38. tumtsea fitşorlu gri: «si nergu si leau foc si prindim și noi». ie! nearsi și căn lo foc, sări ună iscră pi ca! și al' arsi tşutşorlu lă ca!. 5
- și tumtsea caulu nu putea si fugă și ărmasiră unlu di ună parti di vali și lantu di lantă parti.
39. tumtsea feata fuzi cu plăngu și fitşorlu fuzi. feata află tru cali un zaptiș. zaptișulu cum ău vizu feata, al' gri: «mi vre! mini?» tumtsea feata al' gri: «ti voi ama dă-n rubă ta, tufechia ta și caulu tău, și 10
- acu pot si mirese și si ăncalic pi ca!, bini; acu nu, nu ti voi».
40. tumtsea zăptișulu si mintşună, al' deadi ruba, și tufechia și caulu. și feata căn ăiră stri ca!, runcă cu tufechia și-ău tăltși zăptișulu.
41. tumtsea feata lăcsită că fitşor nearsi și s-feasi tsar. tru toati 15
- răscrăsnitsili di căl'ur featsi căti ună fântână și băgă căti un aschier si veagl'ă că ia vea băgată la fântână căti un cadru alui și e tsi uom ăș treacă pri tu rascrăsmitsa si ău toarnă si bea apă și si ău veadă cadru; și cari ăș rădă si ău lasă si fugă, iar tse! tsi ăș plăngă si ău ducă la tsar. 20
42. tsarlu căn ău vizu, ău ăntribă: «tri tsi plăndzi?» tumtsea ie! nu vru si spună. mă tsarlu dupu tse-l cunuscu, ău lo tru ună udaie, și ău ăntribă: «tri tse plăndzi?» și fitşorlu al' spusi: «vea ună feată cari unuzea cu tini». și tsarlu al' spusi: «io sunt». și di tumtsea ăncolo fitşorlu si feasi tsar, iar feata tsaritsă. 25

Același.

66. Un picurar.

1. Un fitşor ăiră picurar ăș vea ună florcă și ăș şuiără. căn şuiără liteau tre! feati și dżucau; featli tseali ăirau sămuveli.
2. una ăș nearsi casă fitşorlu și mă-sa ău ăntribă: «ghidi sinu, 30
- tse ieș tăntu sfărșit?»
- ei ghidi măicu, dilchi mi-ntreghi si-ăts spun; căn leau dzuuă si şuir, si puives și let tre! feati, toată dzuuă dzoacă și nu mi lasă lă răti.
- ei ghidi sinu, mântrea cari feată ăi ma bună, mântrea iu ăș 35
- li lasă peanili, lagă lă li lea poia iali nu pot si fugă.
3. ună dzuuă di iu şuiără, litiră featli si dzoacă, iară ie! nearsi lă li lo peanili lă ma buna feată. dzuăli fudziră, iară tsea nu putu si fugă. și tse! ăș li lo și ăș nearsi casă și al' gri la mă-sa: «măicu, mo iu ăș li scundu peanili?» — «sinu, ăn dvor săptă direc li bagă, zisi mă-sa».
4. și tse! li băgă săptă direc. tricură multă ău și domnu al' vea 40
- dat un fitşor. ună dzuuă ăiră paștili, și litiră lă siiri si dzoacă.
5. feata nu vru si neargă la siiri, iară soacră-sa al' gri: cătse nu ner lă siiri?» și feata zisi: «e, e, dilmi mi'ntreghi ăș tsă spun: «dă-n-li peanili, și poia ăș ner ăș dżoc». l'ă li deadiră peanili și nearsiră lă

cor džucară, džucară şu vinî vreamea si si turească siirea şu iastă 1
nearsi si li fură peanili şu fudzi.

6. «ah maiçu, zisi fitșorlu, tse dăraș di lă li dideș peanili, mi motsi 5
iū ăș aș flăm.

7. şu chinisi si neargă si aș află pitru muntsă. cări imnă, imnă, tricū 5
doi muntsă şu deadi stri trei frats. tsel' frats veaș ună buruval'că,
ună zăghiiă di păputsă ș-un ărșin di pândză.

8. tseă pândza cari uom mureă, l'ă-u rucă pristi iel şu-omlu si sculă;
tseali păputsăli li băgă ăș pimint, si scundeă dăpă iali şu om nu puteă 10
să-u veadă; tseă buruval'că cări aș ăncălică, iū vreă, cuolo nirdzeă.

9. şu tsel tumtsea lă gri: «scutets-vă fărtati, tsăruili ăș vă li ruc
lă secuș pristi un munti, lăgats voș vă li loats şu cari ăș ină ma curun
să șă li lea lucrili».

10. şu tsel' cari-di-cari ma curun să li scoasiră tsăruili, iară tsel lă
li rucă pristi muntsă. tuntsea tsel să li lo lucrăli, aș ăncălică buruval'că 15
șu fudzi. nearsi tru aș tsarluș casă, tuntsea eră vea murită aș tsarluș
fitșor.

11. tsel eră șuiră cu tămbura şu niști džândărmiin aș strigară şu-l'
griră: «cătse tu șuiri, noi șa vem mortu, nă muri aș tsarluș fitșor» 20
șu iel zisi: «iū-i fărtati, că voș si aș ved».

12. intră tru udașă l'ă-u timsi pândza şu si sculă. poșă șuiraș cu
tămbura doi l'ă şu si dunară mults lăngă iel' si veadă cum si sculă
fitșorlu. țarlu tuntsea al' gri: «tse vreș sincu, tu di la mini?» tsel 25
al' gri: «sivă nu voș, si-n spuș cum al' dzăc lă fil'an fântănă». —
«s'intribăm, sincu, nu iș avdzăt cum al' dzăc».

13. aș ăntribară insanlu tot şu bari un nu știșă. al' strigară şu
cărtal'ă şu un nu gri c'ău știș. şu al' gri tsarlu: «no-ari altsă cărtal'
di voș mādă». tsel' griră: «ari încă un moș». eră tsarlu lă gri: «lăgats
ăntribats aș știșă». şu tsel' aș loară, aș dusiră la țarlu.

14. şu aușlu al' gri: «aș știș sincu, ama nu pot si nergu». al' tăl'ară 30
trei bivul', umpl'ară trei fol' di apă şu chinisiră si neargă l-aș mișimet
fântănă. crac! na carni, piu! na apă. şu poșă nearsiră.

15. tuntsea gri aușlu: «bagă-li, sincu, păputsăli şu scundi-ti dăpă
iali șa iū vin featili la fântănă si si speală». şu tsel dară cum al' gri 35
cărtașlu. viniră featili si si speală, pi ubraz, lă-li vidzū peanili la
mul'ari-sa iū șă li lasă, nearsi l'ă li lo şu aș nearsi casă cu șa.

Același.

67. Tsarlu.

1. Tsarlu aș veă ună il'ă. ună-ură al' gri: «cherçu, zăcaftă-mi la
cap» și tseă aș căftă şu al' flă un piducl'u. 40

2. tsel piducl'u aș băgară tru ună căzani, tăl'ară trei bivul' şu sândzili
di lă bivul' aș dunară şu-aș turiră tru căzani. piducl'ul aș biș sândzili
șu si dără căt un bivul; poșă aș tăl'ară piducl'ul, aș biliră şu aș ză-
cătșiră tru sucac.

3. țarlu tumtsea gri: «cari ăș aș cunoască coaja di tse-i, ăș l'ă-u dau feata». și tot minletlu si priurdină și nu putură să-u cunoască. 4

4. tumtsea vini draclu. proata-ură gri că ăi di puric; poia gri că ăi di piducl'u. tumtsea tsarlu l'ă-u deadi feata, aș pruvudi și ăi pitricu muță ășcheri, și ăi' deadi ună uajă mrăcă, și doi guluchi. 5

5. cări imnară, imnară, džumsiră tru džumitatea di cali și draclu lă gri lă ășcheri: «turnats că n-ăi diparti casa». și ășcherea si turnă.

6. poia tots dratsil' si dunară, aș deadiră uaja lă un un picurar și aș loară feata tru vimtu și aș nearsiră casă. aș ligară feata di direc cu măn'l'ă opucu, și cari di iu inea aș sudzeau feata. 10

7. ună dzuuă aș dratsl'ăi maică cătsă și l'-aș dizligă mănă, pisăi ună carti l'ă-u deadi la unlu gulup și aș pitricu casă lă tat-su.

8. căt tse fudzi guluplu ăftăsiră dratsl'ă di lă lucru și aș ăntribară mă-sa: «cari l'ă-u dizligă mănă». și tsea ăi' gri: «ișo sincu, aș dizligai și pitricu ună carti lă tat-sa. 15

— cându aș pitricuș?

— ia mo.

9. și dratsl'ă chinisiră dăpă gulup si aș catsă, căt tse džumsi guluplu tru aș tsarlu vrătnișică.

10. și dratsl'ă ăftăsiră ămă nu putură si aș catsă. căn lo tsarlu cartea si-aș cântă, gri: tse, multu urăt treatsi hil'i-mea», tumtsea aș dună ascherea toată. 20

11. ună maică veă ăn ascheri șasi fitșor; unlu fitșor l'ă-u fură itsăulu di la vacă di tru pantică și nu putea si chicăsească; lantu fitșor căn aș dădeă bușlu tru pimint, casa di h'er si dără; lantu fitșor cări aș luia șeilu, aș rucă di lă ună mardzină di pimintu lă lantă, tăntu putea si gunească; lantu fitșor si ăiră șeilu lă nebutu, vre si aș veadă; lantu fitșor, ișu mireă colo pugudeă și lantu fitșor căn trizneă domnul, treascutlu tru măn aș cătsă și tsiva nu-l' fătseă. 25

12. și tsarlu nearsiră lă il'ă-sa. tse tse putea si fură, nearsi aș fură feata; tse tse putea si gunească, l'ă li flară păputsăli lă draclu și l'ă li runcă una tru ună mardzini di pimintu și lantă tru lantă mardzini. 30

13. draclu până si șă li află păputsăli niscăn cali, căn vidzură că ăș l'ă džungă draclu, tse tsi putea si dără casă di h'er aș deadi bușlu și dără; tse tsi putea si gunească ăi' gri: «lasă-l' bra ună pindžercă și ăi' lasă». 35

14. draclu nearsi și l'ă fură feata. tse tsi putea si mântrească ăi' greă la tse tsi putea si gunească: «ia-u, ia-u» și tse mālăni și aș pugudi draclu și feata cădzu lănghios, iar tse tsi putea si catsă, aș cătsă feata și aș loară și aș nearsiră casă. 40

Același.

68. Zmeulu și Geagea.

1. Un zmeu aș veă un agru. treș fitșor sirats nearsiră si aș dună pânea. ăi' vidzū zmeulu di lă cunachia și nearsi si-l' ăntseartă și lă gri: «tri tsi voș lucrats la estu agru, ai mo ișu itsi căbul, l'irtat căbatea». 45

2. «voj si pisăies ună carti la dumăchincă si gutfească si prişteată argatsl'ă». şu pisăi tru carti si gutfească şu si-l' bagă utroavă tru mândzur.

3. la ma niclu frati al' greau Geagea. (pronunţat: džadža). l'ă-u deadiră cartea şu aș pitricură si-ș neargă casă.

4. nirdzeaichi casă, aș scoasi cartea şu-aș cântă. cân aș cântă vidzù cã cântă cartea si gutfească tseapă şu utroavă si-l' utruviască. aș rucă tsea carti şu dără ună altă carti tru cari al' pisăia si tal'ă ună uaje răgușă si ună capră tsăpăroagă şu si dără ună gabanitsă şu ună pugatsă.

5. aș dusi cartea casă şu cum pisăia năuntru, mul'area si dără. Geagea nearsi iară lă lucru, cări ăntunică, ăn mrac, aș viniră casă si tsină. cân vidzù zmeu lu mândzuri, tsi veă gutfită, al' gri: «cătse tu si gutfiș?»

— cum bărbati, ia acu nu ăń viruieș, na cartea şu cânt-aș.

— acu, acu mul'ari, Geagea estu lucru ăń dără. stară cari ăș tsi-năm, cân iel' dormu, io ăș l'ă măncu.

6. şu mul'area al' gri: «ama si nu tsă-l' măntsă tãl' fitșor».

— la mel' io ăș l'ă bag ună meară strebrină.

7. iară Geagea nu ăiră zădurnit şu avdză cum aș lăfeau iel' doil'ă. pristi noapti si sculă Geagea l'ă li lo mearili di la fitșor şu șă-li bagă la iel'.

8. cân si sculă zmeu lu, nearsi şu să-l' măncă fitșor l'ă. ăntu pirit Geagea șă-l' scurni fratsl'ă şu fudziră.

9. tricură pri l-aș tsarlui poartă şu si džucaș cu mearili. aș tsarlui feată, cum șideă al' vidzù cum si džucaș cu mearili şu al' gri la tat-sa: «strigă-l' tsel' fitșor l'ă şu ăntreabă-l' di iu li-aș tseali meari».

10. tsarlui al' strigă şu al' ăntibă di iu aș tseali meari. iară iel' al' griră: «săn di la zmeu».

11. tumtsea tsarlui al' lo doil'ă fitșor lăngă iel, iară Geagea nu a l' vru. şu tsel' doil'ă al' griră: «șu tu imboł aș si aș pitrets Geagea si l'ă-u fură di la zmeu imbołu si vedz tse imboł ari tri videari».

12. tsarlui aș pitricu Geagea si aș fură. iară Geagea gri: «io cum si aș fur estu imboł». poia aș lo un cutsăt, ună cuti si un tșecan şu cărfiș şu nearsi lă zmeu noaptea, plăntă la zid cărfiș şu si suia; tru măn aș purtă şu-un cărlig. aș pitrumsi zidlu şu l'ă-u trapsi lă zmeu cuproava.

13. trăgnaea-u zmeulu, trăgnea-u, pucroava no-ari şu al' gri lă mul'ari-sa: «cari nă-u tradzi cuproava dali tu?».

— nu bărbati, io nu.

— eș nu tu, draclu. ei, dil'chi n'ău tradz nălet si-eș na-ts-aș toată şu zădurniară doil'ă gol'.

14. iară Geagea aș trasi cuproava, aș lo şu nearsi la tsarlui.

15. fratsl'ă al' griră iară lă tsarlui: «șu tu cał aș, si neargă Geagea si lă-u fură lă zmeu caulu, si vedz tse cał ari, tri videari-i».

16. şu Geagea nearsi lă zmeu, si ăngrupă tru cuproia, si dără noaptea şu Geagea si sculă si aș lea caulu. şu caulu feasi: «i i i» şu gri: «dorńă, dorńă, stăpăn, mini va si mi fură Geagea».

17. zmeulu si sculă şu nearsi lă cał, aș scărchină şu-aș dăpă cu in şu nearsi si culcă.

17. Geagea si sculă iară să-u leă caļu, şu caļu, iară feasi «i i i i» 1
 şu zmeļu iară si sculă, aų dizligă şu aų sătăl şu al' gri: «bra caț, tse-i
 iastă di tini di-ugol' mi scurneș ditru somnu?» ără caļu zărămă
 cu tșitșorlu tru cuproia iu ăjră ăngrupat. Geagea şu-aų dizvăli.

18. — «bra tu ieș Geagea, al' gri zmeļu, tse nă-u loaș cuproava, 5
 fitșorl'i nă-l' măncaț dintri tini şu caļu vrei si nă-u fur?» şu al' pru-
 urlă lă mul'ari-sa: «curun mul'ari că ia-u Geagea».

19. şu-aų cătsară, aų ligară di direc. şu zmeļu al' gri lă mulari-sa: 10
 «io ă si ner lă bisearcă, tu să-u ardă furna şu să-u fridz Geagea, că
 io ăs in cu ȳamin şu ă si nă gustim».

20. mul'area lo să-u prindă furna şu lo cu ună bălțică si dișchică 10
 leamni. Geagea al' gri: «dizleagă-n-aų mănă si tsă-u dișchic ma curun
 si mi frits ma năinti ca dioanculo ă si leată băsearca».

21. mul'area lă-u dizligă mănă. tumtsea Geagea, cari aų lo băl'țica, 15
 tac-tuc, tac-tuc, lă lemnu şu al' gri: «mări mul'ari, na, dară-nă estu
 lemnul» tsea si 'nplică şu estu l-aų deadi pristi gușă şu l'-aų tăl'ă
 caplu, si dizligă, aų lo mul'area şu aų runcă tru furnă, iară ieț ș -u
 lo caļu şu nearsi lă țarlu.

22. fratsl'ă al' griră la tsarlu: «șu tu ȳom ieș, si aų vedz zmeļu 20
 ăs ti sper». tumtsea aų pitricură Geagea si aų lea zmeļu. şu ieț gri:
 «cum si aų leaș io tsef zmeų?»

23. si dusi şu tru cali ăș flă un bitșchidži şu al' gri: «na-ts-aų mea 20
 părțali şu dă-n-aų ta şu tsef lă-u deadi şu al' deadi şu lucrili tse
 dară scânduri.

24. nearsi tru aų zmeļu curiia tac-tuc, tac-tuc, avdză zmeļu, 25
 liti şu al' prurl'ă: «ăăăă, cari ieș tu tru mea curiia!» iară Geagea
 nu avdză. tumtsea zmeļu nearsi lăngă ieț şu al' gri: «cari ățs gri
 si iu tru mea curiia?»

— e, e, dil'chi mi-ntreghî si ățs spun: «Geagea». Geagea știi tse 30
 căbati ari dărată?

25. — e, e, mi ăntreghî tu mini tse căbati ăă ari dărată? mul'area 30
 nă-u-tăl'ă, caļu nă-u fură, cuproava nă-u fură şu fitșorl'i nă li tălțsl.
 aț priună si-u dărăm sinduchia esta. şu tac-tuc, tac-tuc, aų dărară.

26. tumtsea al' dzătsi Geagea lă zmeļu: «bagă-ti năuntru si vedz, 35
 pots si aų tureș sinduchia că şu ieț ăi junac ca tini».

27. şu zmeļu întră tru sinduchia al' plăntă doȳă mari cărfi şu 35
 al' gri: «ia zănapneă, pots să-u tureș sinduchia?» şu Geagea cări aų
 sculă, aų dusi la tsar şu al' gri lă tsar: «disfă-u mo tu sinduchia» şu
 zmeļu al' biu tots.

28. tumtsea Geagea gri: «io mo iu s-nergu?». nearsi la un bunar 40
 si-nbălțsă cu ună șirvetă pristi ȳocl'ă, şu zmeļu nearsi la ieț, aų
 ăntribă: «tse plăndză tru sincu?» — «tse plăngu, zisi ieț, ȳa maica
 cu tati săn ăngrupats» — «iu bre sincu?» — «prizneă si vedz căt săn
 dăncă». zmeļu feasi si priznească şu Geagea aų pimsi tru bunar.
 Geagea poia nearsi șidzû strin tsarlui stol. 45

Același.

69. *Tsel' doi' frats,*

1. Aș fost-au vrină-ură doi frats, atsi-ș veau sadi ună vacă...
2. ună zuuă unu din iel' al' zisi la tsăl lantu: «du-ti, tu, frati, astăz la prupășuc să-u pașt vaca, ară io si rămân casă să-l tures gnoju din casă».
3. ca si dusi să-u pască vaca, atsi ună streacl'ă că vini, di ca u butsnî tsea vacă, toată zuuă lăgă dupu ia nu u putu cătsari. ca vini di cătră searta, aș ăndireasi vaca casă, atsi s-dusi și uomu mortu-umărat dupu ia.
4. tsăl di casă tsi vea rămas, că-u lă ghiubrea, atsi iu să-u turească? s-dusi la buca di moară și al' slumni sacu ăn bucă.
5. moara si stupă. că ieși muraru si veadă tsi ari, căn si zămutrească, etcă-la tsel tsi turea ghiubri ăn bucă. ca-l zădună cu ună măstegarcă, că-l' deadi, că-l' deadi, al tăltși di chjute. atsi al trimeasi casă și-l' zisi: «acu tser încă ună ură, elă dî turea ghiubri ăn bucă».
6. ca si pridunară searta casă, fratili tsăl tsi ra casă, al ăntribă tsăl lantu tsi ra cu vaca: «e, cum tricuș tu az cu vaca frati?»
7. — io? di căta mai bun nu si poati: că-u lai vaca di ă, că-u duș ăn un tsair cu iarba păn di coalcur, atsi ca mi culcai și io lăngă ună izvoarcă sub umbără, toată zuuă feș sefă. multu ű-ăi jali că nu-u lai di casă și un păcrov cu ună pernitsă că mi dor ăsali di zătseari. tucu tu cum tricuș casă?
8. — io? las-ti nu-ntreabă. că-u lai ghiubre ăn sac, atsi nu știu cum ăn ticni că la muraru al' fost-au stupată buca, atsi io că l'-u džurnii ghiubre ăn bucă, al' tsi distupă buca. ca iși muraru, di ca mi lă cu bun, di ca mi dusi ăn moară nu ști ă iu s-mi pună, căta tsi-l'-tsi feasi chefu. atsi că-ű șternu dușeatsă, atsi na izgustim cu turtă caldă și cu căigănă, napcunta trăsım și căti un son, atsi pănă mo-ű vini di colo.
9. — delmi că și, măni s-nă li răzminim lucrăli, cuzum! tu s-ti duts să-u pașt vaca, ară io să șed casă să-u tures ghiubrea.
10. mântiza ca chinisi tsăl cu vaca, aș lă cu iel' și păcrovu cu ună pernitsă tsi si zacă la umbără, căn si pască vaca.
11. bun ma ună ișiră di casa tseă, vaca ănstricl'ă jară, atsi ca vini di ca scăpă, atsi pots si laz tu toată zuuă dupu ia tsi să-u cats?
12. las ti lantu lucru tucu păcrovu și cu pernitsă al' dădeu zăgad di nu putea si-l jungă uomu di lăgari.
13. ăa să-u jungă, clo să-u jungă, nu-u putu junziri; pănă searta tucu lăga. și vaca aș ăndireasi cătră casă, atsi s-dusi și ei dupu ia.
14. tsăl cu ghiubrea că-u dună ăn sac, trasi dreptu la moară, atsi ău slumni ghiubrea ăn bucă. că iși muraru: «ăbra nu-ts spuș io la tini er si nu tureș încă ună ură ghiubri-n bucă?»
15. atsi cu lostu că-l' dură, că-l dură, atsi că-l feasi ni ghiu, ni mortu. al trimeasi casă: «ai duts-ti cu sănătati».

16. searta ca si pridunară iară, tsăl cu vaca zisi: «eî fârtati, tu mi mintşunaş mini».

— mi şi tu mini mi mintşunaş. tri noi no-ari loc di ghiiri ȳa, tucu aî s-na dustim s-na-l ubidim căsmetu.

17. atsi ca chinisiră, imnă, imnă, junsiră ẵn un loc dinzurat tot di tsucărtsă naltî, ară 'n mejluc, căt di ună ruguzină loc şi-un mer ăncărcat di meari.

18. «di ȳa zisi unu di frats nu na disfatsim cu imnarea, tucu să să-rim» şi că lă migdan, sări. căn căzû dighîos ẵl'tsi frănsiră şamindoauî pitşoari din zănuçîl'i.

19. tumtsea prutsăpă di clo la frati-su şi zisi: «frati, mutreă si dai pri foali că io ştucnii multu».

20. ca sări şi lantu frati di deadi pri foali, ẵl' işiră şamidoiî' ocl'i. cu alăirea. alăia-ncoa, alăia nclo, ẵl flă meru. atsi si pusi pri eî si scutură meari.

21. căn si puneă, ẵl' zitseă la frati-su: «io să-l scutur meru, ma păn nu mi disfac io, să nu mantsă tu».

22. clo ẵn tsăl loc, vut-au şi vimă guvă di lup. ca uză şamata, lupu işi si veadă tse-ari. că-l vizû tsăl cu frănti pitşoarili, cătsă si mancă di ẵl crăts, crăts.

— frati, nu mancă mearili.

— crăts, crăts, mănă ieî.

— a, ama tu tsi li măncaş mearili, la mini no-ari a?

23. atsi că lă si disfacă; ca si frănsi ună veaică, ẵş căzû pristi lup. lupu napcum l'a mănă şamidoiî'.

Maria Papatanase (de 69 ani, Huma).

70. Pricazmă.

1. Ună mul'ari nu vea fitşor şi si dusi la ună babă moaşă si-l' spună tsi si facă ca si-l' da domnu un fitşor.

2. mul'area ẵl' zisi: «searta cări si ti cultsă si leaî ună budlancă, si beş trei-orî ẵn ună ticfă şi dimineasta căn si ti scol' si-ts afl'i un fitşor».

3. tşeşti lucrî mul'area li feasi tsi l'i spusi baba. căn si sculă dimineasta aş flă un şoaric ẵn ticfă.

4. dimineasta ca si sculă bărbatu, si dusi la agru şi ẵl' zisi la mul'ari-sa: «fă tu un codru şi să-l trimets fitşoru să nu-l ducă».

5. şi mul'area feasi un codru şi-ẵl trimeasi fitşoru. fitşoru că junsî la agru, ẵl' vicni la tat-su: «tati, pri iu si leau? «ieî zisi: «pri la marzină» şi ieî ẵl mănă codru pri la marzină; vicni încă ună-ȳară: «pri iu si leau» — «prin mejluc, ẵl' zisi» şi ieî mănă şi prin mejluc şi unsi lângă tat-su.

6. şi tat-su ẵl' zisi: «cătsi ẵl măncaş codru?»

— ami tu ẵn zitseai.

— nu-i tsivă, zisi tat-su.

7. tat-su şizù şi mănă, ară fitşoru ară. tricù pri colo un uôm şi al' zisi: «măra maşala singur ats ară boil'» şi tat-su al' zisi: «mi nu vez fitşoru pri mănăşa di arat?»

8. că-l' dżugă boil', al trimeasi fitşoru cu boil' ca si-l' pască şi cătsă ploajă şi iel si scunsi sub ună vlăstar di şteavă.

9. că vini vaca aş-ul lăpni şteava cu tot fitşor. searta, ca si dusi casă vaca, vini stupanca si u mulgă şi udi un glas că al' zitsi: «mul'ari, mul'ari, ats si veadi tsivă». ia al' spusi la bărbat tot şi si dusiră la vacă. mul'area zăcătşă iară să-u mulgă şi din vacă iară vicăia. iel' si tşudiră, aş jungl'ară vaca, vizură ânuntru no-ari tsiva şi l'i turiră matsili ân un pisoc. bun ama ân matsi ra şoaricu.

Aceeaşi.

71. Pricazmă

1. Ra ună-uară ună mul'ari cari vea doi fitşor: unu tucu ra nvitsat cu sedba, stăteă casă aş chiptină mă-sa şi aş spilă.

2. ună zuuă zisi şi fratili mai mic si sta şi iel să-u speală şi să-u chiptină. tumtsea pusi apă pri foc si încălzască ca să-u speală şi zăcătşă să-u speală cu păpărită apă şi cu săpun. bun ma aş muri mamă-sa că apa ra mult păpărită.

3. că vini frati-su di la agru, al' zisi: «abra tu ân muriş mama?» ară fratili mai mic al' zisi: «rădi mama».

4. fratili mai mari si dusi si sapă grob, ară fratili mai mic aş tăl'ă un tşop şi aş zăcătşi mamă-sa di tşop şi aş zăvlicî prin cali şi al' işi ună mul'ari ân cali şi al' zisi: nu ts-ăi ruşini să-u portsă pri mamă-ta şitsi» şi iel: «u fută-ni tsu şi aş muri şi pri tsea mul'ari şi al' vicni la frati-su: «căt mai larg căt mai lung».

5. imnă, imnă mai diparti, flă ună cătsauă pri un cuculic şi cătsaua «am, am, am». u futu-ni-ts-u tsi ieş tu şi si fats cap pristi cap, aş tăltşi şi cătsaua şi vicni iară: «căt mai largă căt mai lung».

6. imnă imnă iară flă ună răpă di moară iu si-ănvărteă şi iel al' zisi: «u fută-ni-ts-u tsi eş tu si-n-ti tigăveş» aş zăcătşi şi ia di tşop şi vicni iară: «căt mai larg căt mai lung» şi junsî până la grob, li-angrupară şi fuziră di clo.

7. imnară, imnară, flară fusu lu mamă-sa şi al' lară; imnară, imnară flară prăşlenu, al' lară şi iel; imnară, imnară, deadără pri un gornits şi clotsi al' stimni şi si pusără pri gornits.

8. noaptea căn durmeau, fratili mai mic al' zisi la tsăi mai mari: «ân tsi pişă» — «lasă-l fusu bra şi tats». zăstătură uneac şi fratili mai mic ară al' zisi: «ân tsi cacă» — «lasă-l prăşlenu şi tats».

9. iar dijos rau doi primatar; primatari si spăreară şi fuziră. iel' veau doi cal' tsi clincăiau. iel' ca si disfeasiră di pri gornits, unu lă sădi tămăna, ară altu li lă toati lucrăli.

10. tsăi cu tămăna că-u prinsî toată tămăna şi fumu junsî până la domnu. ân tsăi săt, ară domnu al' dureau dintsil' şi al' tricură.

11. domnu trimeasi anghil' ca să-l află tsăl uom și să-l ducă la domnu, anghil'il' si dusiră și al flară și al dusiră la domnu.

12. și domnu al antribă: «tu an-ul fiseș tsist bun?»

— tsi bun ats feș io?

— ia tămână tu an prinsîș; intră an tseastă udaiă, tsi vrei tsea ats lea.

13. și iel aș lă sădi ună baltitșică și ună sfruiali și domnu al' zisi: «căn si muneș cu baltitșica si tal' ună curiă, iar căn si zăsfireș, locu să si zătre mură». și fuzi di clo.

Aceeași.

72. Lisitsa și lupu.

1. Ună-uară lisitsa vizu un piștar că-ș vinea calea cu un caț an-cărcat di peșt. ca si tinsi an mejlucu di cali și si feasi ca moartă.

2. ca vini piștaru, au lă di pitșor, atsi au printurnă ancoa, au printurnă anclo, ca vizu că-i moartă ș-u turi an pânăgan la caț, atsi și trasi calea.

3. lisitsa, ca si sculă, cătsă si turească peșt din coașă; lea și turea din un coș, lea și turea din lantu coș, al' turi tots peștil' atsi, op, di pri caț, aș fuzinclo.

4. di ca putricu piștaru, ia cătsă di și-l' dună tots peștil' din cali, și-l' dusi casă, atsi ș-u anșiră casa cu iel'.

5. si pugudi si vină tumtsea an uaspits lupu la lui casă.

— bini viniș, batcu-lupi.

— bini flăm, lerdu.

— zăstai tu batcuvotșe, uneac, io s-mi duc si leau uneac apu, că no-ari di ca si vin si zărutșim uneac, ama si nu tsiva s-ti zămutreș an sus, batcuvotșe, ca si-ts cadă spiū an ocl'i.

— nu, lerdu, nu, nu mi zămutres.

6. atsi lisitsa ș-si dusi la apu. lupu nu putu trăiri, feasi cum feasi și zămutri nsus și tse? toată casa ra nșărată di peșt.

7. ca vini lisitsa, al antribă lupu: «ama batcu-lupi, s-nu ti zămutriș tu-nsus?»

8. — nu vreaș s-mi zămutres lerdu, tucu nu știu cum mi zăplicai an jos și ca-n turii ocl'il' ansus, vizui că toată casa ts-ai anșărată di peșt. tucu tu di iū li flaș, lerdu, căta peșt?

— a, batcu-lupi, mi ia, di sub tșarcu di la moară.

— mi cum lerdu?

10. — mi ia, că-n ligai di coadă ună vrătșul'că, atsi că mi duș sub tșarcu, lă ună treatsiri si ampl'ă di pești. tucu tu, acu tșer, leagă-ts di coadă vrin chiup di vrin tsinsprăts dozăts di ochi și vez, căts si cats.

11. atsi că-ș ligă lupu un chiup mari di coadă, chinisiră s-ducă la moară. ca viniră uatsi, lisitsa al' zisi la lup: «intră tu, batcu-lupi, sub tșarcu, ară i-o s-mi duc si-l zămintșun muraru.

12. muraru ară aș vut-au dărat uneac caigănă ș-ună turtă zărnatsă și tsinut-au si-ș tsină.

13. lupu, ca intră sub țsarcu, că-l'-tsi umpl'ă chiupu di apu, atsi că-l' prungică, nu putu si-iasă și țsarcu si zăpără. ca si stăvi moara s-dusi muraru si veadă tsi ari sub țsarcu și căn si priznească, tsi si veadă? un lup!

14. ca s-toarnă di ș-lea un lostu, atsi ca la zămăncă lupu, dă, dă, cu lostu tot grăbu la dijuli. ghiuțșbelea și chiupu si frănsi di curtulisi lupu cu zăli.

15. ara ăn tsista văcăt căn si dusi muraru cu lostu la lup, lisitsa mutreă di la ușă și ună intrari ăn moară, ș-u mănă turta zărnatsă. cu căigană; ară cu căigană tsi vea rămas s-izunsi pristi frunti. atsi iși disupră di moară și lă si stinească oh! oh! și ia-l și lupu iu vini di dighios stinindurlea.

16. — tsi stineș lerdu?

— ei mi muraru mi dutăltși di chiutec, nu vez că și mozăcu lă si-ă cură di cap?

17. lupu, că vizu căigana di pi fruntea lisitsăl'ă, tărtșă că istina mozăcu al' vea pricurat.

18. și zisi lupu la lisitsa: «mi mo tsi si fatsim?»

— mo tseari s-na fuzim, tucu io nu pot s-mi zămitșcu din loc, cum si imnu calea? tu, batcu-voltși, nu ieș căta vătămat, s-mi zăleai uneac ăn tșuș s-mi portsă.

— ei, ai s-ti portu.

19. atsi că-ncălică lisitsa pri lup, chinisiră calea. căn imnau lisitsa sadi stineă și zitseă: «bolen zdrav nosi¹⁾».

— tsi ziseș, lerdu?

— ia, batcu-lupi, clăpes di moarti.

20. și cum aș imnau iel' șitsi lisitsa ăncălar pri lup, junsiră lângă ună guvă. lisitsa că blieni și au vizu, op. di pri lup aș-si năpicăi ăn guvă.

21. lupu picăsi că lisitsa al' vea mintșunat până tumtșea ditșea feasi năet si-ș scoată inatu pri ia.

22. aș tăl'ă un tșop lungu și cătsă si tragă din guvă. bun ma lisitsa itră, căn au zăcătșă lupu di pitșor, ia tsăpă di năuntru din guvă: «corin tegliš!». iar căn cătsă vrin corin, ia tumtșea prutsăpă: «tși-tșurușu tșitșurușu!»

23. căn videă lupu că-u zăcătși bun di tșitșurș si năpni căt putu și trăgni cu tșopu. bun ma corinu si ruptsi și lupu cum vea lat silă, ca si răstruculi, până-n vali si flă. tumtșea ca vizu iel' că lisitsa al' min-tșună iară, și că tsiva nu-l' poati fatsiri, aș fuzi ănclo, și șu-l tsănū inatu tri lantă uară.

Aceeași.

73. *Lamăa cari mănă feati*

1. Rau ună-uară tri frăts, ama di surumăș tsi rau, poini nu veau s-măncă.

¹⁾ În bulgărește: bolnavul poartă pe sănătos.

2. Chinistră una zuuă, la cazănmăc și amnară, amnară, până jun-siră ă n un comp. tsja zuuă ra mult căloari și la-tsi pribiū ăpu, și si tșudeau tșjă s-facă. con si pucăto unu din iel' ă n ună părți, vizū un bunăr sub un jugăstru și prutsăpo: «pucătats-va, frăts cuăla, ăa, ari un bunăr, iūdits s-na dūtsim z-biām ăpu».

3. z-dusiră cuăla lăngă bunăr, bun ama cuăvă nu veau si scoată ăpu dinuntru si tșudeau tsi s-facă. tuntsea ts ăla mīcu mai drăc zisi: «ligāts-mi cu ună fuărtăma di miāj luc și zgărpits-mi ănuntru. iuă, ca s-leau ăpu si-u zătriamur fuărtăma. și con u vidjāts vuāi fuărtăma ca si trīamurā si-u trazits ănsus, s-mi scoatits.

4. dupu tsiā si ăntsileasirā la zgărpīrā ănuntru.

5. bun ama duāj l' frats mai mătscatsil' si veau ăntsiljās ca s-la pjarā și si-l' lea mul'ărea lui că ra mai ubăvă di lūār. tșjāla fachir habār nu-ș veā.

6. stătū tsi stătū ă n bunăr, și dupu tșjā ău ămpl'o cuăva cu ăpu, ău zăclătino fuărtăma ca s-la trăgā. tuntsea frātsil' lui la flarā vācōtu tșjā la ubideau, ă l' tāl' arā fuărtăma și fuzirā bucurăș că scă-parā di iel'.

7. tsista fachir, ca ștucni ă n ăpu, plivāi, plivāi până con puātu. și dupu tșjā-l' tsi tāl' arā silili, la trasi ăpa'n fund până la dūsi sub pimīnt ă n ună lāntā lūmī.

8. ca junsī ăa fitșuăru, con si pucăto ă n ună părți, vizū ună feată lișnică di cotā s-nu s-facă vichim mai mult. ăa ra șăzūtā lăngă ună tșășmā, vea pucătāt antru ăa și plāndziā.

9. ca s-dūsi fitșuăru cuăla ă l' zisi: «būnā zuuā suăro, tsiā fats ăa ?» ăa nu-ă l' deadi dzuīap.

— spūni ăts mi ruăg, tsiā fats ăa ? tūntsea feata s-pucăto și-l' zisi: «a! frāti, șoz ăa si-ts spun di tsiā plong.

10. șăzū fitșuăru lăngă ăa și cātso si-l' prăcājāscā: «ăa ă n lumea noastră ari acmuā unā lāmūā cari sta sub pimīnt și-u bea toată ăpa; ăa ari tain cāti unā feată ă n zuuā și con ăasi si-u măncă feata, tūntsea lumjā l' a ăpu ca si ăjbā până n lāntā zuuā.

11. până cmuā mănco di la toati cāsili cāti unā feată, cmuā ă n vini urdinu la mini di tsiā plong, sam feata ămpirātuluī, ama no-ari tsi s-fac, tribuīasti si staū s-mi măncă; ăa, laldi tāti no-ău ăpu s-bea cāsā».

12. tuntsea fitșuăru zisi: «nu dunā gailē, iuā s-ti scap».

— a! frāti, scăpā-mi tu, di năpcūm si-ts da miāu tātā tsi viār.

13. cum șădeau doīl lăngă tșășmā, dupu uneac vacōt, pimīntu cātso s-creapā și feata zăcātso s-plongā.

— tsiā plonzi, zisi fitșuăru.

— nu vez tsiā ăasi acmuā ?

— tsiā, nu ved.

— ăa zapucatā-ti si vez cum ăasi lāmūa din ugoară.

— iūndi ăasti.

14. tuntsea feata si zgārpi și fitșuăru cu buzdugānu con la scuteā cāpu lāmūa, ă l' trasi una pristi cāp și-u jungl'o.

15. feata bucuroasă că scăpò si zgârpì cāsă ca si spună la tātă-su și ca junși la poartă, vicni: «dășcl'idits tati». iel' ca uzoră glasu featal'ă, zisiră: «du-ti featu, s-ti mănâncă că murim di āpu, și feata zisi: «dășcl'idits pindžărea cmu compu si ampl'ă di āpu».

16. ca dășcl'isiră pindžărea, tsjă s-veadă! tuăt compu si vea-mpl'at di apu. tumtsea tātă-su bucuruăs dășcl'isi diună-uară puarta și-u antribo: «cari ats la feasi tsista bun, il'ă?»

— un fitsuăr.

— cari fitsuăr?

— un fitsuăr din alba lumi.

— ei puăts s-la cunūșt fitsuăru si-n la spūn și la mini?

— puăt, zisi feata.

— bun.

17. tumtsea tātă-su nărântșò, vicniră un teleat și tuăts tiniril' di duău-zots di añ s-dunară ăn un luăc. tātă-su featal'ă aș lo il'ă-sa di monă și zăcătso din cap:

— tsista-i featu?

— nu-i tsista.

— tsista-i?

— nu-i tsista.

— tsista lăntu-i?

— nu-i.

— tsista?

— nu-i tsela, ia-la, ia, zisi feata, ăn mārzi ni șadi.

18. si dūsi tātă-su lăngă iel și-l' zisi: «tu la fișjăș tsista bun la mja feată?»

— iuă.

— ei tsjă bun vjăr si-ts fac?

— nu vujă tsivă, zisi fitsuăru, saldea s-mi scuăts ăn alba lumi.

19. tumtsea ămpirātu nărântșò, ăncărcară un cărtal cu ună bŭti di cārni și ună di āpu și al' zisi: «con si facă cărtalu «crac» si-l' daj cārni, con si facă «piu» si-l' daj āpu. — «bun, zisi fitsuăru. l-ăncalicò cărtalu și con fătșjă «crac» al' dădiă cārni, «piu» con fătșjă, al' dădeă āpu.

20. și șa-mnară, ămnară până con si sfârșo și carnea și āpa, fitsuăru si spărū și nu știjă tsjă s-facă. con fătșjă «crac» tăl'a cārni di subsăsoară, con fătșjă «piu» al' scupiă-n ruăst. șa aș tăl'a fitsuăru cārni până con jūnsără ăn alba lumi.

21. con si pucăto cărtalu la fitsuăr, la vizū tuăt sânzirat și-al' zisi: «tsjă iăș șa?»

— mi, veam sfârșot carnea, zisi fitsuăru, și con fătșeaj «crac» ăn tăl'am di subsăsoară și-ts dădeam ca ăn ra frică s-nu mi laș.

— nu ti lăsam, zisi cărtalu, încă cota mai diparti si ra, nu ti lăsam.

22. la zălinsi cu limba cuăla, jundi si vea tăl'at și-l' tricū. tumtsea bucuruăs fitsuăru s-dusi cāsă. con la vizură laldi mŭmă-sa, si bucurără mult, ca pirdut ra și si flo.

Pandeli G. Meghia (de 12 ani, Liumnița).

74. *Lămna tsi mănăcă feati*¹⁾.

1. Aș vea ună-uară triăi frăts și tsiăl'a s-dusiră si-ș la ubidească căsmiātu.

2. după tsiă amnară mult, deadiră di un bunăr. ama la iăl' la si biă multă āpu. și tsiăla mai micu zisi: «ligats-mi mini di fuărtăma și dats-mi ānjos. con si-u zătrjamur fuărtăma vuăi s-mi scuātits.

3. s-dusi ān bunăr și dupu tsiă la deadi la frăts āpu și biū și iăl' u zătrimuro fuărtăma ca s-l'a scoată, ama frătsil' știiau că iăl' āi mai juni di cot iăl', di tsea l'u tăl'ară fuărtăma.

4. iăl' căzū ānuntru și deadi di ună cāsă iundi ra ună bābă. dupu tsiă durmi și si sculō dimineatsa, tsirū āpu. ama bāba-l' zisi: «āpu no-ari».

5. tricū la rutșuăc s-bea feata āmpirātului și āu mănco șārpili. tsela șāрпи vea șapti cāpiti. la rutșuăc s-dusi la tșāșmă și-u vizu feata 'mpirātului iundi șideā și plănzeā. și āl' zisi: «cotsi plonzi suāru?».

— s-iasă șārpili s-mi mănăcă, ama fui di ūa.

— iundi iasti șārpili?

— fui di ūa, ca s-ti mănăcă.

— cată-ń uneac ān cap și con s-iasă, s-mi diștiťts.

6. con ișo șārpili, la feată āl' picarā doŭā lacrim din ūācli' cari ar-deau cota mult, cot s-diștiťto fitșoru și-l' zisi: «tsiă plonzi?»

— űu vez tsiă iasi?

— tsiă iasi, nu ved.

— zāpucātā-ti si vez cum iasi lāmnia.

— iundi iasti?

7. și fitșuāru si zāpucāto, si sculo și la-nvinsi șārpili. feata s-dusi cāsă, ama tātā-su āl' zisi: «du-ti s-ti mănăcă că murim di āpu.

— «nu tāti, nu, zisi feata, că un fitșuār la jungl'o». și iăl' zisi: «tuāts fitșuāril' si șadā pri grindā». tuntsea tātā-su āu āntribo: «cari-i?»

— tsista-i?

— nu-i tsista.

— tsista lant?

— nu-i.

— tsela-i?

— nu-i tsela, ia-la ia tāti, ia-la, și la lo di gușā.

8. și āmpirātu zisi la fitșuār: «tsiă viār di la mini?» și fitșuāru zisi: nu vuăi di cot s-mi scuāts ān lāntā lumi. tuntsea āmpirātu tāl'o cotsva bivul' și cotsva bŭts di āpu și li pusi pri un cŭārb și-l' zisi la fitșuār: «con si facā «crac» si-l' dāi cārni, arā con si facā «piu» si-l' dāi āpu» și āncalicō pri iāl.

9. dupu tsiă si sfārșo cārnea, vizū că nu junzi și con fātseā cŭārbu crac iāl' āș tāl'a cārni din pālă, și con fātseā cŭārbu piu āl' scupeā ān ruāst.

¹⁾ Variantă.

10. și con ișoră năfără, cuărbu la vizù că ra sinzirat și la-ntribò «cotsi ieș șa?»

— mi, veam sfârșot cărneă și ăń tál'am di subsăsoară că-ń ra frică s-nu mi laș.

— nu ti lăsam, zisi cuărbu, și la linsi și-l' tricù, ară iăl s-dusi cāsă. fratsil', con la vizură, s-tșudiră și-l' zisiră: «frăti, nuăi tsi feasim, ama tu si nu nă-u fats». și iăl aș lo ună niveastă și si-nsuro. ram și iuă cuăla și-ń deadi ună puală di liri.

Același.

75. Picurāru și džāngārāșu.

1. Ra ună-uară un picurār și iăl aș la zăcătso džāngārāșu di un pin și-l' zisi: «pīnuli, pīnuli, ȳa tsoni-ń-la tsista džāngārāș și con s-mi antȳarn si-ń-la daȳ.

— bun, zisi pīnu, și la zăcătso.

2. con si anturno picurāru și la vizù pīnu că ra mult criscut, al' zisi: «do-ń džāngārāșu».

— nu tsi la daȳ.

— s-mi duc la baltijă si-l' zic s-ti tal'ă.

— du-ti.

3. s-dusi la baltijă și-l' zisi: «baltijă, baltijă, ȳa-la s-la tal' pīnu».

— nu vin, al' zisi baltijă.

— s-mi duc la fuăc, si-l' zic s-ti ardă.

4. s-dusi la fuăc și-l' zisi: «fuăc, fuăc, ȳela s-u ardz baltijă».

— nu vin, al' zisi fuăcu.

— s-mi duc la āpu, si-l' zic s-ti stingă.

5. s-dusi la āpu și-l' zisi: «āpu, āpu, ȳela s-la stinz fuăcu».

— nu vin, al' zisi āpa.

— s-mi duc la buăȳu s-ti bea.

6. s-dusi la buăȳu s-aȳu beă și-l' zisi: «buăȳu, buăȳu ȳela să-u bȳai āpa.

— nu vin, nu, al' zisi buăȳu.

— s-mi duc la lup s-ti mănă.

7. s-dusi la lup și-l' zisi: «lup, lup, aȳ s-la mants buăȳu».

— con am si-ń mănă năl, s-vin s-mănă buăȳu si-ń frong dintsil' cu buăȳu.

— s-mi duc la șoaric si-ts mănă urȳacl'ili la lup.

— nu vin, nu.

— s-mi duc la mătșă, s-ti mănă.

8. napcum s-dusi la mătșă și-l' zisi: «mătșu, mătșu ȳela s-la mants șoaricu».

— ȳundi-i zisi mătșă, si s-zgărpi dupu șoaric, șoaricu dupu lȳp, lȳpu după buăȳu, buăȳu dupu āpu, āpu dupu fuăc, fuăcu dupu dăr-ȳeaȳa di baltijă, baltijă s-dusi s-la tal'ă pīnu și șa picurāru aș la lo džāngārāșu.

Același.

76. *Picurăru și sârpili.*

1. Un picurăr, ună-uară s-dutseă la cāpri și vizū un șārpi jundi si triculeă sub ună ropă. șârpili al' zisi: «aman scapă-mi că acmoia sam ăn mari moncă». tsjăla la-ntinsi cārliu și șârpili ișo din juăs și-l'-si ănvărti di gūșă.

2. picurăru al' zisi: «iūă cota bun ăts fiăș și tu vjār s-mi mănț?»
— ram flamund ditsia s-ti mănć, zisi șârpili.

3. turtsea uămu al' zisi, ca s-ducă si-ăntreabă și la lāntsi. și ăntribară pri un măgăr și-al' zisiră: «cum ăj lucru?»

— mănć-la, zisi măgăru, că ia și mini cum mi lasă, ambitrāni și nu mi vjār cmo.

— si-ăntribom și un lant, zisi picurăru.

4. s-dusiră la lisitsa. lisitsa al' zisi la șārpi: «dizvijăti di pri cārliu și șez tu din ună pārti și picurăru di lāntă pārti». lisitsa al' feasi cu uăcl'u la picurăr și picurăru la tăltșo. turtsea picurăru al' zisi: «tsjă vjār si-ts duc?»

— ună gāl'ină cu pul'?

— șteată uneac.

— bun, zisi lisitsa.

5. și iăl si dusi și al' spusi la frāti-su. frāti-su al' zisi: «l'a-la cōinili și la puni ăn tșuărbă su-u cātsom și su-u vindim.

6. iăl si dusi și-l' vicni la lisitsa ca si-l' da gāl'ina. lisitsa, dupu tsjă s-pruchio al' la zgārpi cōinili și-l' rupsi coada. turtsea lisitsa s-di-părtō și zisi: «ni tātă-ănu, ni māmă, ni tșitșăl' miāl' nu raș spuvidatș; tsi-ă antră ăn lucru, iūă s-mi fac spuvidatș?»

Același.

77. *Treil' frats.*

1. Raș ună-uară treil' frats, ama multu sumurăș. ună zuuă si-ntsi-leasără ca si ducă la căzănmac si chirujască tsivă ca si aibă cu tsjă si cumpără tseali tsi la tribuiau.

2. chinisiră ună zuuă, ămnară, ămnară, până con junsără ăn un urman. bun ama si feasi noaptea și dintru că ra frig, nu puteau si află luăc ca s-doarmă.

3. tsjăla mai micu frāti zisi: «frāts, iūă s-mi duc si aflu tsiva șpirtur ca si prindim un fuăc. fuzi fitșuăru și si pusi pri ună mari ropă, și pucăto și vizū diparti niștea iscri di fuăc.

4. chinisi cutru fuăc și junsu lăngă ună groapă mari, con si pucăto vizū sub ună coastă ăn ună vali ună mari pluătsă, si dusi lăngă ia și-u ardico cu mona, con tsjă si veadă? ună casă-ăntreagă; ănuntru raș culcats patruzots di onș fur și tuăts durmeau.

5. ăn miăjluăc ra un mari fuăc și veau pus pri fuăc un căzan mari cu 40 di mănșă, ara ănuntru veau 40 di noatiă cari si jrbeau.

6. iel' turtșjă si'nfrichizo; bun ama aș la lo sūflitu 'n dints și sări pristi un, sări pristi lant, până con junsu lăngă fuăc.

7. si plico și lo un tățșuni din ugniști și si turno napuăi s-fugă; priscălico pristi un, priscălico pristi lant și con tsireă si priscălică pristi tsjăla di la mărzină, al' căzu tățșunili din monă și deadi pristi ubrazu furului di la marzină, tsjăla di-ună-ură si sculo și la cătso di monă, l'ă scurni tuăts lantsil' și la pusără 'n mîăjluăc.

8. capidanu tuntsja si sculo 'n pitșori și-l' zisi: «acu puăts s-la ridits tsista căzanu di patruzots di ură pri pirusti, a și s-la puă ară, si-ts dom drumu; acu nu, s-ti tăłtsom».

9. fitșoru cătso si triamură di frică, bun ama cătilin, cătilin, uneac-căti-uneac la ridico patruzots di-ură.

10. — «acmuă, zisi capidanu, si-ts dom drūmu, ama acu puăts s-na duts ăa feata-mpirătułui» — «si-u duc, zisi fitșăru, cu numea dom-nulu, tucu dats-ni ună țiaslă și coti-va cărfii».

12. chinisi fitșăru ănănti, chinisiră și furil' dupu ăal. cutru seară junsără lăngă cunacu ămpirătułui. fitsuăru bătu cu țiasla ună cărfiă ăn zid, călco pri ăa, bătu ăncă ună călco și ăa cătilin, cătilin ăntro ăn udaia featăl'ă iundi durmeă.

13. con si pucăto, vizu feata cum durmeă ca vrin anghel, lăngă căpitoń, vizu doă meari di furlină cu cari si jucă feata zuă. fitșăru li lo tumtsea și li pusi ăn džăp.

14. napcum dășcl'isi puarta și la feasi șămn la fur si pună disupră, ăel ară lo un buzdugan ăn monă și stătu dupu ușă, zăcătsară si văr-viască un dupu lant, bun ama tsjălă cots videă tuăts l'a tăl'ă și la li lăia capitili și li puneă după ușă ăn un sac, ăa, ăa l'a tăl'o tuăts până la unu, ară trupurli li tureă ăn izbă.

15. tuăts gărdianil' cari rau cūăla și vigl'ău, si dișțitară di iundi durmeau și la cătsară; si diștito și ămpirătu și cătsară s-la judică fitșăru.

16. fitșăru spusi tuăt din cap până'n marzină, cum fu lucru. tuntsja ămpirătu vizu că fitșăru ari diriptati. la lo la dusi ăn udaia lui și si bucurară mult și ăl' deadi feata lui di niveastă.

17. ăa diriptatea la scoati uămu din mari.

Același.

78. Fitșoru di ămpirăt.

1. Ună-ură ra un ămpirăt cu ună ămpiratitsă. ăel' veau un fitșor cari ra bă ă mări.

2. una zuă fitșoru feasi năjet si si ducă la șătăirea și-l' zisi la tătă-su: «tati, do-ń vrină liră că tser s-mi duc la șătăirea» și tătă-su ăl' deadi.

3. ăel s-dusi ăn un căsăbă. ăa vizu un uom cari vindeă un sinduchi și cari tsăpă un carar: «cari s-la lea tsista sinduchi si facă pișman și cari s-nu la lea ară pișman si facă».

4. tsela fitșoru ca vizu ăa, zisi: «ai s-la leau, tsi s-ăă, s-ăă» și la lo. con s-dutseă cutru căsă, zisi: «sto, s-la dișcl'id si ved tsi ari. ca la dișcl'isi, ișo din ăel un șarpi cari tsireă s-la mutșă.

5. fitșorlu zisi: «nu mi mutșcă, că io ti scăpai». și dupu tseasti lăfur șarpili si feasi ună feată. feata-l' zisi: «du-mi căsă și ca s-mi duts, si-l' tser di la tāti ună cuti ă, ună zaghi ă di bruinitsă și ună călôtșcă băcșiș pri tse mi duseș; acu nu tsi li da tseasti lucrī, si fuz».

6. fitșoru li feasi toati tseasti și tătă-su lu feata zisi la fitșor: «tsi băcșiș tser pri tse ău duseș feata».

— nu voi pări si-n dai, jimito — zisi fitșoru — tsea cuti ă, călôtșca și bruinitsăli.

— tseasti lucrī nu pot s-li dau că ș-la mini ăn tribues.

7. tuntsea fitșoru chinisi si-ș fugă și chinisi și feata dupu iel, ară tătă-su, vru-nu-vru, ăl' li deadi tseali lucrī.

8. cmo fitșoru ca li lo lucrili, chinisi si si ducă si-u lea feata cari s-cl'imă Ghīuzel' duă cari ra tsea mai ubavă din lumi.

9. cum ămnă drūmu, deadi di un dead cari stăteă la răscrăsnitsă. iel l-ăntribō tselā deadu: «cari drūm si dutsi la căsa lu Gh uzel' duă? — pri iundi si tser, pri cola si dutsi; acu lea pri tsista drūm, ti pots dutsiri mult curōn; bun ama ari niști drats cari s-ti mănăncă.

— acu mi mănăncă, zisi fitșoru, io s-mi duc pri tsista drūm.

10. fitșoru ca ămnō, ămnō, deadi di cunăcu lu mai micu drăc. drăcu, că la vizū, zisi: «a, a, curōn ielă ca s-ti mănăncă că di mult nu sam mănăcat» — fitșoru zisi: «a, s-mi mănănts?»

11. ca si dusi lăngă drăc di u dișcl'isi tsea cutiă di iundi ișō un vampir și ca la zăduņō drăcu, drăcu zisi: «aman, las-mi».

12. fitșoru zisi: «ti fats frāti cu mini, ili nu?» — «mi fac, zisi drăcu» și chinisră do l' si dusiră la lăntu drăc feasiră și cu iel șa, și di șa si dusiră la lăntu drăc feasiră și cu iel șa și la mai marli drăc si feasiră și cu iel drāts».

13. cmo tots patrul' chinisră si-u lea Ghīuzel' duă. pri drūm deadi di un cunăc ăn cari șădeau trei samuvili.

14. că-ntrară ăn cunăc, fitșoru cu ajutoru lu vāmpiru li lo zōnili și li deadi lă drāts ca mul'er. napcum zisi iel la drāts: «na, vă las bruinitsăli și cuti ă ara io s-mi duc si-u leau Ghīuzel' duă; con si videts că cură sōndzi din briunitsă, si lăgats s-mi flats, că io si sam mort».

15. fitșoru ca ămnō, ămnō, junsī la cunăcu lu Ghīuzel' duă. ăntro ăn cunăc și din uđaiă-udaiă ău flo feata și si ăncurunō cu ăa.

14. ună zuuă iel si dusi la lov. că vini ăn urman, ișō antru iel un tserb și iel feasi si tragă; bun ma că-l' vini ăn criel di mul'ari-sa, nu putū si tragă. ună-ură șa, dōu-ur șa tot nu puteă.

15. napcum iel zisi la mul'ari-sa: «cōn tser si trag, că-n vini ăn criel di tini, nu pōt si trag». tuntsea mul'ari-sa ăl' deadi un per din cāpu lui și-l' zisi: «cōn si tser si tradz pri lov si pucats pișim ăn per».

16. fizșoru, ca feasi șa, ăl' mirdzeă și e zuuă duseă căsă cati 3—4 lovur. ună-ură ra singur ăn urman și ună ca feasi si tragă, vintu ăl' la lo peru. peru si dusi ăn mări și si prusfiti.

17. cola ra un ămpirāt cari vea nōu fitșor. fitsoril' lu ămpirātu vizură că marea sfiteă și zătsudits ăntribară ună băbă: «tsi-i tsista lucru?».

- un per dă lă ună feată căzù ăn mări di tsea sfiteaști.
- nu pots s-na u duts feata.
- cum nu, dăratsi-ń ună barcă și datsi-ń ună nalbă.
- 18. iesel' dărară barca și flară și nalba și bāba si dusi lângă cāsa lu feata. ca ăntro ănuntru, ău flo feata ăn uda a, ară fitșoru durmea. șăzură uneac și feata si sculo di si dusi ăn lăntă udaiă si lea cafē.
- 19. bāba, ca rămasi singură, ău lo călōțsca lu fitșoru și-u turī ăn mări. tuntsea fitșoru murī. bāba zisi la feată: «ai năfară si-u vez barca mea cu cari vini».
- 20. ișoră năfară, bāba ău mintșuno feata, ău pusi ăn barcă. tuntsea una-ș-una si dipărto di uscat și-u dusi feata la tsel'a fitșoril'.
- 21. dratsil', ca vizură că cură șondzi di bru'nitsă, picăsiră că fitșoru, frātīli lor, ăi mort. si sculară tots tre l', si dusiră la cāsa lu fitșoru și la flară mort. iesel' cătsară si ubidească călōțsca și mai micu frāti zisi că-i turită ăn mări.
- 22. ăntrără tots tre l' ăn mări și-u flară; ău dusiră ăn cāsă lângă fitșor și fitșoru ănghii. cmo tots patrul' s-dusiră la fitșoril' cari ău veau lat feata. tsișta fitșor fătseau nuntă tūmtsea și tsireau si si ducă și la cāsa lu feata si facă džămbuș.
- 23. deadiră cumandă ca tuti featili si ănră ăn ună barcă cu niveasta. ara tinira juni priună cu bărbatsil' ăn lăntă barcă.
- 24. tuntsea fitșoril' priună cu tsel'a treil' drats dișcl'isiră cuti'a și ișo vāmpiru. iesel' zisiră la vāmpir: «catsă si-u ărdits barca cu niveasta ăn vint și si fuzim diparti tsi itș s-nu nă veadă».
- 25. și vāmpiru ău lo barca și fuzl' diparti. tuntsea fitșoru ș-u lo ară feata di niveastă, ară lāntili featī li deadi la sotsil' lu drāts.

George Demetru (de 12 ani, Oșani).

79. Fișoru tse ănvitșo zăndiatur di la drac.

1. Ra ună-uară un tătă cu ună mūmă și iesel' ăș veau și un fitșor, bun ma ăș rau mult surumaș.
2. tătă-su lu fitșoru, că vizū că fitșoru criscū, fără să știijă nitsi un zănăjat, la lo fitșoru di cāsă și chinisi si ducă drūmu.
3. cum ămnau, că si umărōră, șăzură pri ună ropă. lă șădearea, cōn șăzū tătă-su lu fitșoru, di mult că ra umărōt izdiijni și feasi «oh» ș-ună-ș-ună ișo sub pimint un ūom negru cu coarni și cu coadă, drăc ca tots drātsil', și zisi: «tse mi ver bre fārtāti?»
4. — nu, tsivă, tsivă.
5. — am tu cōn viciniș «oh» io din son mi diștitaș ca si ved cari mi vicăjaști că numea mea ăi «oh». io sam ūa ămpirātu ăn tseastă duhă; io sam tot și maiștur și di toati lucrili, di la mini si ăntreabă, că di lăntă lumi nimi no-ari numea «oh».
6. — și io un tari ūom ubideam, di tsea sam chinisit di cāsă si aflum un ūom si-ń la ănveatsă fitșoru meș.

7. — tu acu tser fãrtãti si tsi la-nvets fitșoru di toati zãnãjaturli, lasã-la lã mini și ãn timp ãn zușã di astãz si vin si-ts la leaj fitșoru. la șãdearea si zits «oh» tuntsea ișo si es si-ts la dau fitșoru.

8. si ățntisleasirã și uomu aș la lãșo fitșoru și fuzi cõt nu si fatsi mai bucuros.

9. drãcu la dusi fitșoru ãn unã gaurã di sub pimînt, iundi ra și unã featã cu mult drats dinzur di iã.

10. tseastã featã ra furatã și iã di drãts. tsista drãc nu scuteã nitsi un țsarac.

11. di ca la lãjã ãn gaurã lui și di ca la-nvitsã, la mãnca. bun ma la tseastã featã al' tsi feasi milã di iel și cã fuzi di cola drãcu, al' zisi: tot tse si-ãnvets si tats; si zits cã nu știu cõn s-ti ățntreabã drãcu, ățntsiliseș? tu si zits nu știu, acu tser si scap».

12. și drãcu cãtșo di la-nvitsõ fitșoru pri multi murufetur. dupu tse-al' spusi un murufet, la-ățntribõ fitșoru drãcu: «ățntsiliseș ili nu?»

13. fitșoru știã tot și nu zitseã cã știu nitsi unã-urã, murafeturili lu drãcu rau pri multi, tse nu-ts treatsi tivã prin criel.

14. fitșoru criiat li-ățnvitsõ toati, fãrã si zicã vrinã-urã «știu». ca tricũ anu, vini tãtã-su, șãzũ pri ropa tsea și zisi «oh». unã-ș-unã ișo drãcu cu fitșoru priunã ș-al' zisi la tãtã-su: «na-ts-la fitșoru, vitsõl vini la mini, boi si fugã, tsivã nu'nvitsõ cã ari cap ma fãrã criel».

15. tãtã-su aș la lõ fitșoru și fuzi cãsã. fitșoru al' spusi la tãtã-su cã ățnvitsõ tot tse fãtseã drãcu, ama nu si spunea cã vrea s-la mãnãncã, ăț ra fricã si spunã.

16. fitșoru, ca si vizũ scãpat di sub povel'a lu drãcu, al' zisi la tãtã-su: «di-ua ancõla si chiruieș tu multi pãri cu mini; ișo pot s-mi fac tse si tser: zãgar, pul', cal și tse si tser, ama si nu mi vinz priunã cu cãpestru, ili priunã cu atsa, cã tuntsea nu pot s-mi torn vichi nãpoj.

17. unã-urã ca uzõ cã si dusirã si lueascã niști uamiñ mãtșcats, al' zisi la tãtã-su: «ișo s-mi fac zãgar, leagã-mi cu un sindžir și cã s-na dutsim proapi di iel' s-mi laș; ișo unã-ș-unã s-la cats l'epuru și tuntsea iel s-tsearã s-mi cumpãrã. tu si la tser multi pãri, saldi sindžiru s-nu la dai, cã ișo arã si vin».

18. ca si dusi tãtã-su cu fitșoru fat zãgar, la lãșo lãngã l'epur și ățndura cãtsarã, la cãtșo l'epuru și tsel'a uaminil' al' tsi zãpnirã la tsela uomu și al' la cumpãrãrã zãgãru.

19. iel zisi: «la vind ama tser unã sutã di liri» și iel', di mãri mirac, al' deadirã și la larã.

20. dupu tsi luvirã cu iel cõt-va zõli, unã zușã tucu piri dintru iel' și si dusi arã cãsã și cu multi iarbaplõts cãzãndisirã multi pãri.

21. la sfãrșõt si feasi un cal di bun mai bun și di juni mai iuni și ișo tãtã-su cu iel s-la vindã ãn pãzãriști.

22. drãcu, ca picãsi cã fitșoru li sirbeaști tseasti murufeturi, ișo și el ãn pãzãriști și si feasi ca vrin tudžãr vichi si la cumpãrã. fitșoru fat cal, la cunuscũ, bun ma nu vu faidã, cã drãcu deadi mai multi pãri di tots și la cumpãrõ arã.

23. taman feasi s-la-nalică, iel si feasi l'epuri, ară drăcu si feasi un zăgar și fitșoru ca vizu mult zort, si feasi gulup, ară drăcu si feasi ună smădzalcă și fitșoru si feasi ună capră vrană și drăcu ună musă; fitșoru si feasi un gărnutș di mel', ară drăcu si feasi ună cfatșcă și chinisi dupu iel. ama fitșoru ună-ș-ună si feasi lisitsă și aș mănço cfatșca cu tots pul'il', șa că tșaracu ișo mai majsturu di cõt majsturu.

Același.

80. *Pelișpadișă, Răpina și Caraarap.*

1. Aș ra ună-uară un bărbăt și ună mul'ari; tseșt veau trei fitșor și trei feati. și tătă-su ca pruchiș di moarti, la nărântșo la lui fitșor cari s-la li tseară featili, s-la li da și tsel'a nu scultară.

2. că vini un rāp tse-ai ra numea Pelișpadișă si-u tseară marea sōră, tsela mai marli zitseă: «nu-ă dōm». mijlucānu zitseă și șa și șa. mai micu zitseă: «si-u dōm», ara tsela rāpu aș lō cu zorlea și fuzi ăn lui tșiflichī.

3. și vini lānt rāp cari ai ra numea Caraarāp și aș tsireă mijlucāna soră, și ara șa mārli nu u dădeă; mijlucānu șa și șa; micu aș dădeă și rāpu aș lea cu zorlea.

4. și ara vini lānt rāp cari ai ra numea Răpina cu un caș si-u lea mai mica. ia zitseă: «iō nu știu, fratsil' acu mi dau». la ăntribō mārli, iel nu dădeă izini. mijlucānu nu zitseă ni șa ni șa. micu aș dideă și Răpina aș lō.

5. mai micu zisi ună-uară: «s-mi duc la marea sōră si ved tsi fatsi la Pelișpadișă. și chinisi si dusi la poartă și ca sunō, ișo sōr-sa și zisi: «tse fats, frāti, ȳa?» și frāti-su zisi: «iō sam vinit si ti leau tucu ăncalică curōn pri caș, ca si fuzim».

6 și tsea, ca si pusi pri caș di chinisiră di cola, fuziră proapi un sāt di loc. calu lu Pelișpadișă al' vicini: «Pelișpadișă, tse fats tu mul'ari-ta aș lară». și iel ca si sculō ună-ș-ună la dārō calu și ca 'ncalicō pri ei, fuzi budăindara și la junsī.

7. și ca la junsī ai zisi: «toi cola si ved iō curuī mul'ari aș leai» și si zăburōră cal'il' și ca si mănčără, mănčără, căzū la rāpu caș.

8. la mijlucāna sōră si dusi mijlucānu frāti; tșucni la poartă și ișo soră-sa și zisi: «tse ver frāti ȳa?»

— viniī s-na videm.

— s-ti mănāncă, acu si scoală.

— aman sōră, s-mi scunz.

— nu ti pot scundiri că la iel miruseaști la bătizat ȳom.

— s-mi scunz, nu mi picăsești.

9. și ia la lō și la scunsi. și una ca si sculō tsela, zisi: «dă mini ăă miruseaști la bătizat ȳom, tucu si spuī cari frāti ăi; acu ăi micu, la l'ert, acu ăi mijlucānu un chiutec bun si-l' dau».

10. și ia zisi: «aman mijlucānu-i tucu s-la l'erts». și tsela zisi «nu la l'ert scoati-la ȳa» și tsea fachirca tse si facă? la scoasi ăntru iel

și iel la cătso ȁts-al' deadi un bun chiutec, ȁts-la lȁso și zisi: «a, si viñ lȁntȁ ȁrȁ si vez cum si-ts fac». și tsela fuzi.

11. lȁntȁ ȁrȁ vini mijlucȁnu frȁti la mijlucȁna sȃrȁ și tȁsucni la poartȁ. sȃrȁ-sa iȁ, si putȁsudȁ și zisi: «tse, frȁti, ver arȁ s-ti mȁnȁncȁ?» iel zisi: «viniȁ s-ti leaȁ, tucu ȁncalicȁ curȃn pri caȁ».

12. și ca-ȁncalicȃ di chinisirȁ di cola, fuzirȁ proapi un sȁt și calu lu Caraarȁp vicni: «ei, Caraarȁp mul'ari-ta ȁts-u larȁ».

13. și el ca si sculo di l-ȁncalicȃ calu di budni di cola l'a junsȁ și unȁ-ȁ-unȁ cal'il' si pl'usnirȁ lȁ burȁrea și ca si burȃvȁ, burȃrȁ, cȁzȁ la Caraarȁp caȁ, și tsela fuzi cu sȃrȁ-sa.

14. etca li larȁ dȃuli suror.

15. mi lȁntȁ? la mai mica sȃrȁ lȁ Rȁpinȁ si dusi mȁrli frȁti și ca si dusi la poartȁ, ca tȁsucni, iȁ sȃrȁ-sa și zisi: «tse ver frȁti ȁ, si ti veadȁ Rȁpina si ti mȁnȁncȁ». și el zisi: «aman dȁnȁm s-mi scunȁ» și ȁ la scunsi.

16. și Rȁpina unȁ ca si sculo, zisi: «mari la mini ȁn miruseȁȁti la bȁtizat ȁom, tucu spuni-ȁ acu ȁȁ mȁrli nu la l'ert, acu sa mijlucȁnu ili micu l'a l'ert». tuntsea ȁ «aman, zisi, mȁrli ȁȁ tucu s-la l'erts» și el zisi: «ȁ di tseȁstȁ ȁrȁ s-la l'ert la s-fugȁ». ȁ ca cȁ nu putȁ lari sȃrȁ-sa și fuzi.

17. și micu frȁti zisi: «ȁo s-mi duc arȁ». și la lea calu și fuzi. bun ma calu la micu cu la Rȁpina caȁ rȁu frȁts, și ca si dusi la poartȁ, ca tȁsucni, iȁ sȃrȁ-sa și zisi: «tse fȁts frȁti, si ti picȁseȁscȁ Rȁpina s-ti tȁltȁscȁ».

18. și iel zisi: «s-ti leaȁ tucu ȁncalicȁ curȃn pri caȁ». și ca-ncalicȃ di fuzirȁ di cola cȁtilin, calu lu Rȁpina zisi: «ȃȁ Rȁpina, iu-ȁ-ts-u mul'ari-ta, ȁȁ larȁ».

19. și iel ca-ncalicȃ di budni, la junsȁ și si cȁtsarȁ si burȁscȁ cu calu lu fitȁsoru. și calu lu fitȁsoru zisi la lȁntu caȁ: «tȁȃni la frȁti-tu și mi-luȁ-la rȁpu. și calu lu Rȁpina ca deadi di pim'nt, rȁpu cȁzȁ și frȁtili cu sȃrȁ fuzirȁ. ȁ ca toati surȃrli li larȁ. și ȁo ram cola, nitsi unȁ rȃncȁ nu lai ȁ».

Acelȁȁi.

81. *Fitȁsoru cu soari ȁn frunti și ȁȁȁ cu luna ȁn frunti.*

1. Aȁ rȁu unȁ-ȁrȁ un bȁrbȁt cu unȁ mul'ari și iel' nu rudeȁu. bun ma iel' ȁȁ veȁu și unȁ ȁȁȁ atsi și ȁ nu rudeȁ.

2. unȁ zuȁȁ chinisirȁ si si ducȁ si-ȁ ubideȁscȁ leȁc ca si rudeȁscȁ. ca ȁmȁnrȁ, ȁmȁnrȁ, bȁturȁ di un dead moȁș și l'a ȁntribȃ iel: «ȁundi va dutsits bra mȁluli?»

3. — nu rudim și na dutsim si ubidim leȁc.

— nu dunats gȁilȁ.

— cȃtsi si nu dunȃm gȁilȁ, nu vem fitȁsor.

— ȁo si va dȁȁ leȁc.

— bun ȁȁ.

4. — ȳo si va dau ună meară Ńi, ca si va dutsits cāsă, voi si-l' mǎncats ȳezu, ara cuȳli si li dats la ȳapă Ńi simintsăli si li turits ȳn gărdină.

5. ȳel' feasiră Ńa. ca si dusiră cāsă, uneac tse zăstătȳ ȳomu cāsă, aŃ fuzl la lucru Ńi dupu vrin mes doi mul'area rudl Ńi feasi un fitŃor cu soari ȳn frunti Ńi din simintsă si feasi ună rubă roŃi la fitŃor. Ńi tsela fitŃoru di ună săptămȳnă ca si feasi, ra ca di un an, di un mes ca si feasi, ra ca di zeatsi aȳ.

6. Ńi tsela fitŃoru ca si feasi di un doi meŃ, lȳ si vărvească la scul'o; bun ma tsea mul'area cătŃo inat pri el Ńi pri cal Ńi nu l'a vreă. vrea si l'a moară, că calu pricăȳă di si lăȳau di laf saldi cu fitŃoru, cu lănt nu zbură.

7. ună-ȳară al' dăro mȳmă-sa mandăă cu utroavă Ńi calu al' spusi: «si nu mǎnănts că ȳts ari pus utroavă mȳmă-ta ȳn mandăă».

8. Ńi ȳel' ca si dusi Ńi că-l' pusi si mǎnăncă, al' zisi: «nu-n tsi mǎnăncă, tucu fuȳ, mȳni si mǎnănc cmo si-n-mi culc» Ńi ȳa zisi «bun».

9. mȳntiza al' pusi ȳn cavē Ńi el, ca fuzl ȳa, la turl. la rutŃoc birda Ńa Ńi calu al' spusi: «cmo ȳts ari pus Ńi ȳn pȳni». Ńi el ară zisi la mȳmă-sa: «nu-n-tsi mǎnăncă».

— cȳtsi il'?

— cȳtsi nu-n tsi mǎnăncă.

10. searta ară Ńa calu ara al' spusi: «cmo Ńi-n apu ȳts ari pus» Ńi ȳel' ca si feasi treȳ or, patru, nu primăncȳ. ca vinl la dinapoȳa ȳară al' zisi: «ȳo si mi duc si-n la Ńtet tăti ca si-n ducă tŃȳudi». Ńi ȳa ca pi-căsi ca si vină, ŃutŃo cuȳa di plătsintă, li pusi sub ȳa si crătsăȳască, Ńi zică ca sam loŃă.

11. ȳel' vinl Ńi cȳn si dusi cāsă, aȳ flȳ ȳundi stineaŃi Ńi al' zisi: «tse mări?»

— sam loŃă.

— tse-ai?

— nu Ńtiȳ, sam loŃă.

— mi tse leac ari, nu Ńtiȳ?

— Ńtiȳ, tucu nu Ńtiȳ dali si fats.

— cum mul'ari, si fac, aȳ tse-i?

— ȳa tse-i: si la jungl'ăŃ calu di si-n treacă.

— u mul'ari, cheŃchi di tsea la s-iȳă.

12. Ńi el vrea si la jungl'ă Ńi fitŃoru zisi: «stoȳ si la zăncalic berim di napcum. ca la-ncălicȳ di sări pristi poartă, iŃȳ nafară di cola, si dusi la ună băbă Ńi Ńăzȳ. bun ma calu la lăŃȳ disupra di cătȳn. ȳel' aŃ pusi ch alea-n cap ca Ńfiteă Ńi Ńăzȳ cola fitŃoru. ȳel' noapteă si dutseă ȳn grădina lu-ămpirătu di u găzeă cu calu.

13. ună seară Ńi dȳu ser Ńa, feata la vizȳ Ńi tuntsea ra vrină săptămȳnă tucu si vărveau la feată din toati părȳile cari si la arisească tsela si la leă Ńi ȳa veă turit mirac ȳn tsela. dau or, treȳ or tricură Ńi ȳa tucu ȳn tsela ugudeă cu meara Ńi el la lȳ.

14. tuntsea tătă-su al' zisi: «cum mara, tucu di tsel'a tse nu l'a voi ti-ămpeadits?» Ńi ȳa zisi: «tsista ăȳ meȳ căsmȳtu, tse si fac?» ămpirătu zisi «bun».

1. Ună-nară ra un ũom și veă saldi șasi gāl'in și ună coapă di leamni.
 2. ună seară vini līsita aī lō ună gāl'ină. iel ubidi pri ũa pri cola
 nu aū fīg; și lānta seară vini līsita l'a lō și lānta gāl'ină și iel zisi: «bre
 doamni, cari mi li lea gāl'inli?» stoī si mi scund si ved cari li lea, și
 si scunsi.
 3. līsita vini ară și iel aū cātsō di coadă: «bre, tu mi li leaī gāl'inli?»
 și ȳa zisi: «aman lasă-mi, că si ti-ānsor».
 — cum, tu si mi-ānsor?
 — ȳo si ti-ānsor.
 — mi după cari?
 — dupu fēata lu āmpirātu, ama si-ti-li dai și lāntili gāl'in si li
 manc.
 — si tsi li dau.

82. *Pricazma lu līsita.*

Acelasi.

- cola, cum putuī șa vā minșunai.
 la șiȳu pri scāndu lūī și rāmasi iel āmpirāt ān locu lūī și ȳo vini di
 durmeaū gāl'inli, narā și nu-ti fātsēai māb. și āmpirātu la lō, āts
 fītșoru aī zisi: «ȳo sam zīniru tōȳ tse mi puneai ān cūșarā ȳundi
 disupru, tucu la veadi și fītșoru tselā. si turi pri iel la gūșni și
 șārveti; cōn si zāpucātō la scarā, ȳa-lā și calu tselā; cōn si pusi
 lāngā nīști șārveti. ca vini cāsā, cōn si zāpucātō iel, ȳa-li lūī
 ȳa tricu tātā-su pri la poartā, vizu doi fītșor si ȳucaū tșutea
 si treacă tātcu si li veadă».
 «na tseasți cārpulū ȳa-li di li spealā, și si li zācātsōș di poartā, ȳundi
 dusi māī nainti di iel' și la līg calu di seara și aī' zisi la mul'ari-sa:
 ma iel șa vēcā. și la sfārșot cōn si turnarā iel' di la cāvģā, fītșoru si
 18. ună-nară, dōȳ or șa, trei or șa iel tucu āș l'a tāl'ō zecazitili, bun
 ghiȳatā».
 si nu ra iel, ram mortș noi, iel na scāpō și dā lā iel si-ti ștīȳ ȳo mea
 «eī ghidi fēatā, nu ștīȳ un calcu fītșor vēcā cola ȳundi na bāteam. tucu
 ȳarveta lūī aū tāl'ō, aī' la līg zecazitu cu ȳa și ca si dusi cāsā, iel zisi:
 17. și fītșoru āș l'a tāl'ō zecazitu. iel vēcā di la tāl'ō și āmpirātu scoasi
 parti și la lānta, totș l'a mutō, l'a ȳung'ō.
 cap pri cal, si dusi lāngā iel, și cōn l'i zāntro cu calotșca și la ună
 și per di cal — că vini calu di la-nālīcō și-u pusi ch alea tșea din
 16. și ei ca si dusi cu māģaru și l'a ȳīgnī peril' di cal — că iel vēcā
 lea-ts un māģar di ti du».
 si bātūrā, bātūrā, iel zisi: «și ȳo si mi duc» și āmpirātu aī' zisi: «du-ti
 nu la ștīȳă cā soari aī ān fruntī și cōn si dusi la cāvģā, āmpirātu ca
 pirātu: «turitșā-l' un partā sub iel nu-ti u māt la minī». bun ma iel
 ma iel vēcā și trei lāntș zīnir. di cōn l'a-ncurunarā, la zisi la tselā ām-
 15. ca l'a-ncurunarā dōȳ, vini loc āmpirātu si facā cāvģā. bun

4. și lăntă zuuă si dusi ia la-mpirātu și ăi zisi: «ămpirăti, ia sam vinită stroinic.

— mi la cari? zisi ămpirātu.

— la feata ta.

— dupu cari?

— dupu un uom, ăi mult tşorbadžo.

— mi, nu la duts si la ved?

— mi el vini ăa mo; cota mări uom, iel si vină la ănsurarea.

— mi cön si-u fatsim nunta?

— cön s'ibă soari di si-ăibă pră mult.

— bun.

5. și ia si dusi la tsela uom și ăi spusi. și ună zuuă ia si dusi, flo doil' cal' și si dusiră la 'mpirātu. și cön vineau ămpirātu ch ef, ch ef, că videă pră mult și zisi: «ma lisitsa cari ştiă cu cöti lumi vini».

6. și ia cön si dusi la ămpirātu cu uomu pärtal di pärtal și cu doil' cal' ămpirātu zisi: «tse iješ ăn tsista hal?»

— mi nu ştiş tse pătşom ăn tsea mări, tots cuscril' si nicară și cail' io și junili idvăi scăpöm, ma curön si dărats ună rübă, că nu poati si trăiască junili.

7. și iel' dărară ună rübă mult bună ca di ămpirăt și ca si primini junili, lo si mutrească la ună parti și la lănta și tuntsea ămpirātu zisi: «tsi şa si mutreaşti?» și lisitsa zisi: «mi cum si nu si mutrească, iel veă rubă ubavă, mi tari?»

8. și iel' dărară încă mai bună și ca l'-u pusiră, iel mai mult si mutreă. și ămpirātu ară zisi: «tse tot si mutreaşti?» și lisitsa zisi: «mi cum si nu si mutrească, iel vea rübă, mi tari».

9. și iel' dărară mai bună și lisitsa al' feasi cu ochil': «si nu ti mutreşti mo, că si ti bat» și el' nu si mutreă și ău lo feata. și lisitsa zisi: «io si mi duc mai nainti căsă si mi fac azor».

10. ia si dusi și lăngă căsa lu tsela uomu veă dōmni și ia ca si dusi la zisi: «fuzits că vin si va tal'ă» și el' zisiră: «mi iundi si na dutsim?» ia zisi: «ănrats ăn pleamnitsă ăn pal'ă ca si va scund» și si dusiră ăn pleamnitsă.

11. tuntsea viniră junili cu feata și tricură veacu cu bugătil'ă.

Acelaşi.

83. *Pupadija și poarca ăncurunată cu un fitsor.*

1. Ra ună-uară un pōpă cu ună pupadijă. tsista doil' aş veau ună poarcă. ună-zuuă pōpa nu si ugudi căsă, saldi pupadija ra căsă. tsea poarca pupadija ău păşteă la poartă că-l' ra mult milă di ia că nu vea fămeal'ă.

2. tuntsea tricū un uom pri cola și-l' zisi lu popadija: «mări bābu, pupadij, io sam vinit s-ts-u leau poarca si-u-ăncurunom cu un fitsor ăn loc di niveastă» și pupadija nu ra salam la minti și zisi: «ha! s-ts-u dau, chişchi di tsea la s-ijă».

3. și tsela ȳomu aȳ lȳ poarca și-ș fuzi. searta ca vini cāsă pȳpa, ca si zăcătȳ ncoă, ca si zăcătȳ ncola, poarca nu-i. aȳ ȳntribȳ pupadiȳa: «ȳundi-i mori poarca?»

— aȳ mărităȳ dupu un ȳom, și-u lȳ ȳn loc di niveastă, zisi bucu-roasă pupadiȳa.

— cum mori, ca-l' sări pȳpa, poarca ȳn loc di niveastă? ti mintșunȳ tsela.

4. ș-ună-ș-ună pȳpa lăȳ s-l'-u lea poarca. ca lăȳ, lăȳ, bătȳ pri un ȳom ȳn drȳm. bun ma tsela ȳomu ra tsela cu poarca și la-ntribȳ: «nu vizuș bra mȳlu, vrin ȳom cu vrină poarcă drȳmu?» și tsela ȳomu zisi: «cum nu, pristi tsela mȳntili fuzi».

5. și ca la vizȳ tsela ȳom că pȳpa veă un chiȳrc bun și niști scorni buni, ȳl' zisi la pȳpa: «lasă, pȳpi, scornili cu chiȳrcu ȳa di lagă s-la ĳundz măi curȳn că șa tu nu pots s-la ĳundz».

6. și pȳpa li lăsȳ și lăȳ ȳn sus dupu ĳef. că lăȳ, lăȳ nu putȳ s-la află și si turnȳ napȳ și-ș-li lea lucrili. con si dutsi cola, no-ari ni ȳom ni tsiva! tsela ȳl' li vea lat lucrili și-ș vea fuzit di cola.

7. pȳpa, ca si dusi cāsă, ȳnvirinos fără poarcă și fără lucrȳ, pristi un dȳu zȳli, pȳpa cu pupadiȳa, cum șădeau ȳn tream, vini un ȳom la poartă tsi vindeă ȳaȳă și tsăpă «O. . . , ȳaȳă di mȳscă, o. . . »

8. și tsel'a doȳl' ca uzȳră ca tsȳpă ȳaȳă di mȳscă, pupadiȳa lăȳ la poartă și l-ȳntribȳ: «tse vindz?»

— ȳaȳă di mȳscă.

— mi di tse sa buni?

— ĳa di tse, s-la lats voi cu pȳpa unu s-la cvătșȳts patruzȳts di zȳli ndeal și si ĳasă ună mȳscă din ĳef.

— cȳt la dăȳ un ȳou, zisi pupadiȳa.

— zatsi liri.

9. și ca si dusi ȳl' spusi la pȳpa. pȳpa ȳl' deadi zatsi liri și ĳa si dusi cumpăre un ȳou.

10. bun ma tsela ȳomu ra tsela cu poarca, cu scornili și cu chiȳrcu. pȳpa cu pupadiȳa ca la lară ȳou, si dusiră ndeal s-la cvătșască cu urdin, una zuȳă unu, una zuȳă lăntu.

11. la cvătșiră treȳ-zȳts-și-nȳu di zȳli și ca vini la patru zȳtsili, aȳ sfărșȳră pȳnea și pȳpa aȳ trimeasi pupadiȳa si lea pȳni di casă și pupadiȳa si dusi. ca si turnȳ pupadiȳa cu pȳnea di cāsă și pȳpa ca-u vizȳ, si sculȳ di pri bȳrloc și cȳn si-ardicȳ pȳpa, si pugudi un l'epuri di la vizȳ pȳpa, di prutsăpȳ la pupadiȳa: «lagă, pupadiȳ, că mȳsca na fuzi!»

— mi ĳundi fuzi?

— na cola, ȳn șumă.

12. ca lăȳară, lăȳară tsivă nu putură si facă. și si turnară năȳoi, aș li lară lucrili di cola și si dusiră cāsă cu zeazitu 'n rost. nu ra dosta tsi poarta aȳ pirdură, tucu și zatsi liri și fără mȳscă, saldi di cvătșirea pustăniră. și ĳo ȳn vini di cola.

Același.

84. *Uomu fucară și găl'ina șarotă.*

1. Aș ra ună-uară doi frăts. vini loc si-ampărtsoră; tsela unu tucu șadea și ra mult tșurbadžiia, ăra tsela lăntu tucu sirbea și tucu fitșorl'i ăl' trapeau di pōni.

2. ună zuuă, că-l' si duvil'i, zisi: «io s-mi duc si-n la ubides căsmētu» că ămno, ămno bătū di ună bābă iundi săpā și-ăl' zisi: «nu știi mări bābu, iundi sa căsmētili; mi duc până cola, că ia cum, ia cum zisi: «no, im doi frăts; io tucu mi tăltsaști sirbirea și tucu pōni no-am si mănānc, ara frāti-meu tucu șadi și tucu ăi tșurbadžiia».

3. ia-l' zisi: «di pri tsela mūntili la vez toḡ căsmēt cum si joacă, ama lu frāti-tu, tucu sirbeaști pri eb».

— mi cum si fac mo, ca si mi duc cola?

4. ca s-ti duts cola, cum si joacă cu meara ăn moḡ, tu si la zits că ari și lānti cola; s-la zits bună-va zuuă și unaș-una si-la cats iel. bun ma ca s-la cats si nu la laș, iel si-ts da tarā di pāri, tu si nu li ver, tucu tu s-l'-u tser ari ună gāl'ina șarotă, ia s-l'-u tser.

— bun, șa si fac, zisi fitșoru și-ș trasi.

5. ca si dusi cola, zisi: «bună-va zuuă».

— bini viniș. și el ună-ș-ună di grātlan, la căsmēt, și la strinsi.

— aman džanam tsi tser si-ts dau s-mi laș, zisi căsmētu?

— tsivā nu voḡ, saldi gāl'ina tsea șarotă s-n-u dai.

— si ts-u dau.

6. l'-u deadi gāl'ina și-ș trasi drūmu. ca si dusi cāsă tsea gāl'ina cătsō si uauă și iel si dutseā di li vindeā un uoḡ patru-zōts di liri ună-uară; lāntă-uară tsin-zōts di liri și șa si feași și el tșurbadžiia.

7. pristi uneac vācōt zisi: «io si mi duc si scot și lānti pāri. bun, zisi mul'area.

8. taman iel fuzi, mul'ari-sa cătsō și facă cu un rāp. bun ma tsela rāpu ăl' zisi: «ăḡ junglăș gāl'ina di stară si vin?» tsea mul'area zisi: «bun si-u jungl'ām» și cătsō ău jungl'ō gāl'ina.

9. bun ma tsel' fitșoril' la tsea mul'area si dutseau la scul'o. ca vinirā di la scul'o, nu-u flarā mūmă-sa cāsă, ra dusă la vali, și iel' cătsarā aș scoasirā căti ună mutscātā di cārni și-ș fuzirā: tsela unu la veā lat cāpu, ăra tsela lāntu lā veā lat jilāndretsu.

10. că vini seara rāpu că-u scoasirā cārnea, că ubidi, ubidi nu-u putū flari și si-nviriḡ pri mult. dimineatsata ăl' zisi la tsea mul'area: «si l'a junglăș fitșoril'» și tsea mul'area zisi: «bun tucu si l'a-utruēs, că cu jungl'area mai ăi șichirē» și mul'area la candisi.

11. ca vinirā searta fitșoril' cāsă, la pusi ia utroavā ăḡ pōni, bun ma tsela tse la veā māncat cāpu, la știā. ca vinirā cāsă, tsela unu zisi: «frāti, nu māncōm pōni că māmā n'ari pus utroavā ăḡ pōni».

— bun, zisi tsela lāntu frāti.

12. ca vinirā cāsă, zăstăturā, zăstăturā și-ș fuzirā. searta mūmă-sa arā la pusi și ăḡ mandžă, ma ara nu putū s-l'a mintșunā. lāntă searā, birda și ăḡ apu la pusi. bun ma iel' si ugudirā itri, nu māncārā.

13. mōntiza zisiră: «ja si fuzim, ȳa no-ari bun di noi, mămă tseari s-na moară» și cătsară fuziră. ca ămnară, ămnară si dusiră ăm ună casabă lângă ămpirātu. bun ma tuntsea si veă pugudit s-iă mort și ămpirātu. ară iel' iundi si culcă? la poarta lu ămpirātu.

14. și tuntsea tsel'a, ămă niduăngrupat ămpirātu, zisiră ca si pună un lânt ămpirăt și si tșudeau cum si bagă un ămpirăt. ca si tșudiră, tșudiră, zisiră: «noi si leazim un ămpirăt, ama ia cum: mo noi, ca si na sculom mōni, cari si la flom la poartă mai nainti, el s-iă ămpirăt».

15. și cōn si sculară dimineatsta, la flară iel' la poartă și la lară, la pusiră ămpirăt.

16. dupu un-doī ań, că si turno, tsela bărbātu lu tsea mul'area căsă, și-u ămtribo mul'ari-sa: «iundi sa mări fitșoril'?»

— muriră.

— ai si űi-l' spuń groburli.

17. ca si dusiră, nu știă cum si facă s-la mintșună și-al' zisi: «mai bini drep si-ts spun: «nu știu tsi si feasiră» și űomu zisi «bun».

18. iel' cătsō si facă daviă; daviă ișo și până la ămpirātu.

19. ună zuă tsel'a fitșoril' trimeasiră ca si vină cola si-u calcă daviă. bun ma tsel'a fitșoril' zisiră: «mo, noi ca si vină tăti, tseari s-na sculom, bun ma, s-na picăsească. tucu noi s-na lom căti ună meară, s-na jucōm cu iali di cōn si vină tăti, si-u turim meara și s-na pudardicōm ca dupu meară».

20. pristi cōt-va văcōt ia-la tătă-sa cu mūmă-sa și iel' li șutniră mearili și si pudardicară ca dupu iali.

21. ca șăzūră și tsel'a fitșoril' lără si-u ămtreabă mul'area: «iundi ts-a mări fitșoril'? ia bărbăt-tu fatsi daviă, că si dus-au la lucru, că vinit-au căsă nu l'-au flat-au fitșoril'; ti-ntribat-au tini tu al' zis-ai că murit-au; ti vicnit-au si-l' li spuń groburli, tu nu li spus-ai. ună ȳară zis-a că muriră, lantă ȳară ca fuziră, și nu-l' spus-ai».

22. și ia tăcū, nu putū si prizăzburască.

23. tuntsea tsela unu fitșor al' zis-au la tătă-su: «tu nu pots si cu-noșt di pri ȳa vrin?» și tătă-su si turī pri el, lu gușni și unu și lântu. și-l' zisiră la mūmă-sa: «tu mo tse tser, si sfiteș ili si slujoș?» ia zisi «si sfites». și iel' al' dat-au foc, au arsiră și iō ań vinii di cola.

24. pricazmă-ń știām, pricazma va spus, cōt putui, cōta va min-tșunai.

Același.

85. Fitșoru di ămpirăt, divu űom și rāpca.

1. Ra ună ȳară un ămpirăt și aș ve un fitșor; și tsela fitșoru al' zisi: tăti, să mi duc să mi zășătăies?» și tătă-su al' zisi: «du-ti, tucu lē-ts unēc pări».

2. și aș lō pări și mōjnistă ămă di la pruvideře ămălico calu și lō drūmu și la «imni ăm un mūnti lângă ună peștiri.

3. și iel' la ligo calu di una șumă și zisi: «ai, ȳa să mi culc» și tamam ămtrō an peștiri și-aș scōsi sucărde, ca ra ud di ploă și etca-la un

uom iundi vini ca vrină metșcă go! ăn per și ună că ăntro ăn peștiri și al' zisi: «tsi ti poartă ăa?» și la cătșo di gușă.

4. tsela fitșoru si ăntări la tsăneri și tsela tsôn și tsela tsôn și căzù tsela divu uom, ară tsela fitșoru si alni ăn per și al' tsi pugudi un cusităș ăn brôn și ca la scôsi di-ună-ăară și ăi la pusi pri gușă, al' zisi: «tse tser să-ts fac mo?» și tsela divu uom zisi: «aman tse bun tser să-ts fac?» tsela fitșoru zisi: «io tsi lucru am di fatsiri tu nu la pots sfărșori, tucu să ti jungl'um».

5. și tsela divu uomu zisi: «aman, spuni, belchi să la sfărșoș» și fitșoru zisi: «ia tse tser să-n fats: «ăn filen loc ari una feță tsi-u vegl'ă un nor, ca să ti duts ăn sinor, cון să zăburiască să ti moară. io tsista bun tser si-n la fats; acu ău putem lări doil' priună, să ti las, acu nu, să ti jungl'um».

6. și tsela divu uom zisi: «to! să videm, io nu pot tucu să-ts dar ună carti și să ti duts la frăti-nu s-l'u da! tșestă carti, iel poati s-la sfărșască tsista lucru».

7. tsela lq lăf, la lășo și al' dēdi carti divu uom la fitșor și tsela fitșoru la ăncalicô calu și chinisi si ducă.

8. și ca ămno, ămno, ca dēdi di ună crēmă, tucu ișo un dēd moș și al' zisi: «tsi ti poartă bra mîluli ăa?» iel ău scoasi cartea și al' dēdi și tsela dēdu zisi: «zăsto! unec să mi duc la sôru-mea; ia ari do! cal'. acu li da, să fatsim lucru; acu nu li da, nu putem fatsiri tsiva».

9. tsela fitșoru stătù cola și si dusi tsela dēdu la sôru-sa lui și li lq doil' cal' și al' zisi la fitșor: «ăncalică tu pri tsista cal, ma să ti tsôn bun, să nu caz».

10. și ca ăncălicară șimidoil' și ca budniră tsel'a cal'il' unec se-ardicară pri vint, fitșoru căzù și ca ăncalicô ară, napcum si tsănù bun și al' zisi: «ăi să na dutsim si lom apu di do! mûnts tse si ănc'l'id și si dișcl'id. acu putem lări apu di cola, si putem fatsiri lucru, ără-cu nu putem lări, nu puten fatsiri tsivă».

11. și la dēdiră puteři la cal' și zisi tsela dēdu la tsela fitșoru: «tsq-ni-ti mult bun ca si tsrăpnim și căt pots si ti tsôn bun ca si fuzim, că si nă moară mûntili ăa».

12. și că tsrăpniră apu, la fugă, coada lu calu lu fitșor l'u cătșo mûntili și calu lu fitșoru rămasi fără coadă.

13. dupu tse lară apu, chinisiră si ducă la feță. și ca ămnară, ămnară, ăntrară ăn sinor și al' zisi dēdu la fitșor: «dupu mini si eş cu calu și cõt pots si ti tsôn și ca să na dutsim cola, tșe feță ăi ăn purtucală. una ca s-nă dutsim să-u lom și sa fuzim căt putem ca să nu na iungă uom, că nôru până-i pri mări poati lăgari dupu no!, ca si ișom pri uscăt, iel nu poati si facă tsivă».

14. și ca-u lăra tsea feță fuziră cu mări silă și iel' ișoră din mări și nôru li pruchio și zisi: «ah! bătrănitșos vămpir, tu la fășeș tsista lucru, tucu tșesta si ts-u scot la tini».

15. dēdu zisi la fitșor: «du-ti tu cmo sănătos căsă. ma până si nu ti duts căsă, să nu l'upeș prătucăla».

16. bun ma fitşoru, ca pruchiş di cătun, aş dişel'isi şi din pră-tucălă işo ună fitşă mult bună. bun ma ra goală şi la fitşor al' ra ruşoni s-u ducă căsă.

17. aş pusi pri un iavûr şi si dusi si leă cămeş di căsă. pân si s-ant-oarnă di căsă işo ună răpcă cu ună feată şi-u pusi ân locu lu feta lu răpcă şi feta u turiră ân un vir iundi si feşi un peşti.

18. fitşoru aş lş răpcă si-ansurş şi fitşoru al' zitş: «tucu tse cşta iesh negră?» — «cum si nu iesh negră ca mi pitşş soarli şi nigri, zisi răpcă».

19. un piştăr si dusi si catsă peşt din tsela vir că vş un peşti cari nu puteă si la catsă nitsi un piştăr şi tsista piştăr la cătsş şi si dusi si la vindă priună cu lants peşt şi vicni ân cătun: «o, pesh, pesh» tsela fitşoru işo si cumpără şi la vizû un mult bun şi zisi: «cş la dăj peştli tsista?»

20. — acu tser s-la lej «un tsirec di liră».

— bun la lej.

iel la lş şi si dusi căsă s-la frigă. cşn la frizeş sări ună lşpi pri badză ân grădină. din ia işo un mer. meru, cşn si dutşş si rupă meri fitşoru, si plică, ară la răpcă si ridică ân sus.

21. zisi răpcă: «si la tăl'om meru, nu la voi işo» şi la tăl'ară. şi ca tricû pri cola ună băbă, lş ună pratşcă şi si feşi feta.

22. ca-u pusi ân cămară şi cşn işo băba di căsă, di tot al' fătşş: al' mitură, apu al' lăia, di toati al' fătşş. şi tsea băbă zisi: «cari aş li fatsi tşeshi lucrî?» ia si zătşudi şi bătû ună carfiă ân prag, ca să-u calcă feta.

23. tuntşş tşş zuşă al' tsi sparsi la răpcă ghirdănu şi si uzş că ari mort ună fetă di carfiă şi la ari ân pitşor.

24. şi tsela fitşoru aş lş apa cari aş vş lat dintru doi mûnts si dusi la tşş băbă şi l'-u scşsi cărfiă din pitşor. şi-al' turi apu di tşş ghiă şi anghiiă tşş feta.

25. şi al' zisi fitşoru la tşş feta: «nu pots să la dar ghirdănu la mş mul'ari?» tşş feta zisi: «beichi s-la dar» şi una ca la lş ghirdănu ân moş şi si dăşş ghirdănu. şi aş la tsinû tşş feta la ia şi tşş răpcă al' zisi la feta: «dş-n-la ghirdănu tsista ghirdăn aş meş».

26. şi tşş feta lş să spună: «nu ştiş cşn ram işo pri iavur, cşn vinitş priună cu mûmă-ta di mi prinsi di pri avur şi căzuş işo ân vir, şi tu ti puseş ân meş loc şi işo mi feş peşti. şi nu ştiş cşn si vindş tsista peşti di cşn tsirş si la lej tşş om şi tu zitşş: «nu la voi işo tsista peşti?» şi ca la pusi si frigă şi ca işo ună lşpi ân gărdină şi işo un mer. şi con vineş tăşş om si fătşş slojnic, ară cşn vineş tu să rup si ardică. şi tu la tăl'aş meru şi ca tricû pri cola ună băbă, lş ună pratşcă şi aş dusi pratşcă căsă şi ia anghii. şi ca tsi sparsi ghirdănu la tini tots si mântşşră, nu putură s-la dară. işo ân meli moş ună că la lai, si dăşş».

27. tuntşş fitşoru zisi la răpcă: «tsi tser si-ts fac, răpcu, la tini; să sfites ili să sluşşş?» ia zisi: «să sfites» şi aş anvil ân ună ruguzină şi al' dşdi foc. şi napcum lş iel feta.

Nicola Tanur (de 12 ani, Lugunţa).

86. *Ŭomu scăpat di calotșcă și nișanlija cal.*

1. Ună ȳară ămpirătu șăde la un cavinē și slăgăia cu crielu ca tots tsel'a tsi șăde la cavinē: ăndoi si făle, ăndoi si plăndze di fitșoril' lor. Ama tsela ămpirătu mult slăgăia că nu ve fitșor ca si fălească și ieș și si plongă. tuntse vinē la ămpirătu un odă și ăl' zisi: «ămpirăti, tsi cota ieș ăn găile?»

2. — cum să nu ieș ăn găile cōn tots si făles și si plong, cōn io no-am ni s-mi plong ni s-mi făles?

3. — nu dōnă găile. na, io să-ts dau treī mēri, să ti duts cāsă, să li mănănts cu ta mul'ari: ănezu la voi dōil', ara șlupca la iapă. napcum să rudească și iapa și mul'are, ama io să ieș nun.

— bun ăi.

4. feșiră șa cum zisi odă, li mănănră mēri și rudi mul'are și iapa. fitșoru și calu criște cōt un űom crești ăn un an, ara ieș ăn ună zuűă. și fitșoru si feși di zuűă-zuűă mult mări și juni. și ămpirătu zisi: «nu la voi ieș tsista fitșor ca s-mi tăltășcă» și bătū til'al pri urdină, cum ca să la jungl'ă ămpirătu fitșoru.

5. uzo și odă și ună-ș-ună lăgo odă să la bătiză; și ămpirătu taman ăi la ve pus cāpu pri lemn ca s-la jungl'ă și tucu vinē odă și ăl' zisi la-mpirătu: «să la jungliș tucu, toī, să la bătiz să l'-u pun numi, di napcum jungl'ă-l'a».

6. și odă l'-u pusi numi la fitșoru űomu scăpăt di calotșcă, iar la calu l'-u pusi numi «nișanlija cal». dupu tse la bătizo odă fitșoru, ămpirătu ăl' la dēdi calu, ăi dēdi pari și ăi zisi: «fui!»

7. cā ămno, ămno dēdi di un űom iundi vigl'ă ună izvoarcă tsi ve apu ghiă. fitșoru cu calu ăl' zisi la tsela tsi ra lăngă izvoarcă: «tu cōta ieș juni, űomu di ca să moară l-ănghieș». ieș zisi: «cōta sam tucu ari un mult juni tsi ăl' zic űomu scăpat di calotșcă cu nișanlija cal».

8. cā ămno, ămno, dēdi di un lănt űom tsi sārē di pri un mūnti pri lănt ș' ăl' zisi: «tsi cōta juni ieș!» ieș zisi: «sam juni, tucu un lănt ari mai juni tsi ăl' zic «űomu scăpat di calotșca cu nișanlija cal» și feșiră sots și cu tsela; și chinisiră tots treil'.

9. cā ămnară, ămnară, dēdīră di un lănt űom tsi la ardică mūntili cu mutsătsili; și tsista ăl' zitsi: «cōta ieș juni, cu mustătsili la ardits mūntili» ieș zisi: «sam juni tucu un lănt ari tsi ăl' zic «űomu scăpat di calotșcă cu nișanlija cal». și lu-ămpirătu fitșor la lui sots la dēdi tots treil' cāti-un nișan și la zisi: «io s-mi duc să ved «ubăvil'a loculu», și cōn să nigrească tseșt treil' nișanur, tsi va li dau, tuntse io sam mort și voi să lăgats».

10. și l'i lăso tsela treil' ăn ună cāsăbă și chinisi si ducă să veadă «ubavil'a loculu».

11. cā ămno, ămno, dēdi di ună bābă și la ăntribo tse bābă: «iundi ti duts bri miluli?»

— mi duc să ved ubuvil'a loculu.

12. — să ti duts tucu la ușa con antrîș ari un lup, ară la lăntă ușa ari un răslan, ară la treilî uși ari șorp și lănti multi divutiî divi.

— cum să dar mi?

13. — s-la anvieș direptu pitșor ăn ier s-ancalits pri ca, să leî tșă-mugu di ier antru tini și să antriî.

14. că antrō iel la di prima ușa, ișo lupu și iel al' la pusi pitșoru ăn rost și aî la dispico rostu; și la dōuli uși ișo un răslan și iel ca la zănvarti buzdușanu, că l'-u dēdi ăn frunți și la tăltșo. și răslanu zisi: «acu ieș di mumă rudit, măine ăncă ună ȳară»

15. iel zisi: «ună ȳară mi-ari fat mămă și ieș ună ȳară mămăneș» și antrō ăănuntru și tșe fētă al' zisi: «tsi ubideș?» iel zisi: «tsivă».

15. tșe fētă la știîă că ari trei per ăn cap și al' zisi: «toî, să-ts zăcat ăn cap unec» și lō să-l' cată și aî li tăl'ō peril'. și muri fitșoru, iar la tsel'a treil' la nigrîă nisanurili. și lăgară dupu iel, și ca si dusiră la poarta să antră, ară vē divutiî.

17. tsela cu mustătsili li pusi mustătsili și tricură pisti mustăts. antrară lăngă lor sots cari ra mort și tsela tsi-u vigl'a izvoarca, că-l' turi unec apu ăn cāp și anghîi lor sots. iel mo zisi: «aî să nă dutsim cāsă unec» și si dusiră tots priună la ămpirātu. și aî zisi fitșoru la ămpirāt: «ia tsi chiar feș tsista treil' și fētă».

18. tuntșe il'u lu ămpirātu l'i vicai tots izmich aril' ca s-la jungl'a. ămpirātu și izmichiaril' nu vrură s-la jungl'a. tuntșe il'u-su scosi călōtșo și la jungl'ō ămpirātu. și lui sots tsi-u vigl'a izvorca al' turi unec apu și anghîră. ămpirātu nu virui. tuntșe tsela la scosi revolu. la tăltșo și al' dēdi apu ghiîă și la-nghîi. din tșesta ămpirātu că-i mai vrednic il'u-su și l'-u dēdi ămpir. tsiia la iel.

Același.

87. Pricazma lu Nitsă falitoru.

1. Ună-ȳară ra un ȳom mult mintșinos și falitor, ama itș nu vē puteri; ra di tots bătut.

2. nitsă, con amă drūmu, bătū di un duchian; tsela vē unsă ună cārti cu nari și ray dunati pri ia patru sut. di muști și iel ca măin i cu mōna, li tăltșo toati.

3. mo iel tsi fesi? si dusi la ună tșesmă și pisai ună cārti și aș lipi di zidu lu tșesma. ăn cārti zitșe: «nitsă capidānu cu ună pliusnitsă tăltșo patru suti di sūfliti, și zitșe, cari aî tșoni la s-vină și la s-lea apu di ȳa».

4. după unec vācōt vini un chirchez și lē apu. iel si zăcāto la cārti și ca vizū că un ȳom mult jūni ari ȳa, si spārū și fuzi di frică fāră apu.

5. ca si dusi cāsă l-ăntribāră: «di tsi nu duseș apu?» iel zisi: «mi spārui că ia tse și tse vizui ună cārti lipită la zidu di tșesmă: nitsă capidānu cu un trisnic tăltșasți patru suti di sūfliti și cari aî tșoni la s-vină si lē apu di ȳa».

6. mārili chirchez ca uzo șa, si sculo șa si dusi la tșesmă șa ai tsi rugo la nitsă să la lasă să ampl'ă apu șa la lară cu di că frāti. bun ama nitsă ra mult linoș; chirchezil' ai dutseau di toati tsi vę nivol'ă.

7. vinē un vȃcōt ca chirchezil' să aibă cavgă cu un ȃmpirāt. nitsă ca uzo, zisi: «aidits dupu mini, io si ies nainti șa voi șa sa tsāpats: «fuzits dușmani că ȃa-la nitsă capidān, cāti patru suti di sufliti la un trisnic tȃltșasti».

8. cōn uzoṛă șa dușmanil', si spārură șa fuziră. mo si dusiră cāsă cu ihtibar ca 'nvinsi niță. mārili chirchez ai zisi la nitsă: «șoz tu ȃa lāngă noi șa nu dună gȃilē di tsivā». bun ma lāntsil' sots nu la vręu că tucu izmet al' fătseau.

9. ună-ȃară al' zisiră: «du-ti șa tu să lei apu». iel zisi: «bun ȃi, mi duc șa si dusi. ună ca si dusi cola, lō să sapă șa sotsil' lui la știtau să ducă apu șa cōn vizură ca zābovi mult, si dusiră dupu iel.

10. cōn la vizură cōt putē sȃpā, chirchezil' al' zisiră: «tse fats ȃa?» iel zisi: «tser să-u duc cāsă, nu ca voi, să port cu fȃlili». chirchezil' zisiră: «aman dȃanām tsi tser să fats, noi tșestă ȃa nu-o vem saldi di noi, cā-i di toată lume».

11. nitsă zisi: «bun io n'am vȃcōt să port apu» șa si dusiră cāsă. la trimesiră si ducă lēmni. nitsă ișo lō zatsi fortumi șa si dusi ligō, ligō toată zuȃa faz un di lāntsi șa chirchezil' la ștetă să ducă lēmni.

12. ved că n'ari să vină, si duc șa la ved iundi legă faz șa al' zic: «tsi fats nitsă?» — tser si la duc urmānu cāsă, zisi nitsă, nu ca voi cāti un fag si duc. șa chirchezil' zisiră: «aman dȃanām noi tsista urmān nu le vem saldi di noi, că di toată lumea ȃa». nitsă zise: «bun, pȃrtats voi ca tsirets, ion 'am vȃcōt să port lēmni».

13. șa chirchezil' vizură că no-ari fȃidă, zisiră: «ȃi să la pupārim» șa nitsă uzo cōn zisiră șa iel'; iel șerta, cōn si culcō, lō un lemn, la pusi șa la zȃvii cu pucrovu.

14. chirchezil' al' turiră apu pupārită șa zisiră: «la murim». moȃnista la zisi la chirchezil': «tșestă șeră mult mi lȃziră puritsil'». iel' si spārură cu tsista ȃom cōt ȃi juni, ȃa pupārită purits al' tsi fatsi șa zisiră: «tșestă șeră ȃi să la drubim cu bȃltiȃi».

15. nitsă ca uzo, lō un butșim la zȃvii cu pucrovu șa fuzi iel. chirchezil' si dusiră cu bȃltiȃe că dȃdiră, că dȃdiră pri butșum șa zisiră: «e! mo la tȃltșom».

16. moȃnista si dusi nitsă șa zisi: «e, tșestă șeră mult mi mutșcară piducl'il'». chirchezil' si spārură: «e, no-ari fȃidă di tsista, ȃi să-i dōm pȃri șa să fuzim».

17. mārli chirchez zisi: «nitsă na-ts un tȃgȃrdȃic di pȃri șa fui» nitsă zisi: «e, un tȃgȃrdȃic cari la poartă». mārli chirchez trimesiră un să-i la ducă tȃgȃrdȃicu pȃnă cāsă. ca si dusi proȃpi di cāsă, ȃi zisi la chirchezu: «e, ȃa ȃn nostru cȃtun ȃamiȃil' tōts cōta sa juni cōt mini șa stoȃ ȃa unȃc io să mi duc să la spun să si trȃgnȃscă».

18. nitsă si dusi cāsă șa la zisi la fitșoril' lui: «dats tōts cȃ ti un par i știtats că să vină ȃa voi șa să tsāpats: «carni di chirchez tsirem,

tăti». și ună ca ăntro chirchezu, fitșoril' ca la zămăncără tots cari cum poati, și ieț si spărū, la lășo tăgărdzicu plin di pări la nitsă.

19. mo nitsă junsî mări tșurbadziia și zisi: «io si fac cavgă cu ămpirātu și ăl' trimēși cārti la-ămpirātu: «ia să-ă-u daț jimitati di ămpir: tșol'a, ia toată să ts-u lēu cu nibun acu cats, că știi cari sam. nitsă capidānu cari, cu ună mōnă cu un trișnic, patru suti di sufliti tăltșos și nu știu dali ăi uzot că tots chirchezil' li zătrimuraș».

20. ămpirātu, cōn uzō, si spărū și ăl' zisi: «aman tu și dōmnu nu voț ni cavgă ni tsivă, na-ts jimitati di ămpirātșol'ă și lasă-mi. nitsă ău lō jimitate di ămpirātșol'ă și junsî ămpirāt și tucu bun tricū cu fālirē lui și io fug di cola si vā-u spun la voț cum si fēși.

Același.

88. Lūpu, ursă și lisitsa.

1. Ra ună-ură treț frățs și si dusiră si sirbească ca si-ș scoată pări si si rănească. ca ămnară, tsela mai micu fitșor nu putea si amnă și rămasi. cola si pugudl si aibă ună moară și ieț si scunsi lângă tșarc. tsel'a dojl' ăș fuziră.

2. lângă moară si pugudeaști si vină lūpu, ursă și lisitsa. lisitsa zisi: «cu tse s-nă rānim tseastă iarnă?» iară lūpu zisi: «io am un bil'uc di uoț. toati sa loși di dālac, di sipānitsă și di mitil'. cu tseati s-mi rānes toată iarna; ăn tsela bil'ucu di uoț am un birbec mări cari ăi licuitor». ara ursu zisi: «io am niști pări, cu tseali s-mi rānes».

3. fuziră lūpu, lisitsa și ursă și tsela fitșoru si sculo, li lō pāriili și si dusi la tsela picurāru și la ăntribō cōt la dō tsista ņelu. picurāru zisi: «itș nu la dau» — spuni džanām. — ăi si-ts spun: «una sută di liri» și la lō, la jungl'ō și midua l'-u lō și si dusi la ămpirātu și la licul și ămpirātu ăl' deadi multi pări.

4. tuntsea ieț si dusi cāsă cu multi pări. fratsil' ca la vizură, zisiră: «s-na dutsim și noț cola și noț si flōm pări. viniră ară tsela lūpu, tseavulpea și tsea ursă. și zisi vulpea: «la mini ăn l'a veă lat pāriili» — «mi și la mini, zisi ursă» — «mi și la mini, zisi lūpu».

5. tuntsea zisi ursă: «delmi că-i șa ăi si videm sup moară, s-no-aibă vrin űom tse. na li lō pāriili». și si dusiră, la flară tsela űomu și la măncără.

Hristu Regiu (de 12 ani, Oșani).

89. Fitșoru și vuičă-sa.

1. Ra ună-ură ună mul'ari; tsea mul'ari veă treț fitșor și un frāti. și frāti-su ra fur. și tsela fitșoru mai mari zisi: «māmu, și io s-mi duc cu vu tși si fac furloș» și mumă-sa zisi: «du-ti» și fitșoru si dusi.

2. și vuičă-sa ăi zisi: «stoț tu űa că io s-mi duc la furarea» și-ș pusi poțnea și apa pri un arburi nalt.

3. ca-i tsi primăncə la fitşor şi ca-i tsi pribiù apu, nu puteà su-u lea poinea şi apa. şi ca vini vujcă-sa searta, zisi la fitşor: «cum tricuş astăz?» şi fitşoru zisi: «e vujtşi, astăz jo muri di poini» şi vujcă-sa zisi: «nu ieş juns di ducă, du-ti cāsă» şi fitşoru fuzi.

4. şi lăntu fitşor mijlucănu zisi: «mămu, şi jo s-mi duc cu vujtşi la furloc» şi mūmă-sa zisi: «du-ti».

5. şi vujcă-sa pusi poinea şi apa pri un arburi nalt. la fitşor că-i si primăncə poini şi-i si pribiù apu, si pusi pri arbori şi-ău lə poinea şi apa. cən si-ăntoarsi vujcă-sa, ăi zisi: «cum tricuş astăz?» şi fitşoru zisi: «bini».

6. mojinista si dusi cu vujcă-sa să fură. lə un birbeatsi şi fitşoru tsi si facă, scoasi ună tşoulă din pitşor şi ău turi antru iel. şi vujcă-sa zisi: «e tsi tşoulă». şi rău dən şi fitşoru ău lə, ara tsea tşoulă ş-u turi ară antru iel. şi vujcă-sa la lăşo birbeatsili şi si dusi si-ău l'a şi lăntă tşoulă şi fitşoru la lə birbeatsili şi fuzi.

7. şi cən s' antoarsi vujcă-sa, vizù că no-ari birbeatsi şi si dusi lângă fitşor fără tsivă. şi fitşoru vizù un uom cari ară pri un munti şi zisi la vujcă-sa: «ver si l'a fur un bou de la tsela uomu?» şi zăcătşo si tşopă: «e e e un uom cu un bou şi cu un măgar ară; şi uomu cari ară, si dusi si veadă cari ară cu un bou şi cu un măgar».

8. tuntsea fitşoru si dusi ăi la lə bou din laritsă cum ară şi si dusi lângă vujcă-sa, la biliră, la frisiră şi vujcă-sa ăi zisi: «du-ti si leaj apu şi napcum si măncom carni».

9. şi fitşoru si dusi la apu şi ămpl'o un foali tsi la dărară di coaja di bou şi la turi ăn fearică şi aş lə un lemn şi la zăcătşo si la bată bum! bum! şi fitşoru zăcătşo si tşopă.

şi vujcă-sa si spărù şi fuzi şi fitşoru, si dusi şi ău mănco toată carnea şi vujcă-sa rămasi flămund.

Acelaşi.

90. *Feata tsi si feasi sumuvilă.*

1. Rău ună-ură trej frăts şi sōră nu veau. mūmă-sa zisi ună-ură: «tucu si ăn da dōmnu ună feată di acu că-i sumuvilă».

2. şi di tuntsea ca zisi şa, chinisi greaŷă şi feasi una feată. tsea feată că vini di un-doŷ ăn, cătşo si mănca pişim di cal': i seară mănca căti-un cal.

2. ună-ură zisi tsela mai mārili frāti: «stoŷ s-mi duc ună seară lângă cal' si ved tsi ghiŷatsă l'a mănca cail'».

4. Ca si dusi, toată noaptea cătşo si veadă, nu putù si veadă. ca vini dirip dimineatsta aş zădurmi şi ăa aş la mănco şi lăntu cal şi iel nu putù si veadă.

5. ca vini la lăntă seară, tsela mijlucănu frāti zisi: stoŷ, mo jo mi duc si vegl'u. ca si dusi, tuată noaptea sizù. ca vini dirip dimineatsta, şi iel zădurmi şi nu putù si veadă tsi l'a mănco.

6. la lănta seară, tsela mai micu frăți zisi: «stoî, mo îo s-mi duc» și si dusi. ca vini dirip dimineatsta cătso si-l'-tsi doarmă și cătso ca la durmirea.

7. bun ama încă nu ra zădurmit și sör-sa işo di căsă, vini cola dirip la cal, la cătso calu și la manço.

8. ca si privizû, si dusi căsă, spusi la frăts, la mûmă-sa și la tătă-su: «noastra söră ăî sâmuvilă, tucu aidits, ăa si-ău tăltsôm, tsi vrets tsea-i fatsits».

9. ară mûmă-sa zisi: «tats cola, cum șa si-ău tăltsôm; alai nu ău ver di tsea șa zits; cotsi nu vizură și lăntsil' frăts, tucu saldi tu vizuş?» ara îel zisi: «ei, cum si vrets fatsits, îo si fug di ăa» și si sculo, fuzi.

10. ca ămno, ămno, tsela mai micu frăți junsî ăn urmân și ăn mēj-lucu di urman veă ună căsă; și îel si dusi cola la tsea căsă.

11. ca si dusi cola, veă ună mul'ari tsi nu la vreă. ca si ănușo ună-uară tsea mul'area ăl' zisi la tsela fitșoru: «ăn fil'an loc ari un bustân mult bun, ama la veagl'ă ună lămnă, acu pots s-ti duts si-ău leaî un bustân că di tsel bustan, treatsi mea lûșutiă».

12. și îel si dusi cön durmeă tsea lămnă și ău tăltsô și lō bustănu și fuzi și ăî dusi.

13. ăa ca vizû că nu la mănă, pristi un, dou, trei zoli ăî zisi: «ei, nu ăn tricû lûșutiă, tucu mo s-ti duts si ău leaî di la fil'an loc lăpti di la ună lămnă, că cu tsea ăn treatsi».

14. ăî îel si dusi ăts si scunsi cola; bun ma, cön ra îel cola, tuntsea tsea lămnă tsireă și feata și zisi tsea lămnă: «tucu si ăîbă ună ghiatsă si zăstă uneac di mine, di, acu fac trei răsłaî si-ăî dau doi la îel și un la mini; ară acu fac tsints, trei la îel și doi la mini».

15. și tuntsea işo îel și stătû cola până si dărudească și feasi tsea lămnă tsints răsłaî și ăî deadi trei la îel, ăî deadi și lapti și îel fuzi.

16. cön fuzeă dōmnu, tricû pri lăngă ună apu și tsel'a răsłanil' cătsară si bea apu. îel nu si zăcătō ca răsłanil' bea apu fuzi și l'a pirdû răsłanil'.

17. tsel'a răsłanil' tsi ghiatsă tritseă pri cola, tot măncau. ună-uară si dusiră un tăbur di aschjer ca si l'a catsă tsel'a, bun ama tots l'a măncară.

18. tuntsea ămpirātu zisi: «cari poati si l'a catsă tsișta răsłaî, si l'u u dau jimitati di ămpiratsol'ă și feata. ca uzō tsela fitșoru si dusi l'a ăngăno răsłanil' și ăș l'a lō și ămpirātu l'-u deadi feata.

19. ca tricură un-doi ăn tsea feată la 'ntribō: «cu tsi murfet îes tu cota juni?» ară îel ăî zisi: «îo am trei per mai lunz ăn vruu di cap, cu tsel'a sam cōta juni».

20. ună-uară ăî zisi la mul'ari-sa: «ăa tsișta per și l'a puni un căti un di ca si vez, ca si dună per cup, si l'a săsneș răsłanil' dupu mini; îel' s-mi află îundi si es di si es, că îo s-mi duc si pucat căsă.

21. și îel ăncalico calu și chinisi si ducă. ca ămno, ămno, ca si dusi dirip cătun, scultă cōîni, no-ari si latră; căcōt no-ari si zăcōntă; ăom no-ari si zăvrăjască.

22. ca si pucătō ăn lor triușă, ȧa un ȧom cu peru pōn di brōn, ȧundi si chiptină la vizū. ca si dusi cola, la priștitō și la pusi ăn cāsă.

23. ca ăntro ăn cāsă ăȧ zisi la tsela fitșoru: «frăti, cu cōti pitșoari ra calu?»

— cu patru.

— șiit cu treȧ.

24. la lăntă ȧară ara la ăntribō: «frăti, cu cōti pitșoari ra calu?» ară ȧel zisi: «cu dōȧ șiit — itș, mo și tini s-ti mănċ.

— ei, ca s-mi mănċs, mănċă-mi, tucu du-ti di ăts l'a tutșeă uneac dintsil' că ts-a (=tsi-sa) stricats di ȧasi di cal, di napcunta s-mi mănċs, ară ȧo si-ăȧ bat tămbūra.

25. cōn l'a tutșō dintsil', ișō un șoaric și ăȧ zisi la tsela fitșoru: «du-o si-u bat tămbūra di fuȧ ȧa pri mica ușă, ca s-ti mănċă». și ȧel l'-u deadi tămbūra la șoaric și fuzi.

26. cōn si dusi tsea sumuvilă, no-ari ȧom cuola. și cōn veadi un șoaric ăȧ bati tămbūra și ȧa si zgărpi cutru șoaric și la cătșō si la mănċă.

27. bun ăma șoaricu fuzi. și ȧa si zgărpi si la priȧungă tsela fitșoru ca si la mănċă. și ca lăȧō, lăȧō la pruchio; și tsela fitșoru ca vizū că si la ȧungă, vea cola ȧundi ra ȧel treȧ pom mătșcats și ȧel si pusi pri tseali poamili și ȧa la priȧunsi și cătșō cu dints, la scoasi tsela unu pom și ȧel si pusi pri lăntu.

23. și ȧa si tsela la scoasi și cum raȧ unu lăngă lănti poamili, si pusi pri tsela lăntu pom. și cōn vizū mul'area di cāsă peril' dunats cup și ȧa l'a săsni răsłănil', ș-ună ș-ună răsłănil' la flară și, ca-u cătșară tsea sumuvilă, ăȧ dispicară. și ȧel si disfeasi, ăș l'a ăngăno răsłănil' și si dusi cāsă.

Stavru Papadumitru (de 12 ani, Cupa).

91. *Fitșoru și baba.*

1. Ra ună-ȧară un fitșor. ȧel chinisi si ducă si sirbească și tricū pristi noȧ munts, noȧ ăn di zōli feasi și noȧ torur di pări căzăndisi.

2. și vini loc si toarnă cāsă să-ș veadă rămasnică-sa că ra tucmit și mūmă-sa cu sōr-sa.

3. cōn vineă drūmu, tricū prin un ibăndă ni ȧom vė ni tsivă; su-cătșili veaȧ ȧarbă păn di brōn, duchȧanili toati dișcl'isi făr di stăpōn, ăn nuntru saldi cucotsil' căntaȧ și cōȧinil' lătraȧ.

4. ca ămno, ămno pănă prin meȧlucu di cătun, bătū di ună bābă moașă și-l' zisi: «eȧ ghidi bābă moașă, bul'că albă, nu-ń spuń drūmu ȧundi ȧasi?»

5. — eȧ ghidi puȧuli la bāba, nu sam bābă moașă, bul'că albă, că sam bābă moașă neagră; tșuma cătunu tsista la zăpusti saldi cōȧinil' cu căcotsil' l'-ăȧ lăsat di baȧa văcōt am no-am mănċat; cu tini nu si-ń la zăud rostu.

6. — mari rugămint ăts fac, bābu, noȧ ăn di zōli nu sam dus cāsă dō-ń duster beri păn la mirindi pănă s-mi ved cu taȧfa.

7. și ȧ-l' deadi dustur. ȧel si dusi cȧsȧ și tȧucnȧ la poarta lu rȧmas-nicȧ-sa și-l' zisi: «ȧa-s, rȧmasnicȧ treȧ, tȧrur di pȧri di cȧn si-ts vinȧ ȧn criel di mini si dai și pri suflitu meu» și ȧș fuzi.

8. di cola si dusi la sȧrȧ-sa și la ȧa șȧ ȧȧ zisi. di cola si dusi cȧsȧ, ȧȧ flȧ mȧmȧ-sa ȧn tream prubȧrditȧ cu unȧ bul'cȧ neagrȧ. și unȧ cȧ la vizȧ, ȧȧ turi bul'ca din cap neagrȧ și pusi albȧ.

9. și fitsoru ȧȧ prutsȧpȧ: «ȧi ghidi mȧmu, nu tureȧ albȧ bul'cȧ cȧ cȧrȧn si-u prubȧrdeș și șȧzurȧ ȧn tream. ca si pruchȧ mirindea, ȧel ȧȧ zisi la mȧmȧ-sa: «du-ti mȧmu, di lea uneac di ȧpu». bun ma ȧel șȧȧȧ cȧ si moarȧ di tsea ȧȧ trimiteȧ mȧmȧ-sa.

10. unȧ tsi si dusi ȧa, ȧel si dusi ȧn grȧdinȧ sub mer și-ș muri. cȧn si turnȧ mȧmȧ-sa, la flȧ mort și ȧa di mȧncȧ ȧș muri.

Hristu Regiu (de 12 ani, Oșani).

92. *Fitșoril' și lȧmȧa.*

1. Ra unȧ-ȧarȧ unȧ mul'ari cari nu rudeȧ. Itș nu rudeȧ vrin fitșor ili vrinȧ feȧȧ.

2. unȧ zuȧȧ si dusi mul'areȧ la pȧzȧrișȧ, ȧș cumpȧrarȧ treȧ mȧri și vini cȧsȧ.

3. tșȧli treȧli mȧri li pusi pri pulitsȧ și unȧ mȧrȧ ȧȧ mutșȧ. și ca stȧȧrȧ, stȧturȧ tșȧli treȧli mȧri pri pulitsȧ, ș-ȧșȧrȧ treȧ fitșor din tșȧli mȧrili.

4. unu din ȧel' zisi: «ȧo s-mȧ duc sȧ-u tȧltșȧ lamȧa». și mȧmȧ-sa zisi: «du-ti».

5. și ca chinisi, ȧmȧȧ, ȧmȧȧ drȧmu, bȧtȧ pri un ȧom lȧngȧ unȧ tșȧșmȧ. și ȧl' zisi tșȧla ȧomu la fitșor: «ȧundi ti duts tu?»

6. — mi duc sȧ-u tȧltșȧ lamȧa.

7. — sȧ-u tȧltșȧ lamȧa, tucu acu u pots sȧ-u beȧ toatȧ ȧpa; acu nu-u pots, nu pots tșivȧ sȧ-l' fats.

8. și fitșoru ȧl' tsi dȧdi, be, be, be, nu putȧ sȧ-u be toatȧ. și tșȧla ȧomu ȧl' zisi: «nu pots sȧ-u tȧltșȧ lamȧa». și ȧel fuzi.

9. ȧmȧȧ, ȧmȧȧ drȧmu și flȧ un ȧom vindeȧ rachȧȧ și ȧl' zisi: «ȧundi ti duts?»

— mi duc sȧ-u tȧltșȧ lamȧa.

— sȧ-u tȧltșȧ, ȧma acu pots sȧ-u beȧ rachȧȧ toatȧ și vinu.

10. și fitșoru ȧl' tsi dȧdi, be, be, be, nu putȧ sȧ-u be rachȧȧ și vinu și ȧomu ȧl' zisi: «nu pots sȧ-u tȧltșȧ lamȧa». și ȧel ȧș fuzi.

11. ȧmȧȧ, ȧmȧȧ drȧmu, și si dusi la poartȧ lu lamȧa; bini ma la poartȧ ra unȧ feȧȧ cari ȧȧ vigl'ȧ poartȧ și ca lȧ vizȧ fitșoru cȧ vini, feȧȧ cari ȧȧ vigl'ȧ poartȧ, si dusi ȧl' spusȧ la lamȧȧ ș-ȧl' zisi: «mȧmu, un ȧom vini ȧa».

12. — pristi cari pȧntȧ tricȧ? zisi lamȧa.

— pristi pȧntȧ di lemn.

— e! demi cȧ pristi pȧntȧ tșȧ tricȧ s-la tȧltșȧm.

13. și fitșoru ăntro ăn cāsa lu lamnă și lo lamnă să-l' dară cavē și ăl' zisi: «sufală la foc unēc să dărōm mai curōn cavē și fitșoru cătsō si suflă și lă mănco tsela fitșoru.

14. și al doili fitșor și el șa feși cum feși diprimu.

15. al treili fitșor chinisi și iel si ducă să-u tăltsască lamnă. ămno, ămno drūmu și la flo birda tsela ūomu, tse ra lângă tșeșmă și ăl' zisi «iundi ti duts?»

— mi duc să-u tăltsos lamnă.

— acu pots să-u bej toată apa, să-u tăltsos lamnă; acu nu, nu pots.

16. și el ăl' tsi dēdi, ău biju toată apa și fuzi. și ămno, ămno, la flo tsela ūomu tse vindē rachia și vin, și ău biju rachia toată și vinu, și fuzi.

17. si dusi la poarta lu lamnă și tșe fētă ra cola. că la vizū ca vini fitșoru ăl' spusi la lamnă: «mămu, un ūom vini».

— pristi cari pūnti tricū? zisi lamnă.

— pristi punte di ier, fată di ieraru nostru.

18. și fitșoru ăntro ăn nuntru și cătsarā să dară cavē și lamnă ăl' zisi la fitșor: «zāsufală la foc unēc».

19. și fitșoru ăl' zisi: «sufală tu, că tu ieș mai mări», și ia cătsō să suflă. tuntsea fitșoru scōsi răvolu, ău tăltsō lamnă și vini să-n spună a mini și io ău spun la voi.

Nicola Tanur (de 12 ani, Lugunța).

93. *Pricazma lu pădaru și lisitsa.*

1. Ra ună-uară un pădăr. Pădăru ra mult sirumă și el nu vē lănt tsiva-godea ni mūmă, ni tātă, ni sōră, ni frāti, sālđi ună calōtșcă și un tufēc.

2. iel vigl'a viūurli la cātunu. ună lisitsă vineă și mănca uvă și pădăru nu putū să-u catsă.

3. ună zuuă ăl' vini la pădăru ăn criel să facă ună groapă zlāmboacă. dupu tsi-u feși groapa, ău cupiri cu ună ruguzină și se scunsi cola.

4. ca si feși noaptea, lisitsa cum ra năstrăvită, vini să mănāncă uvă și cum ra ăntuneric căzū ăn groapă și si mântșă să iasă; tuntșe ișō pădăru și ăl' zisi: «cmo ti cătsai, furuli, să videm tu di cari tsirei să fuz». și lisitsa ăl' zisi: «ăman, pădăruli, lasă-mi nu mi tăltsă că io si ti fac si lej ună niveastă.

5. și pădăru ău gripi. tuntșe lisitsa ăl' zisi: «dō-n cālōtșca să-u vindim». și u vindurā pri un midžit și pădăru ăl' zisi: «cmo io tsi si fac?» lisitsa zisi: «si vindim și tufēc» și la vindurā și tufēc și lară ună frangă.

6. și ca lară drūmu, drūmu, junsiră ăn un urmān, cola ăș feșiră ună colibă di lemni. și ună zuuă, ăl' zisi la pădăru: «s-mi duc să-u tser tșutura să li mirim midžitsil'» și pădăru ăl' zisi: «nu ts-ăj rușoni noj vem un midžit, tini ău ver tșutura» și lisitsa ăl' zisi: «nu știj tu».

7. tuntse lisitsa si dusi la ămpirătu ș' al' zisi: «ămpirătuli, vinișă-n daj tșutura să li mirim midžitsil' lu un fitșor cari-i mult tșurbadžojă» și ămpirătu al' zisi: «să-ts dau» și l'-u deadi.

8. lisitsa căn u lō di cola, si dusi la pădăru și-al' zisi: «du-lă midžitu» și pădăru al' la dēdi și la pusi ăn cripitură. pădăru cătșo să si tremură ș'-al' zisi: «lisitsu, tu să-n-li mănănts toati pârli și napcum nu știu tsi si dar». și lisitsa al' zisi: «tșe nu-i ta găile» și si dusi să l'-u ducă tșutura.

9. ca junsu la poartă la ămpirătu, vicni: «ămpirătuli, na-u tșutura», ara ămpirătu al' zisi: «li mirits pârli?» — li mirim, zisi lisitsa.

10. ămpirătu ca-u lō tșutura, vizū un mindžit pus ăn cripitură și cătșo si si tșudeșcă și zisi: «tsista mult tșurbadžojă fitșor poati să ișă».

11. pristi cōtiva zōli lisitsa al' zisi la pădăru: «mi duc să-u lēu tșutura să li mirim franghili». ară pădăru al' zisi: «tsi, lisitsu, ănluzoș, tsi tser si fats ară?» ia al' zisi: «nu mi-ăntreabă tu că jo di bun mi bat».

12. si dusi ara la ămpirătu și al' zisi: «ămpirătuli, să-n daj tșutura să li mires franghili» și iel l'-u dēdi.

13. lisitsa că-u lō, si dusi ău lō franga și ău pusi ăn cripitură și l'-u dusi la ămpirătu, și una-ș-ună ca-u vizū franga ăn cripitură cătșo să si tșudeșcă și zisi: «cari știșă căti pări si antrō tșestă ăa ăn cripitură».

14. pristi cōtiva zōli, al' zisi lisitsa la pădăru: «iō s-mi duc să l'-u tser fēta lu ămpirătu» și pădăru cătșo să si tșudeșcă și zisi: «la cari, lisitsu, să l'-u tser fēta di ămpirat?» ară lisitsa al' zisi: «mi la tini dē, cōtsi nu ău ver?» ară iel al' zisi: «i ghidi, lisitsu, mi ăn da ămpirătu fēta la mini?» — «acu, să vez tu cum să-u lōm» ară iel al' zisi: «ăide să videm, tsi să fats că cu tini nitsi un nu poati să-ș lēgă ăomu ăn sac».

15. lisitsa, ca si sculō di cola ăndăr, ăndăr si dusi la ămpirătu:

— ămpirătuli.

— tsi tser lisitsu?

— tsi să tser, ămpirătuli, vinișă ts-u tser fēta dupu fitșoru tsela tșurbadžojă la cari al' mirēm pârli cu tșutura.

— bun delmi șa, tucu să ni zăprislăgăim și pristi dōu zōli iel ar' ăncoa.

16. și lisitsa fuzi di cola și si dusi lăngă pădăru ș'ău ăntribō: «e, lisitsu, tsi fășeș, tsivă nu fășeș».

17. pristi cōtivă zōli, lisitsa si dusi la ămpirătu și-l' zisi: «e, ămpirătuli, tsi dărats, să n-u dats fēta?»

— să ts-u dau lisitsu, tucu tsi zușă să-u fatsim nunta?

— zușă cutari.

— e bun; delmi șa fō-ti azōr tu di și jo si mi fac azōr.

17. și fuzi lisitsa di cola. ca si dusi lăngă pădăru, al' zisi: «iō la dărăi lucru fō-ti azōr di nuntă» ama pădăru nu virușă.

18. că vini zūșă di nuntă, si sculară pădăru cu lisitsa să si ducă la ămpirătu. că chinisiră să si ducă ăn drūm, lisitsa cu ună tuiagă

cot pute măia la smărets și din smărets isă fum ca di mărtin, ara ămpirātu di pri un mūnti l'a cātā di cola.

19. ca junsiră la ămpirātu, si zdrăvuiră și al' zisi lisitsa: «e, ămpi-rāti, tsi pătsoṃ».

— tsi pătsoṃ lisitsu?

— videai tu fum cola ăn cōṃp?

— videam; tsi raṃ tseli fumur di cola?

— e, tsi raṃ ămpirātuli, mai bun-ai să nu-ts spun, tucu ai să-ts spun: cōṃ vineam drūmu, și junsim ăn comțsucu tsela, nă ișoră niști fur și cătsară să na bujascăși, mul'ts oamiṃ tăltșoră și na lară și pârli și rûba lui, di tsea mo tiniru juni cōta goṃ ai, și ămpirātu zisi: «delmi că scăpats ghii, di pări și di rûbă la s-iia găileia».

20. tuntea ămpirātu nărântșo di al' dusiră ună rûbă mult bună și si primini tiniru juni. ama lisitsa al' veă zis la tiniru juni: «ca să-ts ducă rûba să nu ti prizăreș cōta mult». bun ama fitșoru ară cătsō să si prizărească. la vizū ămpirātu și zisi: «be chim nu la riseaști rubili tșești tiniru, curōṃ dutsits lănti». ș-ună ș-ună dusiră lănti și mai buni.

20. ca si ăntunico, iel' tsinară și si culcară. bun ma ăn son al scăpo la tiniru juni și nu virē să si scoală. tuntșe lisitsa la 'ntribo: «ditsi nu ti scol'?» ara iel' al' zisi: «e lisitsu ăn scăpo ăn izmeṃi». și lisitsa zisi: «tii... mi cmotsi tsi mintșun să-l' spunim, tsi mintșun să-u căvărdisim?»

21. tuntșe lisitsa si dusi la ămpirātu și zisi: e, ămpirātuli, știṃ tsi vis vizū tiniru juni? — tsi lisitsu? — ia tsi, ămpirātuli: ăn vis fost-au pri ună veică ăn mări și tsea veică si clătinsi di vint. și ămpirātu al' zisi: «io să ram, vreă să-n scapă», ară lisitsu al' zisi: «mi tiniru juni ubav». «bre, di tari lucru feși, curōṃ izmeṃi» și al' dusiră izmeṃi.

22. dupu tsi si primini, măncără și si chifuiră, aṃ feșiră azor ni-veșta și ămpirātu al' dedī la tiniru juni pări mult și ună tăligă. ăntrară cu niveșta și cu lisitsa ănuntru și chinisiră să fugă.

23. drūmu cum ămnaṃ, flară un cunăc mări și mult nalt amă nu ve lumi că vut-au cola un vămpir și li ve mănăcāt ăminil'. și lisitsa zisi: «stats, va discălicats să 'ntrōṃ ăn cāsă». ca ăntrară ăn cāsă, șăzură ăn-ună udaia tăvādisitā și mult si bucurară că aș flară cāsă.

24. ună zuṃă lisitsa durme lăngă un bunar și pădăru aṃ cătsō di pitșor și tsireṃ să-u tureșcă ăn bunar. tuntșe lisitsa al' zisi: «e pă-dāruli, ăn ul'taș bunu tsi la feș. lasi-mi tu, nu mi ture, tucu tu cată-ts di lucru toṃ cu niveșta, și șa si ănsuro pădăru cu jutoru lu lisitsa.

Vance Tance (de 13 ani, Lugunța).

94. Feța cu nume di fitșor.

1. Ra ună-ură un ūom și ūomu tsela na ve itș fitșor și nou feți. Ună zuṃă aṃ vicni mul'ari-sa și al' zisi: «mul'ari, io mi duc ăn ibandă la lucru și pristi zatsi-ăṃ, acu fats fețā să-u jungliș, ară acu fats fitșor să la tsōṃ».

2. și pristi ună zuuă bărbătu si dusi la lucru. după nou meș, mul'are feși ună feta și ia tsi să facă, la vicăi tot soju lui și l'a spusi tsi al' zisi yomu-su cən ișo la lucru. tot soju spusi ca să-l' pună numi di fitșor și șa feșiră.

3. nume l'u pusiră Ștefan. după zatsi an, bărbătu si turno di la lucru și ău antribo mulări-sa tsi feși și ia al' zisi că feși fitșor. ca uzo bărbătu-su că-i fitșor si bucuo mult și zisi: «dutsits-la s-la ved».

4. după tsi la vizu fitșoru, zisi: «sl-a tucmim mo». bun ămă fitșoru nu vru și tătă-su al', zisi: «cotsi, il'uli, nu ver să ti tucmeș», ara iel zisi: «s-mi duc mai di primă la lov și napcum s-mi tucmes».

5. tătă-su ca uzo că tseari să si ducă il'-su la lov, al' dedî un cal, un tufec și doi zăgar și șa ișo la lov. ca ișo la lov, fitșoru l'-u feși di cola cutru jundi vizu.

6. tricū ună zuuă, tricū doḡ și fitșoru căsă nu si turnă; tătă-su cătso si plongă, să la jăleşcă ama fitșoru nu si priturno.

7. fitșoru ca fuzi, ca ămno, ca ămno bătū pri un ded moș și ca si pruchio di iel, al' zisi: «bună zuuă, moșuli» — bună zuuă, il'uli, tsi ubideș pri ă? — tsi să ubides deduli, mi pirdui di căsă și nu știu tsi să fac. — nu ver să ti glăves la mini să-n-lî paști uoili — voi, cum nu, zisi fitșoru, voi s-mi glăves ca lănt no-am tsi să dar. ia tsești sa uoli meli: toati bilitsi și rusi.

8. mojnista fitșoru li lo uoili și trasi cu chusemu ănainti si ducă să li pască ăn un loc jundi vę multă ărbă. cola ăn tsela loc nu vę călcat lănti viti dintru că vę un lup mari. că si dusi Ștefan cu uoili, idvai li lăso și ca ișo lupu. Ștefan ca la cătso, la tăltso.

9. la ănazăts, iel li dusi uoili să li mulgă și uoili dediră mai mult lapti. ănainti dădeau trei gălets și cmo deadiră tsintsi gălets. moșu tsela si tșudi mult di tșe si feși izmichiaru lui.

10. iel vę și ună feta ș'al' zisi: «jundi li paști tsista yom di cota lapti dediră uoili». și feta zisi: «tăti, io s-mi duc după iel, tucu să-n leau un culac și un potș di apu».

11. picurăru, dimineatsta, li priduno uoili și ișo să li pască. feta după iel, scunșes, si dusi după iel. picurăru ca li scoasi uoili ăn ună pul'ănă jundi vę ărbă mai multă. feta si scunsi și ia după un spin.

12. ăn tsela loc ra un porc mări și nu lășă ghiă muscă să calcă prin tsela loc. ună-ș-ună tsi junsiră uoili cola, ișo porcu și cătsară să si mburască. ca si'mburoră, ca si'mburoră, zisi porcu: «bra Ștefan, tucu să aibă ună picătură apu să vez io tsi ats dar». ara Ștefan zisi: «e bra porculi, să iă feta lu chiaja să-u batșcu să vez tsi ats fac și io».

13. și feta cum ra cola uzo tsi zitseă picurăru, ișo și si dusi și al' deadi ună mutșătură di culăcu cari la vę di căsă. una-ș-ună tsi ău mănco mutșătura di culăc, al' vinî cuvetu și al' la tălo capu.

14. feta di bucuril'ă si dusi și al' spusi tșe tsi feși picurăru lor. ca vini la ănazăts cu oili, chiaja al' zisi: «tsista bun tsi ăn la fiseș, io ats li dau oili la tini și feta mea». ara picurăru al' zisi: «spulați, dedu, io s-mi duc cmotsi pri drūm să-n-la ubides căsmetu». și dedu că uzo

lafurli cari li spuneă Ștefan, al' zisi: «du-ti cu sănătati, delmi că nu ver să stai la mini».

15. și dupu tsi al' spulaitisi, aș chinisi pri drūm și cum amnă pri drūm, flō un cul'b di sāmuvili. sāmuvila vē fuzit dupu mǎncări și pul'il' ăn legăn cōt puteu plânzeu. Ștefan, ca ūomu dōmnului, si dusi să li zălegănă unēc și dupu unēc vǎcōt vini și sāmuvila ș'al' zisi: «tu, bre mīluli, ăn la fǎseș tsista bun?» — ȳo ninu. — delmi că tu, ȳelǎ di ăngl'itǎ treȳ picǎtur di lapti din tsōtsa mea». și Ștefan, ăn loc di dōu or, ănglito șasi glǎtchi.

16. și dupu tșē sāmuvila al' zisi: «sǎ ti duts ăn un loc ăn unǎ strǎvǎlisti di lǎngǎ mǎri și ari unǎ gaurǎ și sǎ ȳasǎ treȳ cal', sǎ puń mōń pri tots treȳ și cari sǎ si pleacǎ, sǎ la laș și cari sǎ si ardicǎ ăn sus, tsela sǎ la 'ncalits».

17. și fitșoru al' bǎtsco mōna și si dusi. dupu tsi si dusi cola și stǎtū lǎngǎ gaurǎ, ișo un cal' și el li pusi mōńli pri el și calu si plico; ișo și lǎntu și el si plico. ca vini la treili cal', pusi mōńli pri el și tsista, ăn loc ca sǎ si pleacǎ, si ardicō ăn sus. tuntsea Ștefan si turǐ pri el și calu cǎtsō si budǎȳascǎ, cǎ budǎȳ, budǎȳ și ca vizū cǎ nu putū sǎ la cadǎ Ștefan di pri el, al' zisi: «e sǎ-n ȳeș ghiȳ stǎpōnuli, ȳo vizuȳ cǎ tu sǎ-n ȳeș stǎpōn».

18. și fitșoru si spǎrū cǎ vizū cǎ calu pricǎȳaști, ama calu al' zisi: «nu ti spar stǎpōnuli, tucu puni-n chȳustecu și uzda și nu ti zǎbǎveȳ cǎ prin multi mōntsi aȳ sǎ trets pǎnǎ sǎ junzi ȳundi ts-ăȳ pisǎit cǎsmētu».

19. ca chinisirǎ di cola, fitșoru al' zisi la cal: «nu șȳii vrin cǎtun ūa proapi ca'n-tsi feșȳ tōngǎ cǎ ari mult vǎcōt di cōn nu mi-am zǎvizut cu nitsi un ūom». calu al' zisi: «pun-ti pri mini și sǎ videm beȳchim flōm vrin cǎtun».

20. și ca cum ămnaȳ, junsirǎ ăn un casabǎ ȳundi șǎde un ămpirǎt. ȳaminil', ca la vizurǎ di diparti, al' zisirǎ lǎ ămpirǎtu cǎ un ūom mari vini. ămpirǎtu, ca uzō șa, ișo sǎ la prusȳeatǎ. și Ștefan unǎ cǎ si pruchȳo di ămpirǎtu, si disfeasi di pri cal' și-l' feasi timinǎ.

21. ămpirǎtu l-ăntribō di ȳundi vini și cum l'-ăȳ numea; arǎ ȳel zisi: «sam un ūom pirdut și nu șȳiu tsi sǎ fac și numea mea ăȳ Ștefan voinicu. ămpirǎtu la lō lǎ ȳel cǎsǎ, bun ăma ȳel vea și una fețǎ. fețǎ ca-l vizū, l-arisi și-l' zisi la tǎcǎ-su: «tǎti, ȳo la tser Ștefan». și tǎtǎ-su al' zisi: «delmi cǎ tu la tser sǎ ti-ănsurōm».

22. și ca vini zuȳa di ănsurarea, dǎnarǎ toatǎ zǎntunia și feșirǎ nuntǎ. dimineatsa ca si sculo, fețǎ ra ănvirinǎtǎ, dintru cǎ cupilașu nu va si culcǎ priunǎ cu ȳa.

23. la dōuli ser, la treȳli ser cupilașu nu si culcǎ cu ȳa. și ămpirǎtu tsi sǎ facǎ ca sǎ la pērǎ zetū-su. al' zisi la il'-ǎsa sǎ si facǎ loșǎ și sǎ-l trimetǎ sǎ-l' ducǎ l'ubinitǎ din tșiflichȳu lu unǎ lamnǎ.

24. și fețǎ si feșȳ loșǎ și tșeri l'ubinitǎ din locu lu lamnǎ și cupilașu zisi: «delmi cǎ șa, ăn am nivestǎ pǎnǎ la moarti si lag dupu lēc».

25. și șa Ștefan cumitu si dusi la caț și al' spusi și cațu al' zisi: «la măncoș lucru ti ari pus, tucu cu dōmnu nainti, beichim la sfârșom».

26. Ștefan aș feși crutsi și chinisiră. ca amnară, amnară, junsiră la locu cu l'ubinita și cațu al' zisi: «disfo-ti, rupi doḡă, li puni ăn disagă și elă mai curon si nu ti măteș că napcum nu-i bun lucru.

27. Ștefan si deđi jos, rupsi doḡă l'ubinită, li pusi ăn disoț și fuziră cu cațu. lamăa că picăsi ca ūom acsen ari pri lui țșiflich si gripl dupu 'jel' și că lăḡo, lăḡo, că vizū ca nu putū să li jungă, si ănvirino și li blăstimo: «să da domnu că tsela tsi ăi pri caț, cu-i feță, fitșor si facă; cu-i fitșor, feată să si facă».

28. și că cōn di cola si pugudi blăstemu că Ștefan, cum ra feță, si feși fitșor; ș-ună-ș-ună si picăsi că-i mai juni și zisi: «e, doamni, cmo-i di mini». și ca si dusi la ămpirātu, si culco cu feța și ămpirātu si bucuro mult că ari un ziniri tari juni. și ăo ăn viniđ di cola.

Același.

III

GHICITORI.

(M I N T Ș U Ţ Ţ)

ACU

1. Mic sam,
Mari sam,
Toată lumea u ănes.
Ugudeà, tse-i?

BĂLTIȚA

2. Am ună cătsauă,
Toată zuța latră.
Și seara cön vini,
Si culcă dupu ușă.
Ugudeà, tse-i?

3. Am un cönî,
Toată zuța latră;
Ca-vini searta,
Si scundi dupu ușă.

4. Belca-ń latră zuța'n deal
Și noaptea stă scunsă.

BOAREA

5. Ań am un porc ăń rid,
Țucu fatsi gu-u, gu-u.
Și nu l-ari locu.
Ugudeà, tse-i?

BRITȘU

6. Ań am, ań am un pul',
Amnă di pri tumbă, tumbă,
Nits cön nu zăstă.
Ugudeà, tse-i?

ACUL

1. Mic sânt,
Mare sânt,
Toată lumea o îmbrac
Ghici, ce este?

SECUREA

2. Am o cațea,
Toată ziua latră.
Și când se face seara,
Se culcă după ușe.
Ghici, ce este?

3. Am un câine,
Toată ziua latră;
Când se face seara,
Se ascunde după ușe.

4. Belca îmi latră ziua în deal
Și noaptea stă ascunsă.

VÂNTUL

5. Am un porc în deal,
Face mereu gu-u, gu-u.
Și nu-și găsește astâmpăr.
Ghici, ce este?

BRICIUL

6. Îmi am, îmi am un puiu,
Umblă de pe o măgură pe alta,
Niciodată nu se oprește.
Ghici, ce este?

7. Ań am un pul',
Tucu pri rid, rid amnă,
Făr di si si zăcătşască.

7. Îmi am un puiu,
Din deal în deal mereu umblă,
Fără se se oprească.

8. Ań am un gulub alb,
Tucu di pri tşucă, tşucă meardzi
(Tucu di pri zeană zeană
meardzi)
Fără si zăstă.

8. Îmi am un gulub alb,
Mereu umblă din deal în deal,
(Mereu din deal în deal umblă)
Fără să se oprească.

BUMBACU CU VITLA ¹⁾

BUMBACUL ŞI FUSUL

9. Am ună băbă,
După un munti neş meardzi,
Dupu ună gărduşcă.
Ugudeă, tse-i?

9. Am o babă,
După un munte ninge zăpadă,
După un gard.
Ghici, ce este?

BUREATILI

CIUPERCA

10. Am ună băsearică,
Pri un direc sta.
Ugudeă, tse-i?

10. Am o biserică,
Stă pe un stâlp.
Ghici, ce este?

CAIŞTURU CU CAIŞTURITSA

BĂRBATUL CU FEMEEA

11. Ań am două caişturitse, doi
caştur, două pulchitsă şi doi
cucurets.
Ugudeă, tse-i?

11. Am două femei, doi
bărbaţi, două puichi şi
doi cocoşi.
Ghici, ce este?

CĂLINCA

RODIA

12. Ań am un potş
Plin di mirdăaş roşi.
Ugudeă, tse-i?

12. Am un urcior
Plin de rubini roşii.
Ghici, ce este?

CĂNDIL'U

CANDILA

13. Ań am un trindafir
Ăn mejlucu di ńari.
Ugudeă, tse-i?

13. Am un trandafir
In mijlocul (unei cantităţi) de
miere
Ghici, ce este?

CAPU

CAPUL

14. Am ună leaiică cu şapţi gauri.
Ugudeă, tse-i?

14. Am o tigvă cu şapte gauri.
Ghici, ce este?

CAPRA

15. An am ună bătă,
Pri iundi treatsi
Coti un bob al' scapă.
Ugudea, tse-i?

CARTEA

16. Un cômpan alb cu oi negri.

TȘARCU (DI MOARĂ)

17. Am un cupilaș răsidit din
zur ănzur tot cu răvol
și tot butșasti.
Ugudea, tse-i?

18. Am un cupilaș cu 40 di
piștol' ănzbrôn.

TȘOULA și UPINCA

19. Am una bătă;
Până-i uarbă,
Ăi bună.
Ca să-l'-tși prueadă,
Nu-i bună.
Ugudea, tse-i?

TȘURAPU

20. Șarenu, marenu golu glupnuva.

Ugudea, tse-i?

CORNU CU COARNILĂ

21. Am un ampirât, aschieril' toți
cū roși ruba sa primînits,
ișel cu veardi rubă.

Ugudea, tse-i?

22. La un ampirât tots aschieril'
al' sa roș; ara ișel ăi vinăt.

CAPRA

15. Am o babă,
Pe unde trece
Ii scapă câte un bob.
Ghici, ce este?

CARTEA

16. Un câmp alb cu oi negre.

ROATA MORII

17. Am un flăcău împodobit de
jur împrejur numai cu revol-
vere și tot bubue.
Ghici, ce este?

18. Am un flăcău cu 40 de
pistoale în brâu.

GHEATA și OPINCA

19. Am o babă;
Până-i oarbă,
Este buna.
Când începe să zărească,
Nu este bună.
Ghici, ce este?

CIORAPUL

20. Prestriș, împestrișat [piciorul]
gol intră înăuntru.

Ghici, ce este?

CORNUL CU COARNELE

21. Am un împărat, toți soldații
sânt îmbrăcați cu haine roșii,
el cu haine verzi.

Ghici, ce este?

22. Toți soldații unui împărat
sânt îmbrăcați în roșiu, iar el
este în haine vinete.

CUSORU

23. An am un dead
Cu'n dinti'n gorb.
Ugudea, tse-i?

24. Am un brits di pri ramura
ramura meardzi.

FARINA DI ALB GARNISOR

25. Am un foali plin di alb
matscats.
Ugudea, tse-i?

FOCU

26. Am un bou ros,
Iundi si culca,
Iarba veardi nu iasi.
Ugudea, tse-i?

27. An am un bou ros
Iundi sadi, iarba veardi
nu cucneasti.

FUMU

28. Scandala mandala
Pana la Domnu.
Ugudea, tse-i?

29. Tata-su nu si rudi,
Il-su si dusi la Domnu.

30. Tat-su si dus-au an tser
Si il-su inca nifat.

FUSU

31. Am un cupilas,
Scupi-la an cur,
Puni-la pri cal.
Ugudea, tse-i?

32. Am un cal
Scupi-l an cur
Ancalic-la.

COSORUL

23. Am un mos
Cu un dinte in spate.
Ghici, ce este?

24. Am un briciu, din ramura in
ramura merge.

FAINA DE GRAU ALB

25. Am un foale plin de
bucati albe.
Ghici, ce este?

FOCUL

26. Am un bou rosiiu,
Unde se culca,
Iarba verde nu creste.
Ghici, ce este?

27. Imi am un bou rosiiu,
unde sade, iarba verde
nu răsare.

FUMUL

28. Scandala mandala
Pana la Dumnezeu.
Ghici, ce este?

29. Tata-sau nu se nascu,
Fiu-sau se duse la Dumnezeu.

30. Tata-sau s'a dus in cer
Si fiu-sau inca nenascut.

FUSUL

31. Am un flacau,
Scuipa-l in cur,
Pune-l pe cal.
Ghici, ce este?

32. Am un cal
Scuipa-l in cur
Incaleca-l.

GARDU

33. Ună sută di frats
 An un brøn ăntsiș.
 Ugudeà, tse-i?

GHĬUMU

34. Un rap cu ună monă.
 Ugudeà, tse-i?

GURA ¹⁾

35. Añ am un așor plin di cal'
 al'bi. Saldi un roș în mējluc
 tucu al' clutsă aști.
 Ugudeà, tse-i?

ISCRA

36. Ia-u, ia-u și nu-u ari.
 Ugudeà, tse-i?

BROASCA

37. Ploatșă disupră,
 Ploatșă dijos,
 Ȑm mējluc răzint.
 Ugudeà, tse-i?

JEL'CA

38. Am ună babă cupirită cu
 ună scondură di jos și di
 disupra.

LĂSTINU CU TICFA

39. Tindi funi, dună gl'em.
 Ugudeà, tse-i?

LEAGĂNU

40. Am un cal, șaua sub
 foali u poartă
 Ugudeà, tse-i?

GARDUL

33. Ună sută de frați
 Incinși cu un singur brâu.
 Ghici, ce este?

GHĬUMUL

- (urcior mai mare de aramă)
 34. Un arap cu o mână.
 Ghici, ce este?

GURA

35. Imi am un grajd plin de cai
 albi. Numai unul roșiu în mij-
 locul lor mereu îi ghiontește.
 Ghici, ce este?

SCÂNTEIA

36. Iată-o, iată-o și nu este.
 Ghici, ce este?

BROASCA ȚESTOASĂ

37. Placă deasupra
 Placă de desupt
 În mijloc argint.
 Ghici, ce este?

BROASCA ȚESTOASĂ

38. Am o baba acoperită cu
 o scândură de desupt și
 deasupra.

FOAIA DE DOVLEAC

39. Intinde funie, adună ghem.
 Ghici, ce este?

LEAGĂNUL

40. Am un cal, poartă șeaua
 sub burtă.
 Ghici, ce este?

¹⁾ Vezi No. 41.

LIMBA

41. An am ună băseară plină
cu cal' al'bi și an mējlucu lor
ăi un roș tse tucu l'a clu-
tsăiaști.

Ugudeà, tse-i?

42. An am ună triușă plină
cu cal' al'bi, saldi un roș;
tse-i?

LINGURA

43. An am un bou
Tot antră an pleamnitsă,
Saldi coada nu-l' antră.
Ugudeà, tse-i?

LOSTU DI UȘĂ

44. Zuya 'n zăndan,
Noaptea'n migdan.
45. Am un dead,
Noaptea iasi,
Zuya si scundi.
Ugudeà, tse-i?

LIUBINITSA

46. Strinzi funea,
Dună leamni.
Ugudeà, tse-i?

LUȘNACU

47. Am patru frats an ună că-
meașă. Ugudeà, tse-i?

LĂSTINA CU TICFA

48. Tinde funia'
Dună gl'em.
49. Am un chiesi plină di mel'.
Ugudeà, tse-i?

MAMCA

LIMBA

41. Am o biserică plină
cu cai albi și în mijlocul lor
este unul roșiu, care îi tot
ghiontești (lovește cu piciorul).
Ghici, ce este?

42. Am o curte plină cu
cai albi, numai unul este roșiu;
ce este?

LINGURA

43. Am un bou
El intră întreg în grajd,
Numai coada nu-i intră.
Ghici, ce este?

ZĂVORUL (de lemn) DELA UȘE

44. Ziua în întuneric,
Noaptea la lumină.
45. Am un moș,
Noaptea iese,
Ziua se ascunde.
Ghici ce este?

PEPENELE VERDE

46. Strânge funea,
Adună lemne.
Ghici, ce este?

NUCA

47. Am patru frați într'o cămașă.
Ghici, ce este?

FOAIA CU DOVLEACUL

48. Tindi funia,
Adună ghem.
49. Am o pungă plină de meu.
Ghici, ce este?

PIPOTA

MĂNUȘA DI STUMNNITȘCĂ MĂNERUL DE LA ULCIOR

50. Ań am un dead
C'ună mănuașă'n gorb.

Ugudeà, tse-i?

50. Imi am un moș
Cu un măner la spate.
Ghici, ce este?

MAȘA

51. Ań am ună babă
Cu doi dintis mătscats.

Ugudeà, tse-i?

CLEȘTELE (de prins foc)

51. Am o babă
Cu doi dinți mari.
Ghici, ce este?

MEL'U

52. Ań am un tăgărdžic
Plin di puparnic.

Ugudeà, tse-i?

MEIUL

52. Am o traistă
Plină de papară.
Ghici, ce este?

MOARA

53. Ań am ună babă,
Urdă cacă.

Ugudeà, tse-i?

MOARA

53. Am o babă,
Urdă cacă.
Ghici, ce este?

MUTUVILA ¹⁾

54. Fių vaca, fių naca
Păn la rog mustăchina.

RĂȘCHITORUL

54. Fiu așa, fiu altfel
Până la corn mustăți.

NASU

55. Seac di moali viseaști.
Ugudeà, tse-i?

NASUL

55. Sec de moale atărnă.
Ghici, ce este?

NUCA

56. Ań am patru frats,
An ună cămeașă criscuts.
Ugudeà, tse-i?

NUCA

56. Imi am patru frați
Intr'o cămeașă crescuți.
Ghici, ce este?

57. Pidisupra coajă,
Anauntru ńez.

57. Pe deasupra coajă
Inăuntru miez.

PALIȘNICU

58. Ań am un gulub alb,
tucu amnă pri sub pimint
și nu si veadi.

Ugudeà, tse-i?

FIERUL LAT AL PLUGULUI

58. Am un gulub alb,
Mereu umblă pe subt pământ
și nu se vede.

Ghici, ce este?

¹⁾ Ghicitoare bulgărească, în care sunt amestecate cuvinte românești.

PEARA

59. An am un bou breaz ăn frunti,
Tot antră ăn pleamnitsă,
Saldi coada nu-l' antră.
Ugudeà, tse-i?

PIDUCL'U

60. Am un bil'iuc di ports,
Tucu ăn urman pasc.
Ugudeà, tse-i?

61. Am un birbeatsi,
Antru doj muntsă si jungl'ă

PODNITSA ȘI TSQSTU

62. Baba cucovi,
Dedu stupovi.

PORTSIL' CU JIRU

63. Au! au! pri cupatș,
Dzingăr mângăr pri pimint.
Ugudeà, tse-i?

PORCU CU PEARA

64. Visuli visi.
Cartuli carti,
Părdna visuli,
G'uze cartuli.
Ugudeà, tse-l?

PRĂȘLEANU

65. Am un dead,
Scupi-la ăn cur,
Puni-la pri caț.
Ugudeà, tse-i?

SCANDU

66. Am un dead
Cu trei par ăn grôb.
Ugudeà tse-i?

PARA

59. Imi am un bou breaz ăn frunte
Tot intră ăn grajd,
Numai coada nu-i intră.
Ghici, ce este?

PĂDUCHELE

60. Am o turmă de porci,
Pasc mereu ăn pădure.
Ghici, ce este?

61. Am un berbece
Se junghie ăntre doi munți.

TAVA CU CAPACUL

62. Baba cucovi,
Moșu stupovi.

PORCII CU GHINDA

63. Au! au! pe copaciu,
Gingăr, mângăr pe pământ.
Ghici, ce este?

PORCUL CU PARA

64. Visuli atărnă,
Cartuli carti,
Beși visuli,
Il luă cartuli.
Ghici, ce este?

PRISNELUL

65. Am un moș,
Scuipă-l ăn cur,
Pune-l pe cal.
Ghici, ce este?

SCAUNUL

66. Am un moș
Cu trei pari ăn spate.
Ghici, ce este?

SOARILI

67. Ari un fur; tucu s'anc'l'iz,
Nu s'anc'lidi di el aş antră.

Ugudeà, tse-i?

SOBA

68. An am ună feată,
An iarna u vor tots,
Veara nitsun nu-u va.

Ugudeà, ce-i?

69. An am tse am,
Ni an misur si puni,
Ni an moş si catsă,
Ma di el ma dultsi no-ari.

Ugudeà, tse-i?

ŞANDANU

70. Am un dead,
C'un par an cur.

Ugudeà, tse-i?

ŞARPILI ili NĂPROȚCA

71. Di şărot mai şărot,
An moş nu si catsă.

Ugudeà, tse-i?

STRUMINAREA

72. Am ună băbă
C'un piduclu'n frunti

Ugudeà, tse-i?

STĂRNIŞTEA

73. Cōti steali la Dōmnu,
Cōti tsapi an pimint.

Ugudeà, tse-i?

STOG

74. Am un dead cu ună bilă'n cur.

Ugudeà, tse-i?

SOARELE

67. Există un fur; oricât ai încuiă
Nimic nu se încuie, el
îşi intră.

Ghici, ce este?

SOBA

68. Am o fată,
Iarna o vor toţi,
Vara nu o vrea niciunul.

Ghici, ce este?

69. Am ce am,
Nici în strachină se pune,
Nici în mâini se prinde,
Însă mai dulce ca el nu există.

Ghici, ce este?

SFÊŞNICUL

70. Am un moş,
Cu un par în cur.

Ghici, ce este?

ŞARPELE sau NĂPÂRCA

71. De pestriţ ce este,
În mâini nu se prinde.

Ghici, ce este?

IMBOLDUL

72. Am o babă
Cu un păduche în frunte.

Ghici, ce este?

MIRIŞTEA

73. Câte stele sunt la Dumnezeu,
Atâtea ţepi sunt în pământ.

Ghici, ce este?

STOG

74. Am un moş cu un par în cur.

Ghici, ce este?

75. Am un moș
Sta pri una bilă.

Ugudeă, tse-i?

75. Am un moș
Stă pe un par.

Ghici, ce este?

76. Am una băbă
Sta pri una bilă.

Ugudeă, tse-i?

76. Am o babă
Stă pe un par.

Ghici, ce este?

STĂRNȘTI CU SEATSIREA

77. Iundi criv l'utnic,
Tsi mi'ntreb capră.

STUMNITȘCĂ

78. Am ună niveastă,
Di la uom la uom meardzi
Și tots ău sărută.

Ugudeă, tse-i?

MIRIȘTEA ȘI SECERA

77. Unde este ceafă strâmbă,
Ce mă întrebă capră.

ULCIOR (mai mare)

78. Am o nevastă,
Merge dela om la om
Și toți o sărută.

Ghici, ce este?

SULU

79. Un lucru la tsots ăaminil'
la tribuiaști și pri două
leamni sta.

Ugudeă, tse-i?

SULUL

79. Un lucru care trebuie la toată
lumea și stă pe două lemne.

Ghici, ce este?

TOMPĂNA ȘI FEATILI

80. Lucru ihtibăros ișo,
Glasu mari si uzō,
Lisițali că ișoră,
Coadili năprătsoră.

Ugudeă, tse-i?

TOBA ȘI FETELE

80. Lucru de seamă ieși,
Glas mare se auzi,
Cum ieșiră vulpile,
Iși întinseră cozile.

Ghici, ce este?

TUNITU

81. Am un lup, cōn zăurlă,
ăn lantă lumi si udi.

Ugudeă, tse-i?

TUNETUL

81. Am un lup, când începe să urle
în lumea cealaltă se aude.

Ghici, ce este?

TSĂTSĂLI DI VACĂ

82. Am patru stumnitșchi
Cu capu lănjos.

Ugudeă, tse-i?

TIȚELE DE VACĂ

82. Am patru urcioare
Cu capul în ios.

Ghici, ce este?

TICFĂ

83. Tindi fuñă,
Dună gl'em.

Ugudeà, tse-i?

DOVLEAC

83. Intinde funie,
Adună ghem.

Ghici, ce este?

TIGAN'Ă

84. Ună călugăritsă
Cu ună cusitsă.

Ugudeà, ste-i?

TIGAIE

84. O călugăriță
Cu o cosiță.

Ghici, ce este?

UOCL'IL'

85. Am doi frats,
Un munti l'a dispartii;
Tucu si sigăjes si si veadă.

Și nu si pot videari.

Ugudeà, tse-i?

OCHII

85. Am doi frați,
Un munte îi desparte;
Mereu se încearcă (tind) ca să
se vadă

Și nu se pot vedeà.

Ghici, ce este?

UOU

86. Am ună butseață plină cu
vin și cu rachiiă, ama nu și
burves.

Ugudeà, tse-i?

OUL

86. Am un butoiaș plin cu vin și
cu rachiu, dar nu se amestecă.

Ghici ce este?

87. Am ună butseața jimitati vin, jimitati rachiiă.

87. Am un butoiaș jumătate vin,
jumătate rachiu.

88. Zid zăzidan,
Var vărusan,
Nitu după,
Nitu prizorcă.

88. Zid zidit,
Var vărut,
Nici gaură,
Nici ferestruce.

UREACL'A

89. Jimitati di par di zid zăcătșot
Ugudeà, tse-i?

URECHEA

89. Jumătate de par de zid atârnat.
Ghici, ce este?

UȘA

90. Pri sfaca ȳom l'andireazi
Pri sfaca ȳom la prișteatã.

Ugudeà, tse-i?

UȘA

90. Pe fiecare om îl îndreaptă,
Pe fiecare om îl așteaptă (pri-
mește).

Ghici, ce este?

VĂRTEȘLI

91. Ȑn am patru suror,
Tucu si tsăpes și nu pot
Si si jungă.
Ugudeà, tse-i?

92. Ȑn am patru suror,
Tucu si putires și nitscon
Nu pot si si jungă.

VIRGHILI

93. Am un bou,
Con si culcă,
Ȑaosili al' tsi dună.
Ugudeà, tse-i?

VITLA DI BUMBAC ¹⁾

94. Am un munti,
La ună parti neaȕă,
La lantă gardușcă.

ZEASTILI

95. Am zați onș, tots cu
căti ună plotșă ăn cap.
Ugudeà, tse-i?

ZUȐA ȘI NOAPTEA

96. Am dou suror, tucu si
putires, nu pot si si muibă
nitsi unaȕară.
Ugudeà, tse-i?

97. Am dou suror, tucu pri urdin
puviles.

98. Ȑn am dou suror:
Ună albă lantă neagră;
Tucu si putires,
Și nu pot si si nuiă.

VĂRTELNIȐĂ

91. Am patru surori
Mereu se alungă și
Nu pot să se ajungă.
Ghici, ce este?

92. Am patru surori,
Mereu se gonesc
Și niciodată nu pot să se ajungă.

VERIGELE

93. Am un bou,
Când se culcă,
Oasele îi se adună.
Ghici, ce este?

FUSUL DE BUMBAC

94. Am un munte,
Intr'o parte zăpadă,
In cealaltă parte gard.

DEGETELE

95. Am zece înși toți cu
Câte o placă pe cap.
Ghici, ce este?

ZIUȐA ȘI NOAPTEA

96. Am două surori, mereu se
gonesc și nu pot să se întâl-
nească niciodată.
Ghici, ce este?

97. Am două surori, mereu pe rând
stăpănesc.

98. Imi am două surori:
Una albă, alta neagră;
Mereu se gonesc
Și nu pot să se întâlnească.

¹⁾ Vezi No. 9.

ARȘONU (RĂȘONU)

99. Tse am di am?

— Am un frati, toată ziua din
cur ăn cap mearzi; ca vini
noaptea, si fatsi ăn doî, si culcă.

Tse-i?

ARȘIN (cot pentru măsurătoare)

99. Ce am, de am?

— Am un frate, toată ziua
merge din cur în cap; când
vine noaptea, se face în două
și se culcă.

Ce este?

UZIRU VACĂLĂ

100. Tse am di am?

Am patru stumnitșchi plini di
apu; tucu cu rostu la jos sta și
nu si tureaști apa. Tse-i?

UGERUL VACII

100. Ce am de am?

Am patru ulcioare pline de
apă; mereu stau cu gură în jos
și nu se varsă apa. Ce este?

IV

FRAZEOLOGIE

A

1. *Flaş agru nisirbit* = ai găsit ogor nelucrat. Ai dat de pământ nemuncit ca să-l lucrezi tu și să câștigi de pe urma lui. Se zice unuia peste care dă norocul din senin, pe neașteptate. Cu acelaș înțeles și: *Flaş stărniști nipăscută, flaș punor nipăscut*.

2. *Flaş agru ningărdit* = ai găsit ogor neîngrădit. Se zice unuia care, în toate câte face, nu vrea să dea socoteală nimănui, care nu primește a fi controlat, care lucrează numai pentru interesele lui.

3. *Veză-l' airu* = vezi-i norocul. Adică pricopsește-te. Se zice când cineva încearcă să-și însușească pe nedrept lucruri străine. Cu acest înțeles și: *La s-ti pună pi pitșoari*.

4. *Tots alb, iel negru* = toți alb, el negru. Se zice acelora cărora le place să contrazică pe alții pentru orice lucru. Cu acest înțeles și: *Tu la traz ăn mătasi, iel ăn căpină*.

5. *Nu zburăști iel că zburăști alba* = nu vorbește el că vorbește rachiul. Nu știe ce vorbește, este beat.

6. *Fachiru nitsi că u lipeaști di rost alba* = bietul nici nu-l lipește de gură rachiul. Se zice despre unul care bea mult, care este un mare bețiv. Cu acelaș înțeles și: *Nu-u putireaști alba* = nu ține de loc la rachiul; *tsōni piriz di alba* = postește de rachiul.

7. *Zuyă albă* = ziua albă. Zi fericită: *Viză și el ună zuyă albă* = a trăit și el o zi fericită.

8. *Al' pusi alcă di mutscă* = îi puse belciug la bot. Adică s'a făcut stăpân pe el, îl învârtește cum vrea el, l-a făcut să nu-i mai poată răspunde nimic, i-a închis gura.

9. *Treatsi ămpirătești* = trece împărătește. Are tot ce-i trebuie ca să ducă o viață liniștită, fericită, trăiește ca un împărat.

10. *Al' ampl'ară sămaru* = îi umplură sămarul. L-au bătut, i-au tras o bătaie zdrăvană. Cu acest înțeles și: *Au mănco lu cusi*. Adică a mâncat ceea ce mănâncă *cusi* (nume de câine cu coada tăiată).

11. *Cot ăndeașă* = cât îndoapă. Mănâncă mult, se îndoapă mult.

12. *Coti no-am angl'itat di la tsista yom* = câte n'am înghițit dela omul acesta. Am răbdut, am suferit, am înghițit multe.

13. *Bărbatu u ănvârtești casa* = bărbatul o învârtește casa. Adică el este acela care duce greul pentru întreținerea ei.

14. *Ca vrin anghil* = ca un ânger. Foarte drăguț, frumos ca un ânger. Cu acest înțeles (mai ales despre copilași și prunci) și: *Neagră noapți s-nu cadă pri el.* (Despre fete): *ca vrină lună.*

15. *Al' tsi ămbăligo ăn chiesi* = i s'a bălegat în pungă. A dat norocul peste el, se zice când cineva a câștigat parale multe și pe neașteptate.

16. *Tu di apu ti-ămbets nu di rachiiă* = tu de apă te îmbeți nu de rachiu. Se zice când cineva vorbește prostii; bate câmpii.

17. *La cuconă l'-ăngreacă ardșu* = la cucoană apasă cheltuelile. Adică cine vrea să facă pe boierul, trebuie să și cheltuească; obrazul subțire se ține cu cheltueli.

18. *Și apa u-ănel'agă* = și apa o încheagă. Se zice despre unul care este foarte isteț, care, prin deșeptăciunea lui, face să se închege și apa. Cu acest înțeles și: *Și apa ău zăimtșăști.*

19. *Tsista pileaf ancă cota apu tseari* = pilaful acesta încă câtă apă cere. Despre o afacere care este încurcată rău și mai trebuie să treacă multă vreme până să se descurce. Cu acelaș înțeles și: *ancă cota apu si cură* = încă câtă apă o să mai curgă.

20. *L'u tăl'q apa dă lă moară* = i-a tăiat apa dela moară. Când cineva aduce o pagubă cuivă, micșorându-i influența, autoritatea, libertatea ce avea de a proceda după voie.

21. *Āts turi apu ăn ugniști* = îți puse apă în vatră. Ți-a stricat treburile, îți merg afacerile foarte rău.

22. *Con dorm și apili* = când dorm și apele. Adică în miezul nopții: «Furu vini con dorm și apili, nu vini con s-lă vez și tu».

23. *L-ardico lă cunac* = l-a ridicat la tribunal. A intentat proces în contra lui. Cu acelaș înțeles și: *Pri nalta l-ardico.*

24. *Al' tsi ardico coasta* = i s'a ridicat coasta. Pentru unul care devine obraznic, care își ia nasul la purtare.

25. *Din argătloe ghiiaști* = trăește din muncă de argat. Trăește din greu, o duce în sărăcie. Cu acelaș înțeles și: *Din sudoari ghiiaști*; (pentru femeile care trăesc din lucru făcut cu mâinile: împletit, țesut, cusut). *Cu ungl'ăli mi rănes.*

26. *Aspra roși nu peari* = aspra roșie nu piere. Iarba rea nu piere.

27. *Di ator capu ș-la da* = de hatâr capul își dă. Pentru hatârul altora este în stare să-și dea și capul. *Di ator și găl'ină fri ă mănancă* = pentru hatârul (altuia) mănăncă și-o găină friptă.

28. *Nu frondzi ator și-ts frondzi capu* = nu frânge hatârul și-ți frânge capul. Fă pe placul altuia, chiar atunci când știi că este în spre răul tău.

29. *Al' lq azlqeu* = îi luă azlocul (praf de pușcă ce se întrebuință odată la puștile cu cremene. Arom. *agzote*). Se zice când cineva întreține pe unul care vorbește cu o vorbă de spirit în așa fel încât îl face să se zăpăcească și să-și piardă șirul vorbirii. Se mai întrebuințează și cu înțelesul de a lipsi pe cineva de partea cea mai principală dintr'o afacere.

B

30. *Çon și pișă bābili* = când se pișă babele. În faptul zilei, în zori de zi, dis de dimineată: «k'inisi di casă çon si pișă bābili».

31. *Tur à-ñ doamni prin badžă* — *Măntșia-ti să-ts dau* = varsă-mi doamne prin bagia! — muncește-te ca să-ți dau. Adică pentru ca Dumnezeu să-ți ajute trebuie și tu să te ajuți; să muncești, altminterlea mori de foame.

32. *Boaliz mănāncă* = mănāncă băligi. Spune minciuni.

33. *Catā cā bārsoghir* = se uită ca (un) nătărău.

34. *An'-tsi pruvīsi cā bārsoghir* = mi s'a atârnat ca (un) nătărău. Se zice despre unul care vine nepoftit, care se bagă nechemat.

35. *An bārlogu di çoni ubideș pōni* = în bārlogul de câini cauți pâine. Se zice când cineva cere dela altul un lucru imposibil.

36. *Bātū zeazit* = bātū deget. Și-a pus degetul, semnătura. S'a iscălit.

37. *Budālāu budālōts spuni* = prostul spune prostii. Dela un om prost nu te poți aștepta decât numai la prostii. Cu acest înțeles și: *Măgaru răcăiaști sau peara sup per pică*.

38. *Bufu ań la nālbi* = părul mi l-a albit. Mi-a albit părul mi-a scos peri albi. Cu acest înțeles și: *Per ań feasi limba*, mai ales când cineva strigă, țipă și nu este ascultat. Cu acelaș înțeles și: *Sōndzi scușșu di tsāparea* am scuipat sânge strigând și tot n'am fost ascultat.

39. *Dunā ăń tinireatsă cā si-ts-tsi află lă bătrāneatsă* = adună în tinerețe ca să ți se afle la bătrānețe. Bani albi pentru zile negre. La fel și: *Pari albi di zōli negri* sau *tur à antru tini, cā si aflīș dupu tini*.

40. *Sta cā vrină ȳaie bārlivă* = stă ca o oaie zăpăcită. Se spune despre unul care se alfă într'o ofacere încurcat și stă, ca un zăpăcit, neștiind ce să înceapă.

41. *Ań căzuș ăń mōń, s-ti dar cā ăi bārnițōnă* = mi-ai căzut în mâini să te fac ca patele de meu păsăresc. Adică mi-ai picat în mâinile mele te aranjez eu cum știu.

42. *An drum nu știi pri tse si bats* = în drum nu știi pe ce o să bați. Nu știi de ceeace vei da în drum, de ceeace are să ți se întâmple, de aceea, când pornești pe drum, trebuie să te aștepți la toate.

43. *Bighitsa ș-ari sultānat* = begoica își are lux. Orice lux se face cu cheltueală.

44. *Si ȳasă pri beli* = o să ȳasă pe albe. Va ieși la iveală, la lumină se va da de gol.

45. *Cā bie cātunes* = ca bic sătesc. Se zice despre oamenii tembeli care stau fără ocupațiune, nu fac alt nimica decât să mănānce și să se îngrașe.

46. *Bil'ŭe fără picurar nu si fatsi* = turmă fără păstor nu se face. În orice afacere, în orice întreprindere trebuie să fie un șef, un cap care să conducă.

47. *De, biru, de!* = de biru de! Expresiune ce se întrebuințează pentru tinerii și voinicii bine făcuți în semn de admirație pentru

puterea lor. Și cu înțeles ironic pentru cei îngâmfați peste măsură. (Pentru înțelesul etimologic al cuvântului *biru* de origine alb. vezi *Raporturile albano-române*, publicate în *Dacoromania* II p. 520).

48. *Deadi domnu di biljoo* = dădù domnul de înseamnă. Se zice la țesut când femeea țese și începe să se întrevadă sulul, adică când este pe sfârșite.

49. *Mănancă cõt un bivol* = mănâncă cât un bivol. Despre cei ce mănâncă mult, peste măsură. Cu acelaș înțeles: *răvulugor* sau *sac fără cur*. Expresiunea din urmă se întrebuințează și pentru cei care cheltuesc peste puterile lor, pentru risipitori.

50. *Bloni* = blăni, Nimicuri, prostii, minciuni: *Că cu foarfitsili tal'ă bloni*, îndrugă la prostii, spune verzi și uscate, trage la minciuni (Omul deprins să spună minciuni se numește *blanv*).

51. *An blugusuvuit* = an blagoslovit. Pentru anii cu recoltă bună, îmbelsugați.

52. *Pri boari-l' zits* = în vânt îi spuni. Când cineva nu te ascultă și tu îi vorbești în zadar; vorbești în vânt.

53. *Acsenu bou tucu mai gras-ăi* = boul străin totdeauna este mai gras. Lucrul străin place mai mult, pentru cei care vor să-și însușească lucruri străine.

54. *Cu boi'l' nu si tradzi* = cu boii nu se trage. Pentru acei care abia se decid la un lucru, care sunt nedeciși, greoi. Cu acelaș înțeles: *Ni si tradzi, ni si guneasți*.

55. *Nu știă nitsi ună brazdă* = nu știe nici o brazdă (să tragă). Nu este în stare să tragă cu plugul nici măcar o brazdă. Se zice despre oamenii nevrednici, care nu se pricep la nimic. Cu acelaș înțeles și: *Cap di steană, lemn nidurat, făguvină uluvotă*.

56. *Pri britș calcă* = calcă pe briciu. Pentru unul fudul, căruia îi place să umble îmbrăcat bine, cochet, fercheș. Cu acelaș înțeles și: *ca din foasfits*, *ca din cutie scos*. Deosebit de: *mi cucuroș* = mă fudulesc, mă rățoiesc.

57. *Di brøn ti port tini* = de brâu te port pe tine. Pentru unul care nu joacă nici un rol, care este fără însemnătate, care nu valorează nimic.

58. *Cum ti fiseș tșurbadziă?* — *Mi flaiș an budalaj* = cum te-ai făcut om cu stare? — mă găsi printre nebuni. Pentru cei care se îmbogățesc pe spinarea proștilor.

59. *An bumbac criscut* = în bumbac crescut. Adică crescut numai în lucruri scumpe. (Aici bumbac se referă mai mult la așternutul în care este culcat copilul cât este mic). Cu acelaș înțeles și: *An palmă criscut* pentru copii răsgăiați, cărora li se fac toate capriciile: «Gălit ai, că din palmă criscut».

60. *Nu-i pri buna* = nu este pe buna [mintе?]. N'are intențiuni bune, are gânduri rele: «Veagl'ă-ti, pul'uli, că tșișta ȳamiñ nu sa pri buna» (păzește-te băiete, căci oamenii aștia n'au gânduri bune).

61. *Cu dracu'n burie amă* = cu dracul în pânțec umblă. Cf. *Nu-i pri buna*.

62. *Añ işo di la burie* = îmi ieşi dela inimă. Adică nu mai țin la el, mi-a dispăcut, mi s'a urît cu el, mi s'a acrit.

63. *Coti ari ân burie* = câte are în inimă. Despre unul inteligent, dar în acelaș timp și șiret, viclean.

64. *Nu-l' tăl' ai burieu* = nu-i tăiai buricul. Se răspunde aceloră care întreabă ceva despre o persoană pe care tu nu o cunoști sau despre care nu știi nimic pozitiv. Cu acelaș înțeles și: *Nu-l' fui căpițon'* = nu i-am fost căpătăiu (pernă).

65. *Că di burie cătsat* = ca de buric apucat. Pentru unul care este peste măsură slab, stors, prăpădit.

66. *Di la butijuni nu-i spilat* = dela botez nu-i spălat. Se zice în mod ironic pentru cei murdari, care nu se îngrijesc de curățenia corpului.

C

67. *Urdinea la căeq lucru* = pretutindenea îl căcă lucrul. Se zice despre unul care este făcut numai să strice, care, de orice s'ar apucă, aduce numai stricăciune, pagubă; nu este bun de nici-o treabă.

68. *Scoati cățșuța s-mi ugudeș* = scoate căciula să mă lovești. Se întrebuințează pentru cei ce-și râd de alții și ei sunt și mai de răs; când unul nu este mai pricopsit decât altul.

69. *Si-n ports cățșuța* = o să-mi porți căciula. Ai să ajungi și tu ca și mine, în halul meu, dacă nu ascuți de sfaturile mele. Cu acelaș înțeles: *Si viñ ân meali*.

70. *Fo-u pri ureacl'ă cățșuța* = fă (pune) pe ureche căciula. Adică să nu-ți pese de nimic.

71. *Dupu ploaiă, cățșuță* = după ploaie, căciulă. Se zice despre un lucru care nu este făcut la timp potrivit, care nu are niciun rost.

72. *Al' joacă calu* = îi joacă calul. Este om cu autoritate, are trecere pe lângă persoane influente, este om cu influență mare pe lângă cei sus puși. Și: *Al' contă cucotu* = îi cânta cocoșul. Cf. arom. *Il' cântă cucolitu, il' tal'ă apala* (= îi taie spada).

73. *Di pri cal culați ti disfats pri măgar, ma di pri măgar cum sin-calits pri cal* = de pe cal ușor te poți coborî pe măgar, dar de pe măgar cum să încaleci pe cal. Din bogat ușor ajungi sărac, dar din sărac ca să ajungi bogat, este lucru greu.

74. *Al' eald tsista* = acesta este cald. Adică este bogat, are punga plină, dispune de multă avere. Se mai zice și: *ăț amviscut; al' sună*.

75. *Fuiă-ts cu tin' iță, până ieș eald* = fugi cu cinste până ești cald. Pleacă cu binele până nu te dă afară.

76. *Ay sparsiră „calimera“* = o stricară (calimera) (= καλήν ἡμέραν «bună ziua»). Se zice despre doi prieteni care s'au certat și nu-și mai dau nici măcar «bună ziua»; au rupt relațiile, nu mai sunt prieteni.

77. *Uom călit* = om călit. Adică învățat, deprins cu nevoia, cu necazurile; om nevoiaș. Se zice de obicei, «ai călit la toată» este obișnuit la toate, nu-i pasă de nimic.

78. *Al' tal'ă călotșea* = îi taie paloșul. Este mare și tare, face ce vrea, are autoritate, trecere pretutindenea. Cf. *al' joacă calu*.

79. *Cănlia* = sângeros. Se zice despre un om rău la suflet, care are ochii roșii, crunt, de temut. (Din turc. *kan* «sânge» și suf. -*li* «cruentus»).

80. *Uom cântat* = om cântat. Adică citit, instruit, cult, învățat.

81. *Ș-tsu dar captsă coaja* = o să-ți fac pielea ciur. Am să te aranjez eu odată; am ac de cocorul tău.

82. *Io la trag ăm mătasi, Țel fuzi ăm căpină* = eu îl trag în mătase, el fuge în spini.

83. *Añ bat capu di ropă* = îmi bat capul de piatră. Se zice când cineva își bate capul cu ceva, se frământă cu mintea pentru ceva.

84. *Ș-rup capitili* = își rup capetele. Se ceartă într'una, o duc în certuri continuă, se pândesc, se mănâncă ca câinii.

85. *Di cap ăts fats* = îți fac de cap. Adică tot răul de care suferi îți vine de pe urma minții tale.

86. *Cap di steană* = cap de piatră. Cap de piatră, cap gros, gros la cap.

87. *În si deadi di cap* = mi s'a dat de cap. Am dat cu capul de părete, am dat de nenorocire.

88. *Dupu capu lui feasi* = faci după capul lui. A procedat acum l-a tăiat capul, fără să întrebe pe alt cineva.

89. *Capu ts-u ămpirăt* = capul îți este împărat. Adică fă cum îți spune mintea, cum îți dictează capul, eu nu mă amestec. Cu acest înțeles și: *crielu ts-u ămpirăt*.

100. *Pri cap sirbeaști* = slujește pe cap. Nu se întreabă de nimeni.

101. *Aș la dăro capu* = și a făcut capul. I s'a suit vinul în cap, s'a chircchilit, s'a îmbătat.

102. *Au scoasim ăm cap* = am scos-o în cap. Când e vorba să termini ceva cu bine; a o duce la bun sfârșit.

103. *Añ la pusiră pri cap* = mi l-au pus pe cap. Adică stă pe spinarea mea, eu trebuie să îngrijesc de dânsul.

104. *Ats pusi capu sub uscat* = ți ai pus capul sub uscat. Ai reușit să ajungi la adăpost, să fii adăpostit.

105. *Di cap* = de cap. De fiecare (fiind vorba, mai ales, de animale) Côt džil'ep daj di cap (= de fiecare oaie?).

106. *Pri capu meu si cadă* = pe capul meu are să cadă. Adică totul are să se spargă de capul meu.

107. *Al' zăcătșoră chitcă ăm cap* = i-au pus buchet în cap. I-au pus semn rău pe cap, l-au făcut om cu nume rău (din cauza unui furt, sau a unei fapte rele).

108. *La toati capae află* = la toate capace află. Știe să preîntâmpine toate; (în conversațiuni): se pricepe să răspundă la toate.

109. *Căpnul di rodirea* = leșină de răs. S'a prăpădit de răs. Cu acelaș înțeles și: *muri di rodirea, si rupsi di rodirea*.

110. *Tse cărbuni anvălit-ăi* = ce cărbune învelit este. Se zice despre cei ipocriți și prefăcuți, ce vulpe este, ce cărbune învelit este. Și: *tse lisitsă-i (și nu ti n'ir)*.

111. *Au antsăpo cartea 'n streauă* = o înțeapă cartea în streășină. Se zice despre aceia care nu se mai ocupă, care nu mai vor să știe de carte.

102. *Toate easili lui sa* = toate casele sunt ale lui. Se zice despre unul (s. mai ales despre o femeie) care nu stă în casă să-și vădă de treburile casei, ci aleargă pe la vecini ca să stea de vorbă.

113. *Bărbātu u-anvărtești casa* = bărbatul o învărtește casa. Bărbatul este acela care susține și întreține casa, de dânsul depinde existența ei, el este stălpul casei.

114. *Bărbātu-i yaspits ăn casă* = bărbatul este musafir în casă. Nu cunoaște cu de amănuntul treburile căsniciei.

115. *Bărbatu cu earu si ducă, mul'area cu dzeu si scoată, nu l-anvindzi* = bărbatul să aducă cu carul, muierea să scoată cu pozunarul, nu-l învinge. Adică oricât de vrednic și de sânguitor ar fi bărbatul, dacă femeia lui este risipitoare, nu ajung la nici un rezultat.

116. *Tsista nu cată casă* = îsta nu se uită [la] casă. Adică nu are gând pentru căsnicie, prin urmare nu va fi om cu casa și rostul lui.

117. *Noi că uom ti cătem, ară tu criv nă cats* = noi ne uităm la tine ca la om, iar tu te uiți strâmb la noi. Ne purtăm cu tine bine ca cu un prieten, și tu tot nemulțumit te arăți.

118. *Nu-l' tsi cată bun* = nu-i se vede bine. Se zice despre cei răi, care au înfățișarea tristă, abătută. Arom. *Nu-l'arăde budza*.

119. *An' cătai* = îmi cătai. M'am dus la o țigancă să-mi ghicească norocul.

120. *La cătsară tseali di prin tșjătjă* = l'apucară acele din acoperișul casei. S'a supărat, s'a enervat, l-au apucat pandaliile.

121. *Mai bun păzari pișim dicot eavgă dănăpoi* = mai bine tocmeală la început decât ceartă la urmă. Tocmeală delă început te scapă de cearta din urmă.

122. *Din căzan nu-i spilat* = din cazan nu este spălat. Nu s'a spălat de când l-a făcut mă-sa. Se zice despre unul necurat la față, murdar.

123. *Ca chjar si-ts vină* = ca câștig o să-ți vină. Se întrebuințează la răspunsurile negative, atunci când cineva nu vrea să facă ceea ce îl rogi să-ți faci. De pildă: «Du-ti si-n cumpir tsivă. — Ca chjar si-ts vină cön s-miduc» (adică nu mă duc).

124. *Al' tsonu chjept* = îi țin piept. I s'a împotrivit.

125. *Al' ehinisl* = îi încep. Adică a început să-i meargă bine (în ce privește afacerile), înaintează.

126. *Chitue si feasi s. si feasi chjor-chitue* = buturugă s'a făcut, s. s'a făcut buturugă chioară. A băut așa de mult încât s'a îmbătat rău, a ajuns nesimțitor ca o buturugă.

127. *Chjolti la dăro* = chifteă l-a făcut. L-a bătut așa de rău încât l-a făcut ca o chifteă, l-a pisat rău de tot.

128. *Si-l' dai un chjutee fără meară* = să-i dai o bătaie fără măsură. Să-i tragi o bătaie fără nici cea mai mică milă, să-l snopești în bătai (Huma).

129. *Si dunară ca tsivă tšăcal'* = s'au adunat ca niște șacali. Se zice despre o adunare de oameni răi.

130. *Tšafut di șombătă* = Ovreu de sâmbătă. Se zice pentru cei zgârciți din cale afară.

131. *Ca tšămpară* = ca lemn strâmb. Despre acei care scriu urît, strâmb. De pildă: «Pisăiaști ca tšămpară di smăreacă». «Pismă ca tšămpară». Se referă la forma strâmbă a ienuperului.

132. *Tšergă pri măgar* = cergă pe măgar. Se zice aceloră care duc vieață nomadă. Cfr. Arom. *Casă pi ciomag*.

133. *La tšeșmă apu poartă* = poartă apă la cișmea. Se ocupă cu fleacuri, cu lucruri de nimic, taie câinilor frunze.

134. *Tšurbădzijă fără tšorbă* = Jupân fără ciorbă. Boier fără parale. Se zice aceloră de neam mare care au pierdut averea. (În această zicătoare se păstrează înțelesul fundamental al lui «tšorbadžijă» derivat din *tšorbă*).

135. *Nu trubujaști el'in* = nu trebuie clin (= un fel de cuiu de lemn cu ajutorul căruia se despică lemnele). Cf. *Cu cl'in mai l'icșor si dispică lemnul*. Se zice despre un lucru care se va face ușor, fără îndoială, neapărat.

136. *S-ti elupnească 'n proaspăta* = o să te pună în proaspăta. Te vor băga la dubă, te vor pune la recoare. Cu acelaș înțeles și: *la clupniră ă nalta*. Arom. *Lu băgară tu a boilor*.

137. *Am coadă* = am coadă. Mai am și alții după mine care așteaptă dela mine. Se zice, în general, despre părinții care au copii.

138. *Nu si-ă cadă coada di l..* = nu o să mi cadă coada de... Se zice când cineva este obligat, chiar prin amenințare, să facă un lucru, fără ca să-i aducă vre-o vătămare: n'am să sufăr cine știe ce mare pagubă. Cu acest înțeles și: *Fo-la că nu-ts cadî ă n crutsi*.

139. *L'-u ănflo coaja* = i-a umflat pielea. Se zice când cineva care i-a tras cuivă o bătaie zdravănă. Cu acest înțeles și: *la rișo, la cruț, la durgo*.

140. *Coaja u scoati* = pielea o scoate. Jupoie pielea. Se zice despre aceea care impilează lumea fără nici un scrupul.

141. *Ai vrină coastă ărdică?* = ai vre-o coastă ridicată? Când cineva face glume nesărate pe seama altuia, atunci cel atacat îi răspunde, amenințându-l cu bătaia: te mănâncă pielea. Cf. *al' plicară coastili*.

142. *Con-di-con* = când de când. Cu orice preț. De pildă: «Con di cun ieț cată si vină la mini».

143. *Ca di eqn măncat* = ca de câni măncat. Zdrențeros, rupt, într'un hal fără hal.

144. *S-ti fac s-ti latră eqnîl'* = o să te fac să te latre câinii [pe stradă]. Te voi urmări pe toate căile până când vei ajunge într'o stare mizerabilă de tot, încât și câinii o să latre după tine.

145. *Trasi tse trag eqiñil'* = a tras ce trag câinii. A suferit multe mizerii. Cf. Arom. *Trapse nitraptile*.

146. *Cqñ di coadă tradzi* = câni de coada trage. Nu face nimic. Cu acest înțeles și: *cqñ' angaroqe scoati*.

147. *Misleà di eqñ, leats tuiaga* = când te gândești la câni, ia-ți toiagul. Se zice, când, vorbind cineva despre o persoană oarecare,, ea apare pe neașteptate: «na, misleà di cqñ, lea-ts tuiagă». Vorbește de lupi, lupul după ușa.

148. *Ca'n cotșină rănit* = ca în cocină hrănit. Se zice despre un animal bine hrănit.

149. *Di pri Cojuc pri Gândatșea* = de pe Cojuc pe Gândacea (doi munți în Meglen). Când trece cineva dela o vorbă la alta.

150. *Ligo corin* = legă rădăcină. A prins rădăcină. S'a așezat bine.

151. *Di lant corin sa Bugaril'* = de altă rădăcină sunt Bulgarii. Sunt de alt neam, nu sunt de acelaș neam cu noi.

152. *Al' sãpo corinli* = îi săpă rădăcinile. A dat de urma lui, l-a prins, l-a dat de gol.

153. *Ponză virgată ca coștăvitsă* = pânză vărgată ca coștaviță; (= un fel de șarpe cu pielea dungată în diferite culori). Se zice despre pânza care este colorată cu ape, ape.

154. *Crătșnitu ampirātu si ari* = țicnitul împărat se crede. Se zice despre cei ușurei, despre cei loviți cu leuca la cap. În loc de *crătșnit* și mai zice și: *șchitnit, crătșnit*.

155. *Cu iel nu pots sădiri crătăvets* = cu el nu poți sămână castraveți. Adică nu este om de înțeles ca să poți lucra împreună.

156. *Nu si vind țori crăstrăvets la noi* = nu se vând astfel de castraveți la noi. Minciuni de acestea nu trec la noi. *Cu crivutiță nu si iasi ăn cap*.

157. *Mer, acu nu-n' ereapă tsara* = mare, dacă nu-mi o crăpă pământul (= mi s'o deschide mormântul). Vroind cineva să se răzbune în contra altuia, îi spune: numai dacă voiu muri, vei scăpa din ghia-rele mele.

158. *Na vini Crătșunu cu barba albă* = ne-a venit Crăciunul cu barba albă. Adică a nins mult. Și: *sfiti Nicola cu barba albă și cu pătăritsă*.

159. *Țista eriel aș di tini, nu-i di mini* = mintea aceasta este pentru tine, nu pentru mine. Sfaturile acestea să ți le păstrezi pentru tine, n'am nevoie de ele.

160. *Crielu ampirāt* = creerul [ți-e] împărat. Fă după cum îți spune mintea, cum te taie capul. Cu acest înțeles și: *capu ts-u ampirāt*.

161. *Crielatu cată si cumpără nu si vindă* = înțeleptul cată să cumpere, nu să vândă. Cel cu minte află, nu vinde.

162. *Crimniseati di ȳatsi, gușa sub tini* = șterge-o de aici, gâtul sub tine. Se spune unuia, când îl gonim.

163. *La cată eriv* = se uită la el strâmb. Adică se uită la el cu ochi răi.

164. *La erul* = îl croi. I-a tras o palmă, o sfântă de bătaie.

165. *Di la crutsi ajută* = de la cruce ajută. Am început din capul locului, am luat-o dela început. Cf. *Ay ləm din cap*.

166. *Cən cueu* = când cucul. Se zice unuia care promite multe, dar din care nimic nu se poate realiza, cu alte cuvinte «niciodată». Cu acest înțeles și: *cən si facă lupu cătsol, cən si-ń ved dinăpoi*.

167. *Mer cu nu-ń prucntă ń-la mini eucotu* = mări dacă nu mi-o cântă și mie cocoșul. Mi-o veni odată și mie vremea ca să-i arăt cine sunt și ce pot. Cf. *Mer cu-n' creapă tsara*. Cu același înțeles și: *Si vină urdinu si-ń cöntă și meų cucot* = o să vină rândul să-mi cânte și mie cocoșul meu.

168. *S'ntșupară că eucots* = s'apucară ca cocoși. S'au apucat la ceartă, la bătaie, cum se înhață cocoșii.

169. *Și eucotsil' al' fac uayă* = și cocoșii îi fac ouă. Adică și cocoșii îi ouă. Se spune unuia căruia afacerile îi merg foarte bine.

170. *Ari eucot la inămă* = are cocoș la inimă. Este om întreprinzător, cu curaj, om cu îndrăzneală. Arom. *are cucot tu inimă*.

171. *Cueniră* = răsăriră. Se zice numai despre lucruri și în special despre plante, porumb, grâu, fasole: răsăriră, ieșiră din pământ. *Cot cunit* = deabia ieșit din pământ.

172. *Di natima ti eueniș* = de anatema te iviși. Un fel de blestem din partea mamelor amărâte și necăjite către copiii care plâng într'una. Cu această întrebuintare are înțelesul de «te-ai născut pentru lucruri rele, pentru necaz».

173. *Culcă l'-u* = culcă-i-o. Șterge-o, fugi. Cu același înțeles și: *tinde-l'-u*.

174. *Ca di eumnicari* = ca de împărtășite. Se zice când cineva dă prea puțin dintr'un lucru oarecare. Cu același înțeles și: *Că di nasară*.

175. *No-ari euntin* = n'are încetare. Se aplică la băieții care tot aleargă și nu stă la un loc. De p. «Cuntină-ti la un loc; tsi nu ti cuntin?».

176. *Nu l' euntină* = nu-i încetează. Nu poate să ducă până la capăt un lucru sau o treabă de care s'a apucat (Oșani).

177. *Aș spilō dracu euru cu iesel* = își spală dracul c... cu el. S'a sfârșit și cu el; a murit.

178. *Cur discupirit* = c... descoperit. Se aplică oamenilor indiscreți, care nu pot țineă nimic ascuns. Arom. *Curi dizvilit*.

179. *No-ai eur s-ti cats cu mini* = nu ai c... să te apuci cu mine. Adică n'ai curaj, nu-ți dă de mână să te prinzi cu mine.

180. *Știe și euru dracului* = știe și c... dracului. Adică tot. Se aplică oamenilor deștepți.

181. *Air și mir di uasi si-l' eură* = Noroc și mir să-i curgă din oase. Se zice pentru oamenii buni, care au făcut bine altora.

182. *L-a euru* = l-a curățit, l-a omorît, l-a ucis.

183. *Si euru* = S'a curățit. Adică a murit, s'a dus dracului.

184. *Ca cən al' tsi-ay nicat eurbili* = ca și când i s'ar fi înecat corăbiile. Se zice pentru unul care stă mereu dus pe gânduri. Arom. *Canda il' si nicară cărdyle s. canda il' măcară boil'i agrul*.

185. *Va eumare* = vrea încetare. Trebuie decis într'un fel sau altul.

186. *Ancă tsea ts-u eusuru* = încă aceea îți este de lipsă. Adică atâta îți mai lipsește, îți mai trebuie.

187. *Primeajda dă la cutsot scăpai* = primejdia de la cuțit scăpai. Am scăpat din mare primejdie, dela moarte sigură. Și: *tsi primeajdă triciu*.

188. *La cutsot si poartă* = la cuțit se poartă. Adică se dușmănesc de moarte. Se urmăresc ca să se omoare. Tot așa pentru acei care numai în aparență se arată prieteni, însă în fond se urăsc de moarte: *Șimidoil'i lă latscă trag*.

D

189. *Al' pusi dameă* = i-a pus semn. L-a făcut să fie hulit, prigonit, defăimat de toată lumea.

190. *Nă lară dandălu* = ne-au luat mintea (puterea de a cugeta, gândi). M-au zăpăcit. Cu acelaș înțeles și: *Añ la lară dandălu*.

191. *Uom dăngărădži* = om gâlcevitor, batjocoritor. Adică care caută cearta cu orice preț, care vorbește vrute și nevrute numai să intre în vorbă spre a se certă.

192. *Aș la dăro capu* = și-a dres capul. Adică s'a îmbătat.

193. *Spardzi-dară* = sparge drege. Se aplică acelora care vrând să daregă ceva, mai mult strică.

194. *E hei, tse dai, tse leai* = e hei, ce dai, ce iai! Pentru unul mândru și îngâmfat care abia a ajuns la o situație mai bună și desprețuește pe toți.

195. *Dou nu-l' dau* = două nu-i dau. Adică termin afacerea numai decât, îndată, până zici două. Cu acelaș înțeles și: *Ascheru nu la deadi lă cumits apu si bea*, adică i-a împrăștiat, i-a gonit imediat.

196. *Deadi di bilea* = dădă de belea. A dat de belea, de dracul. Și: *deadi di dracu* sau (pentru cei zburdalnici și neastâmpărați) *di pri par, par ăn dinapoiu*.

197. *Dq și fui di dăvira* = dă și fugi de procese. Adică fă tot posibilul să nu fii în judecată cu cineva.

198. *Sfaca ca ă ș-are dertu lui* = orice casă își are greutatea ei. Orice lucru cu dificultățile lui.

199. *Cată-ts dengu ca s-nu rămon' sădi la tșănușă* = cată-te de pe vară ca să nu rămâi la cenușe.

200. *Con si-n ved dinăpoi* = când o să-mi văd îndărătul. Adică nicioadă. Cu acelaș înțeles și: *Con deadu* = când bunicul. Adică când voi mai vedeă pe bunicul meu care este mort.

201. *Dintsil' din rost al' l'a știă* = dinții din gură îi i știe. Il cunoaște foarte bine, perfect.

202. *Ancă dintsil' lă lapti ats miruses* = încă dinții la lapte îți miroresc. Ironic pentru acei care își ascund etatea vrând să se arate mai tineri.

203. *Al' lq dira* = îi luă urma. I-a dat de urmă.
204. *Diriptatea iasi că grăsizea pri apu* = dreptatea iese ca grăsizea pe apă. *Și: Diriptatea ănvindzi*.
205. *Dișartă încă* = craniu desert. Cap prost. (*Incă* are înțelesul propriu: «pâlnie»).
206. *Ca divitș* = ca sălbatic. Se aplică aceloră care fug de lume. *Și: Divutină*.
207. *Al' dizvăli coarnili* = îi dezveli coarnele. Adică l-a dat de gol, l-a prins cu minciuni, cu mătă în traistă. Cu acelaș înțeles *și: Al' deadi di corini*.
208. *Tse vini dă la Domnu căbuldi'im* = ce vine dela Dumnezeu, primim. Adică tot ce ne vine dela Dumnezeu este bun venit: și bine și rău.
209. *Si feasi c i Domnu si veagl'd* = s'a făcut ca Dumnezeu să păzească. Foarte rău, vai de lume. (Despre copii mici când plâng) *și: Ca vrin strașin*.
210. *Tse deadi Domnu di si-ñ leà dracu* = ce dădu Dumnezeu și să-mi iă dracul. Se aplică aceloră care nu pot pierde ceva pentru că n'au nimic.
211. *La'ntrq drăcu 'n buric* = le intră dracul în inimă. Se zice când intră cearta într-o familie: și-a vârit dracul coada. Cu acelaș înțeles *și: L'a butsni tsela cu unu*, adică acela cu un picior. În popor se crede că dracul este cu un picior, deaci, *tsela cu unu* = dracul. La fel și în arom. *Atsel cu un tșitșor*. Cf. *Lupmanca-la* (lup-mancă-la) = mănânce-l lupul.
212. *Tsista ună sută di drats ari ăñ jet; cqt-ăi, tot drats-ăi* = acesta o sută de draci are într'însul; cât este, tot draci este. Pentru unul care nu vorbește multe, însă tace și face.
213. *Ăn căntats ăi dracu* = între învățați este dracul. Se aplică la deșteptăciunea și în acelaș timp la șiretenia și răutatea celor învățați cu carte.
214. *La lq 'n parti draeu* = îl luă în parte dracul. Adică l-a atras din partea lui. Se aplică mai ales copiilor care nu ascultă de sfatul părinților, care apucă un drum rău.
215. *Draeu casă nu dară* = dracul casă nu face. Adică dela un om rău nu te poți aștepta la ceva bun. Cu acelaș înțeles *și: Dracu ni ară, ni sapă*, adică dracul n'are altă treabă decât să vâre numai certuri printre oameni.
216. *Tse drae din vali-i* = ce drac din vale-i. Pentru cei deștepți și pricepuți. Cu acelaș înțeles *și: Tse di sub moară-i*.
217. *Cqn la vezi draeu, tuntsea ti 'ncl'în la Dōmnu* = când vezi pe dracul, atunci te închini la Dumnezeu.
218. *Ca draeu dupu popă si tșqn* = ca dracul după popă se țin. Țin foarte mult unul la altul; sunt prieteni nedespărțiți.
220. *Tse drats ari si joacă uatsi* = ce draci o să joace aici. Când este vorba să se petreacă lucruri înspăimântătoare, să se întâmple vreo nenorocire mare. Și arom.: *Tsi drats va-s ȝoacă aya*.

221. *Mare drac ieş* = mare drac ești. Pentru cei șireți.
222. *Draeu creapă* = dracul crapă. Se zice când este frig mare de crapă pietrele.
223. *Al' qntro draeu 'n buric* = i-a intrat dracul în pânțece. Despre cei mândri, care nu știu ce fac, când se supără.
224. *Tse-i, că di dragă* = Ce este ca de drag. Se spune pentru oamenii blânzi și buni la inimă.
225. *Ăi tsirnut și drămunisit* = este cernut și trecut prin dărmon. Pentru oamenii frecăți, care au trecut prin multe.
226. *Ŭom drăpatș* = om care se scarpină. Se zice despre unul care caută numai să ciupească dela alții, fără ca el să dea ceva. Cu acelaș înțeles și: *Ibatș Petcu*.
227. *Drătliu s. cur cufărit* = căcăcios. Despre cei care sunt peste măsură fricoși, care n'au curajul să înceapă ceva. Cu acelaș înțeles și: *Ăi tari cufărnișav. Mqñ in-cur s. Mănicuritsa* (pentru fetele care nu sunt destoinice la nimic) s. *Mqñ' di luminări*.
228. *Tradzi drumu* = trage drumul. Vezi-ți de drum. Arom. *mutrea-ți calea*. Se zice și pentru aceia care se amestecă în afaceri ce nu-i privesc.
229. *Tse drum aș cătsat, lucrurilē tali nu cad pri uscat* = ce drum ai apucat, lucrurile tale nu cad pe uscat. Răul ce ai făcut la alții are să ți se facă înzecit.
230. *Ŭrdinea drumurli l'i tsa dișlisi* = pretutindenea drumurile îi sunt deschise. Se spune pentru oamenii bine văzuți, care au trecere sau influență.
231. *Ŭom pri drumu Domnului* = om pe drumul lui Dumnezeu. Se spune pentru oamenii de bine, care caută să împlinească voia Domnului, făcând bine la toți.
232. *Rămasi prin drumur* = rămase pe drumuri. Fără nici un ajutor.
233. *Tse la ducăroi s. pugudii* = ce l-am nemerit. Adică l-am nemerit bine dispus, în apele lui.
234. *Al' tsi dutsi nainti* = i se duce înainte. Ii merge bine.
235. *Toati duchianili lui sa* = toate prăvăliile ale lui sunt. Ironic despre oamenii fără treabă, care umblă toată ziua dela o prăvălie la alta, ca să ție lumea de vorbă.
236. *Ăn tsi dudii* = mi s'a urit. M-am plictisit.
237. *Dudulets ăi, cucureati scăldat* = paparudă este, cocoșel scăldat. Se zice acelora care sunt uzi până în piele. Cu acelaș înțeles și: *Tupilă, tșorbă ud*.
238. *Al' viniș duae* = i-am venit de hac. I-am dat de hac. Arom. *Il' viniș 'n duhachē*.
239. *Mult vā-u vets dultsimea* = mult vă o aveți dulceața. Se zice acelora care stau într'o prietenie intimă, sunt prieteni buni.
240. *Al' si dună zqlili* = i se adună zilele. Se apropie de sfârșit, este aproape să moară. Cf. *Ca la porc va tsi dună zqlili*.

241. *Bun dumăchin* = bun gospodar. Ironic pentru copii care fără voia părinților intră în casele altora și fură fructele din grădină.

242. *Duniau si-ntoarnă și tseasta si-u fac* = lumea că se întoarce și aceasta am s'o fac. Se spune când cineva își pune în cap să facă ceva cu orice preț.

243. *Drindupea* Se zice mai ales copiilor care aleargă de colo până colo.

244. *Maî bun dușman itru, di cõt priiatil budălò* = mai bine vrăjmaș șiret decât prieten prost.

245. *Ŭom nidușăzut* = om nestătut. Care nu este cu mintea coaptă; care nu este în stare încă să judece bine despre lucruri. Arom. *Om nicoptu, fără tăgmine*.

246. *Aî duscăpat* = este putrezit de tot. Pentru oamenii cu stare care au ajuns săraci prăpădiți. Scăpătat, prăpădit. Cu acelaș înțeles și: *Las-la căvâinicu c-ăi duscăpat*.

F

247. *Nu l'-u di fatsirea ni bun, ni nibun* = nu îi este de făcut nici bine nici rău. Se spune despre aceia care cu greu se decid la ceva, greoi, care se împacă cu greu, care se decid la ceva cu greu.

248. *Și cucotsil' al fae uayă* = și cocoșii îi ouă. Adică îi merg treburile bine.

249. *Al' tsi fatsi că no-ari că iel* = i se face că nu are ca el. Crede că ce este el, nu este nimeni. Cu acelaș înțeles și: *Ca cõn la cătsq Dõmnu di boașă* = ca și când l-a apucat pe Dumnezeu de testicule.

250. *Foc și plamin si feasi* = foc și flacăre se făcù. S'a supărat foc. Cu acelaș înțeles și: *Plamin vinăt, nu-l' tsi zăzburaști* = este așa de supărat încât nu-i poți spune o vorbă.

251. *Si feasi dă la tot ăn jos* = se făcù de la tot în jos. Pentru cei decăzuți cu desăvârșire. S'a făcut de rușine, de ocară lumii.

252. *Al' antsăpõ fagă* = îi înțepă fagă. A isprăvit cu el, nu se mai interesează de el.

253. *Fali-părda* = laudă-bese. Pentru cei fanfaroni, care se laudă numai cu gura și la fapte se dau îndărăt. (Huma).

254. *Tatu drobu ș-la da di lămeal'ă* = tatăl ficatul și-l dă pentru copii. Părintele își dă și bucată din gură pentru copii.

255. *Nu dar fărînă cu iel* = nu faci faină cu el. N'ai să faci nici o ispravă, nici o treabă cu el.

256. *Ca di fărtat la dărq* = îl făcù ca de fărtat. L-a frecat bine.

257. *La scoasi cu fatsa tăvălită* = îl scoase cu fața tăvălită. Se spune pentru unul care vrând să-i facă bine cuivă, îi face mai mult rău.

258. *Turlii-turlii di fotsur scutea di rușoni* = fel de fel de fețe scutea de rușine. Schimbă fețe-fețe. Pentru unul care se rușinează peste măsură.

259. *Ŭom cu deqă fotsur* = om cu două fețe. Taler cu două fețe.

260. *Iapa feamină-l' rudî* = iapa îi fătă un mânz de sex feminin. Se zice pentru aceia care încearcă ceva, dar nu reușesc în planul lor. N'a reușit, n'a izbutit. Cf. Arom.: *Nu-l' înșî ambar*.

261. *La si scoală feata di și un birbeatsi fris vâ dau* = las să se scoale fata că și un berbece fript vâ dau. Să trec nenorocirea și apoi vâ tot dau ce vreți.

262. *Pri tîni la s-ijă* = pe tine să fie. Se zice, când cineva din îndemnul altuia face ceva ce nu este bine.

263. *Ca fișee* = ca glonț. Despre unul care are un corp chipeș, elegant.

264. *Au deadi di foali* = O dădă de foale. A scăpat de săracie. Și a aranjat lucrurile așa fel încât nu-i mai pasă de nimeni.

265. *Ca din foarfits* = Ca din foarfeci. Pentru cei îmbrăcați frumos și eleganți Ca din cutie scos.

266. *Di tse ts-u frică, nu scap* = de ce ți-e frică nu scapi.

267. *Frondzi-ts gu a* = frânge-ți gușa. Când gonim sau dăm afară pe cineva, înjurându-l. Du-te dracului de aici. Arom. *Arupî-ts zverca; Frândzi-ți caplu*.

268. *frondzi jăgol'i* = frânge țepușe. Stă de geaba nu are nici-o ocupațiune, nu face nimic, aleargă haimană pe drumuri ca un nemernic.

269. *Anturno fronza* = întoarce foaia. S'a schimbat nu mai este cum a fost.

270. *Âncă cu fruntea paști* = încă cu fruntea paște. Se spune despre cei trecuți cu vârsta, dar cu mintea încă de copil. Și: *Drubit mănăncă*.

271. *Ca di fur dunată-i* = ca de fur adunată-i (casa). Adică nu este nimic; este numai sărăcie.

272. *Cumat di furlină* = bucata de aur. Despre omul bun la suflet. Arom. *Om di-amalamă*. Om de toată bunătate.a

G

273. *La găleaști* = îl desmiardă.

274. *No-ari gard* = n'are gard. La Megleniți ca și la Aromâni este obiceiul ca feciorii unui părinte să se însoare pe rând, după vârstă. Fiul mai mare «no-are gard» adică nu-i stă nimeni înaintea și prin urmare poate să se însoare. Toți ceilalți, până când nu este însurat cel mai mare, sunt «cu gard».

275. *Prin gaură di ninel la treatsi* = prin gaura de inel îl trece. Se zice despre unul care trage drept la țintă, care nemerește bine, despre un bun țințaș.

276. *Al' scultă dzepu* = îi ascultă buzunarul. Adică are punga plină de bani și poate face orice vrea. Este cu dare de mână.

277. *Lq dzueă că nu miruseaști la bun* = luă presimțire ca nu miroase a bine. Când cineva presimte că are să se întâmple ceva rău, ceva neobișnuit, care să-i aducă o mare nenorocire.

278. *No-ari ghiafur, chiari di el* = n'are folos, câștig de el. Adică nu poți avea nici un folos din partea lui nu-ți poate servi la nimic.

279. *Si burasți cu ghiața* = se luptă cu vieța. Adică luptă pentru viață, pentru existența de toate zilele.

280. *Ghermi-'n cur* = viermi în cur. Se aplică mai ales la copiii care nu stau locului, ci aleargă de colo până colo, sau și dacă se așează undeva, se mișcă într'una.

281. *Ăi dășnit* = este scrintit. Se zice despre cei dați în cap; ținut, cam la o parte. *Dășnit la minti* = (despre copii) cam nebunat.

282. *An dzingărminski mintea nu stă* = în haine nu stă mintea. Mintea cuivă nu se poate vedea după haine, ci după fapte.

283. *Vă sculats că glaji și tsoglavi* = vă scuțați ca flămânzi și balauri. Se zice despre aceia care, cum se scoală din somn, cer de mâncare. Și: (mai ales copiilor): *Tse ti sculaș ca glad?*

284. *Tsela dăro (pusi) grob* = acela puse, făcu spinare. Despre unul care a făcut avere mare. Făcu avere.

285. *Nu dau grob la iel* = nu dau spinare la el. Adică nu-mi îndoiu spinarea nu mă pot supune ordinelor lui, oricât de mare ar ajunge.

286. *Deadi gron di con ra lupu cătsol* = dădu grâu de când eră lupul cătel. Mai de mult a dat ortul popii, a murit. Cu acelaș înțeles și: *Al' măncon gronu s. Grăntșar ăi s. Dară ual s. ruptsi chiadinu.*

287. *Fitșorii ca gron aș cresc* = feciorii ca grâu își cresc. Adică, copii cresc așa de repede, cum crește grâul. Arom. *Ca din apă.*

288. *Grăntșaru din grăntș bea apu* = olarul din oala spartă sau din ulcior spart bea apă. Se aplică acelora care se servesc de ce este mai prost tocmai din ceeace ar putea avea mai mult. Un cizmar poartă ghetete proaste, tocmai fiindcă este cizmar; un olar bea dintr'un ulcior spart, tocmai fiindcă este olar și ar putea avea ori și când un ulcior bun.

289. *Di tse creapă gronu di mel'* = dece crapă grâul de meu. Se întrebuințează când o femeie sau fată urâtă își bate joc de alta care-i frumoasă; sau când una leneșă își râde de alta care este gospodină. Zicătoarea aceasta își are originea în următoarea poveste. Se zice că odată semințele se certau între ele ca să afle care dintre ele răsare mai repede. — «Înainte mea nu încolțește nimeni, dintre voi», zise grâul. Atunci semânța de meu se ridică și-i zise: «eu încolțesc chiar în urma plugului, însă stau ascunsă până a doua zi, căci mi-e frică să nu mă balege boul».

290. *Greu la cl'imo* = greul îl chemă. Adică l-a chemat stăpânul moșiei, beiu. Aci cuvântul «greu» are înțelesul «unul care este împovărat de avere».

291. *Gușa 'n doji (di ya)* = gușa în două (de aici). Fugi de aici, șterge-o. Cf. *Fronzi-ts gușa*. Cu acelaș înțeles și *Ljutinicu sub tini*.

292. *Gol că guștir* = gol ca gușter. Desbrăcat, zdrențaros, în pielea goală. Și: *Gol că șarpi*.

293. *S-nu ieş pri gol buric* = să nu ieşi cu stomacul gol. Adică, dimineata, să nu pleci la lucru nemâncat.

294. *Gutuvanuli! ca vrin yaspits* = gutuvanule! ca un musafir. Adică aștepti ca să ți se aducă totul de a gata, parcă n'ai fi din casă, ci un musafir. Aci *gutuvan* s. m. dela bg. *gotov* «gata».

I

295. *Iari di ghiupc* = fiere de țigan. Se zice pentru oamenii slabi de înger, fricoși, fără curaj. Cu acelaș înțeles și: *Iari di gâl'ind*.

296. *Năpoi ts-u iarna* = înapoi îți este iarna. Iarna este socotită ca anotimpul cel mai greu, în care oamenii n'au de lucru, însă au cheltueli mari. Se aplică tinerilor închipuiți care n'au dat încă de greul vieții.

297. *Veara dună iarnati* = vara adună iernatec. Adică cine muncește în timpul verii și strânge, are și pentru iarnă. Deaceea omul gospodar, în timpul verii, se îngrijește de cele trebuincioase pentru iarnă.

298. *Ied pricufărit* = ied cufurit. Ironic pentru oamenii slabi și prăpădiți.

299. *Nu-l cunoaști iftiharul la mumă, că nu-i glăvit în Maida* = nu-i cunoaște respectul mamei pentru că nu este tocmnit în Maida. Se aplică acelora care nu știu să prețuască valoarea banului, pentru că n'au mâncat pâine străină, n'au dat de nevoi, de necazuri. Aici Maida este un târg din ținutul Meglen.

300. *Iftiharul cu pari nu si cumpără* = cinstea cu parale nu se cumpără. Cinstea prețuește mai mult decât paralele.

301. *La ihtiză si cunoaști priiatilu* = la nevoie se cunoaște prietenul.

302. *Iri, iri în tricul prin snagă* = fire, fire îmi trecu prin corp. Se zice când cineva este cuprins de frică mare, simte că-l apucă fiorii.

303. *Uya-i un irmiloc — un, un tucu cot fatsi con nu l-ai* = strugurii costă zece parale [ocaia], — zece, zece dar cât face când nu le ai. Se zice când cineva n'are parale și lucrurile cele mai eftine i se par că sunt foarte scumpe.

304. *Al' rupsi înăma* = îi rups inima. I-a sfâșiat inima. Pentru o mamă care și-a pierdut copilul.

305. *Cari la puni'n isap* = cine îl pune în socoteala, cine îl bagă în seamă.

306. *Isapu di mai năinti răzint ai* = socoteală de mai înainte este argint. Se aplică când cineva la cel mai mic lucru ce cumpără, mai întâiu se tocmește.

307. *Mult iscăzû* = mult scăzû. A săracit.

308. *Ca vrină iudă* = ca o Iudă. Se zice pentru femeile rele.

309. *Di inmăros până puturos* = de mândru până puturos. Se aplică oamenilor peste măsură mândri și proști.

J

310. *Ca vrin bic ai juni* = ca vre-un bic este tare. E tare ca un bic.

311. *Junil'a nu si fatsi lă apu și foc* = vitejie nu se face la apă și la

foc. Nu trebuie să-ți arăți tăria, puterea, vitejia la apă și la foc. Cu apă și cu focul nu trebuie să te joci.

312. *Jimili, cōn doarmi nu mănâncă* = zău, când doarme nu mănâncă. Ironie pentru cei proști și care nu sunt deloc harnici.

313. *L'a joacă uocl'il' cā di vrăculac* = îi joacă ochii ca de vârcolac. Se zice despre unul care observă totul, căruia nu-i scapă nimic nevăzut; deasemenea și despre oamenii șireți.

314. *Cum ăts sfires, șa si jots* = cum îți cântă așa o să joci. Vei face așa cum ți se va spune, nu cum știi tu.

315. *Ti cătsaș ăn tanet, dujoacă-la* = te apucași în horă joacă-o până la sfârșit. Când te apuci de un lucru trebuie să-l duci până la capăt.

316. *Nu la cunoș tse joacă 'n iel* = nu-l cunoști ce joacă în el. Nu știi ce stofă este într'însul. Se zice despre oamenii deștepți.

317. *Că cōn jucărealehi fatsim* = parcă jucării facem. Parcă ne-am jucat, parcă n'am vorbi de lucruri mai serioase.

318. *Tot cu judicată-i* = tot cu judecată este. Adică este ocupat mereu cu procese pe la județ; în continuu are bătăi de cap.

319. *Jug cumpărai, ancă boi și lañtsă* = jug cumpărai, încă boi și celelalte. Se aplică acelor care neavând nimic în mână, își închipuie că pot avea lucruri mari. Arom. *Ună petală u-aflai: nică trei: calu șaia și frânlu; cât tr'ălante si-află l'isor* (am găsit o potcoavă; îmi mai trebuie trei lucruri: calul șeaua și frâul; celelalte vin de la sine).

320. *Al' jută pustu* = îi ajută pustiul. Adică îl ajută norocul; aface-rile îi merg bine.

I

321. *Al' scoariră lăfur* = i-a scos cuvinte. L-au clevetit, l-au calomniat, i-au scos nume rău. Cu acelaș înțeles și (mai ales la fete de măritat): *Al' cusură un mumudie ăn frunți*.

322. *Și di pul' lapti află* = și de puiul lapte află. Se aplică oamenilor capabili peste măsură care pot scoate și lapte de puiul. Cu acelaș înțeles, deși puțin variat, și: *Și di pul' lapti s'află*. Pentru oamenii cu stare care au de toate.

323. *Pisăia ăn frunză di lăpū* = scrie pe frunză de lăpuș. Se zice când cineva are de primit bani dela cineva și nu-i poate lua niciodată. Cu acelaș înțeles și: *Coasi-ts nouă chesi*.

324. *Ūom lăsat* = om lăsat. Adică neglijent. Arom. *Alăsătură*.

325. *Cot di leac* = cât de leac. O leacă, foarte puțin. Și: *Dă la ghupca lutsol*.

326. *Leagăn si feasi* = leagăn se făcū. S'a îmbătat, a furat luleaua neamțului. Cu acelaș înțeles și: *Tșuș bārdac*.

327. *Tse leapcă-i* = ce lipicios este. Se zice despre unul care nu face alt nimica decât să se lingusească pe la unul și la altul.

328. *Ūom ligat* = om legat (subînțelegându-se) la cap. Om cu minte, priceput, deștept, serios. Și: *Ūom cu patru suti*.

329. *Nu sună leava* = nu sună stânga. Se zice când este sărăcie mare, când este lipsă de bani.

330. *Leă-ts uoci'l* = ia-ți ochii. Acum te poți plimbă. Se zice în mod ironic, când vream să concediem pe cineva din serviciu.

331. *Leă di un dō di lantu* = ia de un dă de celalalt. Adică ia pe unul și dă în celălalt. Se aplică când, vrând să faci o alegere între două lucruri sau două persoane, amândouă sunt deopotrivă de rele.

332. *Lemu nidurat* = lemn nelucrat. Adică «din topor». Se zice despre oamenii bătoși, bădărani, din topor.

333. *Lemnu nidurat nu si vindi* = lemnul nelucrat nu se vinde. Orice lucru neprelucrat n'are căutare.

334. *L'artă-ti* = iartă-te. Pregătește-te de moarte.

335. *Lesni-Peică* = ușurel Peică. Epitet ce se dă oamenilor ușurei, cam într-o parte, — după un oarecare Peică din Oșani.

336. *An cură lighiăli* = îmi curg balele. Adică îmi lasă gura apă după o mâncare sau altceva.

337. *Al' tsi cătso limba* = i s'a prins limba. Se întrebuințează când cineva își priede cumpătul, se zăpăcește, nu mai este în apele sale.

338. *Limofă nu va* = lămăie nu vreă. Despre un lucru care este foarte bun și nu mai are nevoie de nimic, spre a se face mai bun.

339. *Cu ună lingură srăcăs* = cu o lingură sorb. Adică stau în legături de prietenie intimă, sunt prieteni nedespărțiți. Arom. *Măcă dit un cătsăn* = mănâncă dintr'un castron.

340. *Iundi tșorbă, iel llingură* = unde ciorbă, el lingură. Se aplică celor care nu lasă să scape ocazia, fără să ia parte la o petrecere oarecare.

341. *Vușneă, luenea și ău rost*

342. *Lqerum ca pruni-l' curay* = lacrimi ca prune îi curgeau. Plângea cu hohote.

343. *Locu nu la tșoni* = locul nu-l ține. Nu-l încapă pământul. Se zice când cineva este plin de bucurie, sau, din contră, când cineva este prins cu ceva și de frică nu știe ce să facă.

344. *Loșu sănătos poartă* = bolnavul pe sănătos poartă. (După povestea «Lupul și vulpea»).

345. *Li cătsară loturli* = le prinseră aluaturile. Adică s'au împrietenit, au devenit mai intimi. Expresiunea aceasta își are origina dela următorul obicei la nuntă: În săptămâna nunții, anume Miercurea, se începe dospitura pentru prepararea colacilor de nuntă. Fiindcă în ziua aceasta vin toți «cătunenii» la casa miresei cu câte un vas de grâu, este un moment de întâlnire frățească numai ai oamenilor cu adevărat prieteni ai casei.

346. *Răm siră lucrili ău lut* = rămaseră lucrurile în lut. Au rămas lucrurile neisprăvite, baltă.

347. *Ău apa ludă nu pără ari mărmoruts* = în apa curgătoare nu prea are broaște. Se zice despre unul care este obișnuit să vorbească într'una și nu poate să țină ascuns nimic. Contrariul: *Apa zăvirită* (= tăcută) ari multi mărmoruts

348. *Ca luminari si feasi* = ca lumânare se făcù. Se făcù ca o lumânare, a îngălbenit de frică.

349. *Tse tucu lumuteş* = ce tot îndrugi. Ce tot spui tu acolo.

350. *Antru ca să-l' iasă suflitu, zălumuti* = înainte ca să-i iasă suflutul, ca să moară, a bolborosit ceva.

351. *Ca vrină lună* = ca vre-o lună. Frumoasă ca luna. Se aplică fetelor și femeilor frumoase. Și: *Ca vrină Silviă*.

352. *Al' viniră lunehili* = îi veniră năbădăile. L'au apucat panda-liile. Se zice despre oamenii schimbăcioși și care se enervează ușor. Cu același înțeles și: *l-ancălicară tseali din tșătiș*.

353. *Lupmoneala mi sputni si fac ună ca tseasta* = dracul m'a pus să fac una ca aceasta.

354. *Lupmoneala ni ară ni sapă* = dracul nici ară nici sapă, ci caută să bage neînțelegeri și certuri între oameni.

355. *Cot lung, cota larg* = cât lung atâta larg. Se zice despre aceia care trăesc fără nici o grijă: «Dutsi una ghiatsă cot lung cota larg».

356. *Lupu sărat nu mănâncă* = lupul sărat nu mănâncă. Se zice de unul care o duce de azi pe mâine.

357. *Ljtnicu 'n doș* = ceafa în două, cf. *Frondzi ts gușă*.

M

358. *Al' (tsi) fitară moștili* = i se fătără catării. Când cineva are aparența că lucrurile îi merg bine; este vesel, bucuros, sau când râde fără nici un motiv.

359. *Dosta dea nă mătim ca Petca cu Risti* = destul ne mințim ca Petca cu Risti. (Zicătoare după o poveste a doi cerșetori, unul orb și celălalt olog, care se înșelau la cerșit).

360. *S-nu guști ună mutșeată di pōni ca lumea* = să nu guști o bucată de pâine ca lumea. Se zice când bărbatul este bețiv și nu lasă nevasta în pace; sau când cineva este persecutat de autoritățile locale.

361. *Ai crătșnit di minti* = îi țicnit la minte. Cf. *Ai bătut la cap*.

362. *Al' criscu metura* = îi crescù mătura. Adică i-a crescut barba. Se întrebuințează pentru cei avansați în funcțiuni înalte.

363. *Ca tsela di sub moară* = ca acela de supt moară. Ca dracul.

364. *Moleum cōni-i* = molcum câine este. Este tăciune învelit, căne care te mușcă, când nu te aștepti și de unde nu gândești.

365. *La feasi mi sub moară* = îl făcù păi supt moară. L-a furat, l-a șterpelit.

366. *Ca vrină mutuvilă* = ca un rășchitor. Se întrebuințează pentru unul care este subțire și înalt peste măsură.

367. *Al' pusiră monă di mort* = îi puseră mână de mort. Se zice când cineva doarme așa de adânc încât cu greu se poate deștepta. Zicătoare care își are originea într-o credință populară, răspândită și la Aromânii din Nord, după care se crede ca o mână de mort pusă

la căpătâiul celui care doarme, îl face să nu se deștepte pentru multă vreme.

368. *Ca vrin măesom plondzi* = plânge ca vre-un prunc. Plânge ca un copil. Pentru aceia care se vaită într'una.

369. *Io meastie iel angl'itâ* = eu mestec, el înghită. Când cineva mănâncă și altul cascadează gura la el ca un netot.

370. *Di mănuse di larit ă* = de coada plugului (subînțelegându-se) «se țin». Adică se ocupă cu agricultura, trăesc din plugărie. Cu același înțeles și: *Di coarnili boilor* sau *Di funea boului*. Cf. arom. *S-tsân di coada uoilor*.

371. *Ca di maști cătat* = ca de vitregă îngrijit. Adică îngrijit, crescut ca de o mamă vitregă. Se aplică copiilor orfani și mai ales acelor care deși nu sunt orfani, încă sunt rău crescuți. Cu același înțeles și: *Duro, neagră mi mâncași* (Oșani).

372. *mărsit-ăi* = este de dulce. Arom. *Easte purintu*. Adică este Turc, nu este Român, Bulgar sau de alt neam. Nânteni, adică Românii din Nânta trecuți la islamism, zic: *Di noștri-i* = este de ai noștri, dintre Românii turciți, nu dintre Bulgari, spre a se deosebi de Bulgarii turciți din satele Caragiovei. Cu același înțeles și (întrebuințat numai la Nânteni) *Noastră limbă-i* = este limba noastră, adică vorbesc aceeași limbă ca și noi. «Năpoi, noastră limbă» au strigat Nânteni în 1903, când se luptau în munți cu comitagi bulgari și auzise că printr'înșii erau și unii care vorbeau românește. (Comunicat de d-l I. Golea din Oșani).

373. *Baltă cu marmoruts* = baltă cu broaște. Se zice despre o femeie tăcută, care știe foarte multe secrete, însă nu scoate nimic la iveală. Cu același înțeles și: *Cărbuni cupirit* = cărbune învelit.

374. *Si si leagă miglina di gron* = să se aleagă neghina de grâu. Să se despartă cei buni de cei răi. Arom. Să se aleagă oile de capre.

376. *Zastătū ca măgaru pri punti* = se opri ca măgarul pe punte. Se zice despre unul care se încăpățânează pentru un lucru de nimic.

375. *Că uoi mlăznitsă nă mulg* = ca oi cu lapte ne mulg. Ne jupoaie ca pe niște oi.

377. *Ca Marta-i* = ca Martie este. Adică este ca luna Martie; după cum se schimbă vremea în această lună așa se schimbă și el. Se zice despre oamenii schimbăcioși, fără voință tare.

378. *Tău uom ăi milnie* = omul tău este drag. De omul tău ți-e drag întotdeauna. Sângele apă nu se face.

379. *Mutsi!* Să nu zici nici o vorbă, taci că... Se întrebuințează când cineva vrea să facă pe altul să tacă imediat.

380. *Bărhat stătū, ama maseur* = bărbat stătū, ce mai voinic.

381. *Aș-u ămpartă mutșeata* = își-o împart bucățica (subînțelegându-se) din gură. Se zice despre oamenii împrieteniți, care țin unul la altul.

382. *Mari mutșeată ngl'itâ, mari lăcărđiia nu grea* = mare bucățică (îmbucătură) înghite, (însă) mare vorbă nu spune. Se aplică

acelora care nu gândesc când vorbesc, care jignesc sau ofensează pe alții, fără să vrea.

383. *Au ləm dîn mardzini* = o luăm din margine. Adică de-a capo.

384. *Lup mașala* = lup mașala. Se zice despre un om voinic, gras și sănătos ca un lup.

385. *Nu ti bat di mănăr* = nu te bat de mâner. Nu mi-e frică de tine, nu-mi pasă. Arom. *Nu ti dau di curayă*.

386. *Căzū pri iel muntili* = cazū pe el muntele. Se zice pentru unul care se găsește într'o mare încurcătură și nu știe cum să se descurce; când este întristat de pe urma unei nenorociri. Și ironic (mai ales la jocul de cărți, când cineva pierde într'una) *Los-la că căzū muntili*.

387. *Çon dă nă văr ti mănări* = mănă-te-ar căinii. Se întrebuintează ca înjurătură. Cu acelaș înțeles și: *Loc s-ti facă Dōmnu*.

388. *La nibunu nu-l' tsi da mīram di çot cu mulamea* = omului rău nu-i se dă să înțeleagă decât cu binele. Adică pe omul rău nu-l poți îndreptă în spre bine, decât numai luându-l cu bine, domol.

389. *Flō măiine* = află cusur. A găsit cusur, defect spre a fi nemulțumit.

390. *Saj lucru mănīsutu măniseaști* = numai lucrul defectuos caută defecte. Numai cel care este batjocorit de lume, își bate joc de alții.

391. *Al'-u deadi pristi mutseă, ma nu sintșo* = îi dădū peste bot, însă nu simți. I-a dat peste nas, însă n'a simțit.

392. *Domnu nu lasă dîn monă* = Dumnezeu nu lasă din mână. Adică Dumnezeu poartă grijă de toți nu lasă pe nimeni să se prăpădească.

393. *Junī uom, sadi çon doarmi, pōni nu mănancă* = om voinic numai când doarme, pâine nu mănâncă.

394. *Nu-l' tal'ă muzocu (miduğa)* = nu-i taie măduva. Nu-i taie căpățână, este greu la cap, prost.

395. *Ama u dăraș mătinitșă* = o făcuși lapte acru. Adică în loc ca să o dregi, ai încurcat-o și mai rău, ai făcut-o ca vai de lume. Arom. *U featsi culeaș*.

396. *Ca di mumuș mănări* = ca de naș mănăre. Adică mănăre foarte bună, așa cum se obișnuște a ospăta numai pe un naș.

397. *Lō migdan* = luă câmp. A plecat, s'a depărtat, a ajuns departe.

398. *Au mărtō* = o mărită. Se zice despre un lucru pe care cineva l-a pierdut.

399. *Nu poati la măgar, dō la sāmār* = nu poate în măgar, dă în sāmār. Când cineva își scoate necazul pe acela care nu îi este de vină.

400. *Nu miruseaști lă bun* = nu miroase la bun. Nu miroase a bine Adică stăm rău. Se referă la situația nesigură a Românilor din Meglen de pe urma persecuțiunilor din partea Grecilor.

401. *Mult vā li vets muăbeturli* = mult vi le aveți convorbirile. Adică stați bucuroși de vorbă, vă consfățuiți întotdeauna, vă înțelegeți, sunteți prieteni buni. Arom. *Multu vā le-aveats goțtsāle*.

402. *Cu monea mea* = cu munca mea. Adică în mod cinstit (când e vorba despre o avere) am câștigat-o prin muncă, cu sudoarea feții mele.

403. *Mușară-i* = este learcă. Pentru unul care este ud până în piele.

404. *Mănâncă ca nivizut* = mănâncă ca nevăzut. Pentru cei lacomi care mănâncă așa de mult încât ar crede cineva că n'au mai văzut mâncare cu ochii sau nu le-a picat mâncare în gură. Cu același înțeles și: *Lăcumeaști*.

405. *Monea lu Ristos aș vizu* = chinul lui Hristos îl văzu. Se zice când cineva mănâncă o bătaie strașnică, este torturat în mod neomenos. Și: *La feași chiofti, salată*.

406. *Mult si mântșo stătsunu di mini* = mult se munci săracul (biețul) pentru mine. Adică, a stăruit mult pentru mine, a lucrat în interesul meu.

407. *Bun la ndireasi* = l-a aranjat bine. Se aplică și pentru aceia care cu vorbe măiestrite înșeală pe alții, îi trag pe sfoară.

408. *Bitârneatsa-i măncoasă* = bătrânețea este anevoioasă.

409. *Ca tsela cu musea pri nas* = ca acela cu musca pe nas. Cu musca pe căciulă. Pentru cei vinovați: Această zicătoare își trage origina, în Meglen (Oșani), din următoarea poveste: Odată i se furase unui om un stup de albine. Acesta, ca să afle pe hoț, invită odată pe săteni la o petrecere. După petrecere le-a povestit cum i s'a furat un stup de albine, adăugând că acela care i l-a furat se află în mijlocul lor și are o muscă pe nas. Atunci hoțul fără șă-și dea seama a pus mâna pe nas și imediat a fost prins de către păgubaș.

410. *Cumnicătura nu-i mătinită* = cuminecătura nu este lapte acru. Adică bunătatea și eficacitatea unui lucru nu constă în cantitatea lui, ci în calitatea bună.

411. *Al' ded una di s-u tșonă minti până si moară* = îi dădui una și să o țină minte până să moară. I-am cârpit una ca să mă ție minte până când o muri.

412. *Maisturu spardzi* = meșterul strică. Se aplică acelor care își dau aerul că se pricep la toate și când pun mâna să facă ceva, strică.

413. *Deadi di maistur* = dădu de meșter. Și a găsit stăpânul.

414. *Cu micu zeașt ti măines* = ca micul deget te azvâră. Se întrebuințează când cineva vrea să-și arăte forța. *Crali-Marcu cu micu zeașt aș mājni «răpa-antsăpată» din Cojuc*. «Răpa-antsăpată» este o stâncă mare, având forma unui stâlp situată în partea de nord-est de comuna Oșani. Sătenii cred că ea a fost adusă de către eroul legendar sârb Marko Kraleviki.

415. *Aș fatsi la mărăz* = îmi face dor mare. Adică îmi place, îmi convine, îmi este după voie.

416. *Nu-ș vini la măde, isap* = nu-mi vine la socoteală. Nu se potrivește cu ceea ce vreau eu. Și: *Nu ű-u la măde, nu ű-u va buricu*.

417. *Lui măgar aș la guneaști* = măgarul lui și-l mână. Adică își vede de interesele lui, nu-și neglijează afacerile sale ca să lucreze pentru alții. Contrariu: *Axen măgar guneaști* (mână măgar străin).

418. *Șteată, măgaruli, si iasă d'zindžăril' di s-ti putires* = așteaptă măgarule să iasă iarbă verde. Paște murgule, iarbă verde.

419. *Măgaru la doi stăpeñ lupu la mănâncă* = măgarul la doi stăpâni, îl mănâncă lupul.

420. *Nu li cacă măgaru* = nu le c... măgarul. Se zice despre lucruri greu de câștigat, mai ales despre bani, când cineva vorbește despre sume mari, ca despre un lucru de mică însemnătate.

421. *Aș la primpărtșo malu* = și-l împărți avutul. Adică a dat pe la toată lumea și acum a rămas cu mâinile goale.

422. *Maseuru u dișcli'di casa* = (copilul de sex masculin) deschide casa. Adică băiatul, nu fata, este care poate întreține și susține o familie, de el depinde existența casei și a familiei întregi, el este stălpul casei. Cu același înțeles și: *Mascuru-i direcu la casă*.

432. *Al' flq mardzinea* = îi află marginea. A deslegat-o, fiind vorba despre o chestiune încurcată, problematică, i-a găsit soluția, a dat de rostul ei.

424. *Li mărito* = le mărită. Adică le -a pierdut.

425. *Meñ ligati* = mâini legate. Se aplică femeilor neștiutoare în ale gospodăriei, care nu se pricep la gospodăria casei, nu le place să muncească, sunt leneșe. Cu același înțeles și: *Mqñ ăñ cur*, (sau) *ăñ sin*.

426. *Lat di mqñ și di pitșoari* = luat de mâini și de picioare. Olog. La fel și în arom.: *Loat di măn și di tșitșoare*.

427. *Pri mqñ tseari s-la tșon* = pe mâini vrea să-l țin. Adică să-l țin în brațe. Se aplică oamenilor care vor să fie menajați, cu care cineva trebuie să umble cu multă prudență.

428. *Lă marea mqñă si ari* = la marea mână se are. Pentru cei mândri din prostie și fuduli. Se ține mândru, fudul, face pe grozavul.

429. *Si șătăiaști cu mqñli dinăpoï* = se plimbă cu mâinile înapoi. Face pe grozavul, nu-i pasă de nimic.

430. *Nu l'-u jundzi mqna* (subînțelegându-se) *di tsista lucru* = nu i-o ajunge mâna (de lucrul acesta). Nu este în stare, nu-i capabil să facă așa ceva.

431. *Al' da di mqñă* = îi dă de mână. Adică își poate permite să facă așa ceva.

432. *Al' vini di mqñă* = îi vine de mână. Se pricepe să facă un lucru pe care nu-l știe, însă fiindcă este îndemnatic, îl face ca și unul de meserie.

433. *Ună mqñă di yom, ma drac din vir* = o mână de om, însă drac din baltă. O palmă de om, însă deștept. Și: *Ună mănătă di yom ăï*. Este cât pumnul. Se zice despre oamenii mici de statură și piper-niciți.

434. *Mqna nu-i târzișă s. mqna nu-i cântar* = mâna nu este balanță s. cântar. Cu două înțelesuri: a) Cineva nu poate cântări exact cu mâna ca cu balanța sau cântarul. b) Când dai să bați pe un copil, ia seama, căci se prea poate să dai ceva mai mult și să-l lovești rău.

435. *Işots morts si 'ntrom ghii* = ieşiţi morţi să intrăm vii. Se întrebuinţează de către cei sătui de vicăţă, care din cauza prea multor mizerii, nu mai vor să trăească.

436. *Imaşa-i bună, ma-i şi măroasă* = averea-i bună dar şi amară. Adică şi cei cu averi mari au destule griji, necazuri.

437. *Ca masa l-am* = ca cleştele îl am. Adică dispun de dânsul ca de un instrument al meu, mă servesc de el, cum vreau.

438. *Ca vrină di sub moară* = ca vreuna de sub moară. Se întrebuinţează pentru femeile neglijente, care nu se îngrijesc de îmbrăcăminte, care au hainele pe trup ca vai de lume.

439. *Con si meargă cărnats cu căigand* = când o să plouă cărnaţi cu jumări de ouă. Adică la sfântul aşteaptă, niciodată.

440. *N-reaştits measa* = Ridicaţi masa. Se întrebuinţează, când, după mâncare se dă ordin ca să se ridice masa.

441. *Ari mai milnie di il'* = există ceva mai drag decât fiu.

442. *Milnie ca you :ufit* = draguţ ca ou pestrît. Se zice despre un copil unic la părinţi, la care părinţii țin ca la ochii din cap.

443. *Mintşunaş un-ı-ıarâ, tşoni minti di lantı ıarâ* = minţişi odată, ține minte pentru altă dată. Adică ai spus odată o minciună, ține-o bine minte ca să nu fii prins altădată.

444. *An zitsi mintea* = îmi zice mintea. Când cineva crede că un lucru se poate face, deşi alţii sunt de altă părere. A presupune, a avea presimţirea că se va face. Şi: *in zitsi crielu s. an tseari inăma*.

445. *Minghişe di u eac'l'e* = cercel pentru ureche. Floare la ureche.

446. *Ela-ts pri minti* = vino-ţi pe minte. Adică vino-ţi în ire, pune-ţi mintea în cap. Cu acelaş înţeles şi: *Şoză-ts pri cur*.

447. *Al' catsă mintea* = îi prinde mintea. Prinde bine, pricepe ușor, repede, este om inteligent. La fel în arom. *L'-acață mintea*.

448. *L'-u veardi mintea* = îi este verde mintea. Adică încă este cu mintea de copil, cu mintea necoaptă.

449. *Mintea vini'n vrăstă* = mintea vine în vârstă. Adică omul devine matur, serios, cu mintea sănătoasă, când atinge vârsta cerută.

450. *Cătsarâ mitiriz* = apucara meterez. La primejdie toți au șters-o, au intrat în gaura șarpelui.

451. *Mozucu an tsi zăvărți* = măduva (din cap) începù să mi se învârtească. De scârbă ce mi s'a făcut, mi-a venit ameţeală, am ameţit.

452. *Ai muţseată di lup* = este muşcată de lup. Se zice despre o vită (vacă, bou, oaie, capră, cal) care din cauza bătrâneţii nu mai poate fi bună la nimic, de nici un folos.

453. *Arsi di muri* = arse de muri. A ars de dorul ei sau al lui.

454. *Cmo l'-u mumă-sa* = acum îi este mumă-sa. Aici să-l vedem. Se întrebuinţează când cineva dă de un lucru greu sau când se găseşte în faţa unei mari nenorociri. Cu acelaş înţeles şi: *Cmo-i cmo* sau *Ua-i şi tşostu şi podnitsa*.

455. *Murtsună* = nătărău, este gură cască, care aşteaptă totul de a găta.

456. *Lapni-muști* = înghite muște. Adică pică pară mălăiață în gura lui nătăfleată. Se zice despre unul care nu muncește, care așteaptă totul de a gata. Cf. *Murtșonă*.

457. *La dârș ca din mușturae* = îl făcù ca din privata. Il făcù albie de porci.

N

458. *Got Nacă-i* = este un Nacă curat. Se aplică unuia care este prost de tot. Nea Tănase. Și: *Ludi-Petcu* (Huma).

459. *Nămigneă-l'* = fă-i cu ochiul.

460. *Al' cazû i ămuzu* = îi căzù renumele. S'a rușinat; a roșit până în vârful urechilor. Arom. *Il' crișă fața*.

461. *Șa-i fu nărăntșătura* = așa îi fu ursita. Așa i-a fost norocul.

462. *Până nu-l' pun sub nas, lucru nu si fatsi* = până nu-i pun sub nas, lucrul nu se face. Se aplică acelora care nu primesc să facă un serviciu până nu le întinzi ceva.

463. *L'-u gros nasu la tsista* = îi este gros nasul acestuia. Se zice despre oamenii cu avere, cu stare bună. Este om cu stare, stă bine.

464. *Toați prin nas si-ts iasă* = toate prin nas o să-ți iasă. Adică n'are să-ți prindă bine; are să-ți iasă foarte rău.

465. *Si năstrășo* = se irită. (Mai ales despre câini) «Nu l-angărja conli ca s-nu si năstrășască».

466. *Si nastupo* = se îndopă. A mâncat de s'a îndopat bine. Cu acelaș înțeles și: *Foali si dârș*.

467. *Nătinusitu nătinusit moari* = necinstitul necinstit moare. Omul rău și ticălos tot ticălos rămâne până la moarte. *Nătinusituli* = păcătosule.

468. *Dă na vur ti dunari s-ti dună* = aduna-te-ar să te adune. Se întrebuintează ca un fel de blestem. Aduna-te-ar moartea să te adune, adică să dea Dumnezeu să mori. Se zice la fel ca: «Mânca-te-ar ciourile să te mănânce». Aceeaș construcție și în: *Dă na vur tsi frondziri capu si-ts frongă* = frânge ți-ar capul să ți-l frângi.

469. *Hai si fatsim năzăts* = hai să facem miază-zi. Se zice când cineva vrea să facă un lucru cu totul imposibil de făcut.

407. *La-ncărc di mintșu* = îl încarcă de minciuni. Adică i-a spus așa de multe minciuni, încât l-a umflat de minciuni.

471. *Mult qn tsi-ncărc* = mult mi se încarcă. Adică a stăruit prea mult pe lângă mine, s'a rugat prea mult de mine.

472. *Çot ndeasă* = cât îndeasă. Mănâncă mult, Se îndoapă mult.

473. *Li-ndireasi* = le dres. Le-a dres, adică a aranjat totul, după ce mai întâiu a mâncat toată averea și a rămas pe drumuri ca un nemernic.

474. *Bun li-ndipleaști* = bine le ticleuște. Adică știe să vorbească bine, frumos ca să convingă pe alții. Și, ironic, știe să îndruga la verzi și la uscate. Cu acelaș înțeles și: *Bun li-nșară*, adică «mîntșună».

475. *Si-ndultsiră* = se îndulcira. Se împrietenira, au devenit prieteni.

476. *Di că si neacă iel, și tu* = dacă se înecă el, și tu (subînțelegându-se) să te îneci? Dacă cineva face o greșeala sau chiar o prostie, trebuie neapărat să faci și tu la fel. Cu acelaș înțeles și: *Si-ts zitsed sar ăñ vî, tu va si sar?* să-ți fi zis sari în baltă, tu trebuia să sari?

477. *Neagră coajă-ñ lipiș pri fatsă* = neagră coajă (piele) îmi lipiși pe față. Așa spun părinții către fii lor care ies stricați, care, prin conduita lor scandaloasă, îi fac de rușine, le înegresc inima. Cu acelaș înțeles și: *Mi nigriș*.

478. *La-nfrigourq*. L-au apucat frigurile de frică.

479. *Si-nghilusî* = se sperie. Se întrebuințează când cineva se sperie pe neașteptate, cum ar fi când i-ar vârsa cineva, pe la spate, apă pe cap. De p. «Tsuma s-la dună, l'a turnqñ apu și-ñ la-nghilusî fitșoru».

480. *Di nibun mai nibun* = din rău mai rău.

481. *Nibun cu nibunul* = răul cu răul. Adică omul rău se adună, se împrietenește cu cel rău, după curm oamenii buni se adună cu cei buni.

482. *Nibunî'lă fără mardziñ* = răutate fără margini. Se zice când nenorocirile se țin lanț de cineva. Nenorocire fără sfârșit.

483. *Nibunî'lă ăi lesnică* = răutatea este ușoară. Adică a face rău este tot ce poate fi mai ușor.

484. *Al' chimisî la nibun* = îi începî la rău. A început a-i merge rău; i s'a întors norocul, îi merge în spre rău. Cu acelaș înțeles și: *Al' tsi-nturq ștarcu sau Că s-ti leă valea, și brazda ti poartă* = când te ai curentul unei ape mari, te duce și apa din brazdă.

485. *La nibun ănturnq* = la rău se întoarce, (subînțelegându-se) boala. Adică boala a apucat un alt drum, mai rău, s'a agravat.

486. *Aș nigri fața* = își înegri fața. S'a făcut de răs, a ajuns răsul lumii.

487. *Iel ăi ca nimenea ăñ lumi* = el este ca nimenea în lume. Adică cum este el, nu-i nimeni (în înțelesul rău al cuvîntului).

488. *Nistupatuli* = nesăturatule! Flămînzilă.

468. *Uom cu nișan* = om cu semn. Despre oamenii cu renume.

490. *Si fesai nișan s. biliajnic* = se făcî semn. Adică se făcî minune mare. Se întrebuințează în urma unei întâmplări neprevăzute, neobișnuite, care a pus în uimire pe toată lumea.

491. *Si scoată vrin cu nișanur* = să scoată vreun cu semne. Adică o să nască vreun copil cu semne pe corp. Când o femeie însărcinată fură ceva, se crede că tot corpul pruncului ce se va naște va purta semne, acolo unde ea s'a atins mai întăiu cu obiectul furat. Adică pe cap, mâini, pe picioare, etc.

492. *Uzqi niuzetili* = auzii neauzite. Adică am auzit ceeace nu mi-aș fi închipuit niciodată că aș fi putut auzi. Am auzit lucruri rele de tot.

493. *Si-ts zic vrină di nizitsirea* = să-ți zic vreuna de nezis (nespus). Adică mă faci să-ți spun vorbe (rele) pe care n'ar trebui să ți le spun.

494. *La'njos al' tsi dutsi* = la jos îi se duce. Ii merge rău.

495. *Noaptea zuuă aș feasi* = noaptea zi o făcu. N'a închis ochii toată noaptea, n'a dormit deloc. *Noaptea zuuă aș feasi ca si jungă la bileag*. A lucra peste măsură de mult, a face tot posibilul.

496. *Noduri angl'ită* = noduri înghite. Se aplică aceloră cu suferinți morale. Cu același înțeles și: *Caru cu spiñ s-la-ngl'itam, nu-ñ ađeă cōta greatsă*. Aici «Caru cu spiñ» este acela în care se găsește sufletul omului, în momentul când este să iasă din corp. Sufletul, după credința poporului, trebuie să iasă din gât împreună cu carul cu spini. (Com. I. Golea).

497. *Cu mults nodur si cresc fitșoril'* = cu multe noduri se cresc copiii. Adică cu multe greutateți sunt crescuți copiii. Părinții trebuie să sufere multe greutateți materiale și morale până să-și vadă copiii crescuți.

498. *Ca din nor dus* = ca din nor adus. Se zice când cineva, după o lungă călătorie, se găsește într'un loc îndepărtat. De p. «Una ișori din pāmpor ca din nor dus (s. că din vis) mi flai».

499. *Anvișătura nu si-nșară cu bodu'n cap* = Cine vrea să învețe, trebuie să muncească, căci învățătura nu poate fi introdusă în cap cu pâlnia.

500. *Mai bun uocl'i di cōt numea* = mai bine ochii decât numele. Adică mai bine ar fi să-i iasă cuivă ochii decât un nume rău.

501. *Nunta cu patrul' uamin'* = nunta cu cei patru oameni. Adică moartea. De p. *Nunta cu patrul' uamin' l'a disparti* = moartea îi desparte.

502. *Cari nu fuzi beă dă la nuntă?* = Cine nu pleacă beat dela nuntă Adică cine se duce la nuntă și nu pleacă beat?

503. *Disutcăști că vrin nușear* = socotește ca un cercetător. Se aplică aceloră cărora le place să cerceteze lucrurile de aproape, să cerceteze prin toate colțurile.

504. *Multu-nveș aș măgārloc* = multa învățătură este măgărie. Prea multă învățătură duce la prostie. Unde este învățătură multă, este și multă prostie.

P

505. *Din ac pālșnic si dara?* = din ac jug se face? Dintr'un lucru rău poate să iasă ceva bun?

506. *Că lă pānăghir im* = ca la bălcu suntem. Adică o ducem numai în chefură și petreceri; suntem în continuă petrecere.

507. *La măncaș pānăghiru* = îl măncași bălcu. Ai mâncat bătaie.

508. *Di par fatsi* = de par face. Adică nu este bun de nimic, este bun numai să stea legat de par ca o vită.

509. *Calpa pară nu peari* = paraua calpă nu piere. Omul rău nu piere ușor. Cf. *Aspra roși nu peari*.

510. *Tsela-i putrid di pari* = acela-i putred de parale. Are parale multe.

511. *Ŭom di dou pari* = om de două parale. Care nu valorează nimic, care nu face nici două parale. Tot aci și: *La feasi di dou pari* = l-a făcut de două parale, cu ou și cu oțet.

512. *Părăiaști magariu?* — *Părăiaști* = zboară magariu? — zboară. Se întrebuințează pentru cei proști care cred că tot ce zboară se mănâncă.

513. *S-ti joc ca pri pâr'l'a* = o să te joc ca pe cărpător (= scândura pe care se pune pâinea ca să se dospească). Am să te duc de nas cum mi-o plăcea mie. «Ca pri pâr'l'a la joacă».

514. *Părtaleu!* = prăpăditule, zdrențuitule. Se zice la cei ruți care n'au haine pe dânșii.

515. *Dună-ts părtalili* = adună-ți catrafusele. Adică hai pleacă șterge-o. «Aș dunq părtalili».

516. *Ca părtal a'n sta* = ca zdrențuros îmi stă. Se spune când în-tâlnim pe cineva pe care n'am vrea să-l vedem. Cu acelaș înțeles și: *Că umbră-n sta*, s. *negru n-u s. că tșancordețu jugar n-u*.

517. *Tu iundi pașt, iundi* = tu unde paști, unde. Se zice unuia care se amestecă în conversația altora, fără să știe mai întâiu despre ce este vorba.

518. *Gă'l'în paști* = găini paște. Se întrebuințează pentru oamenii puțin serioși, pentru oamenii ușurei, și de nici o valoare.

519. *Cmo l'-u Paștu la iel* = acuma îi este paștele la el. Adică acuma este pentru el ziua de Paște. Se aplică acelor care sunt cuprinși de o bucurie mare.

520. *Fatsi Paștu cu veardză și cu sari* = face paștele cu varză și cu sare. Se bucură în zadar.

521. *Di cōti Paștur ai* = de câți paști este. Adică câți ani are, ce vârsta are.

522. *Pănă'n pică* = până 'n pică. Adică peste tot complet.

523. *La scoasi la păzari* = îl scoase la târg. L-a dat de gol. Cu acelaș înțeles și: *La discupiri*.

524. *Vinî la sparta păzăriști* = veni la spartul târg. Adică la spartul târgului, când nu mai este nimic.

525. *Al' tsi frōnsi peana* = i s'a frânt pana. I-a părut rău, s'a supărat, nu i-a părut bine, i-a căzut nasul.

526. *Peara sub per cadi* = para cade sub păr. Ce naște din pisică tot șoareci mănâncă; cum e tatăl așa și fiul.

527. *Ŭom cu cripată pirde* = om cu crepată perdea. Adică om fără rușine, care are obrazul gros, fără roșu pe obraz. Cu acelaș înțeles și: *Ŭom fără pirdē*.

528. *Niți un per nu-l' dau* = nici un păr nu-i dau. Adică nu-i dau nimic. Arom. *Nu-l' dau bixir*.

529. *Ca peru 'n rușnitsă* = ca părul (din cap) în rușniță (= o mân-care preparată din făină, unt, apă și sare, un fel de ciulamă sub-țire). Se zice pentru un om neplăcut, pentru unul care este urît de toți.

Aproape cu acelaș înțeles și: *La cată ca peru'n lapti* = îl cată ca părul în lapte. Adică se uită la el ca la dracul; îi este de nesuferit.

530. *Si lară di per, di buf* = se luură de păr. S'au luat la ceartă.

531. *Peru-ń la nălbî* = păru mi-l nălbî. Mi-a amărit vieța; mi-a albit părul, mi-a scos sufletul.

532. *Peru la disturno* = părul îl resfiră. Se zice despre unul care încearcă toate posibilitățile ca să reușească; deasemenea și pentru acela care cercetează un lucru cu deamănuntul, din fir a păr.

533. *Ca perpară-i* = ca fofeaza este. Se aplică aceloră căroră le merge gura ca fofeaza; care vorbesc foarte mult.

534. *Peza lumil'ă* = răsul lumii. Batjocura lumii.

535. *Aș picq* = își pică. Adică a murit, a dat artul popii. Cu acelaș înțeles și: *la rupsi chiadinu*.

536. *Vecl'i picots tradzi* = vechi păcate trage. Se zice aceloră care suferă sau ajung în mare sărăcie, în urma unor păcate vechi.

537. *Picat tse suptiș laptili mumă-tai* = păcat ce supseși laptele mamei tale. Adică păcat de laptele ce-l ai supt. Se zice unui nevrednic și ingrat față de părinți pentru grija ce i-au purtat. Cu acelaș înțeles și: *Picat că ti purto ăń foali*.

538. *Piemezu ăń negru ma dultsi-i* = pecmezul este negru însă este dulce. Aparența înșeală; nu trebuie să se ia cinevă după aparență.

539. *Tu si-ń traz picotsli* = tu să-mi tragi păcatele. Se zice când cinevă este nevoit să facă o acțiune în contra voinței sale.

540. *Ca picătura* = ca picătura. Se zice despre un lucru drăguț.

541. *Pri pitșor ăń* = pe picior este. Adică este gata pentru orice lucru.

542. *Di un pitșor crivim* = de un picior schiopătăm. Adică amândoi suferim de aceeaș boală, aceeaș sărăcie ne bate pe amândoi.

543. *Pitșoari feasi* = picioare făcū. A făcut picioare. Se zice despre un lucru care a fost furat, când nu-l găsim la locul lui.

544. *La feș pitșor di cōńi* = îl făcui picior de câine. Adică l-am aranjat, l-am făcut de două parale.

545. *Calcă-u* = calcă-o (subînțeles) sub pitșor. Nu aduce aminte, fă-te că n'ai auzit nimic, că nu știi nimic. Arom. *moare-u lafea*.

546. *Ŭomu pitșalovnic nu moari di pōńi* = omul vrednic nu moare de foame.

547. *Patruzōts picurar măncau cu ună lingură, cōń vinē lupu s-la u leā uaja, tots si flarā cu rostili plini i nitsi un nu putū si prutsqā* = patruzeci de ciobani măncau cu o lingură, când veni lupul să le ia oaia, toți s'au găsit cu gurile pline și nici unul nu putū să începă a strigă.

548. *Ghiști cu pideapsă ca'n picol* = trăește cu pedeapsă ca în iad. Adică o duce greu cu nevoile, cu sărăcia.

549. *Mi pidipsiș* = mă munciși. M-ai muncit.

550. *Tsela-i plin di piduel'i* = acela este plin de păduchi. Se zice despre unul care este foarte bogat.

551. *Nu sam piĵă di s-mi mints* = nu sunt copil ca să mă minți.
 552. *Ān pimint ăntrai* = în pământ intrai. Am intrat în pământ de frică, de spaimă mare, de groază; se zice și când cineva se rușinează mult.

553. *Sub cuĵă di pimint* = sub coajă de pământ. Când amenință cineva pentru o faptă rea: am să te văr în pământ.

554. *Pimintu si-ntoarnă și nu ti vir ȳes* = pământul să se răstoarne și nu te cred. Se zice când nu mai avem încredere în cineva.

555. *Pimintu s-la distorŃ și no-ari faidă* = pământul să-l răstorni și nu are folos. Orice ai face este în zadar.

556. *Pimintu la mănĉă* = pământul îl mănĉă. Adică fuge de mănĉă pământul, se zice despre caii iuți.

557. *Pimintu la žatrimuro* = pământul îl cutremură. Se zice despre unul care este spaima lumii, de care fug toți oamenii ca de dracul.

558. *Pimintu s-ti'ngl'ită* = pământul să te înghită. Jurământ pentru oamenii răi, netrebnici. Tot aici și: *Dă na var ti ănglitari (pimintu)* = înghiți-te-ar pământul, murire-ai muri.

559. *Piper ăn ocl'i nu-l' dau* = piper în ochi nu-i dau. Nu-i dau nimic. Și: *Piper ăn uocl'i* se zice pentru oamenii zgârciți, care nu dă nici măcar piper în ochi.

560. *Piper s-feasi* = piper se făcū. S'a supărat foc. S'a apris a devenit iute ca piperul. Se poate înțelege și când cineva devine roșu ca piperul, de mânie.

561. *Lă toati piper ăi* = la toate piper este. Adică se amestecă în toate și chiar în lucrurile ce nu-l privesc; își vără nasul în toate.

562. *Pipereă ardoasă-i* = ardeiu iute este. Se zice mai ales despre femeile care se supără, se aprind iute, care pentru un lucru de nimic se enervează, fac ceartă în casă.

563. *Pipereă si feasi* = ardeiu se făcū. Adică a roșit ca piperul roșu, ca racul de rușine mare. Cf. *Piper s-feasi*.

564. *Amnă ca pipirugă* = umblă ca fluture. Se spune aceloră care umblă încet, sau umblă ușurel ca un fluture.

565. *Nu ti piș s-ti nets* = nu te piși să te îneci. Se spune aceloră care fac pe grozavul, care numai se laudă și în realitate nu fac nimic, pentru că nu sunt în stare.

566. *S-pișo di bucuril'ă* = se pișă de bucurie. Când cineva se bucură peste măsură, este cuprins de o bucurie de nedescris.

567. *Șa-l' fu pisăită di la treĳli ser* = așa îi fu scris de la treile seri. Adică așa i-a fost scris în cer, așa i-a fost destinul, norocul. Zicătoarea această își are originea în credința populară răspândită și la Aromâni, după care se crede ca ființe nevăzute (albile) hotărăsc soarta omului în primele trei zile după naștere.

568. *Piscă pri nas* = piscă pe nas. Se aplică copiilor mici care țipă într'una și nu mai tac. Se mai zice și pentru oamenii în vârstă care au obiceiul a se supăra mereu și pentru nimic.

569. *Piștaru pești vindi* = pescarul pește vinde. Acela care vinde pește din pește trăește.

570. *Că pijuveatsă si tșoni* = ca lipitoare se ține. Adică se ține de cineva ca iedera de stejar. Se zice acelora de care cineva cu greu se poate despărți, scăpă.

571. *Că di pijuveatsă bijut* = ca de lipitoare băut. Se zice despre unul slab, prăpădit par'că ar fi supt de lipitori.

572. *Foc și plamin mi fășeș* = foc și piră (flacăra) mă făcuși. Adică m-ai supărat așa de mult încât m'am făcut foc.

573. *Aș plonsi laptili mumă-sai* = Iși plânse laptele mumei sale. Se zice despre aceia care au trecut sau au avut de suportat suferințe neînchipuit de mari.

574. *Aș li plăti toati* = și le plăti pe toate. Adică a murit, s'a dus pe lumea cealaltă. Cu acelaș înțeles și: *Si sfârșo*.

575. *Plean si facă* = jaf o să facă. Când este vorba să se facă vreun măcel: are să se facă măcel mare. *La pliniră* = îl jefuiră.

576. *L'-u plieo* = i-o plecă. A fugit, a șters-o, a spălat putina. Cu acelaș înțeles și: *L'-u tinsi*, *L'-u smulsi*, *L'-u smuțo*, *L'-u usco*.

577. *Plesni bara sau gazi bara* = sunt epitete ce se aplică acelora care, când umblă pe drum, nu se uită unde calcă și prin urmare se umplu de noroiu.

578. *Ancă cõtă pœni si mânants* = încă câtă pâine o să mânânci. Adică mai trebuie mult până să isprăvești afacerea ce ai întreprins. Se mai aplică și acelor care se laudă cu săvârșirea unui lucru ce întrece puterile lor. Cu acelaș înțeles și: *Ancă cõtî qmbară si dișorts*.

579. *Poatsă dară* = ulcioare face. Adică se ocupă cu olăria. Se întrebuințează fig. pentru unul care a murit. Poporul crede că morții băgați în pământ se ocupă cu olăria.

580. *Ats-tsi cătsq di poala di sucardi* = ți se prinse de poala de sarică. Se zice despre acela care se ține într'una de cineva ca să facă un serviciu și nu-l slăbește până când nu-i împlinește dorința.

581. *Știi la pœni caldă* = știe (sub înțeles) se mânânce la pâine caldă. Adică nu se pricepe la alt nimic decât la mâncare, este un prost, un dobitoc.

582. *Pondză la feasi* = pânză îl făcu. Adică l-a bătut de l-a snopit în bătai, l-a lăsat mai mult mort.

583. *An podnitsă l'-ăi y cl'il'* = în podniță îi sunt ochii.

584. *U -i și podnitsa și tșestu* = aici este podnița și țesutul. Aici sunt amândoi luptătorii, acum să vedem care pe care.

585. *Și popa știă și* = și popa știe așa. Se zice despre un lucru ușor de făcut.

586. *Popa si-ts cõtă la cap* = popa să-ți cânte la cap. Adică să te văd dus din lumea această, să te văd mort, cetindu-ți popa la cap.

587. *B tșol'ă di ports nu-s fatsi* = târlă de porci nu se face.

588. *Ay prifeasits* = o prefăcurăți. Se zice când cineva mergând undeva în vizită, stă prea multă vreme, peste măsură.

589. *Bunu priiațil' la nivol'ă si cunoaști* = bunul prieten la nevoie se cunoaște. Prietenul bun se cunoaște la nevoie, într'un ceas rău.

590. *Vearnicu priiațil' ăi mai ihti ălija și di fuoc și di apu* = credinciosul prieten este mai de trebuință și decât foc și decât apă. Adevăratul prieten prețuește mai mult decât orice.

591. *Priiațil'u săldi di beari și mîncari nu-i priiațil'* = prietenul numai pentru mîncare și băutură nu este prieten. La nevoie se vede adevăratul prieten, nu numai când este vorba de mîncare și băutură.

592. *Prija locu priiațloe, ma isapu dușmănești* = prietenia prietenie (să rămână), însă socoteala (să ne fie ca) de dușmani. Prietenia, prietenie, însă brînză pe bani.

593. *Di la muliță nu-i priminit* = dela molitvă nu este premenit. Se zice despre aceia ce o duc vieață întreagă cu o singură haină; și despre cei necurați și murdari.

594. *Lagă că con casa-l'-tsi prinsi* = aleargă ca și când casa i se aprinse. Se grăbește par'că cine știe ce ar fi, se grăbește peste măsură.

595. *Bun vez, că nu ieș bureati si priieș* = bine vezi, căci nu ești burete ca să mai răsari a doua oară. Caută-te bine, îngrijește-te bine, căci dacă mori, te duci pentru totdeauna.

596. *Ca con mi prirudij* = ca și când m'am născut din nou. Se zice când cineva scapă de o boală reă.

597. *Ūom priuzot, cu numi* = om renumit cu nume. *Ăi pri zot* = e renumit.

598. *Pra și tșănușă di tini* = praf și cenușă de tine. Adică să nu rămână să nu se aleagă nimic de tine.

599. *Prosie* = cerșetor. Se întrebuințează mai ales fig. despre cei săraci.

600. *Al' prueănto cucotu* = îi începui să cânte cocoșul. A început să-i cânte cucușul, adică să-i meargă din nou afacerile bine. Cu acelaș înțeles se mai zice și: *Al' pru-uo gāl'ină* = găina a început să-i ouă din nou sau *Al' tsi răsfitară moștli* = catării au început să-i fete din nou.

601. *Până si duspuñ tu ghiupca la feasi și la trimeasi la prusirea* = până să termini tu de spus, țiganca îl făcui și-l trimese la cerșit. Se aplică aceloră care vorbesc încet, care când se apucă să povestească ceva trebuie să treacă ore întregi.

602. *Añ si pruvumo* = îmi veni să vărs. În înțeles fig. se întrebuințează când cineva vorbește prostii.

603. *Nu ieș căstoană di si puenesh* = nu ești castană ca să pleznești. Se zice despre aceia care, la o întreprindere oarecare, n'au răbdarea cerută ca să aștepte cu liniște desfășurarea lucrurilor până la sfârșit.

604. *Podlog añ tsi feasi rostu* = podlog mi se făcui gura. Se zice când cineva are sete mare.

605. *Podlog di ipincă* = podlog de opincă. Se aplică aceloră care nu se bucură de nume bun, care n'au nici-o considerație, pe care lumea îi desprețuește.

606. *Pudnîtsăreă si feasi* = se făcu om de nimic, fără nici o considerație, om care se lasă a fi luat peste picior, a fi călcat de toți.

607. *Ca'n loc di pudnîtsăreă l-ari* = nu l-are de nimic, îl socotește ca ceva fără di nici o însemnătate.

608. *Pul' nu poati si treacă* = puiu nu poate să treacă. Adică este așa de periculos încât nimeni nu poate să treacă pe acolo.

609. *Ca cən ăi ai pul'că șarotă* = ca și când este de puică pestriță. Se zice despre un lucru pentru care se crede că ar fi de mare însemnătate, de mare importanță. Parcă ar fi cine știe ce.

610. *Cot un purits n-eș* = cât un purece îmi ești. Adică pentru mine nu ești nimic; te-aș lua cu degetul cel mic și te-aș azvârli încolo, Cu acelaș înțeles se zice și: *Lă ună mutșcată ti'ngl'it*.

611. *Aș la ari puritsu'n coastă* = și-l are purecele în coastă. Se aplică acelor care se simt vinovați de un lucru oare care. Se simte cu musca pe căciulă.

612. *S-mi mărșes ma si mănanc purtsel fris, mi lă urdă?* = să mă spurc (în zi de post) dar să mănânc purcel fript, dar la urdă? Să fac un păcat sau să comit o faptă rea, când aș ști că pe urma ei m'aș folosi bine, dar așa pentru un lucru de nimic, ar fi o prostie.

613. *Al' tsi dunq buricu cot un purits* = i s'a strâns inima cât un purece. Adică s'a înfricoșat mult, a intrat în toți spărieții.

614. *Pri pusat sta* = la pândă stă. Stă la pândă, stă cu pușca în mână gata să tragă la orice moment; este gata să răspundă la orice atac din partea dușmanilor spre a-și apăra dreptul.

615. *Liuta puscă chiupu ș-la fronzi* = oțelul iute sparge vasul.

616. *Dupu crielu tu fișor pristăneș* = după mintea copiilor te iai. Crezi tot ce spun copiii, te iai după ei.

617. *Au pîrdu pusula* = o pierdu busola. Și-a pierdut busola, echi-librul, merge în nesiguranță, merge din rău mai rău.

618. *Au priputrieuș, au scuseș din vreari* = o trecuși peste măsură, o scoseși din dragoste. A făcut-o prea de oaie, ai făcut o glumă prea nesărată.

619. *Ca iert ăi; putrizeu* = ca fiert este; putreziciune. Se zice pentru unul care este mereu bolnăvicios.

620. *Ăi putrizeu* = este putreziciune. Este putred de bani, are parele multe, este foarte bogat.

621. *Cot godu'n ocl'u li poati trăi muma puturnăturli di la fămeal'ă* = cat paiul în ochiu le poate răbda mama necuviințele dela copii. Părinții nu pot să sufere purtarea rea din partea fiilor.

R

622. *Scoati-la din răbuș* = scoate-l din răboj. Nu mai adu aminte de el, scoate-l din socoteală, fă-l uitat. Cu acelaș înțeles și: *Fo la risit*.

623. *Li-ari pîrdu răbușali* = a pierdu răbojurile. Pentru un om care nu este în toate mințile, care este foarte puțin serios, dezordonat.

624. *Ca la rac al' tsi dutsi* = ca la rac îi se duce. Ii merg rău, ca racul.

625. *La tsăpni la rană* = îi călcă la rană. Adică l-a atins la partea sensibilă; i-a astupat gura, l-a făcut să nu mai poată cârni.

626. *Cari nu rănești mătăsă, rănești șoarits* = cine nu hrănește pisică, hrănește șoareci. Fiecare cu greutățile lui.

627. *Rășănit ăi (la buric)* = vesel este (la inimă); se zice pentru acei care sunt voioși și bine dispuși.

678. *Tse răslan ăi* = ce leu este. Adică ce mai voinic este; este ca un leu.

629. *Ia mor, ia l'-u răspleng* = ori mor, ori i-o fac să plângă (subînțeles) mamă-sa. Ori mor, ori îmi răzbun așa cum vreau eu; îl omor.

630. *Ca raia antru soari* = ca roua înaintea soarelui. Referitor la lucrurile trecătoare și care se pot uita mai ușor. Se zice mai ales unei mame tinere care plânge și se vaită mereu din cauza că și-a pierdut copilul. De p. «*Iidi, mila di! bărbatu si-ts iță ghiu, fitșoril' ea ca raia antru soari* = hei draga mea! bărbatul să-ți trăească, căci copiii mici lesne se uită».

631. *Antro ghiu răzint ăi iel'* = intră viu argint în ei. A intrat argint viu în ei, adică a intrat dracul în ei, au început să se certe, să se urască, să se dușmănească; nu mai vreă să auză unul de altul.

632. *Cu lingură di răzint mănăncă* = mănăncă cu lingură de argint, este foarte bogat. Cf. *Ăi putizon'*.

633. *Răvulgoz* (Cu înțelesul de) Mănăncă ca un lup. Flămânzică. De p. «*Răvulgozuli, dosta cripaș*» nesăturatule, destul te-ai îndopat».

634. *Curat ca răzint* = curat ca argint. Se zice pentru lucrurile curate, neamestecate, neprefăcute, nefalsificate.

635. *Din ropă, apu scoati* = din piatră apă scoate. Adică scoate apă din piatră; se zice pentru unul foarte capabil care se pricepe la toate.

636. *Ropă 'n loc angreacă* = piatra în loc este greă. Se zice despre lucrurile care își au adevărata lor valoare numai acolo unde sunt căutate și apreciate.

637. *Ropă cari si trăculești nu catsă bigor* = piatra care se rostogolește nu prinde mușchiu. Omul care nu stă la un loc sau la o întreprindere mai multă vreme, nu poate să facă parale. Tot așa și pentru slujile care schimbă stăpânii.

638. *Din ropă din lemn si-u aflum și s-l'-u dau* = din piatră, din lemn am să o găsesc și am să i-o dau. Adică voi face tot posibilul, voi face pe dracul în patru și am să-i dau ceea ce-mi cere.

639. *Ropă di chișă ăi* = piatră din colț este. Este om de familie cum se cade, de neam mare.

640. *Lută ropă cu lută ropă fărină nu dară* = aspră piatră cu aspră piatră făină nu face. Adică nu tot răul poate fi înlăturat cu rău. Cu același înțeles și: *Dou luti rop fărină nu dară*. Arom. *Foc cu foc nu s'astindze*.

641. *Printoarnă trei rop după ȧel* = răstoarna trei pietre după el. Este voinic.

642. *Ricăiaști ca măgaru* = zbiară ca măgarul. Se zice aceloră care, când vorbesc, strigă tare, zbiară.

643. *Ni'n rid, ni'n vali* = nici în deal, nici în vale. Nici în car, nici în căruță.

644. *Mult si-rdieq* = mult se ridică. Adică s'a ridicat mult prețul, valoarea; i s'a mărit prețul, valoarea.

645. *S-ti rijes, si-ts numir coastili* = o să te lovesc să-ți număr coastele. Când te-oiu croi, ți-oiu numără coastele.

646. *La riniră di ȧa* = îl mătură de aici. I-au dat drumul, l-au dat afară.

647. *Lă ripniră* = îl săriră. L-au trântit mort la pământ, l-au doborât, l-au retezat. Se întrebuințează numai pentru unul care a fost împușcat.

648. *Pri drumu lu Ristos aș-u* = pe drumul lui Christos își este. Merge pe drumul lui Christos; este om cinstit și drept.

649. *Al' strășeș ună ratsi* = îi trăseși una rece. Adică i-ai tras o minciună mare; l-ai înșelat, l-ai tras pe sfoară.

650. *Ună reneă* = o sfărămitură. Adică puțin de tot «uneac».

651. *Din țou rost ăn lu Dōmnu* = din gura ta în a Domnului. Se întrebuințează când cineva face urări de bine, de prosperitate, de viață lungă. Să te audă Dumnezeu, din gura ta în urechia lui Dumnezeu. Și: *Din rostu țou ăn Dōmnului ur acl'ă*.

652. *Rămasi cu zezitu ăn rost* = rămase cu degetul în gură. Pentru aceia care și-au pierdut averea toată și au rămas săraci prăpădiți, lipiți pământului.

653. *Coti rosti ari, șteată dă la ȧel* = câte guri are, așteaptă dela el. Adică este împovărat cu o familie greă; are copii mulți care toți așteaptă dela el.

654. *Nu veă rost si vicnească* = nu aveă gură să strige. Se zice când, căutând un lucru pierdut, îl găsim dinaintea noastră.

655. *Al' stupo rostu* = îi astupă gura. Adică, i-a închis gura, l-a făcut să nu mai aibă nimic ce zice; l-a făcut să tacă.

656. *Nu la treatsi prin rost* = nu-l trece prin gură. Adică nu mai trece numele lui prin gura ta; nu-l mai adu aminte.

657. *Cu cleștili si traz, si nu pots si-l scots laf din rost* = cu cleștele să tragi să nu poți să-i scoți cuvânt din gură. Se zice despre cei tăcuți, care cu greu se decid să vorbească, despre cei greoi la vorbă.

658. *An' laș lafu din rost* = îmi luași cuvântul din gură. Adică nu m'ai lăsat să termin de vorbit; mi-ai luat-o pe dinainte.

659. *Din foc ăn rost* = din foc în gură. Se aplică oamenilor lacomi, care, abia s'a dat jos de pe foc mâncarea, se apuca și mănâncă repede ca și când n'ar fi mâncat de loc.

660. *Nu-l' arsi veacl'a ruguzină* = nu-i arse vechea ragojină. N'a dat de greu, n'a dat de nenoriciți ca să vadă cât de grea este viața.

S

661. *La feasi sac di pal'ă* = îl făcù sac de paie. I-a făcut pielea tobă, l-a bătut foarte mult, l-a snopit în batăi.

662. *Sac fără cur* = sac fără cur. Adică sac fără fund. Se zice despre omul cheltuitor peste măsură, care, tot ce are, cheltuiește, fără să se gândească și la ziua de mâine.

663. *Cu sacul-l' da Domnu* = cu sacul îi dă Dumnezeu. Are toate câte îi trebuesc, dispune de orice, are din belșug.

664. *Dună cu acu i l'a da cu saeu* = adună cu acul și îi dă cu sacul. Pentru acei care cheltuesc tot ce câștigă, care nu fac economii. Cu același înțeles și: *Pără bu șuc dunati, toptan dati*.

665. *Iundi nu la sădeș, cola iasi* = unde nu-l semeni, acolo iese. Răsare de unde nu te aștepti. Cf. *Iundi tșorbă, tu lingură*.

666. *Nu-i sâlam* sau *nu ș-u sâlam* sau *nu-i dutot* = nu este zdravăn, nu-i de tot. Se zice unuia care nu este în toate mințile, căruia îi lipsește o doagă, care este ușurel, scrintit.

667. *Sal tă lu feasi* = salată îl făcù. L-a bătut de l-a zmintit; i-a umflat pielea, l-a făcut salată. Cf. *La feasi sac di pal'ă*.

668. *Sărată-i* = sărată este. Adică costă scump, costă prea mult. Și: *Ai plină di sari*. De p. «Tse ubăvi tșouli sa plini di sari».

669. *Ca fără sari* = ca fără sare. Fără gust.

670. *Si-ts tăres sari 'n cap* = o să-ți pisez sare în cap. Am să te frec.

671. *Ca vrină steaună* = ca o stea. Despre o fată sau femeie frumoasă: frumoasă ca o stea. *Al' tsi lə steauna* = a) nu mai este frumos; b) nu mai are trecerea de care se bucură odată.

672. *La străbușo s. l'-u deadi 'n trubușoană, iu strub șinq cu cutșotu* = îl spintică, îi dete în pânțele cu cuțitul. I-a vărsat mâțele, l-a spintecat.

673. *Ca vrina stăija* = ca o stafie.

674. *Ca boii cu strămulari a si la 'ntsap* = ca boii cu bățul (de mânat) să-l înțapi. Nu se simte, pentru orice lucru trebuie să-l îndemni, să-l împingi, să-l înțapi ca pe bou ca să-l faci.

675. *Niști cu sapa, niști cu cartea* = unii cu sapa, alții cu cartea. Adică nu toți trebuie să învețe carte multă ca să poată trăi bine. Este greu să poată trăi toți numai din carte.

676. *Nu li sâpəm* = nu le sâpăm (subînțeles) paralele. Adică banii ce avem nu i-am găsit de-a gata, a trebuit mai întâiu să muncim ca să-i câștigăm. Cf. *Nu-l' cacă măgaru*.

677. *La sirumau no-ari sârbătoari* = la săracul nu are sărbătoare. Adică cel sărac nu cunoaște sărbătoare, trebuie să muncească mereu ca să se poată hrăni.

678. *La sapă la cl'amă* = la sapă îl cheamă. Adică, îl cheamă să-l pună la muncă grea.

679. *Ca uoili ău sâroni* = Se spune când aleargă cineva după ceva scump de mare preț.

680. *Si-u vez Săruna* = să-l vezi Salonicul. Se zice copiilor când sunt ridicăți de cap sau de urechi.

681. *L'-u sărupat* = îi este surpat. Adică nu-i merge bine; norocul îl persecută, îi merge din rău mai rău.

682. *Bou sărupat!* = bou surpat! (Intrebuințat ca înjurătură): Dobitocule!

683. *Al' vini sātu* = îi veni ora. Adică momentul potrivit pentru realizarea unei dorinți sau a unui scop oarecare.

684. *No-ari sātulimi* = nu are săturare. Nu se poate sătură. Mă-nâncă ca un lup. Cf. *Răvulugozuli*.

685. *Ca din săvinisirea si feasi* = ca scos din savan se făcù. S'a speriat așa de mult, încât a îngălbenit la față, s'a făcut ca un mort. Se zice și pentru acei care se enervează, se supără, etc.

686. *Ān seafă si-u beaī* = în pahar să o bei. Să o beai în pahar, atâta-i de frumoasă. Contrariu: *Guribinā* sau *Diparti si fuz*.

687. *Si cătso ca seāl'* = se lipi ca scaiu. Se zice acelor care se țin, se lipesc de alții ca scaiul.

688. *Cacu seăcălets rănit* = ca locustă hrănit. Adică foarte slab, lipit, prăpădit. Se zice oamenilor mici de statură, slabi, piper-niciți.

689. *Āi duseăpat* = este ruinat. Adică și-a pierdut averea; a ajuns sărac, prăpădit, ca alic. (Cu o nuanță deosebită) și: *Āi scăpat* = cu socotelile cam încurcate, nu-i merge bine, și-a pierdut echilibrul.

690. *Di per scăpa* = de păr scăpă. Adică mai trebuia puțin, puțin de tot lipseă ca să-și piardă viața, ca să moară. Se zice celor expuși la pericole mari.

691. *Seompu-i mai ieftin* = scumpul este mai efin. Tot ce este scump însă bun, în ce privește calitatea, costă mai efin.

692. *Cot si-ș mută serāma din uocl'i* = cât să-și mute urdoarea din ochi. Se zice pentru un lucru care nu ține, nu durează, nu duce multă vreme sau și pentru un lucru care se poate trece repede într'un minut.

693. *Al' scultă džepu* = îi ascultă buzunarul. Adică îl ascultă punga, are parale multe, este bogat, poate cheltui pentru ori și ce.

694. *Dosta ats l'a seuseș* = destul ți i-ai scos. Destul ai rânjit, ți-ai arătat dinții, destul ai râs.

695. *Cum al' slireăști șa joacă* = cum îi cânta (flueră), așa joacă. Face după cum i se poruncește, i se ordonă; nu lucrează din propria lui voință.

696. *Ācu ti sfitnes...* = dacă ți-oiu scăpără... Adică când ți-oiu trage una, ai să vezi stele verzi. De p.: «Nu pără-n' bārbāriā, că 'cu ti sfitnes di uocl'il' si-ts sarā»: nu mai tot trāncāni, căci când ți-oiu trage una, o să-ți sarā ochii. «Nu tucu ti nāgudeā că çon s'ti sfitnes di uocl'il' si-ts scapirā» = nu te mai pune înainte, căci...

697. *Axeanā sicarā Tșucdjaști* = străină secară bate. Adică lucrează pentru alții nu pentru sine. Se ocupă cu afacerile altora, umblă pentru interese străine.

698. *Al' sirbeaști căsmētu* = îi lucrează norocul. Ii merge bine; norocul se ține de el; la orice întreprindere câștigă parale multe.

699. *Sirbea cu tser si ghiieș* = muncește dacă vrei să trăiești. Omul numai prin muncă poate trăi.

700. *Unu sirbeaști, lantu chirdiseaști* = unul muncește și altul beneficiază. Se zice când unul se ostenește și alții profită de munca lor.

701. *Cot di cur sirbeaști* = cât pentru c... muncește. Adică muncește numai pentru mâncare; tot ce câștigă mănâncă, nu face economii.

702. *S-dusi sirmija lu Tșoli* = se duse marfa lui Cioli. Se întrebuințează în sens ironic, spre a arăta că, fiind vorba de o pierdere, ea n'a fost așa de mare cum se presupune de alții.

703. *Iundi-i slab si rupi* = unde este slab se rupe. Unde-i ața subțire, acolo se rupe. Nenorocirile se grămădesc la omul sărac.

704. *Fără slatș* = fără gust. Care n'are gust, care lasă de dorit în privința gustului, este sarbăd.

705. *Ca smădzalcă* Foarte deștept.

706. *Pisaia ăn frunză di smăreacă* = scrie-o pe foaie de ienuper. Se zice despre o datorie pe care cineva n'ar vrea să o plătească. Ca să nu se uite, scrie-o pe foaie de ienuper, căci am să-ți dau banii la sfântul așteaptă.

707. *Al'-u smulsi* = i-a smuls-o. Adică a fugit, a plecat, a șters-o, a tulit-o. Cu acelaș înțeles și: *Ay lq di preacu, l'-u smutșo*. Cf. «L'-u plicq, l'-u culco», etc.

708. *Tu nu ieș nică la soari nică la boari* = tu nu ești nici la soare nici la vânt. Adică în nici un fel. Cu tine omul nu poate să vorbească în nici un fel ca să te facă să înțelegi. Se întrebuințează pentru cei încăpățânați și dispuși numai ca să contrazică pe alții.

709. *Di curat soiu* = de curat neam. Adică de neam țigănesc.

710. *Di soiu mari* = de neam mare. De neam mare, din părinți cum se cade, cu vază, cu reputație. Cf. *Ropă di chișă*.

711. *Cari-i șomt ăn tseastă lumi?* = cine este sfânt în această lume? Nimeni nu este sfânt în această lume, toți au păcate. *Ca con tsela-i șomt*.

712. *Sondzili apu nu si fatsi* = sângele apă nu se face. De p. «Cot si tseartă, sondzili apu nu si fatsi» = oricât s'ar certă, sângele...

713. *La spilară* = îl spalară. Adică nu i-au lăsat nimic, i-au luat tot ce avea, i-au câștigat toți banii, toată averea.

714. *Iel dară, iel spardzi* = el drege, el strică. El taie, el spânzură. Se aplică aceluia care au toată puterea și nu depind de alții.

715. *Ay sparsiră, puscă* = au stricat-o oțet. S'au certat de au ajuns ca vai de lume, nu vreau să se mai vadă, nu se mai suferă.

716. *Nitsi marea nu li speală nibunili tali* = nici marca nu le spală răutățile tale. Se spune pentru acela care a făcut multe rele.

717. *Că pri spin sta* = ca pe spini stă. Este foarte neliniștit.

718. *La spindzurară di grindă* = îl spânzurară de grindă. L-au pus cu de-a sila, fără voia lui, să facă cinste, să trateze cu ceva. Zicătoarea această își are originea în obiceiul dela nuntă, când, după ce mireasa a fost adusă în casa mirelui, flăcăii tăbărăsc pe acesta, îl spânzură de mâini de stâlpul casei, și nu-i dă drumul, până când nu le fâgăduiește că le va da găini fripte spre a se ospăta.

719. *Porcu veà splină* = porcul aveà splină. Se zice când iarna va fi greă. Dacă splina porcului este umflată, atunci cu siguranță va cădea zăpadă multă și va fi ger cumplit. «Nu tricù iarna că porcù vea splină».

720. *Acu dai spots* = (gròb), *lantu ti-ncalică* = dacă dai spate celălalt te încalecă. Dacă nu te arăți ceva mai tare, te ia peste picior, te încalecă toată lumea.

721. *Sprăini la fugă* = porni la fugă. A luat-o la picior, a șters-o a tulit-o. Cf. *Al'-u smulsi*.

722. *Mult al' spuraști, lăcumeaști* = mult îi sporește, lăcomește.

723. *Ca vrina staijă* = ca vre-o stafie. Se zice despre femeile urite și mai ales despre cele neglijente, care nu se îmbracă bine, stau nepieptănate, cu părul în dezordine. Și: *Ca vrină di sub moară*.

724. *Cu'ntribarea și 'n Stambul ti duts* = cu întrebarea și în Stambul te duci. Adică cine întreabă nu greșește. Cu acelaș înțeles și: *Antribarea nu grișăști*.

725. *Stăponu la s-iță ghiu, nu-i cap di uom* = stăpânul să fie viu, nu este cap de om. Se zice spre mângâiere acelor care au suferit pierderi mari, căroră li s'au întâmplat nenorociri mari.

726. *Etcă-la și iel ca vrin steag* = iată-l și el ca vreun steag.

727. *Ăi cu steaua* = este cu steauă. Adică este atrăgător, are pe vino încoace.

738. *Ca vrină steauă-i, c.1 soari 'ncreaști* = ca vre-o stea este, ca soarele care luminează. Se zice în general, despre fetele frumoase. (Cuvântul *ancrea ti* care se confundă și cu *a'creaști* «crește» are mai multe înțelesuri: a) luminează. De p. «Soarli ancreaști că pri Mai» = soarele luminează (cu căldură) ca în luna lui Mai; b) încălzește. De p. «Ancreaști-ti uneac și ia vină» = încălzește-te puțin (la foc) și vino repede.

729. *Si rodi la steali* = râde la stele. Este prost.

730. *Stel'ă aș feasi* = i-a tras o bătaie strașnică. A bătut-o rău de tot, au făcut-o măr.

731. *Stipsă si feasi* = piatră acră se făcù. S'a aprins, s'a infuriat, s'a supărat foarte rău, s'a făcut foc.

732. *L'-u deadi streal'a* = i-o dădù trăznetul. L-a lovit trăznetul, l-a trăznit. Se întrebuințează mai mult ca un fel de jurământ. A dat boala în el. Cf. Arom. *L'-u deadi cripatlu, stroflu*.

733. *La strubuşo* = îl despintecă. I-a scos mățele.

734. *Stupats-la* = astupăți-l (subînțeles) rostul (= gura). Taci din gură nu mai vorbi prostii.

735. *Subisăsoară no-am uscat* = subțioara n'am uscat (loc.) M'am făcut numai apă; sunt ud până la piele. Și: «Mutșară sam, sau motșcă sam». (*Motșcă* se întrebuițează mai mult pentru copiii mici după ce s'au urinat în izmene).

736. *Con ari fărină, no ari sucală, ară con ari sucală no-ari fărină* = când are făină nu-are făcăleț, iar când are făcăleț n'are făină. Când este una, nu e alta; se aplică oamenilor săraci care duc lipsa lucrurilor neapărat trebuincioase.

737. *Ca con sudă la eali* = ca și când asudă la ele (subînțeles) parale. Adică el n'a asudat, nu l-au trecut sudorile muncind, când a câștigat banii, i-au venit sau îi are de-a gata, deaceea cheltuește mult, în vânt, pentru lucruri nefolositoare.

738. *S-la sull'i pârdești* = să-l suflă zboară. Este așa de slab, delicat, încât, dacă ai sulfă numai, ar cădea din picioare.

739. *An' la lai di sullit* = mi-l luai pentru suflet. Se zice când cineva își cumpără sau își procură ceva, care nu trebuie să fie vândut, pentru că îl păstrează pentru sine, pentru sufletul său.

740. *Sullitu tseari pucătat* = sufletul cere (subînțeles să fie) îngrijit. Adică cineva trebuie să îngrijească și de sufletul său. Prin suflet se înțelege aci corpul, gura. Cineva trebuie să îngrijească și de ale gurei, să mănânce să se hrănească bine.

741. *Cu sullit au jlo* = cu suflet o află. Adică a găsit-o încă în viață, nu murise încă. Se zice când cineva apucă pe unul care este aproape să moară, cu viață.

743. *Lă la scoasi sullitu* = li-l scoase sufletul. Le-a scos sufletul. Când cineva frământă, chinuște, torturează pe altul. Tot cam în sensul acesta se zice și pentru aceia care citesc prea mult sau ironic, pentru cei leneși care nu citesc de loc: *Al' scuseș tșărvișu* = îi scuseși mustul.

743. *An un suluc vini* = într'o răsuflare veni. Adică a venit foarte repede, într'o clipă. (În privința întrebuirii cuvântului *suluc*, se zice: «Nu poati si-ș la leă sulucu» = nu poate să răsuflă, să respire [Arom. si-ș l'a adil'atlu].

744. *Al' sună* = îi sună. Are parale multe, este avut.

745. *Moartea tsi l'a surdiseaști* = moartea ce-i curăță. Moartea îi mai poate curăți, adică îi mai poate căra de aici, almintrelea nu pleacă, nu se duc ușor.

746. *Ei ghidi Surlu* = hei ghidi Surlu. Se zice acelora care sunt leneși peste măsură, care nu lucrează nimic, care stau toată ziua culcați. (Surlă este numele tipului leneș).

747. *An trei suti-i* = în trei sute este. Nu este în toate mințile, nu este întreg la minte, este prost, cam într'o parte (Poporul crede că omul cu mintea întreagă are o oca minte, adică 400 de dramuri. Cei ușurei și proști au numai 300!).

748. *La sparsim sutsleu* = îl (pentru) o stricarăm prietenia, nu mai suntem prieteni, ne-am certat.

749. *Şangăv* = om care nu face nimic, care trăgăneşte lucrurile spre a nu face nimic [Derivat: *şângăvi* vb. IV-a = a trăgăni, a purta cu vorba, a minţi. De p. «Spuni-î un-ură dostă mi şângaviş» = spune-mi odată, destul m'ai dus cu vorba, m'ai minţit. Mai are şi înţelesul de: om care îşi bate joc de alţii, dar, cu acest sens se întrebuinţează mai mult cuvântul: *putpizliv* = om batjocoritor care îşi bate joc, râde de toată lumea, însă care nici el nu este mai treaz.

750. *Aş spuni şarpili pitsoarili di si-ş spună şi iel chiudea* = îşi spune (: arată) şarpele picioarele ca să-şi spună şi el năravul. Adică cât îşi arată şarpele picioarele, atâta îşi recunoaşte şi el năravul, defectele. Se aplică şi oamenilor discreţi, care țin gândurile ascunse.

751. *Şarpi s-ti muţcă di buric* = şarpe o să te muşte de inimă. Adică a s'o păţeşti rău; are să fie vai de tine.

752. *Ai picati di Domnu că ieş cota şătuit* = este păcat de Dumnezeu că ești așa de umblat. Pentru unul care a umblat mult prin lume și tot prost a rămas.

753. *Şiecur nidumisticati* = glume nemestecate bine. Glume nesărate, anoste, proaste.

754. *Cu focu şică nu si fatsi* = cu focul glumă nu se face. Trebuie multă băgare de seamă, când cineva umblă cu lucruri periculoase.

755. *Din şică la tseartă* = din glumă (în) glumă, la ceartă. De multe ori glumele aduc ceartă; dintr'un lucru de nimic se naște ceartă mare.

756. *Nu sam şiehjer di s-mi tupeş* = nu sunt zahăr ca să mă topesc. Sunt mult mai tare decât par în realitate și îți închipui tu; nu mă prăpădesc așa ușor.

757. *Că şiehjer ai* = ca zahăr este. Este bun, dulce ca zaharul.

758. *Cari nu răneşti măţă, răneşti şoarits* = cine nu hrăneşte pisică, hrăneşte șoareci. În privința înțelesului. Cf. *Iundi ari, şoaritsil' sa fur; ară iundi no-ari, dumachini*.

759. *Şeză-ts pri cur* = sezi-ți pe cur. Adică stai unde ți-e locul, nu te amestecă acolo unde nu trebuie, unde nu-ts fierbe oala.

760. *Că-l' ştearsi una* = când i-a șters una. Când i-a tras o palmă, când i-a cărpit una.

761. *Cum ats ştirnuş, şa si-ts dorm* = cum îți asternuși, așa o să dormi. Fiecare va suferi consecințele acțiunilor sale.

762. *Şuplivă ticvă* = gol dovleac. Pentru oamenii proști. Cap gol, cap prost. Cu același înțeles și: *Steană, bărbat şupliv*.

763. *Şuputiri tşufutească* = gălgie ovreiască. Când este vorba de o conversație aprinsă pentru un lucru de nimic, de o gălgie mare.

764. *Şustav căcu scăcălets rănit* = slab ca un țințar hrănit. Despre un om slab prăpădit, care să moară.

T

765. *La'ncalico taifa* = îl încălecă taifa. Se zice când cineva are mulți copii și este împovărat cu familie grea.

766. *Al' tal'ă la mintșuni goali* = îi taie la minciuni goale. Ii spune, îi trage la minciuni.

767. *Çota-ts tal'ă bra pul'uli* = atâta-ți taie (subînțeles) capul, bre puiule. Adică atâta te pricepi și tu, atâta știi și tu. Cu același înțeles și: *Çota-ts feată bre mîlu*.

768. *Ca çon al' tãlșom mumă-sa* = ca și când îi omorîrăm pe mumă-sa. Se uită rău la noi, parcă i-am fi omorît pe mumă-sa.

769. *Nu-i tam, âi bătut la cap* = nu este tocmai, este bătut la cap. Adică nu este tocmai în mințile lui; îi lipsește ceva. Cf. *Ân trei suti-i*.

770. *Si fireaști ca dracu di tãmoñă* = se ferește ca dracul de tãmoñă.

771. *La zãtrimurõ di fãrl'jã* = îl scutură de guler. L-a scuturat puțin, l-a amenințat, l-a pus pe gânduri, l-a speriat.

772. *Ca çon Tãtaril' vã putires* = ca și când v'ar gonî Tãtarii. Așa de mult vã grăbiți ca să plecați, ca și când v'ar gonî cinevã.

773. *Blãzeainits sa tãtoñil' cu fișor pricupsits* = fericiți sunt părinții cu copii pricopsiți.

774. *Tari nã-i tlaea la noi Vlașil'* = așa ne este firea nouă Vlașilor. Așa suntem noi Românii. Se zice când este vorba să se facă o deosebire între felul de a fi, de a se purta, și a proceda al Românilor și acela al celorlalte neamuri conlocuitoare.

775. *Doay cutsõti ân unã teacă nu si pun* = două cuțite într'o teacă nu se pun. Și: *Doyli pitșoari ân unã tșaylã nu si pun*.

776. *Lu frõnsirã tiefa* = îl frânserã dovleacul. Adică nu mai sunt prieteni, nu mai stau în relațiuni bune de prietenie; au rupt relațiile, s'au certat.

777. *Ân unã tievã bes* = în un dovleac bes. Ce zice unul spune și celălalt, sunt de aceleași păreri, stau în bune relațiuni, se ascultă unul pe altul, sunt prieteni buni. Cf. *Aș li-au doil'*.

778. *Al'antrõ ân tievã* = îi intră în dovleac. Adică în căpățână.

779. *Tseasti tiefi s-ti punã pri pitșoari* sau *s-ti punã la umbrã* = acești dovleci o să te pună pe picioare sau o să te pună la umbră. Când este vorba despre copiii unui părinte care nu sunt de treabă se zice: mai speri în haimanalele acestea să-ți dea pace la bătrânețe, adică să poți trăi și tu câteva clipe în liniște.

780. *Li turirã tiftearãli* = puseră jos registrele. Se zice când încep să se repartizeze dările anuale către stat la fiecare locuitor.

781. *Nu-n' contã'n tifter* = nu-mi căută în registru. Prea puțin îmi pasă de ceea ce se face sau se petrece; nu-mi pasă de loc. De p. «Tse-n' contã'n tifter la mini».

782. *Tigañã u feastrã* = tigae o făcură. Adică au prădat totul; au ridicat tot ce au găsit prin casă, n'au lăsat nimic.

783. *Bat til'al* = bat teleal. Pun telealul să anunțe publicului un ordin. De p. «Și ămpirātu bătũ til'al pri urdina cum ca s-la jungl'ă ămpirātu fișoru».

784. *Timnitsã n'-u antru ocl'i* = întunecă îmi este dinaintea ochilor.

785. *Si vină mai din timp* = o să vină mai de vreme. Adică, nici-odată.

786. *Dq-l' si lăpnească că-i Tină și jimitate* = dă-i să înghită căci este un bou și jumătate. Adică explică-i bine, dă-i să înțeleagă bine, căci este un prost și jumătate (Cuvântul *Tină* însemnează «bou» și este o prescurtare din *Martină*, numele boilor care se nasc Marți. Cf. *Doncă, Luntși, Žoică*).

787. *Tindi urecl'i* = întinde urechi. Adică îi este foame. Intinde urechile.

788. *Nu l'-ai tinijă la pără* = nu i-ai cinstit la ban. Adică nu știi ce vrea să zică lipsa banului, nu știi să prețuești banul, pentru că n'ai dat de nevoie, de sărăcie.

789. *Ŭom cu tirtip* = om cu tertip. Adică cu ordine la lucru, cu îngrijire mare, care ține seamă de cel mai mic lucru, care este scrupulos la toate.

790. *Tompănă si feasi cătunu di el* = tobă se făcū cătunul pentru el. Fiind vorba despre un om cu apucături rele, despre un vițios, care a ajuns în gura tutorora; tot satul îl vorbește.

791. *Fq-la tompănă cătunu* = fă-l tobă cătunul. Adică spune la toată lumea.

792. *Tongă la buric dunq* = jale la inima adună. Se zice despre un părinte de copii care vede pe fiul său cu apucături rele.

793. *Ca topeă l-au* = ca mînge îl au. Fac din el tot ce vreau, se joacă cu el cum le convine, îl au ca pe o papușă, ca un lucru de nimic.

794. *Topeă sa* = sânt minge. Se zice pentru cei cu stare bună, pentru cei avuți, care au de toate și n'au nevoie să se plece la nimenea.

795. *Ca vrină topeă-i* = ca o minge este. Se zice despre o fată frumoasă și bine făcută, mai ales când este grasă și nu tocmai înaltă: frumoasă de tot, ca o zână.

796. *Furul ăn torbă l-ari capu* = furul în traistă l-are capul. Cine se face hoț nu trebuie să se gândească numai la jaf și prădări, ci și la moarte. Se întrebuințează pentru cei care sunt mereu amenințați cu moartea.

797. *Çon Dōmnu cu torba lă mini, ȳo cu sacu la tini* = când Dumnezeu (îmi va da) cu traista mie [atunci] eu [am să-ți dau] cu sacul ție. Se zice când cineva nu vrea să dea ajutorul ce i se cere. Tot așa și: *Çon Domnu cu un zeazit lă mini, ȳo cu toată mōna lă tini* sau și mai simplu: *Çon Domnu lă mini, ȳo la tini*.

798. *B. rets ăn torbă* = bureți în traistă. Se zice unuia, care, fiind însărcinat să facă ceva, n'a putut reuși, n'a făcut nimic.

799. *Trăculea-ti* = rostogolește-te. Adică stă culcat toată ziua și nu fă, nu lucrează nimic. Se zice celor leneși.

800. *Triușă mări! la s-trăculească*. Ce ne pasă nouă de supărarea lui.

801. *Cari știă pri iundi lă tsi trăculeaști tiefa, leica* = cine știe pe unde i se rostogolește căpățână. Adică cine știe unde a murit, pe unde o fi fost omorât.

802. *Trasi mənă di cătun* = trase mână de cătun. S'a retras din afacerile comunale. A jurat să nu se mai amestece în afacerile comunale; nu mai primește cu nici-un chip să mai fie ales primar sau membru în consiliul comunal.

803. *Tse trazi, din capu lui trazi* = ce trage din capul lui trage. El însuși este de vină de toate câte suferă.

804. *Capu fatsi, capu trazi* = capul face, capul trage (suferă).

805. *La flo trapu sau la lo trapu* = îl găsi gârla sau îl luă gârla. A dat de el, l-a nimerit.

806. *Pri trășuiazăts* = pe la miazăzi, pe la amiază. Adică imediat după masă, când încep căldurile cele mari. Se zice și: *Pri ghiuiazăts*. De p. «Pri ghiuiazăts chinisi di casă si si ducă la agru».

807. *Treaschi si feasi* = așchii (mai mari) se făcu. Se zice pentru unul care a mâncat mult, s'a umflat, s'a făcut tobă. Cu acelaș înțeles și: *Foali si feasi*.

808. *Până si tripneș* = până să clipești din ochi. La moment, imediat.

809. *Cu iel s-ti tuમેશ cats?* = cu el să te măsoari cauți. Adică încerci să te măsoari cu el?

810. *Gol ca din tufeac* = gol ca din pușcă. Se zice pentru un om lipsit de mijloace, sărac, prăpădit, lipsit.

811. *Cu dișort tufeac nu si luveaști* = cu goală pușcă nu se vânează. La orice întreprindere trebuie să fii pregătit bine.

812. *Si turi pri tufeac* = se repezi la pușcă. Adică a pus mână pe pușcă. Se zice pentru unul care la orice moment se servește de o armă.

813. *Snaga'n bisearică și mintea'n tulariști* = trupul în biserică și mintea în piață. Pentru cei care se duc la biserică numai de ochii lunei.

814. *Furu și pristi Ture ai* = furul și peste Turc este. Adică hoțul întrece în răutate, în cruzime și pe Turc. Hoțul este mai rău decât Turcul.

815. *Un lucru niānmirusit cari la tureaști* = un lucru care nu a început să miroase, cine îl azvârlă. Ori și cine ține la un lucru bun.

816. *Tuteāv*. Se zice despre un incapabil, care nu este bun de nimic, care nu este în stare să facă ceva, care, de orice se apucă, mai mult strică.

817. *Ca pri tsapă mi frisi* = ca pe țeapă mă fripse. Adică m'a frecat de mi-a scos suflul, ma chinuit m'a torturat mult.

818. *Locu la dispică di tsăparea* = locul îl despică cu țipatul. Țipă așa de mult încât pământul se despică. Țipă foarte mult.

819. *Dupu joc și tseartă vini* = după joc și ceartă vine.

820. *Ghiuă și noi si zitsim tsiva-godea* adică și noi să zicem ceva. Se întrebuințează atunci când cineva, nepoftit, se amestecă în discuția altora. Să spună și el o vorbă.

821. *Tsqpă-ts cu nu ti doari rostu* = ți pă-ți dacă nu te doare gura. Adică, ți pă de geaba, dacă n'ai altă treabă.

U

822. *Cu acseani uoi bățșol'ă nu si dară* = cu oi străine stână nu ise face.

823. *Puni-l' uala cu spuză* = pune-i oala cu spuză. Adică, trage-l pe sfoară, înșeală-l, trage-i chiulul.

824. *Uaspitsu nu si prușteata cu beari și cu mănări, ma cu dultsi zbor* = musafirul nu se primește cu băutură și cu mâncare, dar cu vorbă dulce. Adevăratul amic nu vine pentru mâncare și băutură, ci numai de dragoste, de prietenie.

825. *Si zăscuturo gāl'ina, si-ă vină vrin uaspits* = încep să se scuture găina, o să-mi vie vre-un musafir. Găina își scutură penele, este semn ca o să-mi vie musafiri la masă.

826. *Io'n tser ti ubideam, pri piment ti flai* = eu în cer te căutam, pe pământ te găsii. Se zice când cineva dă, din întâmplare, peste un lucru pierdut pe care zile întregi caută și nu-l găsește.

827. *Dq cu moŋli și ubideă cu pītsoarli* = dă cu mâinile și caută cu picioarele. Se zice când cineva, dând cuiva bani cu împrumutul ca să-i facă un bine, abia îi mai poate căpăta îndărăt.

828. *Di uchimat nu si scapă l'icșor* = de autorități nu se scapă ușor. Adică cine se încurcă în procese, cu greu se poate scăpa de ele. Cu acelaș înțeles : *S-nu cazî ăn mon'li uchimatului*.

829. *Nitsi veacl'ă ruguzină nu-l' udi (sau) nu-l' ardi* = nici veche rogojină nu-i aude sau nu-i arde. Se zice pentru unul care, prin poziția lui materială, se simte liber și independent; căruia nu-i pasă și nu vrea să știe de nimic.

830. *Udărvituli!* = prostule. Propriu zis: «inlemnitule». Pentru unul care este prost din naștere, tâmpit.

831. *Ugnaruli*. Epitet ce se dă oamenilor leneși care nu fac alt nimic decât să stea toată ziua pe lângă vatră, la foc. Cu acelaș înțeles și: *tșănușaruli*.

832. *Si știrnă cā'n ugniștea tată-sui* = se tolăni ca'n vatra lui tată-său. Se zice despre unul nerușinat; care face pe grozavul.

833. *Moască uliia* = catăr capricios. Se întrebuințează cu înțeles figurat pentru o fată urită.

834. *La uludiș lucru* = îl stricași lucrul. N'ai făcut nici-o treabă, ai stricat toată afacerea.

835. *Ăn uoel'i tal'ă* = în ochi taie. Spune lucrurile așa cum sunt, spune verde, pe față, fără cea mai mică sfială. Deaci și înțelesul: îi taie pofa curvă să se amestece într'o afacere, îi taie nasul.

836. *Nu-l' tsi spară uoel'u* = nu-i se sperie ochiul. Nu se sperie de multă muncă, oricât de grea ar fi; este curajos, trece peste toate obstacolele.

837. *Nu ȋn-u lea uoel'u* = nu mi-o ia ochiul. Se zice despre un lucru, când nu este de ajuns, nu este suficient, mai trebuie ceva, este prea puțin, mai lipsește. Cu acelaș ȋnțeles și: *Nu-ȋ catsă uoel'u*.

838. *Cyola nu-l' ved uoel'il'* = acolo nu-i văd ochii. Adică n'are curajul să se amestece acolo, nu poate face nimic, nu este capabil pentru așa ceva.

839. *Al' l'a stupăș uoel'il'* = i-ai astupat ochii. Adică l-ai ȋnșelat.

840. *Țoaji uoel'il' l'ă ari* = zgăeți ochii ȋi are. Așteapta cu mare nerăbdare, stă cu ochii zgăeți să vadă ce are să fie, să se ȋntâmples.

841. *L'a șărăști uoel'il' cutră badșă* = ȋi ȋndreaptă ochii către bagia. A ȋntors ochii ȋn sus. Se zice despre un bolnav când este aproape să moară, când trage a moarte.

842. *Uoel'il' aȋ ȋșoră di știtarea* = ochii ȋmi ieșiră de așteptat. Când cinevă așteaptă mult și pentru nimic.

843. *La vegl'um ca uoel'il' din cap* = ȋl păzesc ca ochii din cap. De p. «Un fitșor tse la cat ca uoel'il' din cap, tu si-ȋ la bats». Și: *Ca uoy rufit*.

842. *Con si-n' pună tsară pri uoel'i* = când o să-mi pună pământ pe ochi. Adică când o să mor. De p. «Dirsa ta si-u tșon minti până si-ȋ pună tsară pri uoel'i» = ȋnvățătura aceasta am s'o țin minte până la moarte.

843. *Con si-n' turească tsară pri uoel'i si răpos* = când o să-mi pună pământ pe ochi, [atunci] o să repauzez. Omul numai după ce moare, se liniștește, se repauzează.

844. *Uoel'il' al' tsă năvirits* = ochii ȋi sunt uzi. Adică ȋi sunt plin de lacrimi, plânge.

845. *Antsiles uom* = priceput om. Om cu minte, om priceput.

846. *Uom ca fur* = om ca fur. Se zice despre unul care orice face, lucrează aparte, fără să fie văzut de ceilalți. Se ȋntrebuințează și pentru un om sălbatec, care fuge de oameni. Cu acest ȋnțeles și: *ȋn urman criscu*.

847. *La ugudi la uos* = ȋl nimeri la os. Adică acolo unde trebuia; i-a dat lovitura de moarte. Și: *La ugudi ȋn răzglob*.

848. *Di la tini zbor, di la măgar or* = dela tine vorbă, dela măgar horă. Vorba ta prețuește cât hora măgarului. Cât știe să joace ȋn horă măgarul, atâta știi și tu să vorbești.

849. *Urdinea-i uorb* = pretutindenea este orb. Se zice despre un om care are datorii pretutindenea, care a mâncat paralele altora și nu mai are credit nicăeri.

850. *Că lă uorb si-l' dai* = ca la orb să-i dai. Să-i dai ca la un orbeț, să-i dai de-a gata, de pomană.

851. *Criv, uorb, tots cola* = strâmb, orb, toți acolo. Adică toți strâmbii și toți orbii se strâng acolo. Se zice despre o familie primitoare la care se adună tot satul.

852. *Cola si lasă uasi* = acolo o să lase oase. Adică acolo o să-i rămână, o să-i putrezească oasele. Și: *cola si turească uasili*.

835. *Si-n' leaḡ uauḡali* = o să-mi iei ouăle. Adică n'ai să iei nimic dela mine.

854. *Uou smătoe* = ou clocit. Se zice pentru oamenii cu fața galbenă, palidă, bolnăvicioasă.

855. *Ca din uou ieṣṡ* = ca din ou ieșit. Nou nouț. Se spune și despre un bolnav care începe să se însănătoșeze. Cf. *Ca din foarfits*.

856. *Uom upăcṡt* = om pe dos. Anapoda, sucit, care nu se împacă cu nimic. Cu acelaș înțeles și: *criv-drac*, *nătiminit*.

857. *Si upăraṣti ca măgaru la breag* = îi vine greu ca măgarul la deal. Și: *al' vini upor* = îi vine greu. De p. «Ań vini upor, ȡota nu pot si dau» = îmi vine greu, nu pot să dau atăta.

858. *Lă upăro la breag* = îl făcū să suie suișul. L-a pus să facă un lucru greu.

859. *Cu doḡli pitșoari ńn ună upincă* = cu douăle picioare într'o opincă. Se zice pentru unul care trăiește în sărăcie, se găsește foarte strămtorat, face mari economii. De p. La nivol'a, doḡli pitșoari ńn ună upincă = la nevoie n'ai decât să trăiești cu mai puțin, mai săracios.

860. *Multi upintsi ruṣșu* = multe opinci rupseiu. Am tocit multe perechi de ghete până când l-am găsit. Am alergat foarte mult.

851. *Si-n' ports upintsi* = o să-mi porți opincii. Adică ai să ajungi și tu în starea în care mă găsesc eu, în halul meu.

862. *Lagă dupu vecl'i upintsă* = aleargă după vechi opinci. Umblă după socoteli vechi, după lucruri ruginite, după potcoave de cai morți.

863. *Astăzi pri upueu si sculṡ* = astăzi pe dos se sculă. Adică s'a sculat fără chef, indispus, anapoda.

864. *S-ti upupes* = o să te popesc. Am să te fac să fii cu minte, îi pun eu mințile în cap, am să te aranjez. *Upupit* = băiat ascultător care ascultă de sfaturile părinților.

865. *L-u dăro (s. u feasi) dă la urdă'n jos* = i-o făcū de la urdă în jos. Adică îl făcū de trei parale, l-a luat la trei păzește. Cu acelaș înțeles și: *Ama l'-u iărseș. al' scuseș tșărvișu*.

866. *Urdisi* = s'a îmbolnăvit, a căzut bolnav. Se zice pentru unul care se îmbolnăvește pe neașteptate, din senin, fără vreo cauză cunoscută; mai ales pentru aceia, care culcându-se la umbra unui arbore, se deșteaptă bolnavi. În privința această poporul crede că în timp ce cineva doarme în aer liber, zănele vin și îl lovesc, din care cauză apoi se îmbolnăvește. De p. «Nu-mi culc cola că n-u frică s'nu urdises».

867. *Astăz sătul, mṡni tindi urecl'i* = astăzi sătul, mâine întinde urechi. Se aplică acelor care nu se gândesc la ziua de mâine, care, când dispun de mijloace, cheltuesc; când nu, rabdă. Cu acelaș înțeles și: *Lupu sărat nu mănăncă* adică lupul când dă peste oaie, nu se gândește ca să o facă pastramă pentru la iarnă, ci o mănăncă pe loc.

868. *Prin una ureacel'i l'-antro prin lanta l'-ișo* = prin o ureche îi intră prin cealaltă îi ieși. Printr'o ureche i-a intrat, prin cealaltă i-a ieșit.

869. *Anvitsătura nu si tureaști cu inca'n ureacel'i* = învățătura nu se toarnă cu pâlnia în urechi. Nu oricare poate învăța carte.

870. *Tinsi ureel'i* = întinse urechi. Adică toată ziua a dus-o fără să mănânce ceva, a întins urechile.

871. *Fo-u pri ureacel'ă* = fă-o pe o ureche (subînțeles) căciula. Pune căciula pe o ureche. Să n'ai teamă, să nu-ți pese de nimic.

872. *Pri urman leamni multi, tucu casă surtsol no ari* = în pădure lemne multe, dar acasă surcel n'are. Se aplică acelor care trăesc în sfera iluziilor deșarte și nu se coboară în domeniul realității.

873. *Lușutița pri uamin' aș nu-i pri urman* = boala este răspândită între oameni, nu în pădure. Adică boalele sunt făcute pentru oameni; se întrebuințează ca un fel de formulă de mângâiere pentru cei care suferă de o boală și nu se mai vindecă.

874. *Si-ts pună urov sub tșouli* = o să-ți pună bob subț ghete. Are să te pedepsească, să te chinuiască rău, să-ți scoată sufletul. Zicătoarea vine dela un obicei de nuntă, vechiu la Megleniți, după care fărțății, după ce aduceau mireasa în casa mirelui, îi puneau ginerelui urov subț ghete și-l sileau să facă mătânii.

875. *An' si cătsq furniga cu ursa* = mi s'a prins furnica cu ursoaica. S'a apucat la bătaie furnica cu ursoaica. Se zice pentru cei slabi și nepuțincoși, când vreau să se măsoare cu cei mari și tari.

876. *Si dunară ca pri ursqñă* = s'au strâns ca pe ursoaică. Când strânge lume multă pentru un lucru de nimic.

877. *L'-u uscq* = i-o uscă. A șters-o. A luat-o la sănătoasa.

878. *Ustrelu nu l'-ū* = trăznetul nu-i este. Adică n'are nimic, nu suferă de nimic, n'are nici pe dracul, este sănătos tun. Zicătoarea, după cum dovedește etimologia cuvântului, derivă din bulgărește. Forma cea mai răspândită în bulgărește este «Ustrela da te udri» = trăznetul să te lovească. Subț această formă există și în dialectul meglenit: *Ustrălu s-ti bată* și se întrebuințează, ca și în bulgărește, ca un fel de blestem: lovite-ar trăznetul, trăznite-ar. Cf. Arom. *Pușcl'a s-ti agudească, crepla s-tu da, chicuta s-ti agudească, neclu s-ti cură*, etc.

879. *Fricosu și di umbră uș si spară* = fricosul și de umbra lui se sperie. Pentru oameni fricoși care se sperie și de umbra lor.

880. *La umbră-i* = la umbră este. Este scutit de orice bătaie de cap, are cine îngrijii sau are cine să-i ducă grija.

881. *Bărbatu-i umbră la casă* = bărbatul este umbră la casă. Adică bărbatul este acela care duce toată grija, tot greul unei căsnicii. El este stăpânul casei.

882. *Añ cunosc umbră* = îmi cunosc umbră. Îmi dau seamă de cât pot eu, îmi cunosc forțele mele.

883. *Cu umbră bărbatului* = cu umbră bărbatului. Cu ajutorul bărbatului, subț ocrotirea bărbatului trăiește întreaga familie.

884. *Ŭomu până dijaști, tucu la umut ăi* = omul până respiră, mereu este cu speranța. Adică omul cât trăiește tot speră.

885. *Tse umut ari?* = ce gând ari. Se întrebuințează când cineva are intențiuni rele.

886. *Ăn ungl'ă ș-cată* = în unghie se uită. Se întrebuințează pentru acei oameni lacomi și mândrețioși, care stau și se gândesc ca să afle vre-o casă unde s'ar putea duce la masă ca să mănânc. Se crede că zicătoarea își are originea în obiceiul vulturului, care, după cum cred megleniții, înainte de a se duce la pradă, se uită la unghiile lui spre a afla unde se găsește ea. De aci apoi și expresia: *Ca cōn ăn ungl'ă nă cățom* = par'că ne căutarăm în unghie, care se întrebuințează, când doi oameni se întâlnesc fără să știe unul de altul în locul și timpul când trebuia să se întâlnească.

887. *Nitsi cât ungl'ă neagră nu-ts dau* = nici cât unghie neagră nu-ți dau. Nu-ți dau nici cât negrul de sub unghie, adică de loc, absolut de loc. Cu acest înțeles și: *Nitsi cōt vrău di ac* sau *Nitsi ună nīcurișcă* sau *Nitsi ună rōncă*. Arom. *Nitsi cât chipita di ac*.

888. *Dună ca lutu sub ungl'ă* = adună ca lutul sub unghie. Se întrebuințează numai pentru oamenii economi, strângători sau, cum zic megleniții «pitșălovnits».

889. *Pōni cu utroavă* = pâine cu otravă. Pentru cei care duc o viață grea, amară, cu multe supărări, necazuri, amărăciuni.

890. *Utroavă dă nă vurăts tsi fatsiri* = otravă face-ți-s'ar. Face-ți s'ar otravă, otravite-ai. De p. «Utroavă și zăir dă nă vurăts tsi fatsiri toati bunili cōti ts-am fat» = otrava și fiere face-ți-s'ar toate bunătățile ce ți-am făcut.

891. *Cōti mārături am angl'itat, cōti utroavī* = câte amărăciuni am înghițit câte otrăvuri. Am avut mult de suferit, am înghițit multe.

892. *Ca utrăit rămasi* = ca otrăvit rămase. A rămas ca trăznit, ca otrăvit. Se întrebuințează când cineva se întristează până la moarte în urma unei vești sau a unei întâmplări neplăcute. Și (deși cu un înțeles puțin deosebit): *Ăn mini si tureă, pică sōndzi nu pică*. Când cineva este amarit prea din cale afară.

893. *Al' u tricū ūzda* = îi trecu căpăstrul (la gură). Adică i-a pus căpăstru la gură și-l conduce, îl joacă cum vrea el.

894. Utumazuli. Nerușinatule.

895. *Păn s-ti uzirneș, ti cumpără și ti vindī* = până să te uiți, te cum-pără și te vinde. Se zice pentru unul deștept și șiret.

V

896. *Vaca Dōmnului* = vaca lui Dumnezeu. Se zice unui om prost, nerod.

897. *Din vācōtu l' d adu Adam* = din vremea lui moș Adam. De demult, din timpurile vechi.

898. *Trecù tsel vâcòt* = trecù vremea aceea. Nu mai este cum știi, s'a schimbat mult de atunci.

899. *Vini vâcòtu fitșoril' s-nă puvilească* = veni vremea, copiii să ne poruncească. A venit vremea când cei mari trebuie să se supună la cei mici.

900. *Bun l'-u vâcòtu* = bună îi este vremea. Stă bine. Se zice pentru unul care chiar după ce a suferit pierderi de bani mari, nu se sperie, rămâne liniștit, nepăsător. Și: *Mi, că vai di iel.*

901. *Șali vali, u treatsi zuva* = șali vale o trece ziua. Se întrebuințează pentru cei proști și mai ales pentru oamenii fără ocupație, care împing și ei zilele și trăiesc ca cealaltă lume.

902. *La lq valea* = îl luă râul. S'a dus, nu mai este, s'a sfârșit cu el; a dispărut.

903. *Lat di vali* = luat de râu. Om prost, dobitoc, nerod.

904. *Ca s-ti lea valea și brazda ti poartă* = dacă te ia râul și pârâul te duce. Când îți pierzi considerația la cei mari, te iau peste picior și cei mici.

905. *Șteată valea si si stirpească* = așteaptă râul să se stârpească. Adică așteapta până când va secă râul ca să treci dincolo. Se zice când cineva leagă speranțe de lucruri cu neputință sau greu de realizat.

906. *Ca vâltur si lășq* = ca vultur se lăsă. Adică s'a năpustit repede ca un vultur.

907. *Vărdăretsu fatsi iarnă* = vântul care suflă din spre Vardar face iarnă.

908. *Añ uscq veacu* = îmi uscă veacul. Mi-a mâncat viața. Se zice când cineva este supărat sau necăjit în continuu de o persoană. Și: *Veacu nî la mâncaș că sari mi tupiș.*

909. *Ancă-i veardi* = încă este verde. Adică nu este copt la cap, este prost. Se aplică persoanelor în vârstă și cu mintea de copil.

910. *Al' deadi vearga* = îi dădă varga. L-a dat afară, l-a gonit. Cu alte cuvinte i-a tras o bătaie, înainte de a-l goni. Complect ar fi: *Al' deadi vearga pristi cur.*

910. *Vieneă-l' si tu un* = strigă-i și tu unul (subînțeleș) cântec. Zi și tu un cântec.

912. *Lă videală si veadi jumil'a* = la lumină se vede vitejia. Adică cine-i viteaz își arată puterea pe față, dinaintea tuturor, nu în ascuns.

913. *Tsista nu dă albă videală* = acesta nu dă lumina albă. N'are să iasă pricopsit, n'are să fie bun pentru casă, pentru părinți. Prin *albă videală* se înțelege zi fericită. Cf. arom. *Dzuă albă.*

914. *Videalili sau videală din cap* = ochii. De p. «Si-l' creapă videalili sau videala din cap» să-i crape ochii, să rămâie orb.

915. *Al' vini di mōnă* = îi vine de mână. Adică se pricepe, pricepe un lucru ușor; este îndemânat.

916. *La dărq pri ună vină* = îl făcù pe o vină. I-a supt tot sângele, l-a slăbit mult, l-a făcut ca o mortăciune. De p. «Și dracu al' la supsi tot șondzili și la dărq pri ună vină» 10/2.

917. *Añ sâpaş la viñă?* = îmi sâpaşi la vie? Se întrebuinţează ca un fel de răspuns negativ, când nu vrem să dăm cuivă ceea ce ne cere.

918. *Pri ună scafă di rachiiă si vindi* = pe o ceaşcă (păhăruţ) de rachiu se vinde. Adică îl poţi avea din partea ta pe nimic, se vinde pe nimic.

919. *Al' joacă vinili* = îi joacă vinele. Se aplică tinerilor ajunşi în vârsta în care încep să facă curte la fete. Cu acelaş înţeles şi: *Al' tsi anflară nōrăli* = i s'au umflat nările.

920. *Ān vint zburăşti* = în vânt vorbeşte. Vorbeşte în vânt, spune prostii.

921. *La păzari virini no-ari* = la târgueală supărare nu are. La tocmit nu încape supărare, târgueala este permisă.

922. *Si virnidisiră, iscăzură* = se ruinară, scăzură. Au pierdut toată averea, au sărăcit, au ajuns ca vai de lume.

923. *Ĵara cu dintsil' s-la leaşi şi nu ti viruies* = jarul cu dinţi să-l iai şi (tot) nu te cred. N'am încredere în tine.

924. *La tricui prin vitlă* = îl trecui prin vitlă. Se zice când cineva după multă osteneală, s'a dat pe brazdă, s'a obişnuit cu ceva. Cu acelaş înţeles şi: *La trecui pri sub strug*.

925. *Vitsol la trimiş bou añ vini* = viţel îl trimeseiu, bou îmi veni. Din prost a venit şi mai prost. Cu acelaş înţeles şi: *Prăli la trimeş, măgar añ vini*.

926. *Ca vitsolu dupu vacă* = ca viţelul după vacă. Pentru copiii mici care se țin după mamele lor.

927. *Ca vrină vletşcă* = ca un târie-brâu. Se întrebuinţează pentru oamenii neglijenţi, care nu se îngrijesc sau pentru cei leneşi, care, când merg pe drum, abia se mişcă.

928. *Aş vlitşni pitşoru* = aş târi piciorul. Se zice când cineva mergând în vizită la o familie sau alt undevă, după dânsul încep să vină şi alţi oameni. Cu acelaş înţeles (deşi cu o întrebuinţare deosebită) şi: *Ari bun ur* sau *l'-u bun uru* = se spune pentru acele persoane care, când merg într'o prăvălie să târguească ceva, după dânsii vin şi alţii. Sau: *Ari l'icşoară monă* se spune aceluia care, mergând la un băcan să cumpere sare, piper, fasole sau altceva, face ca prin minune să vină şi alţi muşterii şi să se vindă toată marfa din care a cumpărat. *Ari greau monă* se spune pentru cazul opus, când marfa din care a cumpărat rămâne pentru mult timp nevândută. Se mai spune şi pentru acela care junghie o pasăre şi, prin lovitura grea ce-i dă, face ca aceasta să nu se mişte din loc.

929. *Vrajba u spardzi casa* = vrajba o strică casa. Cearta, vrajba continuă strică rostul casei.

930. *Si sam şi io ăn ta vrăstă di napcum s-na burom* = să fiu şi eu în vârstă ta şi iarăşi să ne luptăm. Să fiu şi eu ca tine şi apoi să stăm amândoi de vorbă.

931. *Tsivă nu-i vreadnic pri lângă fumeal'ă* = nimic nu-i vrednic pe lângă copii. Nimic nu poate fi mai scump decât copiii. Şi: *Pră lângă fămeal'ă toată duñaua nu fatsi*.

Z

932. *Coti zac ăn iel* = câte zac în el. Câte știe el, multe mai știe. *Ai jar cupirit că tșănușă* sau *Ai cărbuni ănvălit*.

933. *Că cu zada u ubidești* = ca cu zada o caută. Vrei să mănânci bătaie cu tot dinadinsul, singuri mă provoci să te bat.

934. *Gle'm la buric al' tsi zăduno* = ghem la inimă îi se adună. Când s'a speriat cineva peste măsură sau i s'a întâmplat vreo nenorocire mare.

935. *La zăiarbi conticu* = începe să-l fiarbă cântecul. Incepe să cânte cu foc, cu mult sentiment.

936. *Cot puni zăirē lupu* = cât pune marfă lupul. Se întrebuințează ca răspuns negativ, când cineva întreabă pe altul dacă o persoană oarecare face economii. Nu face de loc, nu pune nimic la o parte.

937. *Ca zăitinu pri apu sta* = ca untdelemnul pe apă stă. La orice discuție el stă deasupra, are dreptate, părerea lui este primită.

938. *La zăligo lucru* = îl legă lucrul. A început să-i meargă bine. Se mai întrebuințează și când cineva se asigură despre o afacere oarecare.

939. *Zlămboatsi zboară* = adânci cuvinte. Cuvinte adânci înțelepțești.

940. *Na zămătim și noi* = Ne amestecăm și noi.

941. *Si zănuro* = se înnoură. A început să se întristeze, să se supere să fie supărat, indispus.

942. *Li zărijo toati* = le părăsi pe toate. S'a lăsat de toate, nu mai face nimic, nu mai are nici o ocupațiune.

943. *Ŭom zăreș* = om (cu fața, cu privirea) veselă. Om cu fața răzândă, cu zâmbetul pe buze, om vesel.

944. *Ai la flo zăseacu* = i-l găsi zăseacu. A dat de urma unui lucru greu de dezlegat, i-a găsit secretul, a dat de rostul lui.

945. *Nu știă iundi si zăstă* = nu știe unde să stea, ce să facă. Se întrebuințează când cineva este prea abătut și nu știe ce să facă.

946. *No-ari zăstari* = n'are oprire. Nu încetează, n'are sfârșit. Pentru unul care muncește într'una fără încetare, fără repaos.

947. *Zisu toș las treacă* = zisul tău să treacă. Fie și așa cum zici tu.

948. *Zuș di an si măntșo* = zi de an se munci. A muncit toată ziua de dimineața până seara târziu.

949. *Din zușă-zușă* = din zi-zi. Zi cu zi, pe fiecare zi.

950. *Zuș noaptea nu zăstă* = Ziua noaptea nu se oprește, nu conținește. Cu acelaș înțeles și: *Poni ăncălar măn năd* sau *Poni drūmu mănăncă*.

A D A O S

951. *Ambar ăi la buric* = hambar este la inimă. Are inima largă, nu se supără pentru un lucru de nimic, rabdă multe.

952. *Al' amnu după apu* = îi umblu după apă. Fac ce spune îi fac pe voie, pe placul lui, merg după apele lui.

953. *Aramdžijă-i* = haramgiu este. Mănâncă pâinea de geaba.
954. *Cap di arnăut* = cap de Albanez. Incăpățânat, prost. *Nu-l' antră'n cocă*, «nu-i intră în cap».
955. *Tse auzituri sa tse sti* = ce auzituri sunt acestea. Ce mai vorbe sunt și acestea, ce mai povești sunt, ce mai scornituri. (Huma).
956. *Iu-ñ-ts-u barba di ntreb di chiaptin* = unde mi-ți este barba de întrebii de pieptene. Se zice când cineva se îngrijește de lucrurile de mină însemnătate, când îi lipsesc tocmai cele principale.
957. *Din biluc; cătunesc ardž* = din comun; cheltuiala comunală.
958. *Că bilintroc* = ca bilintroc. Se zice unuia care este sănătos tun.
959. *Bison goali* = bășini goale. Fleacuri, palavre, minciuni.
960. *Pufu aň la nălbis* = părul mi l-ai înălbit. Mi-ai albit părul, m'ai îmbătrânit. Și: *Per limba-ň feasi*.
961. *La călcq frati-su* (sau *soră-sa*) = îl călcă pe frate-său (sau pe soră-sa). Se zice la însurătoare, când fratele cel mic se însoară fără să aștepte ca să se însoare mai întâiu frații sau surorile mai mari. Cf. *No-ari gard*.
962. *Cămeașă ari, izmeană no-ari* = camașă are, izmană n'are. Se aplică acelor care o duc, în continuu, în lipsă cumplită, în sărăcie mare. Și: *Rubă am tşouli no-am*.
963. *Nu-i pri cap* = nu este pe cap. Atârnă de alții, nu este stăpân pe sine.
964. *Noi im capitli la cătun* = noi suntem căpeteniile cătunului.
965. *Al' pusi căpac* (s. *coadă*) = îi puse capac sau coadă. Adică nu l-a lăsat fără să-i răspundă la imputările ce i s'au făcut.
966. *La lai ăň cārcatš s. la lai ăň tşuș* = îl luai în spinare. L-am luat pe socoteala mea, pe garanția mea, pe spinarea mea.
967. *Au duğră la cătsari di per* = o aduseră la luare de păr. Din vorbă în vorbă au ajuns ca să se ia de păr.
968. *Tşergă ghiuptsească* = cergă țigănească.
969. *Tse ts-māncq tşoara crielu?* = ce, ți-a mâncat cioara creieru. Ai ajuns așa de prost, par'că n'ai avea minte în cap.
970. *Iundi tşorbă, tu lingură* = unde ciorbă, tu lingură. Tu trebuie să te amesteci în toate.
971. *Ts-u lipiră chitca s-ts-u ports* = ți-o lipiră floarea (buchetul) să ți-o porți. Ai intrat în horă, trebuie să joci.
972. *La uorbu pul' Domnu al' la dară cuibu* = la orbul puii (pasăre) Dumnezeu îi face cuibul. Se zice mai ales pentru cei săraci care moștesc ceva pe nepomenite.
973. *Ca cuclă* = ca păpușă. Pentru o fată bine gătită.
974. *Iscri lasă din cupiti* = scânteii lasă din copite. Pentru un cal iute.
975. *Cus ma di bron ti poartă* = scurt, însă de brâu te poartă. Pentru un om fără înfățișare impunătoare, însă vrednic.
976. *Dăngărlq* = glume nesărate. *Tse-i tsista dăngărlq di tine* = ce tot mai spui la prostii.

977. *L'-u ars drobu* = îi este ars ficatul. Adică inima îi este arsă de durere; este întristată până la moarte. *Nu-î arsi drobu di el*, nu mor de dorul lui.

978. *Puși dușec* = puse salteă. A făcut avere. A început să doarmă și el pe salteă ca oamenii bogați, nu mai doarme pe jos.

979. *Făr'ia n-u zătrimuraj di el* = gulerul mi-l scuturai de el. Câte mi-a făcut, nici nu mai vreau să aud de el, m'a scârbit.

980. *Tse funduc mari* = ce funduc mare. Ce mai mâncăcios. (Huma).

981. *L'a bîu gl'e su* = îi bău ghețu. A tulit-o, a șters-o.

982. *Căzù gripu pi el* = A dat de greu, de nevoi.

983. *Grăntșaru iundi va, cola u puni mănusa* = olarul unde vrea, acolo o pune mănusa. Cel cu stare procedează cum îi convine, dispune de cel sărac după plac.

984. *Iundi-i feata, cola-i g'vutija* = unde este fata, acolo-i golătatea. Familiile care au fete multe sunt expuse la sărăcie, din cauza cheltuielilor ce reclamă măritisul lor. Arom. *heamina ti fatse soie și cu ghif-tsil'i*.

985. *Ari rostu rășărit (dispicat) ca gură di măgar* = are gura lărgită (mare) ca gura de măgar. Pentru acei care când vorbesc strigă, vorbesc cu voce tare.

986. *Nu-l' tsi mănăncă hacu ușor* = nu-i se mănâncă dreptul ușor. Adică nu se poate trece tocmai ușor peste dreptul lui.

987. *Fe si un hădșiloc* = făcu un hagilăc. Se zice când cineva face un mare bun la săraci. A făcut o mare binefacere.

988. *Ioc si feasi di ȳa* = ioc se făcu de aici. A dispărut.

989. *Până ăn lătăron* = până în lătăroi. Până la moarte, până în pânzele albe. Se zice când cineva vrea să amenințe pe altul că-l va urmări până la sfârșit.

990. *Fîșorl'i lesnic si mintșună* = copii ușor se înșală.

991. *Ăn listuvitsă nu vor si si veadă* = în rândunică nu vor să se vadă. Adică nu mai vreau să se împace, să se mai vadă nicio dată. Fiindcă rândunelele în timpul iernii pleacă departe, în țările calde, cei certați ar vrea să fie tot așa de departe unul de altul spre a nu se mai putea vedea nicio dată ca să se împace.

992. *Ăn Maïdă si ports tșuș* = în Maida o să mâni măgar. Adică tu n'ai să te a faci om, ai să fii slugă la alții. Cu același înțeles și: *Acseană đoni-i di tini*.

993. *Al' căzù nama* = îi cazù faima. Nu se mai bucură de nume bun.

994. *Pugatșă-i dultsi, tucu ugara-i măncoasă* = pogacea este dulce însă munca este grea.

995. *Ari bun pulaz, ari bun ur* (cf. No. 928).

996. *Mer cu nu-n' calcă pîșoru ăn răvoină* = mare dacă nu mi-o calcă și mie piciorul pe loc neted. Adică n'oiu apucă și eu să ajung odată bine, cu parale multe, cu situație că aș ști ce ar trebui să fac.

997. *Tseastă lumi-i scōrur, scōrur* = această lume este scări, scări. Lumea această este schimbăcioasă, toate se schimbă, unii se ridică, alții se coboară; nimic nu-i stabil în lumea această.

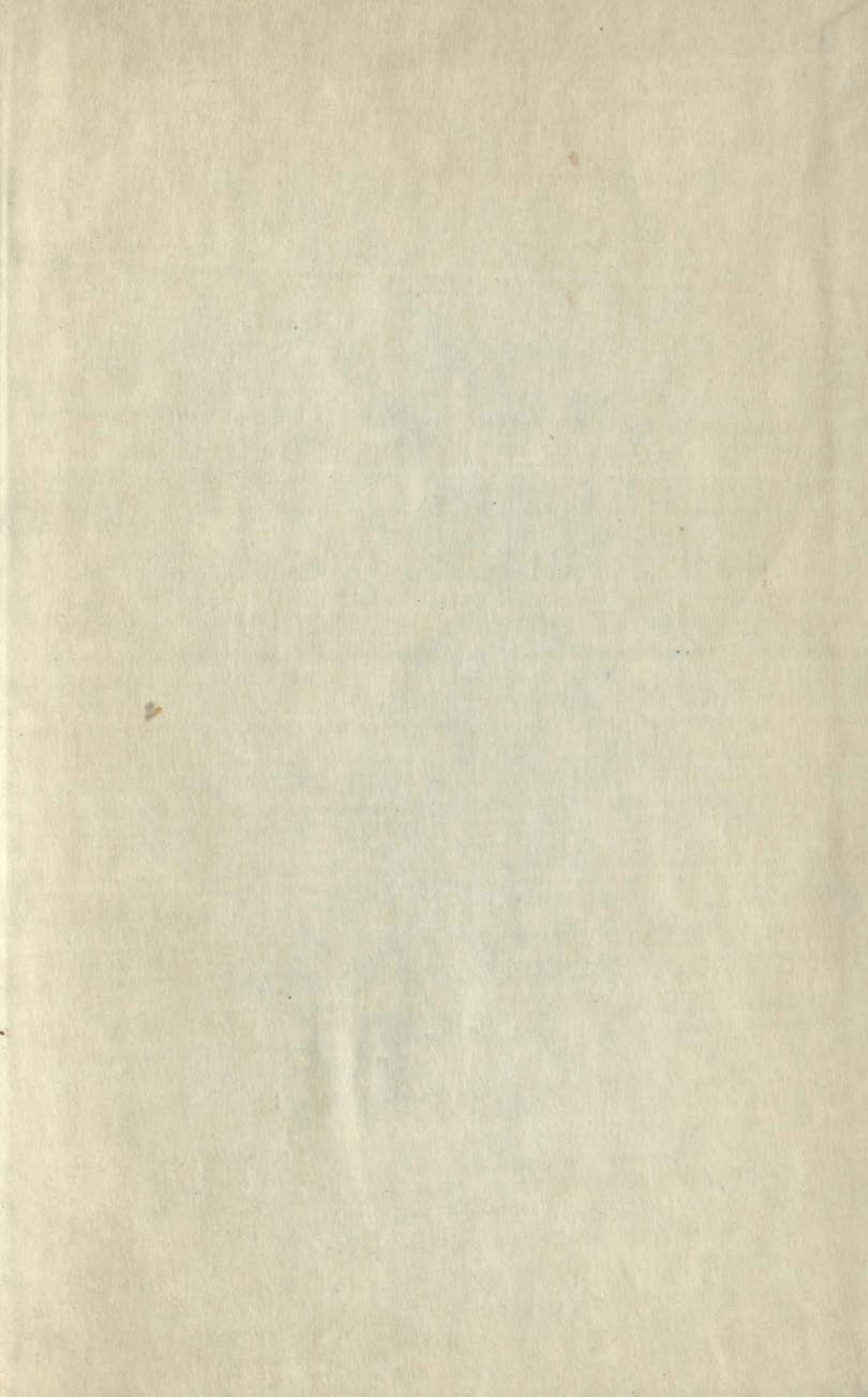
998. *Virinea ari și disvirini*, după supărare vine și împăcare.

998. *Trup si feasi, chiōr chiutuc* = trup se făcu, buturugă oarbă. S'a îmbătat rău de tot, este beat mort.

999. *Tsearta si cătsq di el' ca scal'u di sucardi* = cearta s'a agățat de ei ca scaiul de sarică. Se ceartă în continuu, nu mai conținesc odată.

1000. *Purits pri alba videala*. Se spune pentru unul care se ascunde la lumina zilei, fără să fie observat.

p. 58-67 (Lugnata - Orani - Nânta) = 140 km. turc
 138-147 (Lugnata - Orani - Cupa) = 203 km. turc
 21.11.11 2h



ACADEMIA ROMÂNĂ
STUDII ȘI CERCETĂRI

	Lei
I. N. IORGA, Istoria poporului francez. 1919	50
II. N. IORGA, Scurtă Istorie a Slavilor răsăriteni: Rusia și Polonia. Simple linii de orientare. 1919	25
III. DR. GR. ANTIPA, Problemele evoluției poporului român. 1919	50
IV. N. IORGA, Istoria literaturilor romanice în desvoltarea și legăturile lor. 3 vol. 1920 (Epuizat)	
V. P. PONI, Statistica Răzeșilor. 1921	25
VI. DR. GR. ANTIPA, Dunărea și problemele ei științifice, economice și politice. 1921	24
VII. TH. CAPIDAN, Meglenoromânii. I, Istoria și graiul lor. 1925	100
II. Literatura populară la Meglenoromâni	130
VIII. G. BOGDAN-DUICĂ, Viața și ideile lui Simeon Bărnuțiu. 1924	65
IX. DR. N. LEON, Entomologia medicală.	100
X. T. SAUCIUC-SĂVEANU, Cultura cerealelor în Grecia antică și politica cerealistă a Atenienilor. 1925	75
XI. SEXTIL PUȘCARIU, Studii Istroromâne, II, Introducere, gramatică, caracterizarea dialectului istroromân. 1927.	200
XII. Dr. I. LEPSI, Studii faunistice, morfologice și fiziologice asupra Infusoriilor din România. 1927.	90
XIII. O. ANASTASIU, Industriile sătești în raport cu localizarea mării industrii. 1928.	120